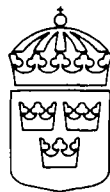

Regeringens proposition

1992/93:70

Privat lokalradio

Prop.
1991/92: 70

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Vid regeringssammanträdet har chefen för Kulturdepartementet varit föredragande.

Stockholm den 29 oktober 1992

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Birgit Friggebo

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att privata reklamfinansierade ljudradiosändningar tillåts fr.o.m. den 1 januari 1993. Regelverket utformas så att självständiga, lokalt förankrade radiostationer främjas. Den nya formen av radio bör benämnas lokalradio.

Varje sändningstillstånd skall ge tillståndshavaren rätt att bedriva sändningar inom ett angivet sändningsområde. Antalet sändningstillstånd bör successivt anpassas till efterfrågan på sändningsmöjligheter. I en första omgång bör bl.a. ett 60-tal sändningstillstånd beviljas i områden med ett befolkningsunderlag som omfattar ca 100 000 personer eller mer.

Sändningstillstånd skall kunna ges till såväl fysiska som juridiska personer. Den som redan har ett tillstånd att sända lokalradio skall inte kunna få ännu ett sådant tillstånd. Vissa begränsningar föreslås i fråga om stat och kommun, andra radio- och TV-företag samt dagstidningsföretag.

Tillstånd att sända lokalradio skall gälla för högst åtta år. De tillstånd som meddelas under den första tillståndsperioden skall gälla intill utgången av år 2000.

Om det finns flera behöriga sökande till ett ledigförklarat sändningsområde skall den sökande erhålla tillståndet som vid en auktion åtar sig att erlægga den högsta årliga avgiften till staten. Den lägsta avgiften skall vara 40 000 kr per år.

De sändningar som en viss tillståndshavare svarar för skall ha en särskild beteckning. Under minst en tredjedel av sändningstiden per dygn skall tillståndshavaren sända program som har framställts särskilt för den egna verksamheten. Några andra regler för det allmänna programinnehållet föreslås inte.

I fråga om reklam och sponsring skall samma regler gälla som för egen-sändningar av ljudradio i kabel.

Propositionen innehåller också vissa förslag om närradion. Närradion skall även i fortsättningen vara en föreningsradio på ideell grund. Sammanslutningar med tillstånd att sända närradio får rätt att sända reklam och sponsrade program enligt i stort sett samma regler som för lokalradion. Närradioföreningar får emellertid inte rätt att sända reklam. Möjligheten att återkalla sändningstillståndet vid överträdelser av bl.a. reglerna om reklam och det s.k. riksförbudet upphör och ersätts med möjlighet till vitesföreläggande.

Om föreningslivet så önskar skall en sändningsmöjlighet för närradio kunna finnas i varje kommun där det är tekniskt möjligt. Flera sändningsmöjligheter skall kunna finnas om det finns särskilda skäl. Utanför storstadsområdena bör det eftersträvas att sändningarna kan tas emot i hela kommunen, om en majoritet av de berörda sändningsberättigade sammanslutningarna önskar det.

För att möjligheten att använda närradion till propaganda för organiserad rasism och annan främlingsfientlighet skall motverkas skall sändningstillståndet, om det föreligger synnerliga skäl, kunna återkallas i upp till fem år vid dom för allvarliga yttrandefrihetsbrott.

Närradionämnden bör tills vidare handha myndighetsuppgifter i fråga om lokalradion.

I god tid före den första tillståndsperiodens slut bör en översyn göras av reglerna för lokalradion.

1 Ärendet och dess beredning

I den regeringsförklaring som avgavs vid den nuvarande regeringens tillträde uttalades att regeringen avser att föreslå sådana lagändringar att friheten ökar på radio- och TV-området. Denna proposition innehåller förslag till lagändringar som skall möjliggöra privata ljudradiosändningar.

Departementspromemorian (Ds 1992:22) Regler och villkor för privatradio sändes ut på remiss i mars 1992. Tillsammans med promemorian remitterades även delbetänkandet (SOU 1991:108) Tekniskt utrymme för reklamfinansierad radio, avgivet av utredningen om tekniska förutsättningar för utökade sändningar av radio och television till allmänheten. En sammanfattning av promemorian och promemorians lagförslag finns i *bilagorna 1* och *2*. En sammanfattning av delbetänkandet finns i *bilaga 3*. En förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena återfinns i *bilaga 4*.

I det följande behandlas också vissa förslag av utredningen om vissa frågor om närradio i betänkandet (SOU 1990:70) Lokalt ledd närradio. En sammanfattning av betänkandet återfinns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna återfinns i *bilaga 6*. En sammanställning av remissyttrandena finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (dnr Ku91/139/Me). Med anledning av utredningens förslag har skyldigheten att sända närradio över sändare som ställs till förfogande av Televerket upphävts den 1 juli 1992 (prop. 1991/92:140, bet. 1991/92:KrU28, rskr. 1991/92:329, SFS 1992:613).

Regeringen beslutade den 15 oktober 1992 att inhämta *Lagrådets* yttrande över vissa lagförslag som upprättats inom Kulturdepartementet. Förslagen finns i *bilaga 7*.

Lagrådet har den 28 oktober 1992 yttrat sig över förslagen. Lagrådets yttrande framgår av *bilaga 8*. Lagrådet har i huvudsak anslutit sig till förslagen men framfört vissa ytterligare synpunkter. Lagrådet har bl.a. uppehållit sig vid frågan om begränsningen för tidningsföretag att starta lokalradiostationer är förenlig med yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen. Lagrådet kommer i denna del inte till någon annan slutsats än den som framförs i remissen. Förslaget behandlas i avsnitt 3.4. Lagrådet har vidare diskuterat frågan om skadestånd vid utebliven förlängning av tillstånden. Regeringen ansluter sig i denna del till vad Lagrådet anfört (se avsnitt 3.6). Lagrådet har också ansett att samma bestämmelser rörande återkallelse av tillstånd på grund av yttrandefrihetsbrott bör gälla för både närradion och lokalradion samt att beslut om sändningsområdenas indelning bör kunna överklagas. I de två senare frågorna vidhåller regeringen de i lagrådsremissen framförda förslagen. Frågorna behandlas närmare i avsnitt 3.10 resp. i specialmotiveringen (avsnitt 6). Därutöver har vissa redaktionella ändringar gjorts i förhållande till remissens lagförslag.

I beredningen av detta ärende har deltagit företrädare för samtliga i riksdagen representerade partier.

Sedan mitten av 1980-talet har det skett stora och avgörande förändringar inom rundradioverksamheten i Sverige. Förändringen inleddes när satelliter började användas för att sända ut TV-program, avsedda för allmänheten, över Europa. Tillgången till satellitprogram var den avgörande faktorn bakom utbyggnaden av kabelnät för TV-distribution, som tog fart under senare hälften av decenniet. För närvarande har ungefär hälften av de svenska hushållen möjlighet att se ett stort antal satellitsända TV-kanaler, av vilka de flesta drivs på kommersiell grund och finansieras med reklam eller abonnemangsavgifter.

Tillgången till satellitkanaler bidrog till att avdramatisera TV-reklamfrågan i Sverige. År 1991 kunde riksdagen med stor majoritet besluta om förutsättningarna för en svensk marksänd TV-kanal som får sända reklam. Efter det att regeringen meddelat sändningstillstånd inledde Nordisk Television AB reklamfinansierade sändningar i december 1991.

Riksdagen fattade våren 1992 beslut om den avgiftsfinansierade radio- och TV-verksamheten under tiden 1993–1996. Beslutet innebär bl.a. att Sveriges Radio-koncernen upplöses och att public service-verksamheten organiseras i tre självständiga programföretag, Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB. Public service-företagens uppdrag är i huvudsak oförändrade. Det tidigare reklamförbudet finns kvar.

Den lag om lokala kabelsändningar som trädde i kraft i början av år 1986 byggde på att det krävdes tillstånd för vissa sändningar i kabelnät. Enligt lagen var det möjligt att förbjuda vidare-sändning av satellitkanaler med reklam som särskilt riktades till en svensk publik. För egensändningar i kabel gällde reklamförbud. Den tidigare lagen ersattes den 1 januari 1992 med en ny lag (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten. Utgångspunkten för den nya lagen är att det enligt yttrandefrihetsgrundlagen är tillåtet för var och en att sända radioprogram genom tråd. Några möjligheter att ingripa mot vidare-sändning av satellitprogram finns inte enligt den nya lagen. Det är vidare tillåtet att finansiera egensändningar med reklam. Med stöd av den nya lagen har lokala reklamfinansierade kabel-TV-sändningar inletts på vissa orter.

Ljudradiosändningar utanför Sveriges Radio-koncernen har förekommit i form av närradio sedan slutet av 1970-talet. Med närradio betecknas ljudradiosändningar med begränsad räckvidd. Tillstånd att sända närradio kan erhållas av lokalt verksamma ideella föreningar och vissa andra sammanslutningar. Olika tillståndshavare sänder vid olika tidpunkter över samma sändare. Kommersiell reklam får inte sändas i närradion.

I samband med att riksdagen fattade beslut om villkoren för reklamfinansierad television påbörjades ett arbete som syftade till att möjliggöra lokala reklamfinansierade ljudradiosändningar. Detta arbete har bedrivits i två steg.

I det första steget, som inleddes före regeringsskiftet hösten 1991, gavs utredningen om tekniska förutsättningar för utökade sändningar av radio och television till allmänheten i uppdrag att redovisa de frekvenstekniska förutsättningarna för ytterligare ljudradiosändningar. Utredningen avlämnade i de-

I det andra steget utarbetades inom kulturdepartementet promemorian (Ds 1992:22) Regler och villkor för privatradio. I promemorian redovisas förslag i fråga om bl.a. verksamhetens allmänna inriktning, vilka sändningsmöjligheter som bör utnyttjas, sändningsområden för privatradio, vilka som skall kunna få tillstånd att sända, tillståndstid och urval samt vilka regler som bör gälla för innehållet i allmänhet resp. för reklam och sponsring. Vissa förslag i fråga om närradion läggs också fram. Delbetänkandet och promemorian har remissbehandlats samtidigt.

Organiserade försök att kringgå närradiolagen har förekommit i varje fall sedan år 1990. Under år 1992 har överträdelserna blivit vanligare och mer systematiska. Föreningar och företag som utnyttjar föreningar som bulvaner använder närradion för att etablera kommersiella radiosändningar. De sanktioner vid regelbrott som är möjliga enligt närradiolagen har inte visat sig effektiva.

Genom att bryta mot lagen skaffar sig vissa aktörer en orättmätig fördel framför andra, som väljer att avvakta att det införs lagstiftning om reklamfinansierad radio. Överträdelserna leder vidare till att det blir svårare att få utrymme till föreningssändningar av det slag som närradion är avsedd för.

Inte minst mot bakgrund av det som håller på att ske inom närradion är det angeläget att så snart som möjligt få till stånd reklamfinansierad radio i ordnade former. Det är också viktigt att föreningsradion inte trängs ut av kommersiella sändningar.

Förslagen i det följande innebär att det skapas möjligheter för en form av radio som är ny för Sverige. Även om det finns privat kommersiell radio i de flesta länder i Europa är möjligheterna att dra slutsatser av erfarenheterna därifrån till svenska förhållanden med nödvändighet begränsade. Det är därför naturligt att effekterna av de nya reglerna utvärderas efter ganska kort tid.

3 Allmän motivering

3.1 Allmänt

Regeringens förslag: Privata reklamfinansierade ljudradiosändningar tillåts fr.o.m. den 1 januari 1993. Regelverket utformas så att självständiga, lokalt förankrade radiostationer främjas. Den nya formen av radio benämns lokalradio.

Departementspromemorian: Överensstämmer med regeringens förslag med undantag för att departementspromemorian använder benämningen privatradio för de föreslagna sändningarna.

Remissinstanserna: Många remissinstanser ger ett allmänt stöd åt förslagen i promemorian. Några instanser tror emellertid inte att förslaget kom-

mer att leda till ökad mångfald utan att i stället den privata maktkoncentrationen kommer att förstärkas. Andra remissinstanser anser att de föreslagna reglerna i alltför hög grad begränsar aktörernas handlingsfrihet.

Flera remissinstanser, bl.a. *Televerkets frekvensförvaltning*, kritiserar den föreslagna benämningen "privatradio" eftersom denna sedan länge används för en viss typ av kommunikationsradio.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med vad som anfördes i regeringsdeklarationen framläggs här förslag som kommer att öka friheten inom ljudradions område. Etableringsrätten kommer i princip att vara fri. De enda inskränkningar som föreslås i etableringsrätten har sin grund i behovet att ta hänsyn till tekniska förutsättningar samt önskemålet att motverka de risker för koncentration som följer av det begränsade sändningsutrymmet.

Förslagen innebär att den grundlagsstadgade yttrandefriheten förverkligas inom ännu ett viktigt område. För en sådan åtgärd behövs i och för sig ingen motivering. Som bakgrund till förslaget kan det emellertid vara befogat att kort redovisa vissa drag i den ordning som hittills har gällt inom radio- och TV-området.

Sveriges Radio-företagen har, alltsedan verksamheten inleddes i mitten av 1920-talet, bedrivit sin verksamhet på grundval av ett avtal med staten. Vissa villkor för verksamheten är numera lagfästa. Enligt de förutsättningar som nu gäller, och som kommer att vara i princip oförändrade under den nya avtalsperiod som inleds den 1 januari 1993, skall sändningsrätten utövas opartiskt och sakligt och med respekt för de demokratiska värdena. Programutbudet skall vara omväxlande och av god kvalitet och sammansatt på ett sådant sätt att olika önskemål tillgodoses. Den statliga myndigheten Radionämnden varkar över att villkoren uppfylls.

Ett regelverk av detta slag är kännetecknande för ett system med monopol-företag. Genom bristen på konkurrens har det bedömts nödvändigt att ganska ingående reglera sändningsverksamhetens inriktning och att kontrollera hur de som är ansvariga för verksamheten fullgör sitt uppdrag.

När närradion infördes i slutet av 1970-talet innebar det en viktig förstärkning av möjligheterna att utnyttja yttrandefriheten. Sveriges Radio-företagens monopol bröts, och en rad olika sammanslutningar fick möjlighet att fritt framföra sina meningar. Genom att varje förening svarar för sina egna sändningar ger närradion uttryck för ett vitt spektrum av åsikter. Förutsättningarna för mångfald och debatt säkerställs utan att det finns några särskilda regler om den saken.

Närradions konstruktion medför emellertid vissa begränsningar. Genom att endast lokala ideella föreningar och liknande sammanslutningar kan erhålla sändningsrätt finns ingen möjlighet för andra aktörer att utnyttja radiomediet. Ordningen med delade sändningstider och reklambförbud uppfattas vidare som hämmande av dem som i första hand önskar etablera en allmänt inriktad radio, som kan konkurrera med Sveriges Radio. De senaste årens försök att, ibland i strid med de regler som gäller för verksamheten, upprätta långa sammanhängande programblock inom närradion, kan ses som ett tecken på att det finns behov som inte kan tillgodoses inom det nuvarande systemet.

I enlighet med regeringens syn på yttrandefriheten är den principiella utgångspunkten för vårt förslag att så långt det är tekniskt möjligt skapa förutsättningar för en fri radio. Därigenom kommer radiomediet att kunna utvecklas enligt sina egna förutsättningar. På samma sätt som inom andra delar av massmedieområdet blir det de olika aktörernas sak att, utan en långtgående myndighetsreglering, bestämma hur verksamheten skall läggas upp. Genom att de nya radiostationerna får tillgång till reklamfinansiering kommer framgångarna hos publiken att avgöra vilka företag som lyckas.

Förslaget till regler för den nya radioverksamheten innehåller emellertid vissa begränsningar av aktörernas handlingsfrihet, och dessa begränsningar behöver givetvis motiveras. De föreslagna begränsningarna har alla på ett eller annat sätt samband med att radion utnyttjar en tills vidare begränsad resurs, sändningsfrekvenserna.

Ett grundläggande villkor för radiokommunikation är att sändare och mottagare måste använda samma frekvens. Om en mottagare nås av olika signaler på samma frekvens uppkommer störningar som hindrar kommunikationen. Sändare som använder samma frekvens måste därför placeras på så långt avstånd från varandra att störningar normalt inte kan uppstå.

Sedan radions barndom har det skett mycket stora förbättringar av möjligheten att utnyttja radiofrekvenser. Allt högre frekvenser har kunnat tas i bruk. Mottagarnas känslighet och selektivitet har förbättrats, vilket bl.a. medför att flera sändningskanaler kan rymmas inom ett givet frekvensutrymme. Parallellt med att frekvensutnyttjandet blir mer effektivt har det emellertid tillkommit nya områden för användning av radiotekniken, vilket medför att efterfrågan på frekvensutrymme är oförändrat stort. Detta gäller givetvis främst de frekvensområden vilkas fysikaliska egenskaper gör dem särskilt lämpade för vissa användningsområden.

Frekvensplanering syftar till att bestämma radiosändares sändningsfrekvenser, effekt och övriga tekniska egenskaper så att det tillgängliga frekvensutrymmet utnyttjas på bästa sätt. I sitt betänkande (SOU 1991:107) Lag om radiokommunikation, m.m. har frekvensrättsutredningen föreslagit att de allmänna principerna för frekvensplaneringen skall lagfästas. Dessa principer kan sammanfattas med orden skydd mot störningar, effektiv frekvensanvändning, hänsyn till den fria åsiktsbildningen, beredskap för utveckling samt hänsyn till försvarsmaktens behov.

Inom ramen för dessa allmänna riktlinjer kan frekvenstillgångarna utnyttjas på olika sätt beroende på syftet med verksamheten. För Sveriges Radio-företagens del har det tillgängliga frekvensutrymmet använts för ett antal riktäckande sändarnät så att ett begränsat antal program kan nå hela landet. Kommersiella radioföretag kan däremot förväntas i första hand inrikta sig på områden med stort befolkningsunderlag. Det bör därför vara möjligt att för deras räkning inom ett visst frekvensutrymme upprätta betydligt flera sändare på enskilda orter än om programmen behövde kunna tas emot i större sammanhängande områden.

Även om frekvensutrymmet kan disponeras på flera olika sätt medför ofta hänsynen till befintlig verksamhet att frekvenstillgången på kort sikt kan be-

traktas som given. Det innebär att endast ett begränsat antal radioprogram vid en viss tidpunkt kan sändas ut i ett visst område. Om ett radioföretag har tillgång till sändare på många orter minskar därför möjligheten för andra radioföretag att sända på dessa orter.

Utländska erfarenheter visar att det finns en stark tendens till kedjebildning inom den privata radion. Lokala radioföretag köps upp av starkare konkurrenter som på så sätt får tillgång till ett stort antal sändare där de sänder ut i huvudsak samma program.

Enligt regeringens mening är det angeläget att möjligheten att starta nya radiostationer får till följd att antalet självständiga röster ökar väsentligt. Detta kan ske om varje radiostation får en oberoende ställning, med inriktning mot sitt lokala spridningsområde. En utveckling som skulle leda till att den privata radion kom att domineras av ett fåtal kedjeföretag skulle inte nämnvärt öka mångfalden i radion och bör därför motverkas på olika sätt.

De bestämmelser som föreslås i det följande syftar till att underlätta tillkomsten av självständiga, lokalt förankrade radioföretag. Eftersom det är oklart hur förutsättningarna för kommersiell radio kommer att utvecklas i framtiden föreslås inte något omfattande och detaljerat regelverk. Ett sådant skulle kunna leda till onödigt stelhet och till en alltför omfattande statlig styrning, samtidigt som möjligheten att förutse de framtida regleringsbehoven under alla förhållanden är begränsad.

Den enskilda förslagen behandlas längre fram. Regeringen vill dock redan nu ta upp den synpunkt som framförs av några remissinstanser som anser att koncentrationsproblem inom radioområdet bör hanteras uteslutande av konkurrenslagstiftningen medan den särskilda radiolagstiftningen inte bör innehålla regler som syftar till att motverka koncentration.

Regeringen fattade den 22 oktober 1992 beslut om en proposition om ny konkurrenslagstiftning (prop. 1992/93:56). Den föreslagna konkurrenslagen har till ändamål att motverka hinder för en effektiv konkurrens i fråga om produktion av och handel med varor, tjänster och andra nyttheter. Enligt den föreslagna lagen kan Konkurrensverket ingripa vid konkurrensbegränsande samarbete mellan företag eller om ett eller flera företag missbrukar sin dominerande ställning. Det blir också möjligt att i vissa fall förbjuda företagsförvärv. De skadliga företeelser som kan föranleda ingripanden avser t.ex. över- eller underprissättning, produktionsbegränsningar eller marknadsuppdelning. Konkurrenslagen kan därför användas om radioföretag begränsar konkurrensen genom samverkan eller missbrukar en dominerande ställning genom att påverka priserna på t.ex. annonsmarknaden.

Det ligger däremot utanför konkurrenslagens ändamål att motverka sådana följder av koncentration inom massmedieområdet som bristande innehållsmässig mångfald eller lokala informations- eller åsiktsmonopol. Om det finns behov att motverka sådant krävs därför särskilda regler.

De regler som föreslås i det följande är inte särskilt långtgående. Enligt regeringens bedömning kommer de inte att utöva någon hämmande inverkan på ett radioföretag som har för avsikt att bedriva en lokalt förankrad, självständig verksamhet. De innebär inte heller några otillåtna ingrepp i den grundlags-

skyddade rätten till yttrandefrihet m.m. Samtidigt bör de kunna motverka att företag skaffar sig kontrollen över kedjor av sändarstationer.

Prop. 1992/93:70

Flera remissinstanser har kritiserat att termen "privatradio" används i departementspromemorian för att beteckna de föreslagna sändningarna. Bl.a. har det påpekats att denna benämning sedan länge används för en viss typ av kommunikationsradio. Enligt regeringens mening beskriver termen "lokalradio" bättre syftet med verksamheten. I och med att Sveriges Lokalradio AB fr.o.m. den 1 januari 1993 upphör som självständigt bolag och uppgår i det nya Sveriges Radio AB bör det vidare vara möjligt att använda begreppet lokalradio utan att det sker någon förväxling med Sveriges Radios sändningar. Begreppet lokalradio bör därför användas för den nya formen av radio.

3.2 Sändningsområden

Regeringens förslag: Varje sändningstillstånd skall ge tillståndshavaren rätt att bedriva sändningar som skall kunna tas emot med god hörbarhet inom ett angivet sändningsområde. Sändningsområdenas utsträckning skall bestämmas med beaktande av vad som är tekniskt möjligt att nå från sändare med lämpligt läge, hur möjligheterna att ta emot sändningar påverkas på andra håll samt vad som är naturliga lokala intresseområden.

Alla delar av det frekvensområde som är tillgängligt för rundradio-sändningar av ljudradio – såväl inom FM- som AM-området – bör kunna utnyttjas för lokalradion.

Antalet sändningstillstånd bör successivt anpassas till efterfrågan på sändningsmöjligheter. I en första omgång bör bl.a. ett 60-tal sändningstillstånd beviljas i områden med ett befolkningsunderlag som omfattar ca 100 000 personer eller mer.

Utredningen och departementspromemorian: Enligt *utredningen om tekniska förutsättningar för ökade sändningar av radio och television till allmänheten* är det möjligt att utnyttja sammanlagt tio frekvenser på långvågs- och mellanvågsbanden för sändningar med begränsad räckvidd på ett antal platser. Vidare bör sammanlagt ca 175 sändare på FM-bandet kunna användas. Några av dessa är sändare som i dag används för närradio. Andra finns inplanerade för Sveriges Radios behov, men har inte kommit till utförande. Ett femtiotal sändare förutsätts tillkomma genom omplanering inom FM-bandet. Ett hundratal sändare finns inom delar av det s.k. femte FM-nätet. Utredningen förutsätter då att omkring hälften av frekvensbandet 104–108 MHz, som hittills inte har utnyttjats för FM-sändningar i Sverige, reserveras för ett eventuellt framtida införande av digital sändningsteknik. Utredningen pekar också på möjligheten att använda dåligt utnyttjade närradiosändare för kommersiell radio under en del av sändningstiden.

Förslagen i *departementspromemorian* överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. När det gäller frekvensanvändningen föreslås i promemorian att de ytterligare sändningsmöjligheter som finns, i första hand i FM-bandet såväl under 104 MHz som i 104–108 MHz, bör användas för kommersiell radio, i promemorian benämnd privatradio.

Remissinstanserna: Meningarna är delade i fråga om huruvida en del av frekvensområdet 104–108 MHz skall reserveras för digitala sändningar. De remissinstanser som företräder reklamradiointressen, bl.a. *Radioutgivareföreningen*, förordar att hela området används för analoga FM-sändningar. Övriga remissinstanser som yttrat sig i frågan, bl.a. *Televerkets frekvensförvaltning* och *Sveriges Radio AB*, menar att 2 MHz bör reserveras. Några av dessa instanser anser att man till en början bör avstå från att fördela 2 MHz och ta ställning till användningen när det finns ytterligare erfarenheter.

Närradionämnden efterlyser klarare riktlinjer för hur sändningsområdena skall fastställas. *Radio Nova* anser att sändningsområdena bör bestämmas av det enskilda radioföretaget.

Skälen för regeringens förslag: I föregående avsnitt förordas att lokalradiosändningar bör bedrivas av självständiga företag med inriktning mot ett lokalt avgränsat område, sändningsområdet. Tendenser att bilda omfattande nätverk bör motverkas. Sändningsrätten för varje lokalradioföretag bör därför avse ett visst sändningsområde. Företaget bör ha rätt att disponera sändarkapacitet som ger möjlighet till mottagning med god hörbarhet inom sändningsområdet.

Sändningsområdets omfattning bör bestämmas av den ansvariga myndigheten och anges när sändningstillståndet annonseras ut.

De tekniska möjligheterna att anordna störningsfri mottagning har givetvis en avgörande betydelse för vilken omfattning varje sändningsområde kan få och hur många lokalradioföretag som kan vara verksamma på en viss plats. I det föregående redovisas att det för rundradiosändningar avsedda frekvensutrymme som får utnyttjas i vårt land kan användas på olika sätt, beroende på syftet med verksamheten. Om avsikten i första hand är att varje programtjänst skall kunna tas emot inom stora områden kommer varje programföretag att disponera ett stort antal sändare som bildar ett yttäckande nätverk. Om ambitionen i stället är att anpassa sändningsmöjligheterna till efterfrågan kan ett betydligt större antal sändare upprättas i vissa områden, till priset av ett mindre antal på andra håll. I detta sammanhang är det angeläget att inte bara betrakta förhållandet på den aktuella orten, utan att också ta hänsyn till hur en sändare på en viss frekvens och med en viss räckvidd påverkar möjligheterna att ta emot sändningar på andra håll. Som nämndes i föregående avsnitt krävs ett visst geografiskt avstånd mellan sändare som använder samma frekvens för att mottagningen inte skall störas. Detsamma gäller i fråga om sändare som använder näraliggande frekvenser. Kravet på säkerhetsavstånd är större ju starkare sändarna är. För att det skall vara möjligt att bedriva sändningsverksamhet på en viss ort kan det därför vara nödvändigt att på olika sätt begränsa räckvidden hos sändare på andra orter. Detta bör beaktas när respektive sändningsområden fastställs.

Enligt regeringens mening bör tillgången på sändningsmöjligheter så långt det är tekniskt möjligt anpassas till efterfrågan. Om det visar sig att efterfrågan är större än vad som vid ett visst tillfälle kan tillgodoses bör därför nya sändningsmöjligheter skapas, genom omplanering eller genom att nya delar av frekvensutrymmet tas i bruk.

Alla delar av det frekvensutrymme som är tillgängligt för rundradio-sändningar av ljudradio – såväl inom FM- som AM-området – bör kunna utnyttjas för lokalradion. Ingen del av frekvensområdet kommer därmed att vara principiellt undantagen. I enlighet med de allmänna grunder för frekvensplanering som redovisas i det föregående skall givetvis hänsyn tas till bl.a. behovet av skydd mot störningar, en god frekvensekonomi, en förväntad teknisk utveckling samt försvarsmaktens behov av sändningsmöjligheter.

Det finns i detta sammanhang anledning att betona att frekvensplaneringen i vissa fall kan vara komplicerad, eftersom den tilltänkta radioanvändningens påverkan på radiomiljön på andra håll, även i utlandet, måste beaktas. En konsekvens av detta är att det ofta kan ta en viss tid innan en ny efterfrågan på sändningsmöjligheter kan tillgodoses.

Det bör eftersträvas att sändningsområdena överensstämmer med naturliga lokala intresseområden. Det som kännetecknar ett sådant område är att det i ekonomiskt eller kulturellt avseende uppfattas som en enhet av invånarna. Som exempel på sådana områden kan nämnas en större tätort med omland. I vissa fall kan två eller flera tätorter anses ingå i samma lokala intresseområde. Inte annat än i undantagsfall skall emellertid ett sändningsområde kunna utgöras av annat än ett sammanhängande område.

Vid bedömningen av storstadsområdena kan flera olika synsätt anläggas. I vissa avseenden, t.ex. arbetsmarknadsmässigt eller kulturellt, utgör ett storstadsområde ett gemensamt lokalt intresseområde. Det kan emellertid också finnas anledning att betrakta olika delar av en storstadsregion som olika lokala intresseområden.

Vad som är ett naturligt lokalt intresseområde kan självfallet inte fastställas en gång för alla via en administrativ process. Systemet bör vara så flexibelt att det medger att hänsyn kan tas till sociala, regionala och ekonomiska förändringar. Det bör samtidigt ge en viss stabilitet åt dem som innehar sändningstillstånd. Ett sätt att förena dessa två mål är att sändningsområdena kan justeras efter medgivande av berörda tillståndshavare. Därmed blir det möjligt för tillståndshavare att mot ersättning förvärva större områden, eller för nya företag att skaffa sig utrymme genom att komma överens med dem som redan har tillstånd.

Eftersom sändningsområdets omfattning kommer att vara en viktig förutsättning för det enskilda radioföretagets lönsamhet kan konflikter uppkomma mellan olika företags anspråk. Om det i samband med planeringen av sändningsområdena uppkommer en konflikt mellan önskemål om mycket omfattande sändningsområden för enskilda tillståndshavare och möjligheten att bereda flera tillståndshavare sändningsmöjligheter bör det förstnämnda intresset vika.

Det bör vara tillståndsmyndighetens ansvar att, utifrån här angivna riktlinjer, bestämma sändningsområdenas omfattning och antalet tillstånd i varje sändningsområde. Vid utformningen av sändningsområden bör myndigheten samråda med länsstyrelsen.

Tillståndsmyndigheten bör godta att en tillståndshavare går med på en viss minskning av sina möjligheter att sända för att möjliggöra att ytterligare ett tillstånd skall kunna meddelas. Där det är tekniskt möjligt bör myndigheten även i andra fall godkänna marginella ändringar i fastställda sändningsområden, om berörda tillståndshavare har kommit överens om dem.

Enligt de förutsättningar som ligger till grund för redovisningen i departementspromemorian skulle omkring 300 sändare kunna inrättas för lokalradio. En konsekvens av att sändningsmöjligheterna skall anpassas till efterfrågan är emellertid att det inte redan från början går att ange exakt hur många sändningstillstånd som till sist kommer att kunna beviljas eller var sändningsområdena kommer att vara belägna. Innan verksamheten har kommit igång är det inte möjligt att bedöma vilken omfattning och inriktning efterfrågan på tillstånd att sända lokalradio kommer att ha. Därför måste anpassningen till efterfrågan ske successivt. Graden av konkurrens vid tidigare tilldelningar av sändningstillstånd i ett område kan ge en uppfattning om den faktiska efterfrågan.

Planeringen för den första omgången sändningstillstånd måste göras utan att det finns någon erfarenhetsbaserad kunskap om hur efterfrågan ser ut. Det kan då vara lämpligt att utgå från att sändningsområdena i första hand skall finnas i storstadsområdena samt omfatta övriga större och medelstora städer och deras omland. Innan verksamheten har hunnit utvecklas kan ett befolkningsunderlag på ca 100 000 personer vara en lämplig undre gräns för ett sändningsområde.

Antalet sändningstillstånd i varje geografiskt område kommer på längre sikt att avgöras av efterfrågan på sändningsmöjligheter. När den första omgången tillstånd skall fördelas skulle det inte vara lämpligt att i något av de här avsedda områdena utlysa endast ett tillstånd. I sådant fall skulle ju på dessa orter själva tilldelningsprocessen leda till en monopolställning för den förste tillståndshavaren. Detta skulle inte vara väl förenligt med principen om mångfald och konkurrens. Regeringen anser därför att det vid det första tillfället bör utlysas minst två sändningstillstånd inom varje större geografiskt område.

Det nu sagda bör inte utesluta att tillstånd redan i den första omgången kan meddelas också på andra orter där det gäller särskilda geografiska eller befolkningsmässiga förutsättningar, t.ex. på Gotland eller i Norrlands inland.

När den första omgången sändningstillstånd har beviljats och det finns någon erfarenhet av verksamheten – troligen efter 6 – 12 månader – bör nya tillstånd delas ut på de orter där det finns efterfrågan på sändningsmöjligheter. Därvid bör givetvis även andra orter kunna komma i fråga än de som var med i första omgången. Ytterligare tillstånd bör tillkomma så länge det finns en otillfredsställd efterfrågan på sändningsmöjligheter och tekniska möjligheter att tillgodose den.

I de ytterligare fördelningsomgångar som kommer att följa bör om möjligt flera tillstånd beviljas också i sändningsområden som omfattar mindre orter. Om detta inte är tekniskt möjligt eller om det endast finns efterfrågan på ett sändningstillstånd på en viss ort bör emellertid ett ensamt tillstånd beviljas.

I följande tabell anges hur sändningstillstånden skulle fördelas i den första omgången enligt här angivna principer. Sändningsområdenas folkmängd har – utom för storstadsområdena – schablonmässigt antagits vara 50 % högre än folkmängden i ifrågavarande kommun. I storstadsområdena förutsätts ett tillstånd per ca 150 000 invånare. I övriga orter meddelas två tillstånd.

Område	Folkmängd	Antal tillstånd i första omg.
Stockholmsområdet	1 500 000	10
Göteborgsområdet	730 000	5
Malmöområdet	390 000	3
Uppsala	250 000	2
Linköping	180 000	2
Norrköping	180 000	2
Västerås	180 000	2
Örebro	180 000	2
Helsingborg	165 000	2
Jönköping	165 000	2
Borås	150 000	2
Sundsvall	140 000	2
Eskilstuna	135 000	2
Umeå	135 000	2
Gävle	130 000	2
Lund	130 000	2
Södertälje	130 000	2
Halmstad	120 000	2
Karlstad	115 000	2
Kristianstad	110 000	2
Skellefteå	110 000	2
Växjö	105 000	2
Nyköping	100 000	2
Luleå	100 000	2

I Stockholmsområdet ingår hela Stockholms län utom Norrtälje, Nynäshamns och Södertälje kommuner. Göteborgsområdet omfattar kommunerna Göteborg, Kungälv, Stenungsund, Tjörn, Öckerö, Ale, Lerum, Härryda, Mölndal, Partille och Kungsbacka. Till Malmöområdet räknas kommunerna Malmö, Trelleborg, Burlöv, Kävlinge, Lomma, Staffanstorps, Svedala och Vellinge.

Vid tillståndspériodens slut bör myndigheten kunna förändra indelningen i sändningsområden om tekniska förhållanden föranleder det eller om indelningen annars framstår som olämplig. Ändringar kan t.ex. behöva göras om efterfrågan på tillstånd på en viss ort inte kan tillgodoses utan att omfattningen av andra sändningsområden ändras eller om befolkningsunderlaget inom

vissa områden har visat sig vara otillräckligt. Det bör däremot inte förekomma att sändningsområdenas utsträckning generellt minskas för att flera tillståndshavare skall kunna beredas plats. Innan myndigheten beslutar om en ändrad indelning bör den samråda med berörda tillståndshavare. Vid tillståndspériodens slut bör myndigheten emellertid kunna besluta om en ändring även om någon av de berörda motsätter sig det.

3.3 Innebörden av ett sändningstillstånd, m.m.

Regeringens förslag: Tillstånd att sända lokalradio innebär rätt att själv sända under 24 timmar per dygn i ett sändningsområde.

Innehavaren av tillstånd skall utse utgivare för programverksamheten. Tillståndshavaren skall också godkänna ställföreträdare för utgivaren.

Om sändningar inte har inletts inom sex månader efter det att tillståndet har meddelats kan tillståndet återkallas. Tillståndet skall också kunna återkallas om tillståndshavaren inte alls, eller endast i obetydlig omfattning, har bedrivit sändningar under en sammanhängande tid av fyra veckor.

Departementspromemorian: Överensstämmer med regeringens förslag utom på så sätt att den tid inom vilken sändningarna skall inledas föreslås vara tre månader.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser kommenterar förslaget om att tillståndet skall avse hela dygnet. *Radioutgivareföreningen* pekar på att det i vissa fall kan vara ändamålsenligt för tillståndshavaren att hyra ut sändningstid till andra.

Radioutgivareföreningen anser också att tidsgränsen för att inleda verksamheten bör förlängas till sex månader. I övrigt har remissinstanserna bara tekniska synpunkter på reglerna om återkallelse av sändningstillstånd.

Skälen för regeringens förslag: Ett sändningstillstånd bör ge varje tillståndshavare rätt att sända under all tillgänglig sändningstid. Det bör alltså inte förekomma att den ansvariga myndigheten vid tillståndsgivningen delar upp sändningstiden mellan olika företag. Ingenting bör hindra att en tillståndshavare låter någon annan sända under en del av sändningstiden – även mot vederlag – men tillståndshavaren bör i sådana fall behålla ansvaret för att utgivare utses och för att de regler som i övrigt gäller för verksamheten följs. Den föreslagna konstruktionen bör leda till klara ansvarsförhållanden samtidigt som olika former av lokalt samarbete inte förhindras.

Den som har erhållit tillstånd bör inleda sändningsverksamheten inom en viss tid. Annars bör tillståndet återkallas. Därigenom motverkar man att konkurrensen hämmas genom att meddelade sändningstillstånd inte utnyttjas. Av samma skäl bör det inte vara möjligt att upphöra med verksamheten under någon längre tid utan att tillståndet återkallas. I promemorian föreslås att sänd-

ningarna skall inledas inom tre månader. Enligt regeringens mening är denna tid för kort med hänsyn till att en ny tillståndshavare behöver tid för att planera verksamheten samt skaffa utrustning, personal och lokaler m.m. Tillståndet bör därför kunna återkallas om sändningarna inte har inletts inom sex månader efter det att tillståndet meddelats. När det gäller en pågående verksamhet bör i enlighet med förslaget i promemorian tillståndet kunna återkallas om tillståndshavaren inte alls, eller endast i obetydlig omfattning, har bedrivit sändningar under en sammanhängande period om fyra veckor. Som sändning i obetydlig omfattning bör kunna betraktas inte bara sändningar som pågår endast under en liten del av dygnet utan även t.ex. brus, fågelkvitter eller korta inspelade programslingor som sänds under en längre sammanhängande tid.

3.4 Vem kan få sändningstillstånd?

Regeringens förslag: Sändningstillstånd skall kunna ges till såväl fysiska som juridiska personer. Den som redan har ett tillstånd att sända lokalradio skall inte kunna få ännu ett sådant tillstånd.

Staten eller kommuner och landsting skall inte kunna få tillstånd och inte heller programföretag med tillstånd att bedriva rundradiosändning enligt 5 § radiolagen.

Vidare skall tillstånd inte kunna ges till den som ger ut en dagstidning eller till den som har ett bestämmande inflytande i ett företag som ger ut en dagstidning eller till företag i vilket någon av de nämnda har ett bestämmande inflytande.

Departementspromemorian: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Huvuddelen av de remissinstanser som yttrar sig i frågan tillstyrker förslaget att varje tillståndshavare endast skall kunna få ett tillstånd. Enligt *Närradionämnden* är den föreslagna begränsningen emellertid lätt att kringgå. Bl.a. *Sveriges köpmannaförbund* anser att en tillståndshavare skall kunna ha flera tillstånd. Enligt *Radio Scandinavia* bör en tillståndshavare kunna ha ett tillstånd för sändningar på AM-frekvens och ett för FM-frekvens.

Remissinstanserna är splittrade i fråga om förslaget att dagstidningsföretags möjlighet att få tillstånd skall begränsas. Antalet instanser som godtar någon form av begränsningar är ungefär lika stort som det antal som anser att inga begränsningar bör finnas. Av de instanser som godtar begränsningar tillstyrker emellertid endast några enstaka remissinstanser promemorians förslag. De övriga anser att den föreslagna gränsen om 40 % är för hög, att restriktionerna bör omfatta också andra medieföretag än dagstidningsföretag, eller att det bör gälla andra slag av begränsningar. Vissa av de remissinstanser som avvisar förslaget hänvisar framför allt till möjligheterna att kringgå de

föreslagna reglerna medan andra huvudsakligen anför principiella skäl för sin uppfattning. Tidningsutgivareföreningen och Svensk Radioutveckling AB anser att förslaget strider mot såväl yttrandefrihetsgrundlagen som tryckfrihetsförordningen. Några remissinstanser anser att riskerna för att något företag kommer att dominera opinionsbildningen skall motverkas genom att ett stort antal sändningstillstånd beviljas. Av de remissinstanser som har särskild juridisk kompetens anser *Justitiekanslern* att förslaget inte strider mot yttrandefrihetsgrundlagen eller tryckfrihetsförordningen. Enligt Göta hovrätt står den föreslagna regelns syfte i överensstämmelse med yttrandefrihetsgrundlagen. Hovrätten ifrågasätter emellertid om inte effekten kommer att bli motsatsen till vad som åsyftats. *Kammarrätten i Sundsvall* ifrågasätter om förslaget är förenligt med yttrandefrihetsgrundlagens syfte. *Justitiekanslern* och *radiolagsutredningen*, vars yttrande *Justitieombudsmannen* hänvisar till som sitt yttrande, påpekar att det inte finns något konstitutionellt utrymme att hindra att ett radioföretag startar en tidning eller förvärvar ett tidningsföretag.

Skälen för regeringens förslag: Som anförts inledningsvis är det regeringens strävan att utforma reglerna för den nya lokalradion på sådant sätt att antalet självständiga röster kommer att öka väsentligt. Tillkomsten av självständiga, lokalt förankrade radioföretag bör underlättas samtidigt som en utveckling i riktning mot ett fåtal centralt kontrollerade kedjeföretag bör motverkas. De föreslagna begränsningarna av rätten att få tillstånd skall ses mot denna bakgrund.

I promemorian föreslås dels att varje tillståndshavare endast skall kunna få ett tillstånd i ett sändningsområde, dels att vissa subjekt inte skall kunna få tillstånd. De sistnämnda begränsningarna gäller dels stat och kommun, dels vissa andra radio- och TV-företag samt slutligen dagspressen.

Remissinstanserna godtar i huvudsak att varje tillståndshavare endast skall kunna ha ett tillstånd samt att staten, kommunerna och vissa radio- och TV-företag inte skall kunna få tillstånd.

Regeringens uppfattning överensstämmer i huvudsak med promemorians. Genom att varje tillstånd måste innehas av en särskild fysisk eller juridisk person, som är ansvarig för att det utses utgivare och för att programreglerna följs, skapas goda förutsättningar för att programföretagen får en självständig ställning och lokal inriktning. Ingen kan heller, direkt eller genom företag i vilket han har ett bestämmande inflytande, få mer än ett tillstånd. För att programföretagens självständiga ställning skall markeras bör de sändningar som en viss tillståndshavare svarar för ha en egen beteckning, som skiljer sig från andra tillståndshavares sändningar (se avsnitt 3.7).

Några rättssubjekt bör vara uteslagna från möjligheten att få tillstånd. Det bör gälla för staten samt för kommuner och landsting. Skälet är att den föreslagna lokalradion inte skall fungera som språkrör för myndigheterna. Vidare bör inte den som har tillstånd enligt 5 § radiolagen, dvs. för närvarande Sveriges Radio-företagen och Nordisk Television AB, kunna erhålla tillstånd för lokalradio. Inte heller sådana juridiska personer i vilka de nämnda subjekten har ett bestämmande inflytande bör kunna få tillstånd. Skälet för att utesluta dessa är att mångfalden bör främjas.

När det gäller begränsningarna för dagspressen är i det närmaste alla remissinstanser kritiska till promemorians förslag.

Remisskritiken följer två linjer. Enligt den ena argumentationslinjen kommer dagspressföretag eller andra medieföretag att trots de föreslagna reglerna kunna skaffa sig ett dominerande inflytande över en eller flera radiostationer. Detta ger vissa remissinstanser anledning att förorda en skärpning av restriktionerna, medan andra instanser anser att några begränsningar inte skall införas eftersom de inte kan göras effektiva. Enligt den andra tankelinjen bör det inte ske någon begränsning av framför allt dagspressens möjligheter att skaffa sig inflytande över lokalradion. Denna uppfattning motiveras med såväl principiella som praktiska skäl.

Enligt regeringens mening bör de nya möjligheterna att sända privat lokalradio utnyttjas på sådant sätt att möjligheterna till mångfald tas till vara. Om dagstidningsföretag skulle kunna erhålla tillstånd att sända lokalradio skulle dessa företag kunna öka sitt inflytande över nyhetsförmedling och opinionsbildning i stället för att antalet självständiga röster skulle bli flera. Mot denna bakgrund bör dagstidningsföretag vara uteslagna från möjligheten att erhålla tillstånd att sända lokalradio.

Den regel som föreslås i promemorian har fått en mindre god utformning. Som påpekas av vissa remissinstanser kan även den som äger en mindre andel i ett företag än 40 % i realiteten utöva ett bestämmande inflytande i företaget. Givetvis kan ägandeförhållandena även vara sådana att det krävs en högre andel för att kontrollera företaget. Med hänsyn till remisskritiken bör regeln avfattas så att den träffar både den som ger ut en dagstidning och den som på grund av aktie- eller andelsinnehav ensam har ett bestämmande inflytande i ett företag som ger ut en dagstidning eller företag i vilket något av de nämnda subjekten ensam har ett bestämmande inflytande. Med dagstidning bör avses en allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär som normalt utkommer med minst ett nummer varje vecka. I lagrådsremissen fanns en bestämmelse om att den som på visst sätt förfogade över 40 % av aktierna i ett aktiebolag skulle anses ha ett bestämmande inflytande i bolaget. *Lagrådet* påpekade att bestämmelsen medförde vissa tillämpningssvårigheter. På Lagrådets förslag har bestämmelsen utgått.

Flera remissinstanser uppehåller sig vid frågan om i vad mån promemorians förslag om begränsningar för dagstidningsföretagen är förenligt med yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen. Det finns därför anledning att diskutera hur det nu föreliggande förslaget förhåller sig till dessa grundlagar.

Enligt 3 kap 2 § yttrandefrihetsgrundlagen får rätten att sända radioprogram på annat sätt än genom tråd regleras genom lag som innehåller föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända. Enligt andra stycket skall det allmänna eftersträva att radiofrekvenserna tas i anspråk på ett sätt som leder till vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet.

Enligt 3 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen gäller för föreskrifter om tillstånd och villkor för att sända trådlösa radioprogram vad som föreskrivs om begränsningar av grundläggande fri- och rättigheter i 2 kap. 12 § andra –

femte styckena och 13 § regeringsformen. I 2 kap. 12 § andra stycket regeringsformen anges bl.a. att en begränsning endast får göras för att tillgodose ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle samt att begränsningen aldrig får gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och ej heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen. En begränsning får inte göras enbart på grund av politisk, religiös, kulturell eller annan sådan åskådning. I samma kapitel 13 § första stycket anges att yttrandefriheten och informationsfriheten, utom i ett antal angivna fall som inte har intresse här, endast får begränsas om särskilt viktiga skäl föranleder det. I andra stycket föreskrivs att det vid bedömande av vilka begränsningar som får ske med stöd av första stycket särskilt skall beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter.

Regeringen anförde i lagrådsremissen att intresset av att motverka dominans över nyhetsförmedling och opinionsbildning är ett sådant särskilt viktigt skäl som avses i 2 kap. 13 § regeringsformen. Förslaget överskred enligt regeringens uppfattning inte heller i övrigt de gränser för lagstiftaren som ställs upp i samma kapitel 12 § andra stycket. Det ansågs därför vara förenligt med yttrandefrihetsgrundlagen.

Regeringen anförde vidare att enligt tryckfrihetsförordningen fri etableringsrätt gäller för tidningar. Endast de begränsningar som framgår av tryckfrihetsförordningen är tillåtna. Det kunde därför diskuteras om det förhållandet att dagstidningsföretag inte avsågs få tillstånd att sända privatradio skulle kunna ses som en begränsning av etableringsfriheten och därför borde framgå av tryckfrihetsförordningen. Då de föreslagna reglerna dock inte hindrade någon, inte heller en radiostation, från att starta en tidning ansåg regeringen att förslaget torde vara förenligt med tryckfrihetsförordningen.

Lagrådet har yttrat:

I remissen diskuteras om förslaget i 7 § att dagstidningsföretag skall vara uteslagna från möjligheten att få lokalradiotillstånd är förenligt med yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen. Lagrådet behandlar förslaget i det följande. Vad som därvid sägs om yttrandefrihetsgrundlagen gäller då i princip också med avseende på de begränsningar som föreslås i 5 och 6 §§, nämligen att ingen kan få mer än ett tillstånd och att även bl.a. programföretag med tillstånd enligt 5 § radiolagen utesluts från möjligheten att få lokalradio-tillstånd.

Vad först angår yttrandefrihetsgrundlagen gäller enligt 3 kap. 3 § som förutsättning för att införa en begränsning i sändningsrätten att begränsningen står i överensstämmelse med bestämmelserna i 2 kap. 12 andra – femte styckena och 13 § regeringsformen. Det innebär bl.a. att en begränsning får göras endast för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle och inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen (2 kap. 12 §). Vidare gäller att yttrandefriheten och informationsfriheten såvitt nu är ifråga får begränsas endast om särskilt viktiga skäl föranleder det (2 kap. 13 § första stycket).

Vid bedömningen av om en begränsning är förenlig med yttrandefrihetsgrundlagen är ytterligare ett par grundlagsbestämmelser av intresse,

nämligen 3 kap. 2 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen och 2 kap. 13 § andra stycket regeringsformen. I det förstnämnda stadgandet föreskrivs att det allmänna skall eftersträva att radiofrekvenserna tas i anspråk på ett sätt som leder till vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet. I det andra stadgandet föreskrivs att vid bedömandet av vilka begränsningar som får ske särskilt skall beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter.

Syftet med den ifrågavarande begränsningen för dagstidningsföretagen är enligt remissen att de nya möjligheterna att sända privat lokalradio skall utnyttjas på ett sådant sätt att möjligheterna till mångfald tas till vara. Om dagstidningsföretag skulle erhålla tillstånd att sända lokalradio skulle dessa företag enligt remissen kunna öka sitt inflytande över nyhetsförmedling och opinionsbildning i stället för att antalet självständiga röster skulle bli flera. Intresset av att motverka dominans över nyhetsförmedling och opinionsbildning är enligt remissen ett sådant särskilt viktigt skäl som avses i 2 kap. 13 § regeringsformen. Förslaget överskrider enligt remissen inte heller i övrigt de gränser som ställts upp i 2 kap. 12 § och är därför förenligt med yttrandefrihetsgrundlagen.

Den i remissen föreslagna begränsningen har således gjorts just med tanke på yttrandefriheten och informationsfriheten och med syfte att utrymme att sända lokalradio skall utnyttjas så att dominans över nyhetsförmedling och opinionsbildning motverkas och i stället möjligheterna till mångfald tas till vara. En sådan begränsning får enligt lagrådets mening – mot bakgrund av det begränsade utrymme som finns för lokalradiosändningar – anses ligga väl i linje med de nyss angivna grundlagsbestämmelserna om vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet. Begränsningen kan inte anses utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Lagrådet godtar vidare regeringens uppfattning att begränsningen får anses vara föranledd av ett sådant särskilt viktigt skäl som avses i 2 kap. 13 § regeringsformen. Även i övrigt får begränsningen anses förenlig med yttrandefrihetsgrundlagen. Vad nu sagts gäller som nämnts inte bara med avseende på begränsningar för dagstidningsföretagen utan i princip också med avseende på övriga föreslagna begränsningar (5 och 6 §§).

När det sedan gäller frågan om begränsningen för dagstidningsföretagen är förenlig med tryckfrihetsförordningen kan konstateras att beträffande etableringsrätten för tidningar endast sådana begränsningar som framgår av förordningen är tillåtna. Den föreslagna begränsningen hindrar inte någon, inte heller en radiostation, från att starta en tidning. Frågan är emellertid om det förhållandet att ett dagstidningsföretag inte kan få tillstånd att sända lokalradio skall betraktas som en begränsning av etableringsfriheten.

Det förhållandet att man begränsar tidningsföretagens möjligheter att bedriva viss annan verksamhet än tidningsutgivning kan enligt lagrådets mening inte ses som en begränsning av etableringsfriheten under förutsättning att begränsningsåtgärden inte framstår som riktad just mot denna frihet. I förevarande fall har lagrådet i det föregående funnit att begränsningen får anses vara föranledd av ett särskilt viktigt skäl med avseende just på yttrandefriheten och informationsfriheten. Vid sådant förhållande kan begränsningen inte anses strida mot tryckfrihetsförordningen.

Mot bakgrund av vad som sålunda har förekommit i ärendet anser regeringen att förslaget är förenligt med yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen.

Om den ansvariga myndigheten finner att en sökande inte kan ges tillstånd skall den fatta ett särskilt beslut om saken. Beslutet skall kunna överklagas hos kammarrätten. För att behandlingen av tillståndsärendet inte skall fördröjas mer än nödvändigt bör sådana ärenden handläggas skyndsamt.

Några remissinstanser oroas för att tidningsföretag som har inflytande över radioföretag kommer att försöka begränsa konkurrensen på reklammarknaden. I denna fråga hänvisas till vad som i det föregående har sagts om möjligheterna att med konkurrenslagstiftningens hjälp inskrida mot skadlig konkurrensbegränsning.

3.5 Tillståndstid

Regeringens förslag: Tillstånd att sända lokalradio skall gälla för högst åtta år. Med hänsyn till behovet att justera indelningen i sändningsområden m.m. skall alla tillstånd löpa ut vid samma tidpunkt. De tillstånd som meddelas under den första tillståndspanoden skall gälla intill utgången av år 2000.

Departementspromemorian: Tillstånden bör gälla i högst fem år.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser godtar att tillstånden är tidsbegränsade. Flera remissinstanser, däribland *Tidningsutgivareföreningen*, anser emellertid att fem år är en för kort tillståndstid, och förordar att i varje fall den första tillståndspanoden skall vara längre, bl.a. på grund av att det tar tid att etablera verksamheten och eftersom det kan dröja innan alla sändningstillstånd har hunnit meddelas. *Radiolagsutredningen* godtar att den första tillståndspanoden är femårig, men vill att tillstånden därefter skall beviljas för längre tid. *Svenska kompositörer av populärmusik* anser att den första tillståndspanoden endast skall vara tre år. Några remissinstanser, bl.a. *Radioutgivareföreningen*, anser att sändningstillståndet bör gälla för obegränsad tid. Enligt *Televerket Rundradio* bör tillståndet att använda en radiosändare på en viss frekvens kunna ha annan varaktighet än sändningstillståndet.

Skälen för regeringens förslag: Som anges i det föregående är innebörden av ett sändningstillstånd att tillståndshavaren har rätt att bedriva sändningar som skall kunna tas emot med god hörbarhet inom ett bestämt sändningsområde. Även de remissinstanser som anser att ett sändningstillstånd i princip bör gälla tills vidare anser med något undantag att tillståndet att använda radiosändare bör vara tidsbegränsat. Med hänsyn till den innebörd som sändningstillståndet har enligt förslaget kan därmed konstateras att i det närmaste alla remissinstanser förordar någon form av tidsbegränsning.

Det finns flera skäl till att de villkor som gäller för lokalradioverksamheten kan behöva justeras efter en viss tid. Ett sådant skäl är att inte har kunnat byggas på tidigare erfarenheter av motsvarande verksamhet i Sverige. Vissa av de föreslagna reglerna kan därför så småningom visa sig vara mindre väl

utformade. Vidare kan ändrade tekniska förutsättningar eller andra förändringar medföra att villkoren för verksamheten kan behöva justeras i olika avseenden. I det föregående (avsnitt 3.2) anges behovet att justera sändningsområdenas omfattning. Det är också mot denna bakgrund regeringen räknar med att en översyn bör göras efter det att verksamheten har pågått en viss tid (se avsnitt 3.12).

Vid en förändring av indelningen eller andra omprövningar av reglerna bör man givetvis ta största möjliga hänsyn till effekterna för berörda företag. Det kan ändå inte uteslutas att de förändringar som kan visa sig nödvändiga kommer att påverka radioföretagen på olika sätt. Vissa företag kan se sina förutsättningar förbättrade medan andra kan finna att ändringarna är till nackdel för dem. I en sådan situation är det enligt regeringens mening bäst om ändringarna kan ske vid en förutbestämd tidpunkt. Därmed blir det t.ex. möjligt för de inblandade parterna vid en överlåtelse av sändningstillstånd att ta hänsyn till att villkoren för verksamheten kan komma att förändras vid en viss tidpunkt.

Av anförda skäl bör alla sändningstillstånd upphöra att gälla vid ett och samma tillfälle.

När det gäller frågan om tillståndstidens längd finns olika uppfattningar i remissopinionen. En majoritet av de remissinstanser som uttalat sig förordar emellertid en längre tillståndstid än fem år.

Enligt regeringens mening finns det fog för en sådan uppfattning. Bl.a. kan man peka på att det kommer att ta flera år att utveckla marknaden för radioreklam. Det kommer också att ta en viss tid innan nödvändiga ändringar i frekvensplaneringen är genomförda så att tillstånd kan meddelas i alla sändningsområden. Därför kan man räkna med att tillstånden kommer att meddelas successivt under åtminstone hela år 1993. Många radioföretag kommer därför endast att ha möjlighet till en lönsam verksamhet under en del av den första tillståndperioden.

Mot denna bakgrund förordar regeringen att alla tillstånd som meddelas under den första tillståndperioden skall gälla intill utgången av år 2000, dvs. åtta år efter det att lagstiftningen träder i kraft. Därpå följande tillståndsperioder bör också omfatta åtta år.

För tydlighetens skull bör påpekas att det av tekniska skäl kan bli nödvändigt att ändra t.ex. sändarfrekvens under pågående tillståndsperiod.

Regeringens förslag: Om det finns flera behöriga sökande till ett ledigförklarat sändningsområde skall den sökande erhålla tillståndet som åtar sig att erlägga den högsta årliga avgiften till staten. Avgiften skall dock alltid uppgå till lägst 40 000 kr per år. Förfarandet skall ha formen av en öppen och offentlig auktion, varigenom alla sökande är medvetna om vad övriga sökande bjuder. Den sökande som erhåller tillstånd skall erlägga en viss del av det första årets avgift i förskott.

Beloppen för den lägsta avgiften och den avgift som en viss tillståndshavare skall erlägga justeras årligen med hänsyn till förändringar i det allmänna prisläget, mätt med konsumentprisindex.

Om en tillståndshavare vill överlåta tillståndet krävs att den ansvariga myndigheten godkänner den nya tillståndshavaren. Godkännande skall lämnas om förvärvaren är behörig att erhålla tillstånd. Om denne inte kan godkännas är överlåtelsen utan verkan.

Om en tillståndshavare försätts i konkurs eller träder i likvidation är tillståndet förfallet. Om tillståndshavaren är en fysisk person som avlider får dödsboet tre månader på sig att bestämma vad som skall ske med tillståndet.

Om ett sändningsområde kommer att ha väsentligen samma omfattning under en ny tillstandsperiod som under den föregående skall tillståndshavaren, om han önskar det, erhålla tillstånd under den nya perioden utan att tillståndet ledigförklaras.

Departementspromemorian: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. Den lägsta avgiften föreslås dock vara 50 000 kr per år. Vidare finns inget förslag om att en tillståndshavare i vissa fall skall kunna få tillstånd för en ny period utan ledigförklaring.

Remissyttrandena: En grupp av de remissinstanser som yttrat sig i frågan, bl.a. *Näringsfrihetsombudsmannen*, *Sveriges advokatsamfund* och *Tidningsutgivareföreningen*, tillstyrker eller lämnar utan erinran förslaget om att urvalet skall ske utifrån de sökandes betalningsvilja. En annan grupp, med bl.a. *Göta hovrätt* och *Föreningen Svenska masskommunikationsforskare*, anser att auktionsförfarandet bör kombineras med någon form av kvalitets- eller lämplighetsprövning. En tredje grupp, bl.a. *Landsorganisationen* och *Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd* är tveksamma eller avvisande till auktionsförfarande och förordar att tillståndshavarna skall väljas ut enligt olika kriterier som syftar till att gynna programmässig mångfald m.m. Några enstaka remissinstanser förordar lotning. Ett par remissinstanser framhåller att urvalsproblemet kan undvikas om det finns tillräckligt antal sändningsfrekvenser.

Televerkets frekvensförvaltning påpekar att det också utgår avgift för tillståndet att använda radiosändare.

Några remissinstanser anser att ett sändningstillstånd bör kunna vara en tillgång i en tillståndshavares konkursbo.

Skälen för regeringens förslag: I det föregående förordas att tillgången på sändningsmöjligheter så långt det är tekniskt möjligt bör anpassas till efterfrågan. Om det visar sig att efterfrågan är större än vad som vid ett visst tillfälle kan tillgodoses bör därför nya sändningsmöjligheter skapas, genom omplanering eller genom att nya delar av frekvensutrymmet tas i bruk. Denna hållning innebär att på sikt de marknadsmässiga möjligheterna snarare än frekvensmässiga begränsningar kommer att avgöra omfattningen och lokaliseringen av lokalradion.

Anpassningen av sändningsmöjligheterna till efterfrågan måste bli en fortlöpande process, både därför att önskemålen från marknadens aktörer successivt kommer att påverkas av erfarenheterna och på grund av att det kan ta tid att genomföra de ändringar i frekvensplaneringen som kan behövas.

Vid det enskilda ansökningstillfället kan man räkna med att de sökande ofta kommer att vara flera än det antal sändningstillstånd som skall fördelas. Detta behöver inte vara ett uttryck för att efterfrågan på sändningsmöjligheter är större än som motsvaras av det antal tillstånd som finns att fördela. Däremot kan många sökande vara intresserade av något av de sändningstillstånd som det enligt deras bedömning finns ett marknadsmässigt utrymme för. Det måste då träffas ett val mellan de sökande.

De flesta av de remissinstanser som är kritiska mot förslaget att låta de sökandes betalningsvilja avgöra valet förespråkar att det i stället skall ske en bedömning av de sökandes avsikter med verksamheten. Ofta hävdas att en sådan urvalsmetod kommer att leda till innehållsmässig mångfald medan "auktionsmetoden" förutsätts få till följd att olika radiostationer kommer att sända ut ett likartat programutbud.

Regeringen finner inte denna argumentation övertygande. På de platser där det finns marknadsmässigt utrymme för mer än en lokalradiostation är det sannolikt att de olika stationerna kommer att sträva efter att hålla olika programprofil, som ett sätt att attrahera olika delar av publiken och därmed framstå som mer effektiva reklammedier. Det är också troligt att stationerna successivt kommer att justera sin programinriktning för att anpassa den till publikens önskemål. En urvalsmetod som innebär att den sökande måste förbinda sig att hålla en viss programprofil skulle hindra en sådan anpassning och därmed kunna få till följd att stationer med höga programambitioner tvingades bort från marknaden. Det verkliga resultatet skulle bli att mångfalden minskade i jämförelse med en situation då olika radiostationer fritt får bestämma sitt programinnehåll.

Till detta kommer att ett urval utifrån de sökandes planer och ambitioner skulle medföra ett oacceptabelt inslag av godtycke i tillståndsgivningen. Det avgörande för om en viss sökande skulle kunna få tillstånd skulle vara om han lyckades formulera sin ansökan på ett sätt som tilltalar en myndighet. För att efterlevnaden av de gjorda åtagandena skulle kunna kontrolleras, något som skulle vara nödvändigt i ett system av antytt slag, skulle det vidare be-

höva upprättas en kontrollapparat med sanktioner mot den som inte uppfyllde sina löften. Inte heller detta skulle vara acceptabelt.

Mot denna bakgrund avvisar regeringen tankar på ett urvalssystem där hänsyn till de sökandes planer och ambitioner får avgöra vem som skall erhålla ett sändningstillstånd.

Urvalet av tillståndshavare bör i stället i enlighet med promemorians förslag ske utifrån kandidaternas betalningsvilja. Detta innebär i korthet följande.

Om det finns flera behöriga sökande till ett sändningstillstånd skall den ansvariga myndigheten kalla dessa till en auktion. De sökande skall få ange vilket årligt belopp de är beredda att erlägga i avgift till staten. Den sökande som erbjuder sig att betala det högsta beloppet erhåller tillståndet.

Den nya lokalradion bör inte åsamka samhället några kostnader. Bl.a. med hänsyn härtill bör den årliga avgiften uppgå till ett visst lägsta belopp. I promemorian föreslås att detta belopp skall vara 50 000 kr. I promemorian föreslogs emellertid att avgiften i ärenden om närradio skulle avskaffas. Intäkterna från avgifterna på lokalradion skulle därmed också uppväga den minskning av statsinkomsterna som skulle bli följden. I det följande föreslås emellertid att avgiften i ärenden om närradio skall behållas med oförändrat belopp. Den lägsta avgiften för lokalradion bör därför kunna sänkas till 40 000 kr. I de fall det bara finns en behörig sökande kommer därför avgiften att vara 40 000 kr per år.

För att oseriösa sökande skall sällas ut bör ett visst belopp betalas i förskott, innan tillstånd erhålles. Detta belopp bör i enlighet med förslaget i promemorian sättas till 10 % av den årliga avgiften, dock lägst 40 000 kr.

Med hänsyn till att tillståndsvillkoren kan gälla under mer än åtta år bör såväl beloppet för den lägsta avgiften som den avgift som en enskild sökande skall erlägga årligen justeras med hänsyn till förändringar i det allmänna prisläget. De här angivna beloppen bör avse år 1993. För senare år bör beloppen räknas fram genom att de belopp som skulle gälla för år 1993 multipliceras med kvoten för konsumentprisindex för oktober året före det aktuella året och konsumentprisindex för oktober 1992.

Om en tillståndshavare anser att den avgift som han betalar inte längre avspeglar de marknadsmässiga möjligheterna i sändningsområdet har han möjlighet att frånträda sitt tillstånd och söka ett nytt tillstånd. Om det då finns flera sökande kommer resultatet av den nya auktionen att bestämma vilken avgift han skall betala för återstoden av tillståndsperioden. Om han är ensam sökande kommer avgiften att bli 40 000 kr per år.

Några remissinstanser har fört fram tanken på att myndigheterna bör företa en ekonomisk prövning av de sökande. Enligt regeringens mening är detta en vanskelig uppgift, särskilt innan det finns några praktiska erfarenheter av kommersiell radio. Det är också principiellt olämpligt att låta en myndighet göra en förhandsbedömning av om en viss aktör bör få möjlighet att tävla på en konkurrensutsatt marknad. Förslaget innehåller en viss ekonomisk spärr, genom att en sökande måste erlägga ett visst belopp i förskott innan han erhåller sitt tillstånd. Det kan antas att endast sökande som har lyckats övertyga

sina finansiärer om projektets bärkraft kommer att kunna betala den begärda summan.

Prop. 1992/93:70

För att marknadsmekanismerna skall kunna verka bör den som äger en radiostation kunna sälja denna till någon annan. Därmed behöver också tillståndet att sända kunna överlåtas. Den ansvariga myndigheten bör godkänna överlåtelse av ett sändningstillstånd om förvärvaren själv skulle kunna erhålla tillstånd, dvs. om denne inte tillhör någon av de kategorier som, enligt vad som förordas i avsnitt 3.4, inte skall kunna erhålla tillstånd. Förvärvaren övertar i sådant fall tillståndet på samma villkor som har gällt för överlåtaren.

Om tillståndshavaren försätts i konkurs eller träder i likvidation bör tillståndet förfalla. Det skulle enligt regeringens mening vara mindre lämpligt om sändningstillståndet skulle utgöra en tillgång i tillståndshavarens konkursbo. Bl.a. kan det förhållandet att tillståndshavaren har gjort konkurs utgöra en indikation på att den avgift som tillståndshavaren har betalat inte är lämpligt avvägd i förhållande till de marknadsmässiga möjligheterna. I ett sådant fall framstår det som mest ändamålsenligt att anordna ett nytt ansökningsförfarande, som kan leda till att avgiften fastställs på en ny nivå.

Om tillståndshavaren är en fysisk person och avlider, bör dödsboet ha tre månader på sig att besluta vad som skall ske med tillståndet. Under denna tid kan tillståndet överlåtas till en dödsbodeläggare eller någon annan. Sker det ej bör tillståndet förfalla.

Vi har nyss förordat (se avsnitt 3.5) att alla tillstånd skall löpa ut vid samma tidpunkt. Därmed skapas goda möjligheter att göra de förändringar av områdesindelningen som behövs med anledning av den tekniska utvecklingen och av andra skäl. Om det skapas helt nya sändningsområden bör dessa ledigförklaras och urvalet bland de sökande ske enligt vad som tidigare anförts. Det skulle emellertid vara oskäligt om den som har tillstånd att sända i ett område som kommer att ha väsentligen samma omfattning under den nya tillståndspanen skulle tvingas sätta sina sändningsmöjligheter på spel i ett nytt auktionsförfarande. I sådana fall bör därför tillståndshavaren, om han önskar det, erhålla tillstånd under den nya perioden utan att tillståndet ledigförklaras.

Lagrådet har yttrat:

Enligt 8 § i förslaget till lokalradiolag är alla tillstånd begränsade i tiden. Det ligger i sakens natur att ett tidsbegränsat tillstånd upphör när tiden är ute. Så som förslaget är utformat har emellertid en tillståndshavare en mycket stark ställning, om han före tillståndspanens utgång begär förlängning av tillståndet. Att Närradionämnden enligt 8 § skall "förlänga tillståndet" får anses innebära att det är det ursprungliga tillståndet som skall fortsätta att gälla ytterligare en tillståndspane. Med denna tolkning kan en tillståndshavare påräkna förlängning av avtalet även om han vid tillståndspanens utgång skulle vara obehörig att ansöka om ett nytt tillstånd t.ex. därför att han sedan det ursprungliga tillståndet meddelades fått tillstånd enligt 5 § radiolagen (1966:755) eller börjat ge ut en dagstidning (jfr 6 och 7 §§ i förslaget). Den enda grund för att vägra förlängning som lagen godtar är ändrad indelning av sändningsområdena (8 § andra stycket och 9 §).

Det anförda väcker frågan om tillståndshavarens rätt till förlängning av tillståndet är så stark att han har rätt till skadestånd av staten, om han på grund

av ändrad områdesindelning vägras förlängning av tillståndet. Med hänsyn till att alla tillstånd är tidsbegränsade och till att lagen förutsätter att en omprövning av områdesindelningen sker i samband med att tillståndstiden löper ut kan någon rätt till ersättning av staten emellertid inte komma i fråga för den som på nu aktuell grund vägras förlängning.

På samma sätt måste bedömas den situationen att lokalradiolagen under tillståndstiden ändras i syfte att ge Närradionämnden utrymme för skälighetsbedömningar. Konstruktionen med tidsbegränsade tillstånd i förening med de planer som redovisas i lagrådsremissen på en utvärdering av systemet när det har varit i bruk under någon tid gör att de som nu söker tillstånd måste räkna med möjligheten att de inte får tillståndet förlängt på grund av skärpta krav i lokalradiolagen på tillståndshavarna.

Regeringen ansluter sig till vad Lagrådet anfört.

3.7 Regler för innehållet i allmänhet

Regeringens förslag: De sändningar som en viss tillståndshavare svarar för skall ha en beteckning som skiljer dem från andra tillståndshavares sändningar. Denna skall anges minst en gång varje sändningstimme.

Under minst en tredjedel av sändningstiden per dygn skall tillståndshavaren sända program som har framställts särskilt för den egna verksamheten.

Den ansvariga myndigheten skall kunna förelägga en tillståndshavare att vid vite följa dessa regler.

I nödsituationer skall en tillståndshavare vara skyldig att på begäran av myndighet utan särskild ersättning sända meddelande som är av vikt för allmänheten.

Departementspromemorian: Överensstämmer med regeringens förslag utom i vad avser skyldighet att sända meddelanden i nödsituationer.

Remissinstanserna: Meningarna är delade om förslaget att en viss andel av programmen skall vara framställda för den egna verksamheten. Ungefär hälften av remissinstanserna godtar förslaget. Många av dessa, bl.a. *Landsorganisationen* och *Svenska kompositörer av populärmusik* förordar en högre andel. En remissinstans anser att andelen borde sättas lägre på mindre orter och högre i storstadsområdena. Den andra hälften är kritiska till förslaget. Vissa remissinstanser, t.ex. *Tidningsutgivareföreningen* och *Radioutgivareföreningen* motsätter sig regleringar av programinnehållet. Bl.a. *Radionämnden* och *Publicistklubben* anför att bestämmelsen är svår att tillämpa eller lätt att kringgå. Några remissinstanser, däribland *Justitiekanslern* och *Sveriges Radio AB* har invändningar mot förslaget att regeln skall vara vitessanktionerad.

Landsorganisationen föreslår att radiolagens krav på opartiskhet och saklighet skall gälla.

Statens räddningsverk anser att privatradion på samma sätt som Sveriges Radio och TV 4 bör kunna fungera som kanal för information om större olyckor.

Skälen för regeringens förslag: De regler som föreslås syftar till att slå vakt om programverksamhetens självständighet och lokala karaktär. Det bör inte vara möjligt att använda en lokalradiostation till att enbart sända ut ett centralt producerat programutbud. Om utvecklingen skulle tillåtas gå i den riktningen skulle tillgången till en ny form av radio inte leda till att yttrande-möjligheterna förbättrades nämnvärt.

I likhet med vad som anförs i promemorian anser regeringen emellertid att det skulle vara mindre lämpligt att ställa upp krav på att vissa ämnesområden skall behandlas eller att programinnehållet på något annat sätt skall ha en lokal anknytning. Regler av detta slag skulle bli svåra att tillämpa och skulle kunna låsa programverksamhetens utformning på ett sätt som skulle vara mindre önskvärt.

Krav på opartiskhet och saklighet gäller för närvarande för Sveriges Radio-företagen och TV 4. De kan motiveras med att de rikstäckande mark-sända radio- och TV-sändningarna har mycket stor betydelse för nyhets-förmedling och opinionsbildning. Det regelverk som föreslås för lokalradion syftar till att motverka att det uppstår monopolsituationer i dessa hänseenden. Det finns därför inget skäl att föreslå att det skall gälla krav på opartiskhet eller saklighet för lokalradion.

Det finns inte heller något behov av att staten, vid sidan av lagstiftningen om yttrandefrihetsbrott, sätter upp regler som gäller etiska frågor i lokalradion. I stället bör man kunna räkna med att lokalradioföretagen – på samma sätt som har skett inom bl.a. tidningsområdet – gemensamt kommer överens om etiska normer och om former för att upprätthålla de överenskomna normerna.

I enlighet med förslagen i promemorian bör en viss andel av sändningstiden per dygn bestå av program som har framställts särskilt för den egna verksamheten. Innebörden är att den som svarar för verksamheten skall ha haft möjlighet att ta ställning till att de enskilda inslagen i programmet skall sändas. Förutom program som har ställts samman av radioföretaget självt torde t.ex. enstaka reportage o.dyl. som erbjuds företaget av utomstående i allmänhet uppfylla kravet att vara framställda särskilt för den egna verksamheten. Däremot kan ett program som sänds till radioföretaget genom t.ex. satellit och som vidaresänds omedelbart eller med en obetydlig tidsförskjutning knappast anses vara framställt särskilt för den egna verksamheten. Detta kan inte heller anses vara fallet om t.ex. flera radioföretag regelbundet sänder ut ett inspelat program, särskilt inte om det sker som ett led i ett fast samarbete och om programmet annonseras i förväg med samma benämning hos de olika företagen.

När det gäller storleken av den andel som skall vara framställd särskilt för den egna verksamheten finns olika uppfattningar hos remissinstanserna.

Några förordar högre andelar, 50 eller 75 %. Regeringen finner emellertid förslaget i promemorian vara väl avvägt. Ett krav på högre andel än en tredjedel skulle försvåra möjligheten att bedriva en självständig verksamhet på orter med litet befolkningsunderlag. Man torde kunna räkna med att radioföretagen, där det ekonomiska underlaget möjliggör det, kommer att eftersträva en högre andel egenproduktion än den föreskrivna. Det finns därför inte skäl att differentiera kraven på egenproduktion mellan orter av olika storlek.

Vissa av de remissinstanser som är kritiska mot den föreslagna regeln anser att den kommer att bli svår att tillämpa. Några remissinstanser anser vidare att regeln inte bör vitessanktioneras.

Enligt regeringens uppfattning kommer det inte att vara några svårigheter för den ansvariga myndigheten att få uppgifter om överträdelser genom t.ex. anmälningar eller uppgifter i massmedierna. Det bör också vara ganska enkelt att, utifrån de referensinspelningar som programföretaget är skyldigt att göra, avgöra hur stor del av programutbudet under ett dygn som är framställt särskilt för den egna verksamheten.

Regeringen instämmer i uppfattningen att vitessanktioner bör användas med försiktighet inom radio- och TV-området (jfr prop. 1991/92:78 s. 20 f). I fråga om den nu aktuella regeln finns det emellertid inte anledning att hysa några betänkligheter mot att den ansvariga myndigheten ges möjlighet att utfärda vitesförelägganden. Bestämmelsen innebär endast att en viss andel av sändningstiden skall utgöras av program som framställts särskilt för den egna verksamheten. De invändningar som skulle kunna riktas mot vitessanktioner i samband med regler som tar sikte på programmets innehåll i mer kvalitativ bemärkelse kan alltså inte anföras i detta fall. Det framstår vidare som mycket angeläget att efterlevnaden av den föreslagna regeln kan genomdrivas på ett effektivt sätt. De senaste årens erfarenheter från närradions område visar på vikten av att det finns effektiva sanktioner av regler som det kan vara ekonomiskt lockande att söka kringgå.

Regeringen instämmer i promemorians förslag att det bör föreskrivas skyldighet att minst en gång i timmen ange vem som svarar för sändningen och att det därvid bör användas en beteckning som skiljer sändningen från andra tillståndshavares sändningar. Även denna regel bör vara vitessanktionerad.

Vid större olyckshändelser och liknande spelar radion en viktig roll för att informera medborgarna. Det är angeläget att även lokalradion kan inordnas i det allmänna varningssystemet. Av detta skäl bör det för lokalradion, på samma sätt som för Nordisk Television AB, föreligga en skyldighet att i nödsituationer på begäran av myndighet sända meddelanden av betydelse för allmänheten. Ett sådant meddelande bör sändas utan särskild ersättning. Om myndigheterna i normala situationer vill använda lokalradion för att informera medborgarna bör de givetvis göra detta under köpt reklamtid.

Regeringens förslag: I fråga om reklam och sponsring skall samma regler gälla som för egensändningar av ljudradio i kabel. Det innebär följande:

- * Reklam mot vederlag och program mot betalning får endast sändas under särskilt markerad annonstid. Under den övriga programtiden är det inte tillåtet att mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynna ett kommersiellt intresse.

- * Av en annons som sänds under annonstid skall framstå i vems intresse sändningen sker.

- * I annonser som sänds mot betalning eller annat vederlag får det inte uppträda personer som spelar en framträdande roll i radioprogram som huvudsakligen handlar om nyheter eller nyhetskommentarer.

- * Högst tio procent av sändningstiden per dygn får avse annonser under annonstid. Inom en sändningstid av en timme mellan hela klockslag får annonser förekomma under högst åtta minuter eller, i rena undantagsfall, tio minuter. Annonstiden vid ett givet tillfälle får inte understiga en minut, sedan sändningstiden för den särskilda signaturen har frånräknats.

- * Om ett program helt eller delvis har bekostats av annan än den som bedriver sändningsverksamheten, skall detta anges på lämpligt sätt i början och i slutet av programmet.

Den ansvariga myndigheten skall kunna förelägga en tillståndshavare att vid vite följa reglerna.

Departementspromemorian: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Huvuddelen av de remissinstanser som har berört villkoren för reklam och sponsring accepterar förslagen. Några av dessa förordar ytterligare restriktioner, bl.a. anser *Kammarrätten i Sundsvall*, *Konsumentverket* m.fl. att annonser med reklam inte skall få vända sig till barn under tolv år. Vissa remissinstanser, bl.a. *Radioutgivareföreningen*, anser att det inte bör finnas några regler för radioreklamen, utöver vad som följer av marknadsföringslagsutöfningen. Bl.a. *Annonserföreningen* kritiserar förslaget att annonstiden vid ett givet tillfälle inte skall få understiga en minut.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen beslutade i december 1991 (prop. 1991/92:53, bet. 1991/92:KU19, rskr. 1991/92:110) om regler för reklam och sponsring i egensändningar av ljudradio i kabel. Lagen (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten trädde i kraft den 1 januari 1992. Samma regler bör gälla även för reklam och sponsring i lokalradion.

De föreslagna reglerna innebär att reklam mot vederlag och program mot betalning endast får sändas under annonstid, dvs. under sändningstid som inleds och avslutas av en särskild signatur vilken anger att den som sänder

under den angivna tiden i huvudsak gör det på uppdrag av andra. Under den övriga programtiden är det inte tillåtet att gynna kommersiella intressen om det sker mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt. Av en annons som sänds under annonstid skall det framgå i vems intresse sändningen sker. Personer som spelar en framträdande roll i program som huvudsakligen handlar om nyheter och nyhetskommentarer får inte uppträda i annonser som sänds mot betalning eller annat vederlag. Annonstiden vid ett givet tillfälle får inte understiga en minut. Det bör understrykas att sistnämnda regel avser den särskilt markerade annonstiden. Inom ramen för denna får de enskilda reklammeddelandena ha valfri längd. Här nämnda regler har till syfte att motverka att annonser blandas samman med annat programinnehåll.

Högst 10 % av den sammanlagda sändningstiden bör få utgöras av annonstid. För att möjliggöra en önskvärd flexibilitet bör annonstiden under en enskild timme mellan hela klockslag kunna uppgå till åtta eller, i rena undantagsfall, tio minuter.

Sponsrade program, dvs. program som helt eller delvis har bekostats av någon annan än den som bedriver sändningsverksamheten, får sändas om sponsorskapet anges på lämpligt sätt i början och i slutet av programmet. Motivet för denna regel är att lyssnaren skall vara medveten om vem eller vilka som ligger bakom programmet. Av det föreslagna förbudet mot att otillbörligt gynna ett kommersiellt intresse i program som sänds utanför annonstid följer att ett sponsrat program inte får innehålla t.ex. reklambetonade uttalanden om en sponsors verksamhet.

På samma sätt som i fråga om överträdelse av reglerna för det allmänna programinnehållet bör den ansvariga myndigheten kunna tillgripa vitesföreläggande vid överträdelse av reglerna om reklam och sponsring.

Utöver dessa radiorättsliga regler gäller givetvis bestämmelserna om reklam i annan lagstiftning, främst marknadsföringslagen (1975:1418) och lagarna med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror (1978:764) och alkoholdrycker (1978:763).

Vissa remissinstanser föreslår ändringar av olika slag i förhållande till förslaget. Med hänsyn till att motsvarande regler för kabelsändningar har varit i kraft under så kort tid att några erfarenheter knappast har hunnit samlas, är regeringen inte beredd att föreslå några justeringar.

Regeringens förslag: Närradion skall även i fortsättningen vara en föreningsradio på ideell grund.

Sammanslutningar med tillstånd att sända närradio får rätt att sända reklam och sponsrade program enligt i stort sett samma regler som för lokalradion. Närradioföreningar får emellertid inte rätt att sända reklam eller sponsrade program.

Möjligheten att återkalla sändningstillståndet vid överträdelse av bl.a. reglerna om reklam och det s.k. riksförbudet upphör och ersätts med möjlighet till vitesföreläggande. Om en sammanslutning som har blivit föremål för vitesföreläggande önskar upphöra med sändningarna eller ändra sändningstiden, får Närradionämnden besluta att ingen annan sammanslutning får sända under den frigjorda sändningstiden förrän efter upp till tre månader.

Om föreningslivet så önskar skall en sändningsmöjlighet för närradio kunna finnas i varje kommun där det är tekniskt möjligt. Flera sändningsmöjligheter skall kunna finnas om det finns särskilda skäl, t.ex. i kommuner med stor folkmängd eller i kommuner med flera större tätorter. Sändare som används för närradio får inte användas för andra slag av rundradiosändningar. Kommuntäckning skall normalt eftersträvas för närradion utanför storstadsområdena, om majoriteten av de sändningsberättigade föreningarna önskar det.

Om en sammanslutning med tillstånd att sända närradio erhåller tillstånd att sända lokalradio upphör tillståndet att sända närradio.

Närradioutredningen och departementspromemorian: Enligt *utredningen om vissa frågor om närradio* skall närradion i största möjliga mån bevaras som en föreningsradio. Närradiosändarnas räckvidd skall omfatta primärkommunen, om majoriteten av föreningarna så önskar. Fördelning av sändningstid och lokal avgiftsadministration skall överföras till lokala närradioråd, som väljs av de sändningsberättigade sammanslutningarna. Egentliga föreningar skall alltid ha företrädare framför närradioföreningen vid fördelning av sändningstid, men de särskilda begränsningarna i fråga om närradioföreningarnas sändningstid bör upphöra. För s.k. informationsslingor föreslås emellertid särskilda bestämmelser om innehållet. Närradiosändningarna skall kunna avbrytas för sändning av lokalradions (här avses de regionala sändningar som bedrivs av nuvarande Sveriges Radio-koncernen) varningsmeddelanden vid fredskatastrofer. Vid krig och krigsfara skall närradion ingå i lokalradions beredskapsorganisation och lokala programgrupper för närradion inrättas. Utredningens uppdrag omfattade inte närradioverksamhetens finansiering.

I *departementspromemorian* föreslås att reklamförbudet i närradion skall finnas kvar samt att avgiften i ärenden om närradio skall upphöra. Nu gällande ordning för närradiosändarnas räckvidd bör vara oförändrad. I övrigt

överensstämmer promemorian med regeringens förslag med undantag för förslaget att en viss tid skall ha förflutit innan någon annan sammanslutning skall kunna överta sändningstid som har lämnats av en sammanslutning som har blivit föremål för vitesföreläggande.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser som yttrar sig över betänkandet *Lokalt ledd närradio* anser att uppdraget borde ha omfattat bl.a. närradios finansiering. Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrker förslaget om kommundäckning för närradiosändarna. Förslaget att inrätta lokala närradioråd för fördelning av sändningstid m.m. får ett blandat mottagande. Ungefär samma antal remissinstanser avvisar resp. godtar förslaget. De flesta remissinstanserna tillstyrker att de egentliga föreningarna får företräde framför närradioföreningarna vid fördelning av sändningstid. Förslaget om informationsslingornas innehåll kritiserar av flera remissinstanser. Förslagen om varningsmeddelanden i närradion samt närradios användning vid krig och krigsfara tillstyrks allmänt. Förslaget att inrätta lokala programgrupper får dock ett blandat mottagande.

De remissinstanser som yttrar sig över *departementspromemorian* instämmer i allmänhet i att närradion bör behålla karaktären av föreningsradio. Några remissinstanser, däribland *Radioutgivareföreningen*, vill emellertid att all radioverksamhet skall omfattas av samma regelverk och att närradios särskilda ställning därmed skall upphöra. Uppfattningarna är ungefär jämnt fördelade mellan att reklamförbudet bör bestå och att reklam bör tillåtas i närradion. Bl.a. *Svenska arbetsgivareföreningen och Industriförbundet* samt *Tjänstemännens centralorganisation* anser att det nuvarande reklamförbudet bör behållas. Bland de remissinstanser som vill att reklam skall tillåtas i närradion finns *Landsorganisationen* och *Sveriges närradioförbund*. *Närradionämnden* och *Radiolagsutredningen* befarar att den föreslagna vitessanktionen vid brott mot reklamförbudet inte kommer att visa sig effektiv. Förslaget att avgiften i ärenden om närradiosändningar skall upphöra välkomnas av bl.a. *Sveriges närradioförbund* medan t.ex. *Radioutgivareföreningen* motsätter sig att kostnaderna för närradiomyndigheten skall betalas med inkomsterna från avgiften för lokalradio. *Sveriges närradioförbund* förordar att närradiosändarna i princip skall vara kommundäckande och motsätter sig att rätten att använda sändare som nu utnyttjas av närradion skall övergå till lokalradion.

Skälen för regeringens förslag: Möjligheten att sända närradio är förbehållen lokalt verksamma ideella föreningar samt vissa andra sammanslutningar. Varje sådan sammanslutning har rätt att erhålla sändningstid, i första hand vid en tidpunkt som passar sammanslutningen. De olika sammanslutningarna svarar för innehållet i sina egna sändningar. Skälet till att just organisationslivet har getts privilegiet att använda radiomediet är att det har ansetts väsentligt att föreningarna såsom företrädare för olika intressen och meningsriktningar skall ges möjlighet att uttrycka sina uppfattningar och sprida sina budskap till medlemmar, sympatisörer, meningsmotsståndare och den stora allmänheten. Genom att olika sammanslutningar sänder under olika tider kommer det samlade programutbudet att präglas av mångfald. Risken för ensidighet är liten.

Sedan närradioverksamhetens start har det varit förbjudet att sända kommersiell reklam i närradion. Det har ansetts att närradion inte kan fungera som åsiktsradio och språkrör för olika opinioner om den också skall uppfylla de krav som ställs på radio som reklammedium.

På många håll bedrivs närradioverksamheten enligt de ursprungliga intentionerna. Under de senaste åren har det emellertid skett förändringar inom närradion som har samband med att vissa personer och företag har börjat utnyttja närradion för andra syften än att sända föreningsradio.

Innehållsmässigt kännetecknas förändringen av att sändningarna utgörs av allmän underhållningsradio utan föreningskaraktär, där musiken dominerar. I den mån föreningsmaterial över huvud taget förekommer har det formen av korta "reklamslag". Vissa organisationer som bedriver sändningar av detta slag respekterar förbudet mot kommersiell reklam. I många fall bryter man emellertid systematiskt mot reklamförbudet. För att verksamheten skall kunna fortsätta trots ingripanden från Närradionämnden låter de som bär det verkliga ansvaret för sändningarna ett stort antal föreningar fungera som bulvaner för det sändande företaget. Så snart en förening mister sändningstillståndet anmäler en ny förening intresse av att sända under den ledighlivna tiden. Denna taktik har hittills visat sig framgångsrik. De organisationer som bedriver sändningar av här åsyftat slag strävar efter så långa sammanhängande sändningstidsblock som möjligt. I många fall dominerar en tillståndshavare helt sändningarna från en viss sändare.

Den beskrivna utvecklingen innebär ett klart brott mot närradions idé. Önskan att utforma sändningarna utifrån intresset att erhålla reklamintäkter medför att det innehåll som är specifikt för föreningssändningar försvinner. I många fall synes föreningarna inte ha någonting att göra med själva verksamheten, utan denna bedrivs av företag som endast använder föreningen som skylt vid sina mellanhavanden med Närradionämnden. Tendensen att bilda långa sammanhängande sändningstidsblock kan också försvåra för de föreningar som verkligen vill sända föreningsradio att få tillgång till lämpliga sändningstider. Det finns också en risk för att en allmän kommersialisering av närradion kommer att driva upp nivån på upphovsrättsersättningar till nackdel för alla som sänder närradio.

Enligt regeringens mening är det angeläget att föreningslivet även i fortsättningen garanteras möjlighet att föra fram sina åsikter och meningar i radion. Denna möjlighet bör inte kunna inskränkas genom att föreningarna tvingas konkurrera med kommersiella krafter om sändningstiden. Närradion bör därför även i fortsättningen endast vara tillgänglig för det lokala ideella föreningslivet.

I departementspromemorian föreslås att det skall bli tillåtet att sända sponsrade program i närradion. Vidare föreslås den nuvarande avgiften i ärenden om närradiosändningar upphöra. Däremot föreslås att reklamförbudet skall finnas kvar. Många remissinstanser menar emellertid att detta inte är tillräckligt för att föreningssändningarna skall kunna fortleva. Bl.a. anförs att vissa kostnader för föreningsradion har stigit samtidigt som föreningslivet i många

fall har fått knappare resurser. Därför förordar många att föreningarna skall tillåtas finansiera sina närradiosändningar med reklam.

Tillgången till närradion bör inte bara innebära en formell rätt för föreningslivet att använda radiomediet för sina budskap utan också att föreningarna har en praktisk möjlighet att bedriva en fortlöpande sändningsverksamhet. Därför bör föreningsradion kunna få tillgång till den ytterligare finansieringsmöjlighet som reklamfinansiering innebär.

I detta sammanhang är det emellertid angeläget att tillgången till reklamfinansiering inte medför att föreningsradion kommersialiseras. Rätten att sända reklam syftar till att förbättra föreningarnas möjligheter att föra ut sin information. Däremot finns det ingen anledning att ge vare sig föreningslivet eller någon annan grupp ensamrätt att utnyttja någon del av sändningsutrymmet i förvärvssyfte, eller att tolerera en utveckling som kan komma att få denna konsekvens. För tydlighetens skull bör det betonas att det givetvis står varje enskild sammanslutning fritt att avstå från reklam i sina sändningar.

Förutsättningarna för närradion bör därför vara sådana att det inte skall vara lockande för den som önskar bedriva kommersiella radiosändningar att försöka utnyttja närradion för sina syften. Han bör i stället söka sig till den föreslagna lokalradion. De föreslagna villkoren för närradion har utformats mot denna bakgrund.

Närradioutredningens förslag att decentralisera beslutsfattandet i sändningstidsärenden har fått ett blandat mottagande hos remissinstanserna. Enligt regeringens mening skulle det emellertid under alla förhållanden inte vara lämpligt att förändra Närradionämndens beslutsbefogenheter samtidigt som reklam tillåts i närradion. Nuvarande regler om vem som kan få sändningstillstånd och hur sändningstiden fördelas bör därför behållas oförändrade. Endast lokala ideella föreningar som bedriver verksamhet inom tillståndsområdet samt vissa andra sammanslutningar bör sålunda kunna erhålla tillstånd. Närradionämnden skall besluta om tillstånd samt om vilka sammanslutningar som skall få utnyttja sändningsmöjligheterna på varje ort och under vilken tid sändningarna får ske.

Sändningstiden bör liksom hittills så långt möjligt fördelas enligt sammanslutningarnas önskemål. Om flera sammanslutningar önskar sända under samma tid skall nämnden beakta vilken av dem som har störst intresse av att sända vid en viss tidpunkt. I förarbetena till bestämmelsen (se prop. 1984/85:145 s. 27 ff) ges några allmänna exempel på omständigheter som kan berättiga till förtur. Bl.a. anges att om en sammanslutning redan har lång sändningstid eller rätt att sända vid en attraktiv tidpunkt så bör dess anspråk på en omstridd ytterligare tid kunna bedömas som mindre befogat än ett anspråk från en sammanslutning som inte har rätt till andra sådana tider. Enbart det förhållandet att en sammanslutning tidigare sänt under viss tid bör inte ge förtur till samma tid. Vidare pekas på möjligheten att tilldela sammanslutningarna tider som återkommer med längre mellanrum än en vecka. Om tillgänglig tid vid en rimlig tidpunkt på dygnet är mycket knapp, bör i stället varje sammanslutning beredas acceptabelt lång tid under en längre tidsperiod än en vecka. Närradionämndens beslut kan överklagas hos Kammarrätten. Rege-

ringen bedömer att denna ordning innebär tillräckliga garantier för att alla föreningar som har rätt att sända också får tillgång till lämplig sändningstid. Att en sändningstid är särskilt gynnsam för reklamförsäljning kan givetvis inte ge en förening företräde till tiden framför föreningar som har goda skäl av annan art.

För närvarande kan även närradioföreningar, dvs. sammanslutningar av flera tillståndshavare för gemensamma närradioändamål, erhålla tillstånd. Närradioutredningen föreslog att det skulle införas en särskild regel om att de vanliga föreningarna har företräde till sändningstid framför närradioföreningen och att de nuvarande begränsningarna av närradioföreningens sändningsrätt skulle upphöra. För de s.k. informationsslingorna skulle dock enligt utredningen gälla att de skulle ha en sändningstid om högst en timme, att högst hälften fick utgöras av musik samt att slingorna fick bytas högst en gång per dygn. Avsikten var att motverka att informationsslingorna utvecklades till egna program. De flesta remissinstanserna instämde i utredningens förslag utom i fråga om informationsslingorna där meningarna var delade.

Enligt regeringens uppfattning bör de möjligheter som tillgången till reklamfinansiering skapar utnyttjas för att förbättra de egentliga föreningarnas möjlighet att föra fram sina uppfattningar. Någon anledning att på motsvarande sätt stärka närradioföreningarnas ställning finns däremot inte. Närradioföreningarna är bildade av de egentliga föreningarna för att sköta olika gemensamma angelägenheter. De kan inte sägas företräda några uppfattningar som inte på ett bättre sätt kan framföras av de egentliga föreningarna. De nuvarande begränsningarna i närradioföreningarnas sändningsrätt motsvarar väl den roll som dessa föreningar bör spegla i sändningsverksamheten. Förslaget att avskaffa begränsningarna bör därför inte genomföras. Regeringen anser att närradioföreningar även i fortsättningen bör kunna få tillstånd att sända. Liksom för närvarande bör deras sändningsrätt vara begränsad till att avse uppgifter om program och programtider samt andra upplysningar om närradioverksamheten på orten, sändningar från evenemang av gemensamt intresse för tillståndshavarna på orten, information, i begränsad omfattning, om kommunal verksamhet samt provsändningar av program, framställda av sammanslutningar som saknar sändningstillstånd. Sådana provsändningar får i varje enskilt fall pågå under högst tre månader. Med hänsyn till att närradioföreningarna även i fortsättningen kommer att spela en begränsad roll bör det inte vara tillåtet att sända reklam i de sändningar som de svarar för.

För reklamsändningarna i närradion bör gälla i stort sett samma regler som för lokalradion (se närmare specialmotiveringen). I analogi med vad som föreslagits för lokalradion bör det också införas förbud mot att i en närradiosändning utanför den särskilda annonstiden mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynna ett kommersiellt intresse.

För närvarande bestäms sändningsmöjligheterna för närradio av föreningslivets önskemål. I de flesta kommuner med närradio finns en sändare. I några kommuner med stor ytvidd finns flera närradiosändare, som betjänar olika delar av kommunen. I storstadsområdena har det sedan länge funnits flera sändare som har riktat sig till samma område.

Under de senaste åren har antalet sändare ökat ytterligare i de större städerna. Orsaken till detta är att vissa föreningar, på det sätt som redovisats i det föregående, har önskat få tillgång till långa sammanhängande sändningstider för program av underhållningskaraktär. I vissa fall har de som ligger bakom dessa sändningar även systematiskt brutit mot reklamförbudet.

När det blir tillåtet att sända reklam i närradion är det angeläget att närradions sändningstid inte sväller ut så att närradion i praktiken blir en andra form av kommersiell radio. För att en sådan utveckling skall motverkas bör följande princip gälla i fråga om sändningsmöjligheterna för närradio.

Om föreningslivet så önskar skall en möjlighet att sända närradio kunna finnas i varje kommun där det är tekniskt genomförbart. Flera sändningsmöjligheter skall kunna finnas om det finns särskilda skäl, t.ex. i kommuner med stor folkmängd eller i kommuner med flera större tätorter. De sändare som är avsedda för närradio bör endast få användas för sådana sändningar. I likhet med promemorian avvisar regeringen alltså tanken på att lokalradio och närradio skall kunna sändas över samma sändare.

Tillämpningen av denna princip kommer att leda till att sändningsmöjligheterna för närradio kommer att bli mindre i vissa kommuner. De sammanslutningar som i dag utnyttjar sändarna och som önskar fortsätta att sända närradio bör beredas sändningstid inom ramen för återstående sändningsmöjligheter i kommunen.

Enligt 11 § första stycket närradiolagen får en sammanslutnings programutbud inte, annat än i begränsad omfattning, innehålla material som inte har framställts enbart för den egna verksamheten. Denna regel, det s.k. riksförbudet, bör behållas. Om en kommersialisering av närradion skall motverkas är det av stor betydelse att t.ex. återutsändning av centralt producerat programmaterial inte får äga rum i närradiosändningarna.

I departementspromemorian föreslås att avgiften i ärenden om närradio skall upphöra. Förslaget syftar till att minska avgiftsbelastningen på närradion och skall ses i samband med att reklamförbudet föreslogs finnas kvar. Enligt regeringens uppfattning finns det inte anledning att avskaffa avgiften om det blir tillåtet med reklam i närradion. I stället är det angeläget att närradion även ekonomiskt uppfattas som ett mindre fördelaktigt alternativ för den som vill bedriva kommersiella radiosändningar. Avgiften bör därför bibehållas.

Reglerna om reklam och sponsring samt riksförbudet och bestämmelserna om närradioföreningars sändningsrätt bör vara vitessanktionerade. Samma sanktion bör gälla också om en sammanslutning bryter mot beslut om sändningstid eller låter någon annan i dess ställe utnyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen. Någon möjlighet att i dessa fall återkalla sammanslutningens sändningstillstånd bör inte längre finnas.

Några remissinstanser befarar att vitessanktionen kommer att kunna kringgå, genom att den sammanslutning som har drabbats av vitesföreläggandet upphör med sändningarna och i stället en ny sammanslutning formellt träder in som ansvarig för verksamheten. För att detta slag av kringgående skall motverkas bör Närradionämnden kunna besluta att, om en sammanslutning som har blivit föremål för vitesföreläggande önskar upphöra med sändning-

arna eller ändra sändningstiden, ingen annan sammanslutning skall få sända under den ledigblivna sändningstiden under upp till tre månader.

Prop. 1992/93:70

Nu gällande ordning för närradiosändningarnas räckvidd infördes genom ett riksdagsbeslut år 1985 (prop. 1984/85:145, bet. 1984/85:KrU22, rskr 1984/85:387, SFS 1985:597). I samband med en ändring av 1 § närradiolagen uttalade kulturutskottet att en räckvidd om fem kilometer fortfarande borde vara huvudregeln. Närradionämnden borde dock kunna medge avsteg från huvudregeln. Utifrån en bedömning av föreningslivets behov och ortens förutsättningar bör sändare med större räckvidd kunna få förekomma. Framför allt bör glesbygdsorter kunna komma i fråga för en sådan prövning.

Möjligheten att medge längre räckvidd har utnyttjats på sådant sätt att ca två tredjedelar av närradiosändarna för närvarande har förlängd räckvidd.

Närradioutredningen föreslår att normen för räckvidden skall ändras så att närradios sändningar normalt skall vara kommuntäckande. Motivet för förändringen är att föreningslivet normalt är organiserat kommunvis. Flera av de remissinstanser som har yttrat sig över departementspromemorian förordar också en sådan förändring.

Enligt vad som inhämtats från Telestyrelsen är det möjligt att medge förhöjd räckvidd också för övriga närradiosändare utanför storstadsområdena utan att det påverkar möjligheten att etablera sändare för lokalradion. Kommuntäckning bedöms dock inte vara möjlig för mer än en sändare i varje kommun. Enstaka undantag kan vidare finnas. Mot denna bakgrund förordar regeringen att följande bör gälla för närradiosändningarnas räckvidd. Sändningarna skall alltid kunna tas emot med god hörbarhet inom ett avstånd av fem kilometer från sändaren. Närradionämnden bör i särskilda fall få medge sändare med större räckvidd. Utanför storstadsområdena bör eftersträvas att sändningarna kan tas emot i hela kommunen. Även där det är frekvens-tekniskt möjligt kan en förhöjning av räckvidden visa sig mycket kostsam. Det kan t.ex. vara nödvändigt att utnyttja slavsändare för att nå vissa delar av kommunen. Närradionämnden bör därför medge en viss förhöjd räckvidd endast om majoriteten av de sändningsberättigade föreningarna önskar det.

Regeringen instämmer i promemorians förslag att det inte bör vara möjligt att samtidigt ha tillstånd att sända lokalradio och att sända närradio. Om en sammanslutning med tillstånd att sända närradio får tillstånd att sända lokalradio bör därför närradiotillståndet upphöra.

3.10 Åtgärder mot rasism i närradion

Regeringens förslag: För att möjligheten att använda närradion till bl.a. propaganda för organiserad rasism och annan främlingsfientlighet skall motverkas effektivt skall sändningstillståndet, om det föreligger synnerliga skäl, kunna återkallas i upp till fem år vid dom för allvarliga yttrandefrihetsbrott. I övriga fall skall återkallelsetiden som nu vara högst ett år. Beslut om återkallelse fattas av domstol med jury.

Närradioutredningen och departementspromemorian: Enligt *utredningen om vissa frågor om närradio* bör sändningstillståndet kunna återkallas i upp till fem år om programutgivaren fällt för hets mot folkgrupp. Vidare bör sändningstillståndet kunna återkallas interimistiskt redan när åtal väcks för sådant brott. Sändningstillståndet skall kunna återkallas i upp till fem år också vid allvarliga brott mot skyldigheten att referensbanda. Skärpta krav föreslås för referensbanden.

Förslagen i *departementspromemorian* överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: De flesta förslagen i betänkandet *Lokalt ledd närradio* får brett stöd i remissopinionen, även om viss detaljkritik förekommer. Flera remissinstanser invänder emellertid mot förslaget att sändningstillståndet skall kunna återkallas interimistiskt innan fällande dom föreligger.

*Departementspromemorian*s förslag tillstyrks av majoriteten av de remissinstanser som behandlar det. *Närradionämnden* anser emellertid att det är tillräckligt om återkallelsetiden förlängs från nuvarande ett till två år. Bl.a. *Justitiekanslern* och *Tidningsutgivareföreningen* avstyrker förslaget med hänvisning till att det inte finns någon möjlighet att hindra utgivningen av tidningar i motsvarande situation. Några remissinstanser, däribland *Kammarrätten i Sundsvall* och *Landsorganisationen* anser att även sändningstillstånd för privatradio bör kunna återkallas vid allvarliga yttrandefrihetsbrott.

Skälen för regeringens förslag: Närradion är och skall vara en åsiktsradio. Varje sändningsberättigad sammanslutning har möjlighet att i sändningarna föra ut sina åsikter och propagera för sina uppfattningar. Det ligger i sakens natur att det som sägs i sändningarna kan vara kontroversiellt och verka stötande för vissa lyssnare. Genom att alla lokalt verksamma ideella föreningar kan få tillstånd att sända närradio kan meningsmotsståndare bemötas i samma medium. När närradion används på detta sätt bidrar den till att vitalisera den lokala debatten.

Eftersom närradion, i likhet med andra massmedier, har stor genomslagskraft krävs att de som svarar för innehållet i sändningarna visar ansvar och handlar utifrån etiska grundsatser. I Sverige är det sedan gammalt i huvudsak mediernas egna organisationer som har formulerat principerna för verksamheten. Bl.a. har Sveriges närradioförbund utformat etiska regler för närradion samt inrättat en etisk nämnd som skall övervaka att reglerna efterlevs.

Möjligheten för staten att ingripa med straff är begränsad till vissa handlingar som hotar viktiga allmänna eller enskilda intressen. I fråga om radiosändningar gäller det de s.k. yttrandefrihetsbrotten, bl.a. hets mot folkgrupp, förtal och förolämpning samt olika brott mot rikets säkerhet och allmän ordning. För yttrandefrihetsbrotten tillämpas en särskild rättegångsordning där Justitiekanslern fungerar som åklagare och där frågan om brott föreligger prövas av domstol under medverkan av jury. Det straffrättsliga ansvaret för yttrandefrihetsbrott bärs av en särskilt utsedd utgivare som skall ha befogenhet att bestämma över innehållet.

För närradion kan en ytterligare rättsverkan förekomma vid yttrandefrihetsbrott. Enligt 16 § närradiolagen kan tillståndet för en sammanslutning

att sända närradio återkallas vid fall av allvarliga yttrandefrihetsbrott i sändningarna. Beslut om återkallelse fattas numera av domstolen i domen i målet om yttrandefrihetsbrottet. Därvid får bestämmas en tid av högst ett år inom vilken sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd. Domstolen får också förordna att beslutet om återkallelse skall gälla utan hinder av att domen inte har vunnit laga kraft.

Vissa organisationer har använt närradion för att sprida främlingsfientliga och rasistiska budskap. Under de senaste åren har uppmärksamheten särskilt riktat sig mot en sammanslutning. I samband med att utgivaren för sändningarna dömdes till fängelse för hets mot folkgrupp återkallades sändningstillståndet interimistiskt för en tid av ett år. Sammanslutningen återfick tillståndet kort efter det att domen mot utgivaren fastställdes av hovrätten, och sändningarna kunde därför pågå medan utgivaren avtjänade sitt straff. Även de fortsatta sändningarna har haft rasistiskt innehåll.

Uppfattningen om alla människors lika värde är en av förutsättningarna för demokratin. Organiserad rasism utgör därför ett angrepp på grundläggande principer i vårt samhälle. Lagstiftningen om hets mot folkgrupp ger staten en möjlighet att försvara sig mot sådana angrepp.

Förslaget i departementspromemorian om att sändningstillståndet i vissa allvarliga fall skall kunna återkallas för en tid av upp till fem år tar sikte på fall där de som är ansvariga för sändningsverksamheten inte låter rätta sig av straff utan där en rasistisk eller liknande verksamhet fortsätter. De flesta remissinstanser som behandlar frågan tillstyrker förslaget. Några instanser, däribland Justitiekanslern och Tidningsutgivareföreningen avstyrker emellertid, med hänvisning till att någon motsvarande sanktion inte finns inom andra delar av massmedieområdet.

Även om regeringen har förståelse för de sistnämnda remissinstansers ståndpunkt, anser regeringen att det finns behov av en åtgärd som på ett effektivt sätt kan stoppa rasistiska och liknande sändningar i de – i och för sig sällsynta – fall då hot om straff inte har tillräcklig avhållande effekt. Förslaget att den längsta tiden för återkallelse skall förlängas från ett till fem år bör därför genomföras.

En förutsättning för att sändningstillståndet skall kunna återkallas för längre tid än ett år bör vara att det finns synnerliga skäl. Ett sådant skäl kan vara att brottet utgör en särskilt allvarlig överträdelse eller att det rör sig om upprepad brottslighet. Upprepad brottslighet skall anses föreligga inte bara när en viss utgivare har blivit dömd flera gånger för likartade brott, utan även när sammanslutningens sändningar har befunnits innefatta yttrandefrihetsbrott vid flera tillfällen. Även sändningar av olika sammanslutningar som består av i huvudsak samma krets av personer skulle kunna innebära upprepning, nämligen om sammanslutningarna har sådan karaktär och sammansättning att de utåt framstår som samma sammanslutning eller grenar av samma organisation.

Förslaget föranleds i första hand av intresset av att motverka organiserad rasism. Det kan emellertid inte uteslutas att även andra brott än hets mot folkgrupp skulle kunna vara av sådan karaktär att en längre återkallelsetid skulle

vara befogad. Därför bör den längre återkallelsetiden kunna tillämpas även vid andra yttrandefrihetsbrott än hets mot folkgrupp.

Prop. 1992/93:70

Några remissinstanser ifrågasätter om inte en motsvarande regel borde gälla för lokalradion. Även *Lagrådet* har efterlyst en sådan regel. Regeringen anser inte att en sådan regel bör införas. Skälet är att lokalradion torde komma att få en helt annan karaktär än närradion. Närradion är en åsiktsradio och det kan inte uteslutas att sammanslutningar med rasistiska åsikter använder närradion för att sprida dessa. De som kommer att söka tillstånd att sända lokalradio kan däremot förväntas ha andra syften med verksamheten än att ge uttryck för extrema åsikter. Det framstår därför inte som behövt att, innan det finns någon erfarenhet av verksamheten, införa en möjlighet att återkalla sändningstillståndet vid allvarliga yttrandefrihetsbrott. Skulle det visa sig att utvecklingen går i annan riktning, och det skulle finnas behov av en regel av det aktuella slaget, får frågan övervägas på nytt.

3.11 Myndighetsuppgifter

Regeringens förslag: Närradionämnden skall tills vidare svara för planering och tillståndsgivning för lokalradion. Nämnden skall också ha tillsyn över lokalradioverksamheten och pröva frågor om återkallelse av rätten att sända samt om förelägganden att följa programreglerna. Nämnden skall fortlöpande samråda med Telestyrelsen i tekniska frågor. Vid utformning av sändningsområden skall nämnden samråda med länsstyrelsen.

Departementspromemorian: En ny tillfällig myndighet skall pröva alla frågor om lokalradio utom i vad avser återkallelse av sändningstillstånd. Beslut om återkallelse skall prövas av länsrätt på talan av den tillfälliga myndigheten.

Remissinstanserna: Meningarna är delade. De flesta remissinstanser som yttrar sig i frågan, däribland *Närradionämnden*, tillstyrker promemorians förslag, medan några anser att myndighetsuppgifterna bör hanteras av Närradionämnden. Några remissinstanser motsätter sig all särskild statlig tillsyn av radioverksamheten.

Skälen för regeringens förslag: De myndighetsuppgifter som blir aktuella i fråga om lokalradion kommer att vara av olika slag. För att sändningsområdena skall kunna fastställas krävs *planering* under vilken tekniska och andra förutsättningar vägs samman. Därefter vidtar den process som skall utmynna i meddelande av *sändningstillstånd* och som innebär att tillstånden annonseras ut, att ansökningar granskas och att det beslutas om tillstånd. Om antalet sökande är fler än utlysta tillstånd kommer urvalsprocessen att omfatta en auktion. För varje tillståndshavare skall det också meddelas beslut om den *avgift* som skall betalas till staten. När tillstånden är meddelade skall det utövas *tillsyn* över verksamheten. Tillsynen innebär en bevakning av att verk-

samheten kommer igång och fortgår samt att gällande regler för innehållet iakttas. Om tillsynen visar att reglerna har överträtts kan det utfärdas olika slags *sanktioner* mot tillståndshavaren. Dessa kan utgöras av förelägganden att följa de regler som gäller för innehållet. Sådana förelägganden kan vara förenade med vite. Om sändningarna inte kommer igång inom en viss tid, eller om de upphör, kan sändningstillståndet återkallas.

I betänkandet (SOU 1992:36) Radio och TV i ett föreslår utredningen om myndighet för radio- och TV-sändningar till allmänheten att en sammanhållen central myndighet skall ersätta Radionämnden, Kabelnämnden och Närradionämnden. Den nya myndigheten förutsätts också få uppgifter i fråga om andra slag av radio- och TV-sändningar till allmänheten än de som dessa organ för närvarande ansvarar för. I betänkandet föreslås att den nya myndigheten skall träda i funktion den 1 januari 1993. Den nya myndigheten föreslås få namnet Radio- och televisionsmyndigheten. Inom Radio- och televisionsmyndigheten skall det enligt förslaget finnas en nämnd, Radio- och televisionsnämnden, vars sammansättning skall vara bestämd i lag och vars ordförande och vice ordförande skall vara eller ha varit ordinarie domare. Radio- och televisionsnämnden skall bl.a. pröva frågor om återkallelse av sändningstillstånd och meddela förelägganden att följa bestämmelser om sändningarnas innehåll. Beredningen av utredningens förslag pågår inom rege- ringskansliet.

I departementspromemorian förs ett resonemang om för- och nackdelar med att – i avvaktan på att en eventuell sammanhållen myndighet kan träda i funktion – lägga myndighetsuppgifterna på Närradionämnden eller inrätta en ny tillfällig myndighet för lokalradion. De skäl som talar för att uppgifterna bör åvila Närradionämnden är enligt promemorian att vissa av frågorna berör både kommersiell radio och närradio samt att de olika myndighetsuppgifterna ändå så småningom skall sammanföras. Promemorian stannar emellertid för att en särskild, tillfällig myndighet bör inrättas i form av en kommitté under kulturdepartementet. De huvudsakliga argumenten för denna lösning är att Närradionämndens anknytning till närradion hos vissa företrädare för den kommersiella radion kan leda till tvivel på dess opartiskhet samt att nämndens parlamentariska sammansättning gör den mindre lämplig för att hantera planerings- och tillståndsärenden för lokalradion. Förslaget om att inrätta en tillfällig myndighet tillstyrks av de flesta av de remissinstanser som har anfört en mening, däribland Närradionämnden.

Den lösning som förordas i promemorian skall ses mot bakgrund av att det föreslogs att det även i fortsättningen skulle vara förbjudet att sända kommersiell reklam i närradion. Regeringens förslag att reklamsändningar skall tillåtas i närradion ändrar emellertid förutsättningarna för bedömningen av var myndighetsuppgifterna i fråga om lokalradion skall läggas. Närradionämndens uppgift att beivra överträdelse av det generella reklamsförbudet kommer att ersättas av uppgiften att övervaka att de bestämmelser som skall gälla för reklamsändningarna efterlevs. Eftersom samma reklamregler föreslås gälla för lokalradion och närradion talar starka skäl för att prövningen anförtros åt en och samma myndighet.

De regler som föreslagits för lokalradion lämnar litet utrymme för ett skönmässigt handlande från myndighetens sida. Mot den bakgrunden kan inte de skäl som i promemorian anförs mot att låta Närradionämnden svara för myndighetsuppgifterna uppfattas som särskilt starka. Regeringen förordar att uppgiften att handha myndighetsuppgifter i fråga om lokalradion läggs hos Närradionämnden.

Närradionämndens uppgifter bör omfatta såväl planering och tillståndsgivning som tillsyn och beslut om sanktioner. Med hänsyn till att nämndens sammansättning är bestämd i lag och då ordföranden och vice ordföranden skall vara lagfarna och erfarna i domarvärv finns inte skäl att, på sätt som föreslås i promemorian, lägga uppgiften att besluta om återkallelse av sändningstillståndet hos länsrätt. Närradionämnden bör vidare pröva frågor om avgift och ta emot avgiftsinbetalningar.

Regeringen har också övervägt ett alternativ där en större del av myndighetsuppgifterna förankras lokalt genom att uppgiften att förrätta urval bland sökande förläggs till länsstyrelsen. Enligt regeringens mening finns emellertid inga egentliga fördelar med en sådan ordning, eftersom någon allmän lämplighetsbedömning av de sökande inte skall förekomma. Den torde också medföra ökade kostnader i jämförelse med valda lösningen.

Länsstyrelsens medverkan bör emellertid komma in på det stadium i processen där behovet av lokalkännedom är starkast, nämligen i samband med utformningen av sändningsområden. Närradionämnden kommer också att ha ett omfattande samarbete med Telestyrelsen när det gäller de tekniska förutsättningarna. Det kommer emellertid att vara Närradionämndens ansvar att väga samman tekniska och andra faktorer och att göra prioriteringar när olika önskemål inte kan förenas.

För undvikande av missförstånd bör det understrykas att uppgiften att meddela tillstånd att använda radiosändare och att föreskriva de olika villkor av teknisk natur som gäller för ett sådant tillstånd liksom för närvarande kommer att åvila Telestyrelsen. Det är också Telestyrelsen som svarar för tillsynen av radioanvändningen i tekniskt hänseende. Telestyrelsen får ta ut ersättning för sin prövning av tillståndsansökningar. För närvarande är den årliga sändaravgiften för en större FM-ljudradiosändare på 10 kW eller mer 8 200 kr medan avgiften för mindre sådana sändare är 1 900 kr.

3.12 Översyn

Regeringens bedömning: I god tid före den första tillståndspendens slut bör en översyn göras av reglerna för lokalradion samt av de nya reglerna för närradion. Översynen bör ske under parlamentarisk medverkan.

Departementspromemorian: Enligt promemorian kan det bli aktuellt att efter ganska kort tid förändra och modifiera de föreslagna reglerna.

Remissinstanserna: *Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet* betonar vikten av att effekterna av den föreslagna lagstiftningen följs upp regelbundet.

Skälen för regeringens bedömning: I det föregående (avsnitt 3.1) konstateras att möjligheterna att förutse de framtida regleringsbehoven är begränsad. Det är bl.a. oklart hur förutsättningarna för kommersiell radio kommer att utveckla sig. De regler som har föreslagits har till syfte att främja en lokalt förankrad, självständig radioverksamhet och att motverka att företag skaffar sig kontrollen över kedjor av sändarstationer.

Till grund för förslagen ligger bl.a. de utländska erfarenheterna av privat reklamfinansierad radio. Det står emellertid klart att det inte går att dra särskilt långtgående slutsatser för Sveriges del av vad som har hänt i andra länder. En säker bedömning av det nya regelsystemet kommer att kunna göras först när det föreligger konkreta erfarenheter.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen att en översyn av de regler som gäller för lokalradion bör göras i god tid innan den första tillståndspanenoden löper ut. I de fall då översynen ger anledning till det kommer riksdagen sålunda att få tillfälle att ta ställning till eventuella förändringar av regelsystemet innan de först meddelade sändningstillstånden skall förnyas. Översynen bör även omfatta effekterna av de förändrade reglerna för närradion.

Ambitionen vid en sådan översyn bör givetvis vara att radion, även i framtiden, i största möjliga mån bör vara oreglerad.

Det bör ankomma på regeringen att besluta om vilka former översynen skall ha. En utgångspunkt bör emellertid vara att den sker under parlamentarisk medverkan.

4 Ikraftträdande och kostnadskonsekvenser

Den föreslagna lagstiftningen bör träda i kraft den 1 januari 1993. Med hänsyn till behovet av planering, ansökningstider m.m. torde de första sändningstillstånden kunna meddelas tidigast i mars 1993.

Förslagen innebär att det kommer att bli möjligt att bedriva privata lokala ljudradiosändningar som får finansieras med bl.a. reklamförsäljning. Omfattningen av verksamheten torde på längre sikt huvudsakligen komma att bestämmas av möjligheten att få reklaminkomster.

Tillståndshavarna skall betala en årlig avgift till staten. Genom avgiftsinkomsterna täcks kostnaden för de myndighetsuppgifter som föranleds av de föreslagna privata lokalradiosändningarna.

För närradions del innebär förslaget att möjligheterna att finansiera verksamheten ökar genom att reklam och sponsring tillåts.

I enlighet med vad som anförts har inom Kulturdepartementet upprättats förslag till

1. lokalradiolag
2. lag om ändring i radiolagen (1966:755)
3. lag om ändring i närradiolagen (1982:459)
4. lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.

Förslaget 4 har upprättats i samråd med Justitiedepartementet.

Förslagen har granskats av Lagrådet.

6 Specialmotivering till lagförslagen

6.1 Förslaget till lokalradiolag

1 §

Paragrafen anger lagens omfattning. Enligt *första stycket* innehåller lagen föreskrifter om vissa lokala rundradiosändningar av radioprogram i ljudradio (lokalradio).

Eftersom även närradio är lokala rundradiosändningar i ljudradio sägs i *andra stycket* att lagen inte gäller för sådana sändningar. De lokala sändningar som bedrivs av Sveriges Radio (det nya sammanslagna radiobolaget från den 1 januari 1993) enligt huvudregeln i 5 § radiolagen (1966:755) träffas inte heller av lagen.

2 §

I denna lag används samma definitioner som i radiolagen beträffande vissa uppräknade begrepp. I radiolagen förekommer emellertid endast begreppet annonstid i televisionen. Här används i stället begreppet annonstid vilket överensstämmer med det som används i lagen (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten (se 2 § nämnda lag).

3 §

Liksom för närradion undantas vissa bestämmelser i radiolagen från tillämplighet för sådana sändningar som avses i denna lag. Undantagen gäller bl.a. kraven på saklighet och opartiskhet och reglerna om radionämndens prövning.

4 §

Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 3.2. För rätt att sända lokalradio krävs enligt *första stycket* tillstånd av Närradionämnden. Som framgår av avsnitt 3.11 läggs uppgiften på Närradionämnden i avvaktan på att beredningen av frågan om en sammanhållen radio- och TV-myndighet kan slutföras.

Andra stycket anger tillståndets innebörd. Tillståndet tillkommer en tillståndshavare ensam. Han behöver inte dela med sig av sitt sändningstillstånd till någon annan, utan får sända – eller låta sända – under hela dygnet och han får under vissa förutsättningar överlåta sitt tillstånd (18 §). Någon ensamrätt till sändningsområdet innebär tillståndet emellertid inte. Det kan alltså finnas flera tillstånd inom ett sändningsområde och sändningsområdena kan "överlappa" varandra.

5 §

Av *första stycket* framgår att ingen kan ges mer än ett tillstånd. Tillstånd lämnas till en fysisk eller juridisk person och omfattar endast ett sändningsområde. Flera kan inte få tillstånd tillsammans. Ingen kan, varken direkt eller genom företag i vilket han, på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal, ensam har ett bestämmande inflytande, få mer än ett tillstånd. Angående vad som avses med bestämmande inflytande se under 7 §. Varje tillståndshavare kan alltså vid varje tillfälle inneha endast ett tillstånd. Han bör emellertid, om han är intresserad av att "byta" tillstånd, kunna avsäga sig ett tillstånd villkorligt (se under 18 §). Stycket har omformulerats i enlighet med ett förslag av *Lagrådet* för att förhindra att förbudet kringgås.

Av *andra stycket* framgår att sändningsområdenas omfattning bestäms av Närradionämnden och att detta skall ske med beaktande av vad som är tekniskt möjligt att nå från sändare med lämpligt läge, hur möjligheterna att ta emot sändningar påverkas på andra håll samt vad som är naturliga lokala intresseområden. Av avsnitt 3.2 framgår närmare vad som avses med de använda kriterierna för sändningsområdenas utformning. Här framgår också att Närradionämnden med berörda tillståndshavares godkännande kan justera sändningsområdenas omfattning under löpande tillståndsperiod.

Enligt *tredje stycket* skall sändningsområdena utformas så att ett stort antal tillstånd kan lämnas. Av avsnitt 3.2 framgår att regeringen avser att föreskriva att nämnden vid utformningen av sändningsområdena skall samråda med länsstyrelsen. Vad länsstyrelsen framför allt kan bidra med synpunkter på är vad som är ett naturligt lokalt intresseområde. Länsstyrelsen kan också ha kännedom om efterfrågan på sändningsutrymme i länet. Naturligtvis bör nämnden, även om detta inte direkt framgår av lagen, vid utformningen av sändningsområdena också ta hänsyn till önskemål från de berörda.

6 §

Bestämmelsen har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 3.4. I paragrafen anges att vissa subjekt inte kan få tillstånd. Det gäller staten, landsting och kommuner samt företag med tillstånd enligt 5 § radiolagen, dvs. efter den 1 januari 1993 Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB samt Nordisk Television AB. Inte heller företag i vilka sådana organ har ett bestämmande inflytande kan få tillstånd. Angående innebörden av bestämmande inflytande se nedan under 7 §. I sammanhanget kan nämnas att i den ändring som föreslås i 3 § andra stycket

närradiolagen (1982:459) föreskrivs att en sammanslutning med tillstånd att sända närradio förlorar detta tillstånd om den får tillstånd enligt denna lag. Den bestämmelsen motiveras närmare i avsnitt 3.9 Paragrafen har utformats i enlighet med ett förslag av *Lagrådet* i konsekvens med vad *Lagrådet* förordat i anslutning till 5 §.

Prop. 1992/93:70

7 §

Bestämmelsen har behandlats i den allmänna motiveringen, avsnitt 3.4. I *första stycket* anges att vissa ytterligare rättssubjekt med anknytning till dagstidningar inte kan få tillstånd. Det gäller dagstidningar och fysiska eller juridiska personer som har bestämmande inflytande direkt eller indirekt i en dagstidning. Även den som genom avtal har möjlighet att bestämma företagets handlande i viktiga frågor kan anses ha det bestämmande inflytandet i företaget. Mot bakgrund av uttalanden i lagrådsremissen om att även en styrelseledamot eller verkställande direktör kan ha ett bestämmande inflytande i ett aktiebolag har *Lagrådet* uttalat:

Det finns i och för sig inte något hinder mot att låta bedömningen av om någon har ett bestämmande inflytande grundas inte bara på inflytande på grund av aktieinnehav eller avtal utan också på inflytande genom t.ex. innehav av ledande ställning i företaget (jfr 4 kap. 3 § andra stycket konkurslagen). I förevarande fall är avsikten såvitt framgår av motivuttalandena inte att varje person som har en självständig beslutanderätt i ett företag – t.ex. verkställande direktör, ansvarig utgivare o.d. – skall anses ha ett bestämmande inflytande. Enligt vad som upplysts är det i stället meningen att – beträffande ett visst företag – endast en person skall kunna träffas av bestämmelsen och att bestämmelsen normalt är tillämplig bara om någon genom aktie- eller andelsinnehav eller avtal har den reella beslutanderätten i ett företag.

Med hänsyn härtill kan det ifrågasättas om inte bestämmelsen borde begränsas till att avse inflytande på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal.

På förslag av *Lagrådet* har paragrafen utformats efter mönster av 1 kap. 2 § andra stycket aktiebolagslagen (1975:1385). Med uttrycket "någon som som ger ut" avses ägaren, (jfr. "företag som ger ut" i Presstödsförordningen /1990:524/), inte den ansvarige utgivaren. Däremot kan naturligtvis den ansvarige utgivaren ha ett bestämmande inflytande i ett dagstidningsföretag.

I *andra stycket* anges vad som avses med uttrycket dagstidning. Bestämmelsen har utformats med stöd av 3 § tredje stycket lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärenden hos myndighet m.m. En följd av den valda definitionen är att bestämmelsen även träffar kvällsudningar.

8 §

Av *första stycket* framgår att alla tillstånd enligt denna lag löper ut vid samma tidpunkt, dvs. i första hand den 31 december 2000. Tillstånden löper även fortsättningsvis ut vid slutet av åttaårsperioder, dvs. den 31 december 2008, den 31 december 2016 etc. Den som får ett tillstånd under en löpande period

får alltså ett tillstånd som avser kortare tid än åtta år. Bakgrunden till bestämmelsen anges i avsnitt 3.5. Jämför också vad som sägs i avsnitt 3.12 om översyn av lagstiftningen.

Enligt 9 § får Närradionämnden, även mot tillståndshavares bestridande i vissa fall förändra indelningen i sändningsområden. För den vars sändningsområde inte berörs, eller berörs endast i begränsad omfattning finns dock inte anledning att sändningsverksamheten inte skall kunna fortsätta som tidigare. Om tillståndshavaren begär det innan en tillståndsperiod är till ända, skall tillståndet därför förlängas med ytterligare åtta år. Om detta föreskrivs i *andra stycket*. Vad som innebär att sändningsområdet "framstår som väsentligen detsamma" får överlämnas till Närradionämndens bedömning. Om en dominerande centralort ingår i såväl det nya som det gamla sändningsområdet torde förutsättningen normalt vara uppfylld. Förlängningen innebär att tillståndshavaren betalar den avgift han tidigare tagit på sig, omräknad med index enligt 15 § andra stycket, oavsett om sändningsområdet förändrats eller ej. Att rätten till förlängning inte är ovillkorlig har utvecklats i avsnitt 3.6.

9 §

Denna paragraf blir tillämplig först vid utgången av en tillståndsperiod. Som anges i den allmänna motiveringen, avsnitt 3.2 kan finnas anledning att se över indelningen i sändningsområden. En sådan översyn kan komma att medföra att vissa tillståndshavares intresse att behålla sina tidigare tillstånd kan komma i konflikt med det allmänna intresset att sändningsområdena får en ändamålsenlig indelning. För att skydda tillståndshavare från godtyckliga ingripanden föreskrivs här att ändring i indelningen i sändningsområden mot en berörd tillståndshavares bestridande får ske endast under vissa förutsättningar, nämligen om ändrade tekniska förhållanden föranleder det, eller den befintliga indelningen annars framstår som olämplig, se närmare avsnitt 3.2. Naturligtvis bör Närradionämnden liksom vid sin planering under tillståndsperioderna samråda med berörda innan planeringen slutförs.

I *andra stycket* föreskrivs att omplaneringen av sändningsområdena skall vara avslutad inom två månader före tillståndsperiodens utgång. Visst rådrum för berörda tillståndshavare att besluta om huruvida de skall fortsätta sända inom samma sändningsområde som tidigare, försöka byta område eller helt sluta etc måste naturligtvis lämnas. Normalt torde det nyss nämnda samrådet leda till att de flesta tillståndshavare långt tidigare känner till planerna.

Enligt *tredje stycket* skall nämnden för varje sändningsområde som ingår i den nya planeringen genom ett särskilt beslut ange vem som skall anses som tillståndshavare. Om ingen kan anses som innehavare av ett nytt tillstånd skall tillståndet förklaras ledigt på det sätt som gäller för tillstånd som utlyses under en löpande tillståndsperiod. Detta får dock ske först sedan beslutet om att ingen är att anse som innehavare av tillståndet vunnit laga kraft. Till skillnad från beslutet om själva områdesindelningen är detta beslut nämligen överklagbart.

Som framgått av 8 § kan frågan om vem som skall anses som tillståndshavare i vissa fall vara oklar. För att minimera de negativa effekterna för den som berörs av en sådan osäkerhet bör Närradionämnden få medge att sändningarna fortsätter. Eftersom man befinner sig i ett övergångsskede måste nämnden, för att andra tillståndshavare inte skall störas om sändningarna fortsätter i tidigare omfattning, kunna bestämma ett särskilt sändningsområde för dessa sändningar. Medgivandet skall vara tidsbegränsat. Med medgivandet följer en skyldighet att betala en avgift som motsvarar vad ett förlängt tillstånd skulle kosta, dvs. tillståndshavarens tidigare avgift uppräknad enligt 15 § andra stycket. Paragrafen har utformats efter förslag av *Lagrådet*.

11 §

När Närradionämnden anser att ett sändningsområde bör kunna upprättas skall nämnden kungöra detta med angivande av sista dag för ansökan. Även första tillåtna dag för sändningsverksamheten skall anges. Den bör sättas så att tillståndshavaren får tillfälle att förbereda sin verksamhet sedan tillståndet meddelats. Också sändningsområdets omfattning skall anges. Då förutsättningarna för starten av verksamheten under det första året kan tänkas vara särskilt olika finns för år 1993 en övergångsbestämmelse om att nämnden på tillståndshavarens begäran kan förskjuta startpunkten för sändningstillståndet. I kungörelsen skall också erinras om att den som ansöker om tillstånd anses ha förklarat sig beredd att betala en årlig avgift som motsvarar gällande minimiavgift. Det ankommer på regeringen att meddela de ytterligare föreskrifter som kan behövas.

12 §

Om nämnden finner att någon sökande inte är behörig skall den enligt *första stycket* avvisa ansökningen. Behörig är den som inte är utesluten från tillstånd enligt 6 eller 7 §§ och som inte tidigare har tillstånd.

Om det finns mer än en sökande som är behörig skall Närradionämnden kalla till en auktion. Om detta finns föreskrifter i *andra stycket*. I kallelsen skall anges sista dag för anmälan till auktionen.

Om det bara finns en behörig sökande, antingen vid ansökningstillfället eller vid auktionstillfället, behövs däremot ingen auktion. I stället föreskrivs i *tredje stycket* att den ende kandidaten till tillståndet skall underrättas om att han erhåller tillståndet om han inom två veckor från det att nämnden sände ut underrättelsen, betalar ett belopp motsvarande minimiavgiften. Avsikten med att kräva betalningen är, som framgår av avsnitt 3.6, att oseriösa intressenter skall sållas bort. Betalningen är emellertid endast ett förskott på det första årets avgift. Detta framgår av 32 §. Eftersom tiden två veckor räknas från det att nämnden sände ut meddelandet bör en sökande alltid se till att han kan ta emot ett sådant meddelande. Betalas inte beloppet inom föreskriven tid är ansökan förfallen. Det ankommer då på Närradionämnden att bestämma om

sändningsområdet skall lysas ut på nytt, om tillståndet skall vila eller om området skall lysas ut med annan utformning.

Prop. 1992/93:70

13 §

Enligt paragrafen skall avgiften användas som urvalsinstrument om det finns flera sökande. Detta sker genom auktion. Auktionen skall enligt *första stycket* vara offentlig. Endast sådana sökande som lämnat in ansökan och sedan särskilt anmält sig till auktionen och som är behöriga får avge bud vid auktionen. Avsikten är att endast sådana auktioner som behövs, skall hållas och att endast en auktion per sändningstillstånd skall bli nödvändig. Därför bör de som inte längre är intresserade när de får kännedom om att det finns konkurrenter och de som inte är behöriga, sällas ut före auktionen. Att endast de som lämnat in ansökan får avge bud vid auktionen får betydelse särskilt om flera sändningstillstånd inom samma område bjuds ut vid samma tillfälle. Det är nämligen rimligt att de som bjuder på de olika sändningstillstånden vet hur många konkurrenter som finns och vad de riskerar genom att bjuda resp. inte bjuda på ett visst tillstånd. .

Auktion får inte hållas innan beslut om avvisning av en ansökan vunnit laga kraft. Om detta finns föreskrifter i *andra stycket*. Av avsnitt 3.2 framgår att det är önskvärt att sådana överklaganden behandlas skyndsamt. Detta är nödvändigt för att inte ett överklagande av ett beslut om att en viss sökande inte är behörig skall få omöjliggöra hela tillståndprocessen för lång tid framåt. Om samtliga sökande är behöriga behöver nämnden däremot inte fatta något särskilt beslut.

Sedan budgivningen avslutats skall enligt *tredje stycket* den som avgivit högsta budet omedelbart betala tio procent av den avgift han erbjudit sig att betala, dock alltid lägst ett belopp som motsvarar minimiavgiften. Beloppet utgör ett förskott (se 32 §) och har som ändamål att sälla bort sådana sökande som inte har någon egentlig avsikt att driva lokalradioverksamhet. Efter förbild från vad som gäller för exekutiva fastighetsauktioner enligt 12 kap. 41 § utsökningsbalken kan enligt andra meningen nämnden göra ett kortare uppehåll i handläggningen för att bereda sökanden tillfälle att anskaffa medel. Sker ingen betalning skall auktionen fortsätta.

14 §

I paragrafen anges vad som indirekt torde ha framgått av de föregående paragraferna, nämligen att tillstånd skall meddelas efter budgivning vid auktion om sådan behöver hållas och att tillståndet annars skall meddelas den som betalt minimiavgiften efter anmodan enligt 12 § tredje stycket.

15 §

Varje tillståndshavare skall enligt *första stycket* betala en årlig avgift om minst 40 000 kr (minimiavgiften).

I *andra stycket* anges att minimiavgiften liksom samtliga andra avgiftsbelopp enligt denna lag skall omräknas med hjälp av konsumentprisindex. Metoden motsvarar den som används i lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens område. Regeln innebär att såväl det belopp som varje sökande åtagit sig att betala som minimiavgiften skall räknas om en gång varje år.

16 §

I paragrafen föreskrivs att avgiften skall bestämmas till det belopp som sökanden vid auktionen själv förklarat sig beredd att betala under förutsättning att det budet kunnat godtas eller, om ingen auktion hålls, till minimiavgiften (för första året 40 000 kr). Av 15 § första stycket följer att ett bud lägre än 40 000 kronor inte kan godtas.

17 §

I ett beslut om tillstånd skall Närradionämnden enligt *första stycket* ange dels den årliga avgift som företaget har att betala, dels det belopp som skall betalas vid varje förfallodag under det första kalenderåret. Förfallodagarna anges i 32 §. Eftersom avgiften konstitutionellt torde vara att betrakta som en skatt måste föreskriften ges i lag.

Dessutom skall nämnden enligt *andra stycket* senast den 31 december varje år ange det belopp som skall betalas varje förfallodag under det följande kalenderåret. Detta hänger samman med den föreskrift om indexomräkning som finns i 15 § andra stycket. Några ytterligare avgiftsbeslut skall inte vara nödvändiga.

18 §

Något skäl att motsätta sig en överlåtelse av ett tillstånd om förvärvaren själv är behörig att få tillstånd finns inte. Därför föreskrivs i *första stycket* att tillstånd får överlåtas till någon annan om förvärvaren skulle varit behörig att få tillstånd. Någon annan prövning än kontroll att förvärvaren är behörig skall nämnden inte göra. Om Närradionämnden inte godkänner överlåtelsen är den utan verkan enligt denna lag. Tillståndet blir alltså kvar hos överlåtaren.

Enligt *andra stycket* övertar förvärvaren överlåtarens rättigheter och skyldigheter som belöper på tiden efter nämndens beslut att medge överlåtelsen. Förvärvaren skall således betala samma avgift som överlåtaren hade att betala. Något ansvar för överlåtarens eventuella avgiftsskulder har han inte. Däremot blir han naturligtvis skyldig att betala avgift för tiden efter den godkända överlåtelsen. Att överlåtaren befrias från sin skyldighet att betala avgift framgår av 33 § andra stycket.

Emellertid kan en överlåtelse t.ex. till ett närstående subjekt användas för att undvika vitesförelägganden. Därför föreskrivs i *tredje stycket* att ett vitesföreläggande gäller även mot den som övertar tillståndet. Nämnden skall när den godkänner överlåtelsen underrätta den nye innehavaren om det.

19 §

Självfallet kan den som inte längre vill ha kvar sitt tillstånd men inte finner någon som han kan sälja det till, frånträda tillståndet. Eftersom det med tillståndet följer en skyldighet att betala avgift fastslås i paragrafen till undvikande av diskussion om fränsägelse skett eller ej, att sådan avsägelse skall ske skriftligen till Närradionämnden. Har avsägelsen inte skett skriftligen kan någon annan inte överta tillståndet genom Närradionämndens försorg och skyldigheten att betala avgift kvarstår. Möjligheten till avsägelse kan användas också av den som är intresserad av ett annat, i hans ögon bättre tillstånd. Han bör då kunna villkora sin avsägelse av det äldre tillståndet med att han erhåller det andra.

Tillståndet skall anses frånträtt när anmälningen kommer in till Närradionämnden eller den senare dag som anges i anmälningen.

20 §

Att ett tillstånd blir en tillgång i tillståndshavarens konkursbo förefaller mindre lämpligt. Därför föreskrivs här att tillståndet upphör att gälla om tillståndshavaren försätts i konkurs eller träder i likvidation. Något särskilt beslut om att tillståndet upphör att gälla behövs således inte. Härav följer att om beslutet om konkurs eller likvidation upphävs efter överklagande gäller tillståndet åter. Närradionämnden kan således normalt inte besluta om att utlysa ett sändningstillstånd på nytt förrän konkursbeslutet vunnit laga kraft.

21 §

Ett tillstånd kan inte bli föremål för arv i egentlig mening. För att möjliggöra att tillståndet övergår till arvingarna föreskrivs emellertid i paragrafen att tillståndet upphör att gälla först tre månader efter dödsfallet. Dödsboet förfogar därför över tillståndet under denna tid och kan överlåta tillståndet i enlighet med 18 §. Det är således endast i dödsboets hand som tillståndet upphör att gälla. Inget hindrar dödsboet att överlåta tillståndet till någon som inte är dödsbodelägare. Att dödsboet innehar tillståndet under högst tre månader innebär också att dödsboet svarar för den verksamhet som bedrivs i denna lag och följaktligen kan utsättas t.ex. för vitesföreläggande om reglerna inte följs. Dödsboet svarar också för den avgift som belöper på den tiden. Om nämnden inte hinner pröva en ansökan om överlåtelse som inkommit inom tidsfristen innan fristen gått ut skall nämnden ändå pröva ansökningen. Det innebär att om överlåtelsen godkänns övergår tillståndet till den nye innehavaren med verkan från dagen för nämndens beslut. Godkänns överlåtelsen inte är tillståndet förfallet.

22 §

Första stycket innehåller en bestämmelse om sändningarnas innehåll. Utom regler för sändningarnas identifiering, för meddelanden i nödsituationer och

för reklamens innehåll finns inga ytterligare regler om sändningarnas innehåll i lagen. Som framgått av avsnitt 3.7 är avsikten att slå vakt om de lokala stationernas självständighet utan att förhindra ett relativt omfattande samarbete mellan stationerna. I detta avsnitt finns också upplysningar till ledning för tolkning av vad som skall anses framställt för den egna verksamheten.

I *andra stycket* anges att de sändningar tillståndshavaren svarar för skall ha en egen beteckning. Bakgrunden till bestämmelsen anges i avsnitt 3.7. Det ansvar som avses är ansvaret enligt denna lag. Bestämmelser om ansvarig utgivare skall enligt förslag i denna proposition föras in i 3 kap. lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Inget hindrar att det finns flera utgivare eller ställföreträdande utgivare med utgivaransvar för sändningar som tillståndshavaren svarar för enligt denna lag.

23 §

Här föreskrivs att om en myndighet begär det skall sådana meddelanden sändas som är av vikt för allmänheten. Detta skall ske utan kostnad. Bestämmelsen som är osanktionerad, motsvarar den skyldighet som Nordisk Television AB påtagit sig i avtalet med staten. Skyldigheten gäller emellertid endast för nödsituationer. Myndigheternas mera normala information till medborgarna har tillståndshavaren ingen skyldighet att sända. Att meddelandet är av vikt endast för en enda representant för allmänheten hindrar naturligtvis inte att sändningsskyldighet enligt paragrafen kan föreligga.

24-28 §§

Bestämmelserna motsvarar vad som gäller för kabelsändningar i ljudradio enligt lagen (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten vilken i sin tur utformats med radiolagens regler om annonser som sänds under annonstid i televisionen som förebild.

29 §

I paragrafen anges under vilka förutsättningar ett tillstånd kan återkallas. Det finns tre sådana. De två första punkterna avser att se till att tillstånden verkligen används. Om ett sändningstillstånd inte utnyttjas bör det återkallas så att det kan lysas ut på nytt och någon annan får möjlighet att utnyttja det. Viss tid måste naturligtvis den nye tillståndshavaren få på sig för att lösa de praktiska problemen. Det förutsätts att han får viss tid på sig efter tillståndsbeslutet (se under 14 §). Ibland kan denna tid emellertid visa sig otillräcklig. Enligt denna paragraf får han ytterligare sex månader på sig att påbörja verksamheten innan återkallelse kan ske. Eftersom utrymmet i eteren är begränsat bör även den som påbörjat verksamhet men bedriver den i mycket blygsam skala, kunna få sitt tillstånd återkallat. I avsnitt 3.3 anges att såsom sändning i obetydlig omfattning bör kunna betraktas inte bara sändningar som pågår endast under en liten del av dygnet utan även t.ex. brus, fågelkvitter eller korta inspelade pro-

gramslingor som sänds under en längre sammanhängande tid. I tredje punkten anges att återkallelse kan ske också om tillståndshavaren bryter mot vissa bestämmelser om ansvarig utgivare etc. Bestämmelsen motsvarar 13 § första stycket 3 (enligt förslag i denna proposition 13 § första stycket 2) närradiolagen (1982:459). Som framgår av avsnitt 3.11 föreslås att uppgiften att utöva tillsyn enligt denna lag skall ligga hos Närradionämnden. Det är också Närradionämnden som beslutar om återkallelse.

30 §

I paragrafen finns bestämmelser om att Närradionämnden får förelägga en tillståndshavare att följa bestämmelserna om viss andel egenproduktion, om att tillståndshavarens sändningar skall ha en egen beteckning och om reklam och sponsring. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Det är naturligt att ett vite sätts så att utbytet av det otillåtna förfarandet försvinner. Några regler om vitets utdömande finns inte. Härav följer att lagen (1985:206) om viten blir tillämplig.

31 §

Bestämmelsen motsvarar 14 § närradiolagen.

32 §

I *första stycket* finns en bestämmelse om avgiftsskyldighetens inträde. Den inträder från och med den dag sändningsverksamheten får bedrivas. I *andra meningen* finns en påminnelse om att en del av avgiften skall betalas i förskott enligt 12 eller 13 §.

Av *andra stycket* kan utläsas att avgiften skall betalas fyra gånger om året, nämligen den 1 januari, 1 april, 1 juli och 1 oktober. Från det belopp som skall betalas under året skall avräknas vad som erlagts enligt 12 eller 13 §. Alla posterna är lika stora. Om sändningarna fått påbörjas den 1 februari skall på grund av bestämmelsen i första stycket avgiften betalas med tre lika stora delar den första dagen i april, juli och oktober.

33 §

Den som upptäcker att han saknar möjlighet att driva verksamheten vidare men som inte finner någon som kan överta tillståndet bör kunna frånträda tillståndet genom att underrätta Närradionämnden (se 19 §). Tillståndet kan också komma att återkallas enligt 29 §. Skyldigheten att betala avgift bör emellertid kvarstå under kortare tid efter frånträdandet eller återkallelsen. I paragrafen föreskrivs att skyldigheten att betala avgift kvarstår under tre månader.

I *andra stycket* föreskrivs att skyldigheten aldrig gäller för tid efter det att någon annan övertagit tillståndet. Om indelningen i sändningsområden ändras kan det ibland vara svårt att avgöra om någon annan övertagit ett tillstånd om denne fått överta endast en del av tillståndsområdet. Det bör ankomma på Närradionämnden att avgöra om det skall anses vara fråga om samma till-

stånd. Med hänsyn till avgiftens syfte bör prövningen av om den tidigare tillståndshavaren skall befrias från betalningsskyldighet kunna vara relativt generös.

Prop. 1992/93:70

34 §

Här föreskrivs att avgiften skall betalas till Närradionämnden.

35 §

Paragrafen motsvarar 14 § första stycket lagen (1992:72) om koncessionsavgift på televisionens område. Av bestämmelsen följer bl.a. att någon särskild exekutionstitel inte behövs. Av hänvisningen till 5 kap. 18 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter följer att överklagande av beslut inte inverkar på skyldigheten att betala avgift. Genom hänvisning via 5 kap. 16 § till uppbördslagen (1953:272) följer också en skyldighet att betala restavgift.

36 §

I paragrafen anges att vissa bestämmelser i lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter skall tillämpas. Det gäller bestämmelser om anstånd med betalning och befrielse från avgift.

37 §

Om tillståndshavaren av något skäl betalat in för mycket avgift skall det överskjutande beloppet naturligtvis betalas tillbaka till honom. Ett undantag finns: avgift enligt 12 eller 13 § skall inte betalas tillbaka. En sådan återbetalning skulle nämligen kunna motverka förskottsbetalningens syfte.

38 §

Ett beslut om tillstånd gäller omedelbart om inte annat förordnas. Det beror på att den som efter en auktion fått ett tillstånd annars skulle kunna behöva vänta på att klagotiden gick till ända, men också på att mer eller mindre grundade överklaganden av auktionsförfarandet från konkurrenterna hunnit prövas i alla instanser, innan han fick börja sända. Endast om tillståndsbeslutet är uppenbart felaktigt får det inhiberas. För ett beslut enligt 9 § tredje stycket om att viss innehavare skall anses som innehavare av ett visst nyskapat sändningsområde gäller att det skall ha vunnit laga kraft.

39 §

Närradionämndens beslut får överklagas hos kammarrätten. Ett beslut om sändningsområdenas omfattning får dock inte överklagas. Det sammanhänger med att en förändring av ett sändningsområde kan påverka befintliga eller planerade områden så att Närradionämndens planering helt skulle kunna omintetgöras. Ett beslut om att en viss tillståndshavare skall anses som inne-

havare av ett visst tillstånd enligt 9 § tredje stycket är inte ett beslut om sändningsområdets omfattning och därför överklagbart. Även nämndens beslut om avgiften, t.ex. om restavgift, får överklagas till kammarrätt. Jämför också vad som sägs ovan, under 35 §, om att överklagande inte inverkar på skyldigheten att betala avgift. Ett beslut om vitesföreläggande får däremot inte överklagas. Ett vitesföreläggande enligt denna lag kan inte innehålla något annat än ett föreläggande att följa lagens bestämmelser. Något skäl att detta skulle gå att överklaga finns inte. Det innebär ju inte heller att vitet också döms ut. Ett sådant beslut fattas av domstol enligt reglerna i lagen (1985:206) om viten. Den prövningen innefattar bl.a. att förutsättningarna för föreläggandet förelegat. Att vissa överklaganden bör handläggas skyndsamt har berörts i avsnitt 3.2 och under 16 § ovan. Att nämndens beslut överklagas till kammarrätt och inte t.ex. till länsrätt sammanhänger med att den ordningen stämmer bäst överens med vad som gäller enligt övriga radiolagar. En översyn med anledning av Domstolsutredningens förslag Domstolarna inför 2000-talet (SOU 1991:106) kan dock leda till en förändring av instansordningen.

Lagrådet har i anslutning till denna paragraf yttrat:

I paragrafen föreslås att Närradionämndens beslut om sändningsområdenas omfattning inte får överklagas. Enligt motiven hänger fullföljdsförbudet samman med att en förändring av ett sändningsområde kan påverka befintliga eller planerade områden så att Närradionämndens planering helt skulle kunna omintetgöras. Närradionämnden får besluta om förändrad indelning av sändningsområden vid utgången av varje tillståndsperiod. Ett sådant beslut kan leda till att en tillståndshavare inte får behålla sitt tillstånd (9 §). Med hänsyn till den stora betydelse ett tillstånd har för tillståndshavaren kan det starkt ifrågasättas om svårigheten med planeringen av sändningsområden är ett tillräckligt skäl för att avskära en tillståndshavare från rätten att överklaga beslut om sändningsområdets omfattning. Det är svårt att på det till *lagrådet* redovisade materialet bilda sig en säker uppfattning om tyngden av de skäl som åberopas för det föreslagna fullföljdsförbudet. *Lagrådet* anser dock att övervägande skäl talar för att förbudet att överklaga beslut om sändningsområdenas omfattning får utgå.

Regeringen delar i och för sig *Lagrådets* uppfattning att det vore önskvärt med en rätt till överklagande av beslut som innebär att ett sändningsområde försvinner eller begränsas när en tillståndsperiod går till ända. Emellertid skulle ett beslut om förändrad sändningsområdesindelning på en ort kunna ha sådan betydelse för sändningsmöjligheterna på andra orter att en rätt till överklagande av den förändrade indelningen måste tillerkännas även tillståndshavare på dessa orter. Ett bifall till deras talan skulle kunna leda till nya överklaganden etc., innebärande att ett stort antal tillståndshavare under lång tid kan sväva i osäkerhet om de kan fortsätta sin verksamhet. Regeringen anser det därför olämpligt att beslut om sändningsområdenas indelning skall få överklagas. Det är visserligen olyckligt att det, åtminstone teoretiskt, kan förekomma att en tillståndshavare får sina utkomstmöjligheter försämrade utan att han har en möjlighet att få saken prövad av ytterligare en instans. Regeringen anser emellertid att detta måste accepteras då alternativet till de

föreslagna reglerna om förlängning av tillstånden, att såsom det föreslogs i departementspromemorian inte ha någon regel alls om förlängning av tillstånden, måste anses vara en för tillståndshavarna väsentligt sämre lösning.

Prop. 1992/93:70

Ikraftträdandebestämmelser

Lagen träder i kraft den 1 januari 1993. För att Närradionämnden skall kunna meddela tillstånd omedelbart efter lagens ikraftträdande föreskrivs här att nämnden får vidta de förberedande åtgärder som behövs. Det rör sig om planering av sändningsområdenas utformning, kungörelser av lediga sändningsområden etc. Vidare föreskrivs att nämnden under år 1993 får besluta om att tillståndstidens början får förskjutas om tillståndshavaren begär det. Eftersom detta inte förlänger tillståndstiden, tillståndet löper ändå ut vid utgången av år 2000, har det betydelse endast med avseende på avgiften. Avsikten är närmast att avgiften inte skall bli ett konkurrensmedel till nackdel för den som inte tidigare drivit medierörelse eller annan rörelse.

6.2 Förslaget till lag om ändring i radiolagen (1966:755)

5 a §

I paragrafen anges att det finns särskilda föreskrifter om vissa typer av rundradiosändningar. Bland dem nämns nu också den föreslagna lokalradiolagen.

6.3 Förslaget till lag om ändring i närradiolagen (1982:459)

3 §

Som framgått av avsnitt 3.9 skall en sammanslutning som har tillstånd att sända närradio kunna konkurrera om tillstånd att sända lokalradio enligt lokalradiolagen (1992:000). Om sammanslutningen får tillståndet skall tillståndet att sända närradio i stället vara förfallet. Det innebär att något särskilt beslut om att tillståndet att sända närradio är förfallet, inte erfordras. Tillståndet är förfallet från den första dag sändningar får bedrivas med stöd av det andra tillståndet. Om detta finns föreskrifter i ett nytt *tredje stycke*.

Att en sammanslutning som redan har tillstånd att sända enligt den nämnda lagen om lokalradio inte kan få tillstånd blir då självklart. Om detta finns föreskrifter i *andra stycket*.

6 §

Det är Närradionämnden som bestämmer vilka sändningsmöjligheter som får utnyttjas för närradio. Som riktmärke för nämndens prövning föreskrivs i *första stycket* att om en sammanslutning i en kommun så önskar skall det finnas en sändningsmöjlighet för närradio i kommunen, om det är tekniskt möjligt. Om det finns särskilda skäl får Närradionämnden besluta om ytterligare sändningsmöjligheter för närradio i en kommun. I avsnitt 3.9

nämns att sådana särskilda skäl kan vara att kommunen har stor folkmängd eller flera större tätorter. Med sändningsmöjlighet avses här möjligheten att sända ett utbud av närradioprogram, oberoende av om sändningen sker med användning av endast en sändare eller om programmet sänds ut samtidigt över flera sändare. Det senare kan vara nödvändigt för att sändningen skall kunna tas emot i olika delar av en kommun. Se närmare om närradiosändares räckvidd i avsnitt 3.9 och i specialmotiveringen under 6 a §. Paragrafen har utformats efter förslag av *Lagrådet*.

6 a §

Som framgått av avsnitt 3.9 beror bestämningen av närradiosändningarnas räckvidd främst på en tolkning av begreppet begränsad räckvidd i 1 §. (Jfr KrU 1984/85:22). Någon lagbestämmelse, utöver vad som följer av att närradio är rundradiosändningar med begränsad räckvidd, har emellertid inte funnits. En sådan bestämmelse införs nu. Bestämmelsen överensstämmer med kulturutskottets tidigare uttalande utom såvitt avser reglerna om att kommuntäckning bör eftersträvas utanför storstadsområdena, och att medgivande till större räckvidd bör lämnas endast om en majoritet önskar det. Den närmare motiveringen till dessa bestämmelser framgår av avsnitt 3.9.

Enligt *andra stycket* får sändare som får utnyttjas för närradio inte användas för andra slag av rundradiosändningar. Det innebär att sändaren inte får användas för t.ex. lokalradio men väl för s.k. underbärvågstjänster, t.ex. personsökning. Se närmare om denna föreskrift avsnitt 3.9.

7 §

Ändringen i *första stycket* beror på att uttrycket sändningsmöjlighet införs i 6 §.

För att hindra att sammanslutningar försöker kringgå vitesförelägganden genom att sända i andra föreningars namn ges Närradionämnden i ett nytt *andra stycke* rätt, att när en sammanslutning avstår en viss tid, besluta att sändningstiden inte får användas av någon annan under högst tre månader. Bestämmelsen är tillämplig oavsett om avståendet sker ensidigt eller vid en gemensam begäran av flera sammanslutningar hos nämnden om registrering av sändningstid.

9 §

I paragrafen undantas från tillämpning för närradion vissa bestämmelser i radiolagen. Bestämmelserna i 8-16 §§ radiolagen behandlar reklam i television och kan under inga förhållanden bli tillämpliga på närradion som ju förekommer endast i ljudradio. Främst för att paragrafen skall överensstämma med den som föreslås för lokalradion (se 3 §) föreslås här en ändring så att endast paragrafer som annars kunde bli tillämpliga på ljudradio undantas. Någon saklig ändring innebär det inte.

Bestämmelserna motsvarar dem som föreslagits för lokalradion och dem som gäller för kabelsändningar i ljudradio enligt lagen (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten. De regler om reklam mängd etc. som finns riktar sig till varje sammanslutning. Närradioföreningar får inte sända reklam. Detta följer av att reglerna om vad sådana föreningar får sända är uttömmande och oförändrade. Uttrycket sändningstid i 10 c § har samma innebörd som motsvarande bestämmelse i lokalradiolagen (27 §). Det innebär att regeln gäller den utnyttjade sändningstiden, inte den som registrerats hos Närradionämnden. Någon bestämmelse motsvarande 27 § andra stycket lokalradiolagen föreslås inte. Det skulle inte vara lämpligt med hänsyn till att olika sammanslutningar kan svara för sändningarna under delar av en sändningstimme.

13 och 13 a §

Enligt nu gällande närradiolag får tillstånd återkallas under vissa förutsättningar. I några fall har det emellertid visat sig vara en olämplig sanktion. Det gäller bl.a. föreskrifterna om reklam. Se närmare härom avsnitt 3.9. I stället skall Närradionämnden kunna förelägga sammanslutningen att följa bestämmelserna. Föreläggandet får förenas med vite. Vilka regelbrott som kan medföra sådant föreläggande anges i 13 a §.

16 §

Den föreslagna ändringen i *första stycket* innebär att sändningstillstånd om det finns synnerliga skäl kan återkallas för längre tid än det år som nu gäller. Av uttrycket följer att bestämmelsen skall tillämpas endast i undantagsfall. Som framgår av avsnitt 3.10 kan synnerliga skäl föreligga om brottet utgör en allvarlig överträdelse eller det rör sig om upprepad brottslighet. Bestämmelsen torde få sin tillämpning främst vid fall av hets mot folkgrupp. Någon särskild straffskala för grova fall finns inte för detta brott. Det hindrar inte att ett sådant brott kan anses utgöra en allvarlig överträdelse i denna bestämmelses mening. Som allvarliga överträdelser bör då anses dem som har ett straffvärde väsentligt överstigande minimum för brott av normalgraden. Att det för tillämpning av den försvårande omständigheten upprepad brottslighet inte krävs att det rör sig om brott av samma ansvarige utgivare eller ens brott i sändningar av samma sammanslutning framgår av avsnitt 3.10. I övrigt får innebörden av uttrycket synnerliga skäl överlämnas till rättstillämpningen.

En sammanslutning skulle kunna försöka kringgå bestämmelsen, t.ex. genom att kort före domen avstå från sitt tillstånd och sedan, efter domen, söka ett nytt tillstånd. För att motverka sådana kringgåenden föreslås i *andra stycket* att domstolen får besluta att en sammanslutning inte kan ges nytt tillstånd under viss tid också i de fall sammanslutningen inte längre har något tillstånd. Föreskrifterna i första stycket gäller också för ett sådant beslut.

6.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

Prop. 1992/93:70

3 kap. 6 a–d §§

Bestämmelserna som innehåller föreskrifter om ansvarig utgivare för sändningar enligt lagen (1992:000) om lokalradio har utformats med förebild i bestämmelserna om ansvarig utgivare för närradiosändningar i 3 kap. 3–6 §§.

5 kap. 7 §

I paragrafen påminns om att bestämmelser om att tillhandahålla inspelningar nu finns också i lokalradiolagen.

7 Anslagsfrågor

Regeringens förslag: Till Närradionämnden anvisas ett anslag på 500 000 kr på tilläggsbudget för budgetåret 1992/93 för merkostnader med anledning av lokalradion.

Skälen för regeringens förslag: Under första halvåret 1993 kommer Närradionämndens uppgifter i fråga om lokalradion att till största delen att bestå av planering och tillståndsgivning. Tillsynsuppgifterna kan antas få liten omfattning.

De tillkommande myndighetsuppgifterna torde i viss mån kunna genomföras genom att resurser omfördelas inom det för Kabelnämnden och Närradionämnden gemensamma kansliet. Enligt regeringens bedömning behöver emellertid resurserna förstärkas med medel motsvarande tre tjänster. Av det föreslagna beloppet beräknas 65 000 kr avse engångsutgifter.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med förslag till medelsanvisning för budgetåret 1993/94.

8 Ärendet till riksdagen

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar förslagen till

1.1 lokalradiolag

1.2 lag om ändring i radiolagen (1966:755)

1.3 lag om ändring i närradiolagen (1982:459)

1.4 lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.

2. till Närradionämnden på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1992/93 under elfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag på 500 000 kr.

1 Förslag till Lokalradiolag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller föreskrifter om lokala rundradiosändningar av radioprogram i ljudradio (lokalradio).

Lagen gäller inte sådana sändningar som bedrivs med stöd av närradiolagen (1982:459) eller 5 § radiolagen (1966:755).

2 § I lagen förstås med rundradiosändning, radioprogram och reklam det samma som i radiolagen (1966:755).

Med annonstid förstås sändningstid som inleds och avslutas av en särskild signatur som markerar att den som sänder under den angivna tiden i huvudsak gör detta på uppdrag av andra.

3 § För sändningar enligt denna lag gäller inte 6, 7 och 17-18 §§ radiolagen (1966:755).

Innebörden av tillstånd

4 § För rätt att sända lokalradio krävs tillstånd av Närradionämnden.

Ett tillstånd innebär rätt att bedriva sådana sändningar som kan tas emot med god hörbarhet inom ett sändningsområde som anges i tillståndet.

5 § Tillstånd att sända lokalradio lämnas till en fysisk eller juridisk person och omfattar endast ett sändningsområde. Ingen kan, varken direkt eller genom företag i vilket han på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ensam har ett bestämmande inflytande, få mer än ett tillstånd. Flera tillstånd kan lämnas för samma sändningsområde.

När Närradionämnden bestämmer sändningsområdenas omfattning skall den beakta

1. vad som är tekniskt möjligt att nå från sändare med lämpligt läge,
2. hur möjligheterna att ta emot sändningar påverkas på andra håll och
3. vad som är naturliga lokala intresseområden.

Sändningsområdena skall utformas så att ett stort antal tillstånd kan lämnas.

6 § Staten, landsting, kommun eller programföretag med tillstånd enligt 5 § radiolagen (1966:755) kan inte, vare sig direkt eller genom företag i vilket ett sådant organ på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ensamt har ett bestämmande inflytande, få tillstånd att sända lokalradio.

7 § Tillstånd får inte ges till

1. någon som ger ut en dagstidning,
2. någon som på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ensam har ett bestämmande inflytande över ett företag som ger ut en dagstidning eller
3. företag i vilket någon som avses i 1 eller 2 ensam har ett bestämmande inflytande.

Med dagstidning avses en allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär, som normalt utkommer med minst ett nummer varje vecka.

8 § Varje tillståndsperiod skall vara åtta år. Den första perioden skall räknas från och med den 1 januari 1993. Ett tillstånd gäller till utgången av den tillståndsperiod under vilken tillståndet meddelats.

Om tillståndshavaren begär det före en tillståndsperiods slut, skall Närradionämnden vid utgången av tillståndsperioden förlänga tillståndet med ytterligare en tillståndsperiod. Som tillståndshavare skall anses också den vars sändningsområde efter ändrad indelning enligt 9 § genomgått endast sådana förändringar att sändningsområdet framstår som väsentligen detsamma som före den ändrade indelningen.

9 § Vid utgången av varje tillståndsperiod får Närradionämnden besluta om en förändrad indelning av sändningsområden. Om en berörd tillståndshavare motsätter sig en viss förändring, får den dock vidtas endast om ändrade tekniska förhållanden föranleder det eller den befintliga indelningen annars framstår som olämplig.

Närradionämnden skall besluta om ändrad indelning av sändningsområden senast två månader före tillståndsperiodens utgång.

Närradionämnden skall för varje sändningsområde som ingår i den nya indelningen senast två månader före utgången av den löpande tillståndsperioden meddela särskilt beslut om vem som skall anses som tillståndshavare. Om ingen kan anses som tillståndshavare skall sändningsområdet kungöras ledigt enligt 11 §. Kungörelse får ske först sedan beslutet vunnit laga kraft.

10 § Har Närradionämnden beslutat om ändrad indelning av sändningsområden, får nämnden medge en tillståndshavare att sända efter tillståndsperiodens slut i avvaktan på att nämndens beslut enligt 9 § tredje stycket vinner laga kraft. Sådant medgivande skall lämnas för ett visst sändningsområde under viss tid. Den som får medgivandet skall betala en avgift som motsvarar vad han skulle ha betalat om tillståndet förlängts.

Ansökan om tillstånd

11 § När ett sändningsområde blir ledigt till ansökan skall Närradionämnden kungöra detta. I kungörelsen skall anges sändningsområdets omfattning, sista dag för ansökan och första dag då sändningar får bedrivas med stöd av till-

ståndet. Vidare skall det i kungörelsen upplysas om att den som ansöker om tillstånd anses ha förklarat sig beredd att betala en årlig avgift som motsvarar gällande minimiavgift.

Prop. 1992/93:70
Propositionens
lagförslag

12 § Finner Närradionämnden att en sökande inte är behörig skall nämnden avvisa ansökan.

Om det när ansökningstiden gått ut finns mer än en behörig sökande, skall Närradionämnden kalla till en auktion. I kallelsen skall anges sista dag för anmälan till auktionen.

Om endast en sökande är behörig eller endast en behörig sökande anmält sig till en auktion, skall han underrättas om att han får tillståndet om han inom två veckor från det att underrättelsen sändes ut betalar in ett belopp som motsvarar minimiavgiften enligt 15 §. Sker ingen sådan betalning faller hans ansökan.

Auktion

13 § Auktionen skall vara offentlig. Endast sådana sökande som anmält sig till auktionen och som är behöriga får lämna bud. Budgivningen skall avse det högsta belopp som sökandena är villiga att betala i årsavgift.

Om Närradionämnden meddelat beslut om avvisning av en ansökan får auktionen inte hållas förrän beslutet vunnit laga kraft.

Sedan budgivningen avslutats skall den som lämnat det högsta budet ge-nast betala tio procent av beloppet, dock lägst ett belopp motsvarande mi-nimiavgiften enligt 15 §. Närradionämnden kan dock på begäran göra ett kort uppehåll i handläggningen för att ge honom tillfälle att anskaffa medel för be-talningen, om uppehållet inte kan antas medföra beaktansvärd olägenhet. Om betalning inte sker, skall auktionen fortsätta.

Meddelande av tillstånd

14 § Tillstånd enligt denna lag skall meddelas sedan betalning gjorts enligt 12 § tredje stycket eller 13 § tredje stycket.

Avgift

15 § Den som får tillstånd enligt denna lag skall betala en årlig avgift till staten på minst 40 000 kronor (minimiavgiften).

Minimiavgiften och annan enligt denna lag fastställd avgift skall för varje kalenderår justeras med hänsyn till kvoten mellan konsumentprisindex för oktober månad året före det år som avgiften avser och konsumentprisindex för oktober månad 1992. Beloppet avrundas sedan nedåt till närmaste hundra-tal kronor.

16 § När tillstånd meddelas efter budgivning vid auktion, skall avgiften fastställas till det högsta godtagna budet. I annat fall skall avgiften fastställas till ett belopp motsvarande minimiavgiften.

17 § I ett beslut om tillstånd skall Närradionämnden ange den årliga avgift som tillståndshavaren skall betala samt det belopp som skall betalas vid varje i 32 § angiven förfallodag under det första kalenderåret.

Nämnden skall senast den 31 december varje år fastställa det belopp som skall betalas varje förfallodag under det följande kalenderåret.

Överlåtelse av tillstånd m.m.

18 § Ett tillstånd får överlåtas till någon annan om Närradionämnden medger det. Sådant medgivande skall lämnas om förvärvaren är behörig att få tillstånd. Om Närradionämnden inte medger överlåtelsen, är den utan verkan enligt denna lag.

Den som förvärvar ett tillstånd övertar överlåtarens rättigheter och skyldigheter enligt denna lag som belöper på tiden efter Närradionämndens beslut om medgivande.

Om ett föreläggande enligt 30 § har meddelats mot den tidigare innehavaren, gäller föreläggandet även mot den nye innehavaren. Nämnden skall i samband med att den medger överlåtelsen underrätta honom om det. Sker inte det är föreläggandet inte gällande mot den nye innehavaren.

19 § Den som vill frånträda ett tillstånd skall skriftligen anmäla det till Närradionämnden. Tillståndet skall anses frånträtt när anmälan kommit in till nämnden eller den senare dag som anges i anmälan.

20 § Om tillståndshavaren försätts i konkurs eller träder i likvidation upphör tillståndet att gälla.

21 § Om tillståndshavaren avlider upphör tillståndet att gälla tre månader efter dödsfallet. Har en ansökan om medgivande till överlåtelse enligt 18 § kommit in till Närradionämnden innan tillståndet förfallit skall den dock alltid prövas.

Sändningarnas innehåll

22 § Under minst en tredjedel av sändningstiden varje dygn skall sådana program sändas som framställts särskilt för den egna verksamheten.

De sändningar som tillståndshavaren svarar för skall ha en egen beteckning. Denna skall anges minst en gång varje sändningstimme.

23 § I nödsituationer skall sådana meddelanden som är av vikt för allmänheten sändas utan särskild ersättning om en myndighet begär det.

Reklam och sponsring

24 § Den som sänder lokalradio enligt denna lag får inte i en sändning mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynnas ett kommersiellt intresse. Om ett program helt eller delvis bekostats av någon annan än den som bedriver sändningsverksamheten, skall detta anges på lämpligt sätt i början och i slutet av programmet.

Föreskrifterna i första stycket gäller inte vad som sänds under annonstid.

25 § Reklam mot vederlag och program mot betalning får sändas endast under annonstid.

26 § Av en annons som sänds under annonstid skall det framgå i vems intresse sändningen sker.

I annonser som sänds mot betalning eller annat vederlag får det inte uppträda personer som spelar en framträdande roll i radioprogram som huvudsakligen handlar om nyheter eller nyhetskommentarer.

27 § Högst tio procent av sändningstiden per dygn får avse annonser under annonstid.

Inom en sändningstid av en timme mellan hela klockslag får annonser förekomma under högst åtta eller, i rena undantagsfall, tio minuter.

28 § Annonstiden vid ett givet tillfälle får inte understiga en minut, sedan sändningstiden för den särskilda signaturen frånräknats.

Sanktioner m.m.

29 § Närradionämnden får återkalla tillstånd att sända lokalradio, om tillståndshavaren

1. inte inlett sändningsverksamheten inom sex månader efter tillståndstidens början,

2. annars inte utnyttjat rätten att sända eller sänt endast i obetydlig omfattning under en sammanhängande tid av minst fyra veckor, eller

3. sänder eller låter sända program trots att det inte finns utgivare för programverksamheten enligt 3 kap. 6 a och b §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där.

30 § Om en tillståndshavare bryter mot bestämmelserna i 22 eller 24-28 §§, får Närradionämnden förelägga honom att följa bestämmelserna. Föreläggandet får förenas med vite.

31 § En tillståndshavare skall på uppmaning av Närradionämnden lämna nämnden en sådan inspelning som avses i 5 kap. 3 § lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Om tillståndshavaren inte rättar sig efter en sådan uppmaning, får nämnden förelägga vite.

Betalning av avgift

32 § Skyldighet att betala avgift gäller från och med den dag då sändningar får bedrivas med stöd av tillståndet. Att viss del av avgiften skall betalas dessförrinnan framgår av 12 och 13 §§.

Avgiften skall, med avdrag för vad som betalats enligt 12 eller 13 §, betalas med lika stora delar under kalenderåret senast den första dagen i januari, april, juli och oktober månad.

33 § Frånträds eller återkallas ett tillstånd gäller skyldigheten att betala avgiften till och med nitio dagar efter det att tillståndet frånträts eller återkallats.

Skyldighet att betala avgift gäller dock aldrig för tid efter det att någon annan övertagit tillståndet.

34 § Avgiften skall betalas till Närradionämnden.

35 § Avgift som inte betalats i rätt tid får omedelbart drivas in. I fråga om indrivning gäller 5 kap. 16–18 §§ lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter i tillämpliga delar.

36 § I fråga om avgift enligt denna lag tillämpas bestämmelserna om anstånd och om befrielse från avgift i 5 kap. 3 § och 9 kap. 4 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

37 § Om den inbetalade avgiften överstiger vad tillståndshavaren enligt beslut av Närradionämnden eller domstol skall betala, skall det överskjutande beloppet återbetalas till honom. Avgift som betalats enligt 12 eller 13 § skall dock inte återbetalas.

Överklagande m.m.

38 § Andra beslut om tillstånd än sådana som avses i 9 § tredje stycket gäller omedelbart om inte något annat förordnas. Sådant förordnande får meddelas endast om det är uppenbart att beslutet är felaktigt.

39 § Närradionämndens beslut får överklagas hos kammarrätten. Beslut om sändningsområdenas omfattning och om vitesföreläggande får dock inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

Närradionämnden får dock dessförinnan vidta de åtgärder som behövs för att beslut om tillstånd skall kunna meddelas omedelbart sedan lagen trätt i kraft.

Intill utgången av år 1993 får Närradionämnden, på tillståndshavarens begäran, besluta att ett tillstånd skall börja löpa vid en senare tidpunkt än vad som angivits i kungörelse av sändningstillståndet, dock högst tre månader senare.

2 Förslag till Lag om ändring i radiolagen (1966:755)

Prop. 1992/93:70
Propositionens
lagförslag

Härigenom föreskrivs att 5 a § radiolagen (1966:755)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §²

Om rätt att sända radioprogram i vissa lokala rundradiosändningar finns särskilda föreskrifter i när- radiolagen (1982:459).

Om rätt att sända radioprogram i vissa lokala rundradiosändningar finns särskilda föreskrifter i när- radiolagen (1982:459) och i lokal- radiolagen (1992:000).

Om rätt att sända radiotidningar i rundradiosändning finns föreskrifter i lagen (1981:508) om radiotidningar.

Om rätt att från radiosändare sända vidare televisionsprogram i radio- eller trådsändning från Finland finns särskilda föreskrifter i lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

¹ Lagen omtryckt 1991:1066.

² Senaste lydelse 1991:2028.

3 Förslag till Lag om ändring i närradiolagen (1982:459)

Prop. 1992/93:70
Propositionens
lagförslag

Härigenom föreskrivs i fråga om närradiolagen (1982:459)
dels att 3, 7, 10, 13 och 16 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas sju nya paragrafer, 6, 6 a, 10 a-10 d och
13 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §³

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradionämnden.

Tillstånd får inte ges till en sammanslutning som har tillstånd att sända lokalradio enligt lokalradiolagen (1992:000).

Om en sammanslutning med tillstånd att sända närradio får tillstånd att sända lokalradio enligt lokalradiolagen, upphör tillståndet att sända närradio att gälla, med verkan från och med den första dag då sändningar får bedrivas med stöd av det andra tillståndet.

6 §⁴

Närradionämnden beslutar om vilka sändningsmöjligheter som skall få utnyttjas för närradio. Om en sammanslutning i en kommun så önskar, skall en sändningsmöjlighet för närradio finnas i kommunen om det är tekniskt möjligt. Om det finns särskilda skäl, får det finnas ytterligare sändningsmöjligheter för närradio i en kommun.

³ Senaste lydelse 1985:597.

⁴ Förutvarande 6 § upphävd genom 1992:613.

6 a §

Närradiosändare får ha en sådan räckvidd att sändningarna kan tas emot med god hörbarhet inom ett avstånd av fem kilometer. Närradionämnden får i särskilda fall medge sändare med större räckvidd. Ett sådant medgivande bör lämnas endast om en majoritet av de berörda sändningsberättigade sammanslutningarna önskar det. Utanför stadsområdena bör det eftersträvas att sändningarna kan tas emot i hela kommunen.

Sändare som anges i första stycket får inte användas för andra slag av rundradiosändningar.

7 §⁵

För varje sändare bestämmer närradionämnden vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske

För varje sändningsmöjlighet bestämmer Närradionämnden vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske.

Om en sammanslutning som förelagts vid vite att följa bestämmelserna i denna lag avstår sändningstid, får Närradionämnden besluta att sändningstiden inte får utnyttjas av någon annan sammanslutning under högst tre månader.

9 §⁶

För närradio gäller inte 6-18 §§ radiolagen (1966:755).

För närradio gäller inte 6, 7 och 17-18 §§ radiolagen (1966:755).

⁵ Senaste lydelse 1985:597.

⁶ Senaste lydelse 1991:1070.

10 §

Kommersiell reklam får inte sändas i närradio.

Ett program eller programinslag i närradion får inte bekostas med pengar eller annan egendom som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet eller inslaget sänds.

En sammanslutning får inte i en sändning mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynna ett kommersiellt intresse. Om ett program helt eller delvis bekostats av någon annan än sammanslutningen, skall detta anges på lämpligt sätt i början och i slutet av programmet.

Föreskrifterna i första stycket gäller inte vad som sänds under annonstid.

10 a §

Reklam mot vederlag och program mot betalning får sändas endast under annonstid.

10 b §

Av en annons som sänds under annonstid skall det framgå i vems intresse sändningen sker.

I annonser som sänds mot betalning eller annat vederlag får det inte uppträda personer som spelar en framträdande roll i radioprogram som huvudsakligen handlar om nyheter eller nyhetskommentarer.

10 c §

Högst tio procent av en sammanslutnings sändningstid per dygn får avse annonser under annonstid.

10 d §

Annonstiden vid ett givet tillfälle får inte understiga en minut, sedan sändningstiden för den särskilda signaturen frånräknats.

13 §⁷

Tillstånd att sända närradio får återkallas om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,

2. bryter mot beslut om sändningstid eller låter annan i dess ställe utnyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen,

3. sänder program trots att det varken finns utgivare för programverksamheten eller ställföreträdare för utgivaren enligt 3 kap. 3 och 4 §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där,

4. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 §,

5. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader eller

6. inte erlägger avgift i ärende om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen har förelagts att erlagga den vid påföljd att tillståndet annars kan återkallas.

2. sänder program trots att det inte finns utgivare för programverksamheten enligt 3 kap. 3 och 4 §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där,

3. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader eller

4. inte erlägger avgift i ärende om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen har förelagts att erlagga den vid påföljd att tillståndet annars kan återkallas.

När ett tillstånd återkallas får nämnden bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte kan ges nytt tillstånd.

13 a §

Om sammanslutningen

1. bryter mot beslut om sändningstid eller låter någon annan i dess ställe utnyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen, eller

2. bryter mot föreskrifterna i 10 – 11 §,

får Närradionämnden förelägga den att följa bestämmelserna. Föreläggandet får förenas med vite.

⁷Senaste lydelse 1991:1566.

16 §⁸

Om en domstol funnit att ett program i närradion innefattat ett yttrandefrihetsbrott som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten får domstolen i domen återkalla sammanslutningens tillstånd att sända. I ett sådant beslut får domstolen också bestämma en tid av högst ett år inom vilket sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd. Domstolen får förordna att beslutet skall gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft.

Om en domstol funnit att ett program i närradion innefattat ett yttrandefrihetsbrott som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten får domstolen i domen återkalla sammanslutningens tillstånd att sända. I ett sådant beslut får domstolen också bestämma en tid av högst ett år, *eller om det finns synnerliga skäl högst fem år*, inom vilket sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd. Domstolen får förordna att beslutet skall gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft.

Om sammanslutningen vid tiden för domen inte har tillstånd att sända närradio får domstolen ändå besluta att sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993. I fråga om radioprogram som sänts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.

⁸Senaste lydelse 1991:1566.

4 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på
tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens
områden

Prop. 1992/93:70
Propositionens
lagförslag

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1559) med föreskrifter på
tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

dels att det i 3 kap. skall införas fyra nya paragrafer, 6 a-6 d §§, samt när-
mast före 6 a § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att 5 kap 7 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

Sändningar i lokalradio

6 a §

*Innehavare av tillstånd enligt lo-
kalradiolagen (1992:000) som avser
att sända ljudradio skall utse en ut-
givare för programverksamheten.
Tillståndshavaren skall till Närradio-
nämnden anmäla vem som är ut-
givare.*

*Om den som utses till utgivare
inte längre är behörig eller hans upp-
drag upphör, skall tillståndshavaren
omedelbart utse en ny utgivare.
Denne skall anmälas så som före-
skrivs i första stycket.*

6 b §

*En ställföreträdare för utgivaren
skall vara godkänd av den som inne-
har tillståndet. Utgivaren skall till
Närradionämnden anmäla vem som
är ställföreträdare.*

6 c §

*Till varje anmälan enligt 6 a eller
b § skall fogas bevis att utgivaren
eller ställföreträdaren uppfyller de
behörighetsvillkor som anges i yt-
trandefrihetsgrundlagen och att han
åtagit sig uppdraget. Om en ställ-
företrädare utses skall det dessutom
visas att han är godkänd av den som
innehär tillståndet.*

6 d §

När ställföreträdaren för en utgivare har tjänstgjort skall hans namn anges i sändningen.

5 kap.

7 §

I närradiolagen (1982:459) och lagen (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten finns ytterligare bestämmelser om skyldighet att tillhandahålla inspelningar av radioprogram.

I närradiolagen (1982:459), lagen (1991:2027) om kabelsändningar till allmänheten och lokalradiolagen (1992:000) finns ytterligare bestämmelser om skyldighet att tillhandahålla inspelningar av radioprogram.

I lagen (1978:487) om pliktexemplar av ljud- och bildupptagningar finns bestämmelser om skyldighet att lämna skrifter och upptagningar till bibliotek eller till arkivet för ljud och bild.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

Sammanfattning av departementspromemorian (Ds 1992:22) Regler och villkor för privatradio

Prop. 1992/93:70
Bilaga 1

Promemorian innehåller förslag om regler och villkor för fristående lokala ljudradiosändningar (privatradio). Vid utformningen har eftersträövats att gynna utvecklingen av lokala reklamfinansierade radiostationer med en självständig ställning och att motverka en utveckling där de lokala stationerna främst kommer att tjäna som relästationer för centralt producerade program. En utveckling av sistnämnda slag skulle inte leda till förbättrade yttrandemöjligheter eller till ökad mångfald. Det är emellertid också nödvändigt att ta hänsyn till att Sverige är ett land med stor ytvidd och liten befolkning. Om lokalt förankrade radiostationer skall kunna drivas i Sverige måste de olika radiostationerna kunna samverka i viss utsträckning. De föreslagna reglerna syftar till att möjliggöra sådan samverkan när den sker på initiativ av självständiga radioföretag.

De regler som syftar till att främja självständighet och lokal förankring är framför allt följande.

- * Tillstånd att sända privatradio skall avse ett lokalt avgränsat sändningsområde.
- * Varje tillståndshavare skall ansvara för *en* programtjänst. Varje programtjänst skall ha en egen beteckning.
- * En viss del av innehållet skall bestå av program som framställts särskilt för den egna verksamheten.

Utredningen om tekniska förutsättningar för utökade sändningar av radio och television till allmänheten har redovisat att ca 175 sändare kan tas i bruk för kommersiell radio i Sverige. En förutsättning för utredningens beräkning är att ca hälften av frekvensbandet 104–108 MHz inte utnyttjas för analoga sändningar utan sparas för en eventuell framtida introduktion av digital sändningsteknik.

I promemorian föreslås att de ytterligare möjligheter som finns att sända, i första hand inom FM-bandet, tas till vara. Frekvensbandet 104–108 MHz bör i sin helhet tas i anspråk för analoga FM-sändningar av privatradio. I och med att samtliga sändningstillstånd föreslås löpa ut fem år efter det att lagen om privatradio träder i kraft, skapas möjlighet att göra en samlad bedömning av frekvensbehovet för en eventuell introduktion av digital sändningsteknik vid en tidpunkt då förutsättningarna lättare kan överblickas.

Sändningsområdenas omfattning bör bestämmas med beaktande av bl.a. vad som är naturliga lokala intresseområden samt önskemål från de berörda.

Tillstånd att sända privatradio skall innebära rätt att själv sända en programtjänst under 24 timmar per dygn i ett sändningsområde. Förslaget innebär att det inte skall ges tillstånd för s.k. delade frekvenser.

Varje programtjänst skall ha en beteckning som skiljer den från andra tillståndshavares sändningar.

Tillstånd skall kunna ges till fysiska eller juridiska personer. För att maktkoncentration skall motarbetas skall staten, kommuner, landsting eller pro-

gramföretag med tillstånd enligt 5 § radiolagen, dvs. Sveriges Radio-företagen och Nordisk Television AB, inte kunna få tillstånd. Inte heller dagstidningsföretag eller företag som till mer än 40% ägs av dagstidningsföretag skall kunna få tillstånd. Den som redan har tillstånd att sända privatradio skall inte kunna få ännu ett sådant tillstånd. Om en sammanslutning med rätt att sända närradio får tillstånd att sända privatradio upphör tillståndet att sända närradio.

Tillstånd skall kunna överlåtas under tillståndstiden under förutsättning att förvärvaren själv skulle kunna erhålla tillstånd.

Alla sändningstillstånd skall löpa ut vid samma tidpunkt, fem år efter det att lagen har trätt i kraft. Om lagen träder i kraft den 1 januari 1993 kommer alltså tillstånden att gälla till utgången av år 1997.

Den som får tillstånd skall betala en årlig koncessionsavgift till staten om minst 50 000 kr.

Om det finns flera sökande till ett sändningstillstånd skall den sökande erhålla tillståndet som åtar sig att erlagga den högsta årliga koncessionsavgiften till staten. Avgiften skall dock alltid uppgå till lägst 50 000 kr. per år. Förfarandet skall ha formen av en öppen auktion, varigenom alla sökande är medvetna om vad övriga sökande bjuder.

Innan en sökande erhåller tillstånd skall han eller hon erlagga 10 % av det första årets avgift, dock lägst 50 000 kr., i förskott. Härigenom kan oseriösa sökande sällas ut och en särskild ekonomisk granskning av de sökande blir obehövlig.

Den enda regel som föreslås för sändningarnas allmänna innehåll är att tillståndshavaren skall sända program som har framställts särskilt för den egna verksamheten under minst en tredjedel av sändningstiden per dygn.

Syftet med regeln är att gynna lokalt förankrade radiostationer och försvåra en nätverksbildning där det huvudsakligen sänds ut centralt producerade program. Valet av en tredjedel som lägsta andel syftar till att möjliggöra ett ganska omfattande samarbete mellan olika radiostationer, något som är nödvändigt om det skall kunna förekomma sändningar i mer folkfattiga sändningsområden.

I fråga om reklam och sponsring skall samma regler gälla som för egen-sändningar av ljudradio i kabel. Detta innebär bl.a. att reklam mot vederlag och program mot betalning endast får sändas under särskilt markerad annonstid. Under den övriga programtiden är det inte tillåtet att mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynna ett kommersiellt intresse.

Av en programtjänsts sändningstid per dygn får högst tio procent avse annonser under annonstid. Inom en sändningstid av en timme mellan hela klockslag får annonser förekomma under högst åtta minuter eller, i rena undantagsfall, tio minuter. Annonstiden vid ett givet tillfälle får inte understiga en minut.

Om ett program helt eller delvis har bekostats av annan än den som bedriver sändningsverksamheten, skall detta anges på lämpligt sätt i början och i slutet av programmet.

I avvaktan på att en sammanhållen myndighet för olika slag av radio- och TV-sändningar till allmänheten inrättas, bör myndighetsuppgifterna i förhållande till privatradion handhas av en ny, tillfällig myndighet. I promemorian används arbetsnamnet "privatradiomyndigheten" för den tillfälliga myndigheten. Kostnaden för denna finansieras med inkomster från koncessionsavgiften för privatradio.

Promemorian innehåller vissa förslag om närradion. Till grund för förslagen ligger att närradion bör behålla sin karaktär av föreningsradio baserad på ideella insatser.

Förbudet mot kommersiell reklam föreslås finnas kvar. Däremot föreslås det bli tillåtet att sända sponsrade program, om sponsorskapet anges. Möjligheten att återkalla sändningstillståndet vid överträdelser av bl.a. förbudet mot kommersiell reklam upphör och ersätts med möjlighet till vitesföreläggande.

Minst en sändare för närradio skall kunna finnas i varje kommun. Där det finns särskilda skäl, t.ex. i kommuner med stor folkmängd eller stor ytvidd, skall det kunna finnas flera sändare. Vissa sändare som nu används för närradio överförs till privatradion. Ingen ändring föreslås av nuvarande principer för närradiosändarnas räckvidd.

Den nuvarande avgiften för att täcka närradionämndens kostnader avskaffas. Närradionämndens verksamhet finansieras i stället med inkomster från koncessionsavgiften för privatradio.

För att motverka möjligheten att använda närradion till propaganda för organiserad rasism föreslås att sändningstillståndet, om det föreligger synnerliga skäl, skall kunna återkallas i upp till fem år vid dom för allvarliga yttrandefrihetsbrott. Beslut om återkallelse fattas av domstol med jury.

1 Förslag till Lag om privatradio

Inledande föreskrifter

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om tillstånd till vissa lokala rundradiosändningar av radioprogram i ljudradio (privatradio).

Lagen gäller inte sådana sändningar som bedrivs med stöd av när-radiolagen (1982:459).

2 § I lagen förstås med rundradiosändning, radioprogram och reklam det-samma som i radiolagen (1966:755). Med *annonstid* förstås sändningstid som inleds och avslutas av en särskild signatur som markerar att den som sänder under den angivna tiden i huvudsak gör detta på uppdrag av andra.

3 § För sändningar enligt denna lag gäller inte 6–18 §§ radiolagen (1966:755).

Innebörden av tillstånd

4 § För rätt att sända privatradio enligt denna lag krävs tillstånd av privat-radiomyndigheten.

Ett tillstånd innebär rätt att bedriva sådana sändningar av en programtjänst som kan tas emot med god hörbarhet inom det sändningsområde tillståndet avser.

5 § Tillstånd ges för endast ett sändningsområde. Omfattningen av detta bestäms av privatradiomyndigheten. Flera tillstånd kan meddelas för samma sändningsområde.

6 § Staten, landsting, kommuner eller programföretag med tillstånd enligt 5 § radiolagen (1966:755) kan inte få tillstånd.

Den som ger ut en dagstidning eller företag som till mer än 40 procent ägs av ett företag som har till huvudsakligt ändamål att ge ut dagstidning eller att äga ett sådant företag, kan inte få tillstånd.

7 § Ett tillstånd gäller till och med utgången av år 1997. Om ett tillstånd meddelas för tid därefter gäller det i stället till utgången av den näst därefter följande femårsperioden.

Meddelande av tillstånd

8 § När ett sändningsområde blir ledigt till ansökan skall privatradio-myndigheten kungöra detta. I kungörelsen skall anges sändningsområdets omfattning, sista dag för ansökan och första dag som sändningar får bedrivas med stöd av tillståndet.

9 § Den som får tillstånd enligt denna lag skall betala en årlig avgift till staten om minst 50 000 kr.

Om det finns mer än en behörig sökande skall privatradiomyndigheten kalla till en auktion. Tillståndet skall meddelas den som skall anses ha avgivit visst bud eller som på auktionen förklarar sig beredd att betala den högsta årliga avgiften, allt enligt vad som sägs i 10 - 12 §§.

10 § Auktionen skall vara offentlig. Vid auktionen får endast sådana sökande avge bud som särskilt anmält sig till auktionen och som är behöriga.

11 § Sedan budgivningen avslutats skall den som avgivit det högsta budet omedelbart betala tio procent av avgiften, dock lägst 50 000 kr. Privatradiomyndigheten kan dock på begäran göra ett kort uppehåll i handläggningen för att bereda honom tillfälle att anskaffa medel för betalningen, om uppehållet inte kan antas medföra beaktansvärd olägenhet. Om inte sådan betalning sker, skall auktionen fortsätta.

Om endast en sökande är behörig eller endast en behörig sökande anmält sig till en auktion skall han anses ha förklarat sig beredd att betala en årlig avgift om 50 000 kr. Detta belopp skall han inbetala till privatradiomyndigheten inom en vecka från det att myndigheten meddelat att han är ende sökande. Sker inte det är hans ansökan förfallen.

12 § Avgiften skall fastställas till det belopp som motsvarar det bud som kunnat godtas enligt 11 § första stycket eller, i fall som avses i 11 § andra stycket, till 50 000 kr.

I tillståndsbeslutet skall privatradiomyndigheten ange den årliga avgift som tillståndshavaren skall betala samt det belopp som skall betalas vid varje förfallodag.

Sändningarnas innehåll

13 § Under minst en tredjedel av sändningstiden varje dygn skall sändas program som framställts särskilt för den egna verksamheten.

Varje programtjänst skall ha en egen beteckning. Denna skall anges minst en gång varje sändningstimme.

14 § Reklam mot vederlag och program mot betalning får sändas endast under annonstid.

15 § Av en annons som sänds under annonstid skall det framgå i vems intresse sändningen sker.

I annonser som sänds mot betalning eller annat vederlag får det inte uppträda personer som spelar en framträdande roll i radioprogram som huvudsakligen handlar om nyheter eller nyhetskommentarer.

16 § Av en programtjänsts sändningstid per dygn får högst tio procent avse annonser under annonstid.

Inom en sändningstid av en timme mellan hela klockslag får annonser förekomma under högst åtta eller, i rena undantagsfall, tio minuter.

17 § Annonstiden vid ett givet tillfälle får inte understiga en minut, sedan sändningstiden för den särskilda signaturen frånräknats.

18 § Om ett program helt eller delvis bekostats av någon annan än den som bedriver sändningsverksamheten, skall detta anges på lämpligt sätt i början och i slutet av programmet. Detta gäller dock inte vad som sänds under annonstid.

Sanktioner m.m.

19 § Om sändningsverksamheten inte inletts tre månader efter tillståndstidens början skall privatradiomyndigheten föra talan vid länsrätt om tillståndets återkallande. Privatradiomyndigheten skall också föra sådan talan om, sedan sändningsverksamheten påbörjats, inga sändningar förekommit eller sändningar förekommit i endast obetydlig omfattning under en sammanhängande tid av minst fyra veckor.

Detsamma gäller om tillståndshavaren sänder program trots att det varken finns utgivare för programverksamheten eller ställföreträdare för utgivaren enligt 3 kap. 6 a och b §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där.

20 § Om en tillståndshavare bryter mot bestämmelserna i 13–18 §§ får privatradiomyndigheten förelägga honom att följa bestämmelserna. Föreläggandet får förenas med vite.

21 § Ett tillstånd får överlåtas till någon annan om privatradiomyndigheten godkänner förvärvaren. Sådant godkännande skall lämnas om förvärvaren är behörig att söka tillstånd. Om privatradiomyndigheten inte godkänner förvärvaren är överlåtelsen utan verkan.

Godkänns överlåtelsen övertar förvärvaren överlåtarens rättigheter och skyldigheter enligt denna lag för tiden därefter.

Den som vill frånträda ett tillstånd skall skriftligen anmäla detta till privatradiomyndigheten.

22 § Om tillståndshavaren försätts i konkurs eller träder i likvidation är tillståndet förfallet.

Betalning av avgift

23 § Skyldighet att betala avgift föreligger från och med den dag då sändningar får bedrivas med stöd av tillståndet. Att viss del av avgiften skall betalas dessförinnan framgår av 11 §.

Den årliga avgiften skall, med avdrag för vad som betalats enligt 11 §, betalas med lika stora delar under kalenderåret senast den första dagen i januari, april, juli och oktober månad.

24 § Frånträds eller återkallas ett tillstånd gäller skyldigheten att betala avgiften till och med tredje månaden efter det att tillståndet frånträts eller återkallats.

Skyldighet att betala avgift gäller dock aldrig för tid efter det att någon annan övertagit tillståndet.

25 § Avgiften skall betalas till Riksskatteverket. Att visst belopp skall betalas till privatradiomyndigheten framgår av 11 §.

26 § Beslut om påförande av avgift enligt denna lag får verkställas, om avgiften är obetald och förfallen till betalning. Härvid gäller 5 kap. 16 - 18 §§ lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter i tillämpliga delar.

27 § I fråga om avgift enligt denna lag äger 5 kap. 3 § och 9 kap. 4 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter motsvarande tillämpning.

28 § Om den inbetalade avgiften överstiger vad tillståndshavaren enligt beslut av privatradiomyndigheten eller domstol skall betala, skall det överskjutande beloppet återbetalas till honom. Avgift som betalats enligt 11 § skall dock inte återbetalas.

Överklagande

Prop. 1992/93:70

Bilaga 2

29 § Privatradiomyndighetens eller riksskatteverket beslut får överklagas hos kammarrätten. Beslut om sändningsområdenas omfattning och om vitesföreläggande får dock inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får dock dessförinnan vidta de åtgärder som behövs för att beslut om tillstånd skall kunna meddelas omedelbart sedan lagen trätt i kraft.

2 Förslag till Lag om ändring i radiolagen (1966:755)

Härigenom föreskrivs att 5 a § radiolagen (1966:755)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §²

Om rätt att sända radioprogram i vissa lokala rundradiosändningar finns särskilda föreskrifter i närradio- lagen (1982:459).

Om rätt att sända radioprogram i vissa lokala rundradiosändningar finns särskilda föreskrifter i närradio- lagen (1982:459) och i lagen (1992:000) om privatradio.

Om rätt att sända radiotidningar i rundradiosändning finns föreskrifter i lagen (1981:508) om radiotidningar.

Om rätt att från radiosändare sända vidare televisionsprogram i radio- eller trådsändning från Finland finns särskilda föreskrifter i lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

¹ Lagen omtryckt 1991:1066.

² Senaste lydelse 1991:1556.

3 Förslag till Lag om ändring i närradiolagen (1982:459)

Härigenom föreskrivs i fråga om närradiolagen (1982:459)
dels att 3, 6, 10, 13 och 16 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas en ny bestämmelse, 13 a §, av följande
lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse 3 §¹

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradionämnden.

Tillstånd får inte ges till en sammanslutning som har tillstånd att sända privatradio enligt lagen (1992:000) om privatradio.

Om en sammanslutning med tillstånd att sända närradio får tillstånd att sända privatradio enligt nämnda lag, är tillståndet att sända närradio förfallet, med verkan från den dag det andra tillståndet gäller.

6 §

Närradio får sändas bara över sådana radiosändare som televerket ställer till förfogande.

Privatradiomyndigheten beslutar om vilka sändare som skall få utnyttjas för närradio. Om sådana sammanslutningar som anges i 4 § så önskar skall en sändare för närradio finnas i varje kommun där det är tekniskt möjligt. Om det finns särskilda skäl får det finnas ytterligare sändare för närradio i en kommun.

Sändare som anges i första stycket får inte användas för annat ändamål.

¹Senaste lydelse 1985:597.

Kommersiell reklam får inte sändas i närradio.

Ett program eller programinslag i närradion får inte bekostas med pengar eller annan egendom som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet eller inslaget sänds.

Om någon annan än sammanslutningen har bekostat ett program helt eller delvis skall uppgift lämnas om vem bidragsgivaren är.

Kommersiell reklam får inte i annat fall än som anges i första stycket sändas i närradio.

13 §²

Tillstånd att sända närradio får återkallas om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,

2. bryter mot beslut om sändningstid eller låter annan i dess ställe utnyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen,

3. sänder program trots att det varken finns utgivare för programverksamheten eller ställföreträdare för utgivaren enligt 3 kap. 3 och 4 §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där,

4. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 §,

5. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader eller

6. inte erlägger avgift i ärende om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen har förelagts att erlägga den vid påföljd att tillståndet annars kan återkallas.

När ett tillstånd återkallas får nämnden bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte kan ges nytt tillstånd.

Tillstånd att sända närradio får återkallas om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,

2. sänder program trots att det varken finns utgivare för programverksamheten eller ställföreträdare för utgivaren enligt 3 kap. 3 och 4 §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där,

3. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader eller

²Senaste lydelse 1991:1566.

Om sammanslutningen bryter mot bestämmelser som anges nedan får närradionämnden förelägga den att följa bestämmelserna. Föreläggandet får förenas med vite. Sådant föreläggande får meddelas om sammanslutningen

1. bryter mot beslut om sändningstid eller låter annan i dess ställe utnyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen eller

2. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 §.

16 §³

Om en domstol funnit att ett program i närradion innefattat ett yttrandefrihetsbrott som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten får domstolen i domen återkalla sammanslutningens tillstånd att sända. I ett sådant beslut får domstolen också bestämma en tid av högst ett år inom vilket sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd. Domstolen får förordna att beslutet skall gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft.

Om en domstol funnit att ett program i närradion innefattat ett yttrandefrihetsbrott som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten får domstolen i domen återkalla sammanslutningens tillstånd att sända. I ett sådant beslut får domstolen också bestämma en tid av högst ett år, *eller om det finns synnerliga skäl högst fem år*, inom vilket sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd. Domstolen får förordna att beslutet skall gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993. I fråga om radioprogram som sänts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.

³Senaste lydelse 1991:1566.

4 Förslag till Lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

Prop. 1992/93:70
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att det i 3 kap. lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden skall införas fyra nya paragrafer, 6 a-d §§, samt närmast före 6 a § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Sändningar i privatradio

6 a §

Innehavare av tillstånd enligt lagen (1992:000) om privatradio som avser att sända ljudradio skall utse en utgivare för programverksamheten. Företaget skall till privatradiomyndigheten anmäla vem som är utgivare.

Om den som utses till utgivare inte längre är behörig eller hans uppdrag upphör, skall företaget omedelbart utse ny utgivare. Denne skall anmälas så som föreskrivs i första stycket.

6 b §

En ställföreträdare för utgivaren skall vara godkänd av den som innehar tillståndet. Utgivaren skall till privatradiomyndigheten anmäla vem som är ställföreträdare.

6 c §

Till varje anmälan enligt 6 a eller b § skall fogas bevis att utgivaren eller ställföreträdaren uppfyller de behörighetsvillkor som anges i yttrandefrihetsgrundlagen och att han åtagit sig uppdraget. Om en ställföreträdare utses skall det dessutom visas att han är godkänd av den som innehar tillståndet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse
6 d §

Prop. 1992/93:70
Bilaga 2

*När ställföreträdaren för en utgivare
har tjänstgjort skall hans namn anges i
sändningen.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

Sammanfattning av delbetänkandet (SOU 1991:108) Tekniskt utrymme för reklamfinansierad radio

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 3

Inledning

Denna rapport är avsedd att utgöra ett tekniskt underlag för en bedömning av den möjliga omfattningen av fristående kommersiell ljudradio i Sverige. De närmare villkoren för sådan verksamhet, inklusive riktlinjer för sändares räckvidd och regler för meddelande av sändningsrätt, förutsätts komma att utformas under den fortsatta planeringsprocessen.

Tilldelning av frekvenser och andra beslut om radiosändare sker inom ramen för den internationella telekonventionens regelverk. För rundradion gäller internationellt överenskomna frekvensplaner, där varje enskild sändare finns angiven. Ändringar i förhållande till dessa planer kräver medgivande från de grannländer som kan bli berörda av ändringen.

Planeringen av rundradiosändare i Sverige har från början syftat till att tillgodose Sveriges Radio-koncernens behov. Inom FM-näten har placering och räckvidd för de enskilda sändarna valts för att på det mest ekonomiska sättet möjliggöra mottagning av koncernens fyra ljudradiokanaler inom deras avsedda täckningsområden. Alla planerade sändare har inte kommit till utförande.

De sändare som är avsedda för närradion har placerats där detta har varit möjligt med hänsyn till de sändare som planerats för Sveriges Radio-koncernens program. Utgångspunkten har varit att närradiosändarna skall ha liten räckvidd, 5 km. Med tiden har dock förhöjd räckvidd medgivits för omkring två tredjedelar av sändarna. Av de ca 400 sändare som planerats för närradion utnyttjas ca 160.

Trängseln inom FM-bandet är störst i storstadsområdena. I Stockholms-trakten utnyttjas t.ex. samtliga inplanerade sändare. Det har inte bedömts möjligt att öka räckvidden för närradiosändarna i Stockholm.

Om det skall tillkomma kommersiella ljudradiosändningar i Sverige kommer planeringsföresattningsarna att ändras. Den reklamfinansierade ljudradion kan förväntas ställa anspråk på sändningsmöjligheter bl.a. i de tätbefolkade områden där frekvensbristen redan nu är märkbar. Det blir därför viktigare än tidigare att göra en avvägning mellan önskemålen från olika intressenter. Frågan om eventuella politiskt fastställda riktlinjer för hur en sådan avvägning skall gå till bör behandlas i det fortsatta beredningsarbetet.

Allmänna förutsättningar för rapporten

I det följande behandlas möjligheterna att bereda utrymme för sändningar av reklamfinansierad ljudradio i Sverige. Redovisningen sker för varje frekvensband för sig.

Utredningen har utgått från att en framtida reklamfinansierad radio skall vara lokalt baserad. Detta utesluter givetvis inte att de lokala sändningarna

stundtals kan bindas samman så att de t.o.m. kan ha en näst intill nationell täckning.

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 3

Utredningen har vidare utgått från att reklammarknadens storlek blir avgörande för behovet av sändningsfrekvenser. I tätbefolkade områden, främst i storstadsområdena, kan det finnas ekonomiskt utrymme för flera sändare. I mer glesbefolkade delar av landet kan sändarna behöva täcka stora områden.

Utredningen redovisar en modell som utgår från att sändare för lokal täckning skall ha en räckvidd om ca 20 km från sändaren. Även möjligheten att inrymma sändare med 50 km räckvidd diskuteras.

Utredningen har inte funnit det meningsfullt att utforma andra alternativ för frekvensanvändningen. Om det skulle bli aktuellt att pröva andra modeller finns beredskap att göra detta parallellt med det politiska beredningsarbetet.

Långvågs- och mellanvågssändningar

I gällande frekvensplaner har Sverige åtta frekvenstilldelningar för högeffekt-sändningar inom långvågs- och mellanvågsbanden. Dessutom finns på mellanvåg frekvenstilldelning för tre kanaler för lågeffektsändningar. Dessa kan användas för flera sändare om avståndet mellan dem är tillräckligt stort.

Efter det att långvågssändningarna från Motala har upphört utnyttjar Sverige endast en av högeffektstilldelningarna för Sölvesborg MV. Det skulle därför vara möjligt att utnyttja tilldelningarna för högeffektsändningar för sändare med lägre effekt och därigenom möjliggöra att även dessa frekvenser användes för flera sändare på olika orter i landet.

Något principiellt hinder mot att utnyttja långvåg och mellanvåg för kommersiella radiosändningar finns inte. Vissa skäl talar emellertid för att intresset för en sådan användning inte kommer att vara så stort. En del radiomottagare kan inte ta emot långvågs- eller mellanvågssändningar. Anläggnings- och driftkostnaderna är högre för långvågs- eller mellanvågssändare än för FM-sändare. Ljudkvaliteten blir sämre än med FM. Vågutbrednings-egenskaperna medför att mottagningsförhållandena nattetid kan bli sämre än dagtid.

Om någon önskar utnyttja långvåg eller mellanvåg för kommersiella radiosändningar bör detta sålunda kunna medges. Eftersom det gäller frekvenser som tilldelats Sverige enligt gällande planer skulle sändningarna kunna starta så snart utrustningen har installerats.

För att skapa realistiska förutsättningar för reklamfinansierade radiosändningar är det emellertid nödvändigt att finna sändningsmöjligheter även inom andra frekvensband än lång- och mellanvåg.

FM-bandet 87,5–104 MHz

Den teknik som i dag dominerar för ljudradion är FM-sändningar inom ultrakortvågsbandet. Detta frekvensband är lämpligt för sändningar till begränsade

områden, eftersom sändarnas räckvidd inte når utöver den s.k. radiohorisonten.

I Sverige används frekvenser mellan 87,5 och 104 MHz för Sveriges Radios sändningar samt för närradiosändningar. För att även inrymma reklamfinansierade ljudradiosändningar i detta frekvensband är olika åtgärder tänkbara. En möjlighet är att använda ledig tid i befintliga sändare. En annan åtgärd är att utnyttja befintliga sändare som i dag används för annat ändamål. Sändare som finns med i de nuvarande planerna men som inte har kommit till utförande kan tas i bruk för reklamfinansierad radio. Det är också möjligt att ändra nu gällande planer så att flera sändare får rum.

Sända på ledig tid

Vissa sändare används endast för sitt egentliga ändamål under en begränsad del av dygnet. Det tydligaste exemplet är de närradiosändare där de sändande sammanslutningarna endast sänder under ett fåtal timmar per dygn, medan övrig tid upptas av en programslinga med information om närradiosändningarna. Enligt närradionämndens statistik pågick närradiosändningar över 157 sändare under tredje veckan i april 1991. På 105 av sändarna uppgick föreningssändningarna till högst 35 timmar under veckan. Över 61 sändare sändes det ut föreningssändningar under högst 14 timmar.

Det skulle uppenbarligen vara möjligt att låta kommersiella ljudradiosändningar äga rum över sådana sändare under den tid då det inte pågår sådana sändningar för vilka sändaren i första hand är avsedd. Även om man tar hänsyn till behovet av marginaler skulle, med det anförda exemplet som utgångspunkt, kommersiella ljudradiosändningar kunna äga rum under i genomsnitt 18 timmar per dygn på 60 orter och 15 timmar per dygn på ytterligare ett 40-tal orter.

Det säger sig självt att det i första hand är på de mindre orter där föreningslivet inte självt orkar med mer omfattande sändningar som den här anvisade utvägen kan väljas. I de större städerna krävs andra lösningar.

Om flera företag och organisationer utnyttjar samma sändare är det givetvis angeläget att de olika programföretagen klart identifieras så att lyssnaren säkert kan veta vilket program som sänds ut.

Eftersom de aktuella närradiosändarna befinner sig i full drift kan nya sändningar inledas omedelbart efter det att nödvändiga politiska beslut har fattats och eventuella tekniska modifieringar har slutförts.

Överta befintliga sändare

På vissa större orter har närradios sändningstid under senare år ökat mycket kraftigt. Detta är inte i första hand resultatet av att antalet sändande föreningar har ökat utan att ett mindre antal föreningar har ökat sin sändningstid, bl.a. genom att helt dominera nyutvecklade sändare. De sändningar som dessa föreningar svarar för är upplagda som musikradio där föreningsbudskapen sänds ut i form av korta "reklaminslag". Som exempel kan nämnas att Radio

SAF under år 1990/91 använde tre sändare i Göteborg. Sändningstiden för varje sändare var mellan 15 och 20 timmar per dygn.

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 3

Det ligger nära till hands att betrakta så omfattande sändningar i närradion som ett slags förövning för kommersiell radio. Av uttalanden från Svenska Arbetsgivareföreningen framgår också att föreningens avsikt är att upphöra med närradiosändningarna så snart det blir tillåtet med reklamfinansierade radiosändningar. Vissa andra föreningar med omfattande sändningar har redan tagit steget fullt ut och börjat sända reklam, trots att kommersiell reklam inte får sändas i närradion.

Om reklamfinansierade ljudradiosändningar blir tillåtna skulle troligen ett antal av de sändare som i dag används för närradio på större orter inte längre behövas för sitt nuvarande ändamål. De egentliga föreningssändningarna skulle få plats i ett mindre antal sändare, medan de överflödiga sändarna i stället skulle kunna användas för kommersiella ljudradiosändningar.

Det är på följande orter där det finns mer än en sändare för närradio som det kan bli aktuellt att frigöra en eller flera sändare.

<i>Ort</i>	<i>Antal sändare</i>
Stockholm	7 varav 3 i innerstaden
Göteborg	6 inkl. Härryda
Malmö	4 inkl. Staffanstorp och Burlöv/Lomma
Lund	2
Nyköping	2 inkl. Vagnhärad

Hur många sändare som bör finnas kvar för närradion är en politisk fråga. Med hänsyn till att flera av de aktuella sändarna utnyttjas av ett litet antal organisationer som bedriver omfattande sändningar framstår det som rimligt att anta att i storleksordningen sju sändare bör kunna frigöras.

Även de nu aktuella sändarna befinner sig i drift. De bör kunna övertas av nya användare så snart nödvändiga beslut har fattats.

Utnyttja planerade men ej uppförda sändare

Ett knappt 50-tal av de frekvenstilldelningar som enligt den nuvarande frekvensplanen (Genève 1984) har reserverats för Sveriges Radios behov har av olika skäl ännu inte kommit att utnyttjas. Tilldelningarna finns i olika delar av landet och har en effekt som varierar mellan 30 och 6 000 W. Räckvidden varierar mellan några km och 5-6 mil.

Följande frekvenstilldelningar skulle med tanke på räckvidden kunna vara av intresse för kommersiella radiosändningar. Med tanke på senare tillkomna sändare måste man emellertid göra ett förbehåll för att de effekter som angetts i planen inte säkert kan utnyttjas överallt.

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 3

<i>Stationsplats</i>	<i>Effekt (W)</i>
Askersund	1 000
Enköping	3 000
Eskilstuna	3 000
Göteborg	6 000
Hässleholm	1 000
Malmö	6 000
Södertälje	3 000
Tungelsta	3 000
Vimmerby	3 000

För att bedöma om dessa sändare kan tas i bruk för reklamfinansierade radiosändningar måste det ske en avvägning mellan intresset för sådana sändningar och Sveriges Radios behov att utnyttja sändarna.

Som nämnts i det föregående används för närvarande ca 160 sändare för närradion. I frekvensplanen finns ytterligare ca 200 sändare med låg effekt, som har avsetts för närradion. I den mån det inte är aktuellt att bedriva närradiosändningar över dessa sändare är det givetvis möjligt att i stället använda de reserverade frekvenserna för kommersiella ljudradiosändningar. Det bör emellertid påpekas att flertalet sändare är belägna i glesbygden och att det därför är tveksamt om det kommer att finnas intresse av att utnyttja dem för reklamfinansierade sändningar.

De sändare som avses i detta avsnitt finns med i gällande frekvensplaner. De kan alltså tas i bruk utan att det krävs några ytterligare överläggningar med våra grannländer. I princip kan sändarna börja användas så snart utrustningen har installerats. Det kan emellertid i några fall visa sig nödvändigt att göra modifieringar med hänsyn till förändringar som har skett sedan planen upprättades.

Ändra frekvensplaneringen

Som nämndes inledningsvis har den nuvarande frekvensplaneringen tillkommit för att tillgodose Sveriges Radios behov. I andra hand har även närradios önskemål kunnat beaktas. Man har inte behövt ta hänsyn till att andra intressenter har ställt krav på sändningsmöjligheter.

Om frekvensplaneringen skulle göras om från början, utan att man behövde ta hänsyn till befintliga installationer, är det troligt att flera program än nu skulle kunna inrymmas i det tillgängliga frekvensområdet. För att ett större antal program skulle få plats skulle enskilda sändare behöva ges mindre räckvidd, vilket innebär att olika sändare kan placeras närmare varandra. En följd

av en sådan planering skulle vara att det behövdes flera sändare för att sända ut rikstäckande program, t.ex. från Sveriges Radio.

Med nuvarande infrastruktur i form av sändarstationer, master m.m. är den praktiska möjligheten att ändra i planeringen mer begränsad. Det kan inte annat än i undantagsfall bli fråga om att flytta befintliga sändarstationer, åtminstone inte förrän andra möjligheter är uttömda.

Den möjlighet som återstår är att göra de ändringar som kan ske utan att huvuddragen i sändarnätet ändras. Ändringarna kan även i detta fall innebära att befintliga sändare behöver byta frekvenser eller förses med riktantenner som minskar utstrålningen i vissa riktningar. Om sådana ändringar sker kan det vara möjligt att etablera ytterligare ett antal sändare i frekvensbandet 87,5-104 MHz.

Sådana ändringar kan göras på en rad olika sätt. Det är inte realistiskt att utreda alla alternativ. I detta sammanhang har några exempel studerats. Andra alternativ kan belysas när det finns konkreta önskemål.

Inom ramen för utredningen har studerats ett alternativ som innebär att sändare med 1 kW uteffekt, vilket motsvarar en räckvidd på 20 km från sändaren, anläggs i de tre storstäderna samt i 15 andra tätorter. Det har bedömts vara möjligt att inrymma tre sådana sändare i Stockholm, två sändare i vardera Göteborg och Malmö samt en ny sändare i var och en av tätorterna Helsingborg, Jönköping, Borås, Linköping, Norrköping, Örebro, Södertälje, Eskilstuna, Västerås, Uppsala, Karlstad, Gävle, Sundsvall, Umeå och Luleå. Det kan inte uteslutas att det ökade antalet sändare medför en viss kvalitetsförsämring på en del platser.

Även ett alternativ med starkare sändare, 10 kW och över 50 km räckvidd, har diskuterats. Det är tänkbart att även så starka sändare kan inrymmas på många håll, men det kräver ett mer omfattande planeringsarbete. Svårigheterna att koordinera frekvensanvändningen med grannländerna kan väntas bli svårare med starkare sändare.

De här angivna alternativen får ses som exempel på vad som utan stora svårigheter kan uppnås genom omplanering. Även behov av nya sändare utanför de angivna orterna torde ofta kunna tillgodoses, särskilt i mer glesbefolkade delar av landet.

Vid beräkningarna har inte tagits hänsyn till ett eventuellt allmänt behov av starkare sändare för närradion. Om, som det har föreslagits, en riktpunkt skall vara att närradiosändarna skall täcka kommunen, kommer det knappast att vara möjligt att tillgodose andra önskemål i frekvenser under 104 MHz.

De sändare som har behandlats i detta avsnitt kan börja användas först när gällande frekvensplaner har ändrats. Det är svårt att på förhand ange tidsåtgången för detta. Allmänt kan sägas att problemen är större ju starkare sändare det gäller, eftersom signalerna från starkare sändare påverkar radioverksamheten i ett större område i Sverige och utlandet. Det torde emellertid vara rimligt att räkna med att det tar mellan sex månader och ett år från det att en ändring aktualiseras tills planen har ändrats och den nya sändaren kan tas i bruk.

Inledning

Enligt den gällande internationella planen är frekvensbandet 104-108 MHz avsett för rundradiosändningar av ljudradio i Europa. För länderna kring Östersjön har emellertid detta band inte varit tillgängligt för rundradiosändningar förrän den 1 januari 1996. Orsaken är att vissa länder har använt detta frekvensband för militära tillämpningar.

En preliminär överenskommelse har emellertid träffats mellan företrädare för vissa stater i Östersjöområdet om att detta frekvensband skall öppnas för ljudradio redan fr.o.m. den 1 april 1992. Bandet bedöms därför kunna tas i bruk vid den angivna tidpunkten i Sverige.

Sedan tidigare finns en plan för hur frekvensbandet 104-108 MHz skall utnyttjas. Enligt denna skall del bli möjligt att etablera ett rikstäckande sändarnät med möjlighet att bryta ner nätet för sändningar över enskilda kommuner, det s.k. femte FM-nätet. Det femte nätet tar i princip i anspråk hela frekvensbandet.

Reservationer för digitala sändningar

För att det skall vara möjligt att ta ställning till hur stor del av frekvensbandet 104-108 MHz som kan användas för reklamfinansierade ljudradiosändningar med FM-teknik är det nödvändigt att först diskutera hur stort frekvensutrymme som skall reserveras för en framtida introduktion av digital sändningsteknik.

På flera håll i världen pågår utveckling av system för digitala ljudradiosändningar. I Europa pågår utvecklingsprojektet Eureka-147 med syfte att specificera ett digitalt ljudradiosystem för främst marksändningar. Systemet kallas Digital Audio Broadcasting (DAB).

Genom digital sändningsteknik förbättras ljudkvaliteten. Känsligheten för störningar blir mindre, särskilt vid användning av rörliga mottagare. Ungefär tre gånger så många kanaler som vid FM-sändningar kan rymmas inom samma frekvensutrymme.

Digitala sändningar kan inte tas emot med vanliga FM-mottagare. Allmänheten måste skaffa nya mottagare som är avsedda för den digitala tekniken. Om det skall ske en övergång till digitala sändningar blir det därför nödvändigt att under en övergångsperiod sända i båda teknikerna samtidigt. Under denna övergångsperiod – som kan omfatta 5-10 år eller mer – kommer det alltså att krävas större frekvensutrymme än om enbart analog teknik användes.

Ett politiskt beslut om övergång till digitala sändningar behöver inte fattas förrän vid mitten av 1990-talet. I denna rapport är det emellertid nödvändigt att diskutera hur stort frekvensutrymme som kan behöva reserveras för digitala sändningar under övergångsperioden.

TV-kanal 12 finns inte med i planeringen för en eventuell fjärde rikstäckande TV-kanal i Sverige. Om kanal 12 tas i anspråk för digitala ljudradio-sändningar påverkas inte möjligheten att etablera en fjärde TV-kanal på något avgörande sätt.

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 3

FM-sändningar i 104-108 MHz

Om det ovannämnda alternativet väljs kommer ungefär 2 MHz av frekvensbandet 104-108 MHz att kunna användas för reklamfinansierade ljudradio-sändningar. Det tillgängliga frekvensutrymmet kan disponeras på olika sätt.

Det tidigare nämnda s.k. femte nätet tar i anspråk hela frekvensbandet 104-108 MHz, dvs. mer än de 2 MHz som är tillgängliga om en del av bandet skall sparas för digitala sändningar. Därför kommer det inte att vara möjligt att etablera det femte nätet i full utsträckning.

Det skulle däremot kunna tänkas att man uppförde de delar av det femte nätet som använder sändare i den del av frekvensbandet som kan disponeras. Man skulle då inte få möjlighet att anlägga ett rikstäckande nät. Det bedöms emellertid vara möjligt att nå ca 65 % av befolkningen med sändningar.

Ett nytt nästan rikstäckande nät kan tas i drift ett år efter beslut, eftersom användbarheten av vissa av frekvenstilldelningarna i planen måste kontrolleras och eventuella ändringar koordineras med grannländerna.

Genom att flytta vissa tilldelningar i frekvensplanen från omgivande kommuner till storstadsområdena och andra större tätorter skulle dessa kunna få flera sändningsmöjligheter på bekostnad av grannkommunerna. Om en sådan förändring genomförs kommer ytterligare två sändare med 20 km räckvidd att kunna upprättas i Stockholm, Göteborg och Malmö samt i de tidigare nämnda 15 större tätorterna. Andra alternativ är givetvis också möjliga. Tidsåtgången bedöms till sex månader efter beslut.

Satellitsändningar

Ljudradiosändningar från satellit förekommer redan. Eftersom de frekvenser som används endast möjliggör stationär mottagning bedöms inte satellitsändning vara ett intressant alternativ för svensk kommersiell ljudradio. Satellitsändning kan däremot användas för att mata marksändare med program.

Satellitsändningar som medger rörlig mottagning bedöms kunna komma till stånd först på 2000 talet, när lämpliga frekvenser kan bli tillgängliga.

Sammanfattning

I det föregående redovisas en rad olika möjligheter att bereda utrymme för reklamfinansierade ljudradiosändningar i Sverige. Vissa av dessa är omedelbart tillgängliga, om nödvändiga politiska beslut fattas. I andra fall behöver befintliga planer ändras, innan nya sändare kan tas i bruk.

Följande antal sändare inom FM-bandet bedöms kunna bli tillgängliga på vissa orter i landet

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 3

Stockholm (inkl förorter)	7	Göteborg (inkl. förorter)	8
Malmö (inkl.förorter)	6	Helsingborg	3
Lund	1	Hässleholm	1
Jönköping	3	Borås	3
Vimmerby	1	Linköping	3
Norrköping	3	Örebro	3
Askersund	1	Södertälje	4
Nyköping	1	Eskilstuna	4
Västerås	3	Uppsala	3
Enköping	1	Karlstad	3
Gävle	3	Sundsvall	3
Umeå	3	Luleå	3

Vid sidan av de här redovisade sändarna kommer kommuntäckande sändningar att kunna inledas i ett 100-tal kommuner.

Det kan inte uteslutas att en avvägning mellan önskemål om kommersiella radiosändningar och behoven hos Sveriges Radio och närradion kan leda till att de tillgängliga möjligheterna är mindre än vad som anges här.

Andra politiska prioriteringar skulle också kunna vara ett motiv för att studera andra alternativ än de nu redovisade.

Sammanställning av remissyttranden över
departementspromemorian (Ds 1992:22) Regler och villkor
för privatradio, samt delbetänkandet (SOU 1992:108)
Tekniskt utrymme för reklamfinansierad radio.

Prop. 1992/93:70
Bilaga 4

Remissinstanserna

Remissvar har avgetts av Justitiekanslern, Göta hovrätt, Kammarrätten i Sundsvall, Frekvensförvaltningen inom Televerket, Stockholms universitet, som har överlämnat yttranden från företagsekonomiska institutionen och juridiska fakultetsnämnden; Göteborgs universitet, som har överlämnat yttranden från institutionen för journalistik och masskommunikation och humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden, Radionämnden, Närradionämnden, Näringsfrihetsombudsmannen (NO), Statens pris- och konkurrensverk (SPK), Konsumentverket, Radiolagsutredningen, Riksskatteverket, Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Sveriges Radio AB, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges industriförbund, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Sveriges advokatsamfund, Föreningen Svenska masskommunikationsforskare, Svenska tidningsutgivareföreningen (TU), Sveriges närradioförbund, Sveriges reklamförbund, Annonsörföreningen, Sveriges köpmannaförbund och Radioutgivareföreningen.

Härutöver har skrivelser inkommit från Överbefälhavaren, Statens räddningsverk, Televerket Rundradio, Svenska kyrkans centralstyrelse, Sveriges frikyrkoråd, De fria kristna samfundens råd, Sveriges Riksradio AB och Sveriges Lokalradio AB, Publicistklubben, Svenska journalistförbundet, Föreningen Svenska kompositörer av populärmusik (SKAP), International Federation of the Phonographic Industry (IFPI), Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI), Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Sveriges marknadsförbund, Svensk Radioutveckling AB, Sveriges radio- & hemelektronikleverantörer, Radio Nova, Radio Scandinavia, Future T.A. AB, Music Radio Service Broadcasting AB u.b. (MRS Broadcasting AB), Finska klubben i Umeå, Huddinge närradioförening, Järva, Lidingö, Nacka och Västerorts närradioföreningar (Järva m.fl. närradioföreningar), Ångradion, Mattias Andersson i Klintehamn, Suzanne Liljegren m.fl. på Lidingö, Arne Granfoss i Solna, Gunnar Helén i Stockholm, Magnus Kolsjö i Jönköping, Andreas Langell i Helsingborg och Bengt Bengtsson i Slite.

En del av remissinstanserna har lämnat gemensamma yttranden. Be-teckningen *Sveriges frikyrkoråd m.fl.* står för ett gemensamt yttrande från Sveriges frikyrkoråd och De fria kristna samfundens råd. *SAF och Industrieförbundet* avser det gemensamma yttrandet från Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund. *Riksradiation och Lokalradiation* be-tecknar det gemensamma yttrandet från Sveriges Riksradio AB och Sveriges Lokalradio AB.

1 Allmänt om promemorian och villkoren för privatradions införande

Remissyttrandena avser främst promemorian om regler och villkor för privatradio. Endast ett mindre antal inkomna synpunkter gäller utredningen om de tekniska förutsättningarna, som därför dispositionsmässigt har underordnats kommentarena till promemorian.

Förslagen i promemorian syftar till att gynna utvecklingen av lokala reklamfinansierade radiostationer med självständig ställning, och därigenom bidra till förbättrade yttrandemöjligheter och ökad mångfald i de svenska medierna. Strävan att ge privatradion lokal förankring och undvika att stationerna främst tjänar som relästationer för centralt producerade program, har varit vägledande för förslagets utformning. Promemorian omfattar även förslag om närradions ställning i samband med att privatradio införs.

Promemorians förslag får i sin huvudsakliga utformning stöd av bl.a. *Göta hovrätt, Frekvensförvaltningen inom Televerket, företagsekonomiska institutionen och juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, SAF och Industriförbundet, Sveriges frikyrkoråd m.fl. och Sveriges marknadsförbund*. Vidare uttrycker flera remissinstanser, bl.a. *RRV, TCO, STIM, TU, Sveriges advokatsamfund, Svenska journalistförbundet och Publicistklubben*, sitt allmänna bifall till införandet av reklamfinansierad lokalradio. *NO* är i huvudsak positiv till förslaget, och konstaterar att konkurrensen på reklammarknaden kommer att skärpas i och med att en ny distributionsform införs. *Föreningen Svenska masskommunikationsforskare* anser att förslaget skapar gynnsamma förutsättningar för olika former av radio. Ett varierat programutbud främjas genom att olika former för radio tillåts verka sida vid sida utan att konkurrera om samma intäkter. *SAF och Industriförbundet* ser mycket positivt på att privatradion inte kommer omfattas av kraven på saklighet och opartiskhet.

TCO och Svenska journalistförbundet delar uppfattningen att de stationer som verkar inom ramen för privatradiolagen skall sända för en allmän publik inom ett lokalt begränsat område. I likhet med *KLYS, Publicistklubben* och *Sveriges frikyrkoråd m.fl.*, uttrycker dessa instanser stöd för målsättningen att privatradiostationerna bör vara självständiga och ha en tydlig lokal förankring. Vare sig mångfald, yttrandefrihet eller radiolyssnare gagnas av att stationerna tillåts bilda nätverk vars gemensamma sändningar domineras av likriktade musikprogram.

På ett liknande sätt betonar *SKAP* vikten av villkor som gynnar lokal produktion och motverkar nätverksbildning. Mot bakgrund av att den nya satellitteknologin gör det fullt möjligt att fylla sändningarna med internationellt producerat material, har politikerna ett ansvar för att den inhemska kultur- och medieindustrin överlever. *SKAP* påpekar vidare att avregleringar i

andra länder lett till att det statliga monopolet ersatts av ett privat sådant. En medveten styrning av utvecklingen inom medierna på ett sätt som främjar lokal produktion och mångfald inom privatradion, skulle enligt SKAP inte bara öka lyssnarnas valfrihet utan även indirekt kunna stärka Sveriges Radios förmåga att uppfylla sitt public service-uppdrag.

Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet anser att det främsta argumentet för att inrätta privatradio är möjligheten att stationerna kommer ägna sig åt seriös lokal information och debatt. Då nämnden inte förväntar sig att den reklamfinansierade lokalradion kommer ha en sådan inriktning, ställer den sig tveksam till om det finns något samhällsbehov av en ny radioform vid sidan av den befintliga lokalradion och den ideella närradion.

Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet menar att det angivna syftet kommer vara svårt att uppnå med hjälp av de regler som föreslagits. *ABF* menar att det främsta argumentet för att införa reklamfinansierad lokalradio är att stärka den lokala radorapporteringen, men anser att förslaget är utformat på ett sätt som i första hand kommer öka näringsfriheten för kapitalstarka aktörer.

Ett rakt motsatt synsätt presenteras av *Radio Nova*. Förslaget att tillåta reklamfinansierad lokalradio är ett steg i rätt riktning att liberalisera radiomediet, men åtgärden är helt otillräcklig för att skapa förutsättningar för en reell yttrandefrihet i etern. *Radio Nova* förordar att radion skall åtnjuta samma frihet som pressen. Staten har ingen rätt att ställa upp specifika regler och villkor för radion som skiljer sig från tryckfrihetsförordningens föreskrifter för spridning av tryckt text. De enda godtagbara reglerna därutöver är vad som stadgas i den allmänna konkurrenslagstiftningen och marknadsföringslagen. Allt annat innebär enligt *Radio Nova* en oacceptabel inskränkning av yttrandefriheten, och är därmed oförenligt med demokratiska värderingar. *Radioutgivareföreningen* ger i huvudsak uttryck för samma uppfattningar, liksom *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB*. Radioutgivareföreningen pläderar för att tre grundläggande friheter skall gälla för radion, nämligen frihet för etablering, sändning och mottagning, frihet för programinnehåll, och frihet för finansiering. I andra länder har man, enligt föreningen, med stor möda liberaliserat den kommersiella radions verksamhet efter en inledande överreglering.

Radio Nova menar vidare att den förespråkade avregleringen är nödvändig just med tanke på den internationella satellitradion, som verkar under en mer liberal lagstiftning. Med nuvarande förslag kommer inte den svenska radion kunna vara en god konkurrent om lyssnarna, med följd att inslaget av svensk musik i radion säkerligen blir obefintligt. Förslagsställarna är således, enligt *Radio Nova*, inne på helt fel spår vad gäller principerna för radioverksamhet, och har dessutom inte tagit hänsyn till konsekvenserna av den tekniska utvecklingen inom radioområdet.

Promemorian kritiserar även ur ett annat perspektiv för att vila på ett otillräckligt faktaunderlag. *LO* och *TCO* saknar en bedömning av den möjliga reklammarknaden liksom en diskussion av tänkbara modeller för reklamradions

införande. De anser vidare att internationella erfarenheter av privatradio redovisas för knapphändigt, att frekvensfrågorna inte behandlas på ett seriöst sätt, och att avsnittet om närradion är för ytligt. LO, som överhuvudtaget anser att promemorian uppvisar stora brister, menar även att principresonemang och analys av målkonflikter inte finns med i tillräcklig utsträckning. *Humanistiska forsknings- och utbildningsnämnden vid Göteborgs universitet* noterar att promemorian inte behandlar den omfattande diskussion som har föregått förslaget, och anser att inte heller de politiska frågorna tas upp.

Statens räddningsverk anser att privatradion bör kunna fungera som kanal för information om större olyckor på samma sätt som Sveriges Radio och TV4. Det är av vikt att varningsmeddelanden snabbt når alla berörda, oavsett vilken kanal de lyssnar eller ser på. Verket saknar en belysning av möjligheterna att integrera privatradion i det allmänna varningssystemet.

Frekvensförvaltningen inom Televerket, Närradionämnden, Radiolagsutredningen, Radioutgivareföreningen, Sveriges frikyrkoråd m.fl. och Sveriges radio- & hemelektronikleverantörer anser att "privatradio" är en olämplig term på den avsedda radioformen, då den kan sammanblandas med privat kommunikationsradio. Som alternativa beteckningar föreslås i stället bl.a. "kommersiell rundradio", "reklamradio", "kommersiell (lokal)radio", eller "fri radio".

Lagen om privatradio föreslås träda i kraft den 1 januari 1993. *Radioutgivareföreningen* betonar, i likhet med *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB*, vikten av att denna tidtabell inte försenas såvida den kommersiella radion skall kunna tävla med reklam-TV om de svenska reklamköparna. *Gunnar Helén* påpekar å andra sidan att det finns mycket liten tid för intressenter att förbereda verksamheten innan lagen träder i kraft. Dessutom försvåras förberedelserna av den osäkerhet som fortfarande råder i fråga om vilka ägarskapsrestriktioner lagen kommer att föreskriva.

Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet delar den bedömning som görs i promemorian att reglerna för privatradion kommer behöva ses över efter ganska kort tid.

Kammarrätten i Sundsvall har lämnat synpunkter på lagförslagets inledande paragraf. Orden "tillstånd till" bör utgå eftersom förslaget behandlar fler frågor än tillstånd. Alternativet vore att utforma texten efter 1 § i närradiolagen. För tydlighetens skull bör det även framgå, såsom anges i specialmotiveringen, att lagen inte gäller sändning av lokalradio enligt 5 § radiolagen (1966:755).

2 Frekvensplanering

2.1 Allmänt

Utredningen om de tekniska förutsättningarna (SOU 1991:108) har gjort en bedömning av möjliga antal sändare för privatradion. För närvarande sänder riks- och lokalradion samt närradion på utrymmet mellan 88,5 och 104 MHz

på FM-bandet. För att där även finna plats för privatradiosändningar pekar utredaren på tre möjligheter: att utnyttja frekvenser som reserverats för Sveriges Radio men ännu inte tagits i bruk, att överta vissa sändare som nu används för närradion, och att installera helt nya sändare på ett antal orter. En mer omfattande ändring av frekvensplaneringen anser utredaren inte vara realistisk med hänsyn till nuvarande infrastruktur av sändarstationer, master m.m.

Synpunkter på överföring av sändare från närradion för privatradions bruk återfinns i avsnittet om närradions ställning.

Sveriges Radio AB anser att koncernen bör få behålla alla tilldelade frekvenser, oavsett om de för närvarande bedriver sändningar över dem. Anledningen till att vissa frekvenser fortfarande inte utnyttjas är att medlen inte räcker till. I framtiden kommer emellertid det disponibla utrymmet att behövas för att Sveriges Radio skall kunna förbättra sändningstäckningen i gränsområden, där frekvenserna i allmänhet knappast är intressanta för kommersiell radio, och för att bättre uppfylla sitt public service-uppdrag i storstäderna, där antalet frekvenser för privatradion ändå torde vara tillräckligt stort.

SAF och Industriförbundet, Radioutgivareföreningen, Radio Nova och *SKAP* är kritiska mot att utredningen inte i högre grad ifrågasatt Sveriges Radios särställning. Målsättningen bör vara att alla radioföretag skall konkurrera på lika villkor. Ur detta perspektiv är det felaktigt att vid beräkningen av tillgängligt sändningsutrymme utgå från att Sveriges Radio skall kunna fortsätta sända i samma utsträckning som i dag. I stället skulle fler frekvenser kunna göras tillgängliga för att etablera fria kommersiella stationer. *SAF och Industriförbundet* förespråkar att Sveriges Radio kraftigt minskar sin radioverksamhet efter privatradions införande. Lokalradion och P3 bör privatiseras och finansieras med reklam. *SKAP* anser att det snarast bör utredas om Sveriges Radios sändarresurser kan om disponeras. De nya stationerna behöver ett publikunderlag som tillåter dem att ha höga ambitioner avseende programkvaliteten. Som läget är nu kommer privatradion i underläge gentemot Sveriges Radio, som har både starkare sändare och tillgång till fler frekvenser. *Radio Nova*, som anser att Sveriges Radios särställning är principiellt oacceptabel, förespråkar en genomgripande omplanering av FM-bandet. Frekvensförvaltningen bör ges direktivet att, utan hänsyn till Sveriges Radios befintliga eterutrymme, ta fram så många nya frekvenser som möjligt. *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB* för fram liknande synpunkter.

Future T.A. AB anser att Sveriges Radio inte bör få tillgång till mer än en sändare per kanal i varje storstadsregion.

I betänkandet konstateras att etablerandet av nya sändare för privatradions bruk kommer medföra en viss kvalitetsförsämring för andra operatörer. *Frekvensförvaltningen inom Televerket* framhåller att detta inte får medföra en försämring av sändarnas radiotekniska egenskaper eftersom konsekvensen skulle bli att antalet möjliga privatradiosändare begränsas, liksom att möjligheterna att bedriva annan radiokommunikation blev sämre.

LO anser att den framtida frekvensplaneringen bör utgå från principen om hög mottagningskvalitet till lägsta möjliga kostnad för hushållen, och att

Sveriges Radios kanaler bör vara skyddade från störningar. Riksradiation och lokalradiation inom Sveriges Radio bör ha företräde till frekvenser då sändningar i digitalteknik (DAB) inleds.

Överbefälhavaren påpekar att den slutgiltiga bedömningen av det tekniska utrymmet för privatradiation måste ta hänsyn till försvarsmaktens behov av frekvenser för det så kallade LUFOR-systemet.

2.2 Privatradios sändningsutrymme på FM-bandet

I promemorian föreslås att allt tillgängligt utrymme på FM-bandet mellan 88,5 och 108 MHz tas i anspråk för privatradiosändningar, i stället för att delar av utrymmet reserveras för framtida sändningar i digitalteknik (DAB). Förslaget avviker därmed från det alternativ som utgör beräkningsgrund i utredningen om de tekniska förutsättningarna, och innebär att ytterligare minst 150 sändare - utöver de beräknade 175 - bör kunna bli tillgängliga för privatradio. Digitaltekniken hänvisas tills vidare till frekvensområdet mellan 223 och 230 MHz (TV-kanal 12). Om det visar sig nödvändigt kan visst utrymme mellan 104 och 108 MHz tas i anspråk för DAB i samband med att tillståndstiderna för privatradiation löper ut.

SAF och Industriförbundet, TU, Sveriges köpmannaförbund, Radioutgivareföreningen och *SKAP* tillstyrker förslaget. Radioutgivareföreningen konstaterar att det överensstämmer med frekvensplaneringen i övriga Europa. *SAF* och *Industriförbundet* pekar på att det dröjer länge innan DAB kan introduceras, och att Sveriges Radio under tiden har möjlighet att prova ut tekniken inom ett annat frekvensutrymme. *SKAP* menar att DAB främst kommer tjäna utbyggnaden av rikstäckande kanaler, och kritiserar därför resonemanget i den tekniska utredningen för att vara anpassat efter Sverige Radio-koncernens, liksom hårdvaruindustrins, intressen. Innan radiomottagare för digital teknik har ersatt allmänhetens nuvarande radioapparater, och ett internationellt beslut tagits om var på frekvensbandet DAB skall ligga, är den nya tekniken inte intressant för små, lokala stationer. Förslaget får även stöd av *Radio Scandinavia* och *Magnus Kolsjö. Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB* framhåller att DAB-tekniken inte är internationellt standardiserad än. Det kan dröja till 90-talets slut innan digitala sändningar kan börja användas för en kommersiell marknad.

I promemorian anges att även mellanvåg bör kunna användas för sändningar med begränsad räckvidd. *Radioutgivareföreningen, Radio Scandinavia* och *Radio Nova* påpekar att AM-bandet (kort-, mellan- och långvåg) också bör tas i anspråk för privatradiation. *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB* föreslår att flera närradiosändare slås ihop över kommungränserna för att skapa fler frekvenser för privatradiation.

Frekvensförvaltningen inom Televerket, Televerket Rundradio, Sveriges Radio AB, LO, TCO, Svenska journalistförbundet, Riksradiation och Lokalradiation samt Sveriges radio- & hemelektronikleverantörer anser att halva frekvensbandet 104 - 108 MHz bör reserveras för att introducera digitala sändningar. Televerkets frekvensförvaltning, TCO och Svenska journalist-

förbundet hänvisar till den tekniska utredningens uppgift att samordningen med grannländerna att införa DAB underlättas om Sverige använder fler frekvensområden för digitala sändningar. TCO och Svenska journalistförbundet påpekar vidare att 2 MHz under den första tillståndspanoden sannolikt är ett mer än väl tillräckligt utrymme för privatradions behov.

Sveriges Radio AB samt *Riksradiion och Lokalradiion*, anser att det vore ett alltför kortsiktigt beslut att ta hela frekvensbandet 104-108 MHz i anspråk för privatradiion. Utgångspunkten är att DAB är framtidens teknik, som med stor säkerhet kommer etableras på detta utrymme. Promemorians förslag skulle, enligt dessa instanser, medföra att teknikens införande försvåras i onödan. Om man inte i förväg har reserverat plats för DAB, måste kanske FM-bandet till stor del omplaneras inom kort och redan etablerade stationer riskerar att få sina koncessioner indragna. *Sveriges Radio AB* pekar på digitalteknikens fördelar och menar, liksom *Riksradiion och Lokalradiion*, att om 2 MHz reserveras för DAB, kan även regionala och lokala sändare snart erbjudas den nya tekniken. DAB betecknas som en gemensam angelägenhet för alla *Sveriges radioföretag*, inte bara för *Sveriges Radio*. Förslaget tillåter ändå att ett stort antal analoga sändare kan etableras för privatradions behov.

Riksradiion och Lokalradiion tillägger att det i avvaktan på internationell koordinering inte är säkert om TV-kanal 12 kommer räcka till ens för *Sveriges Radios* program. Eftersom det dessutom är oklart hur stor efterfrågan kommer att bli på frekvenser för privatradiion, är det mer lämpligt att till en början fördela ett begränsat antal frekvenser till fristående radiostationer, för att vid behov öka tilldelningen.

Televerket Rundradio hävdar att kanal 12 förmodligen inte kommer att räcka till för att introducera DAB. I vissa delar av Sverige, t.ex. Västkusten, kan frekvensanvändningen i grannländerna omöjliggöra att kanal 12 används. 2 MHz av FM-bandet bör därför inledningsvis avsättas för digitalteknik. Efter några år kan man ompröva fördelningen mot bakgrund av vilka behov som då finns för DAB- respektive FM-sändningar. Antalet frekvenser som kan frigöras för privatradiion borde för närvarande vara tillräckligt för dess behov. Verket konstaterar att dess förespråkade lösning kräver viss omplanering och internationell koordinering av frekvenser, men detta gäller även övriga alternativ.

Sveriges radio- & hemelektronikleverantörer förespråkar att frekvensbandet 106-108 MHz reserveras för introduktion av DAB, alternativt att detta utrymme tas i anspråk för privatradiion först efter det att frekvenserna därunder är fullt utnyttjade, och en ny bedömning gjorts av behovet av utrymme för DAB. Det står nämligen utom allt tvivel att DAB-tekniken kommer införas i Europa, och den övergripande utformningen av systemet är klar. Om privatradiion får tillgång till hela frekvensbandet mellan 104 och 108 MHz kan en intressekonflikt uppstå i slutet av 90-talet då konsumenterna både skall kunna få tillgång till den nya tekniken och till privatradions utsändningar.

Frekvensförvaltningen inom Televerket påpekar att en mängd faktorer påverkar antalet möjliga frekvenser för privatradiion. Det är därför inte lämpligt att i förväg reservera särskilda frekvensband för privatradiion. Olika behov

bör istället vägas mot varandra innan frekvenstillstånd meddelas. Tilldelningen bör vila på internationellt accepterade kriterier för ljudkvalitet.

Prop. 1992/93:70
Bilaga 4

3 Ansvarig myndighet

I promemorian föreslås att en särskild myndighet, lämpligen organiserad som en kommitté under kulturdepartementet, inrättas för att handha tillsyn och tillståndsgivning. Uppgifterna bör senare överföras till en kommande myndighet för radio- och TV-frågor.

Närradionämnden, Statskontoret, RRV, TU och STIM tillstyrker förslaget. TU vill avvakta utredningen rörande en sammanslagen TV- och radiomyndighet innan den tar ställning till om, och i vilken utsträckning, en sådan myndighet bör ta hand om privatradiomyndighetens uppgifter. Statskontoret påpekar att kommittén även bör ha i uppgift att utreda hur den tillfälliga myndigheten skall införlivas i den kommande radio- och TV-myndigheten. *Frekvensförvaltningen inom Televerket* anser inte att relationen mellan frekvensförvaltningen och den nya myndigheten är tillräckligt klarlagd. Förvaltningen betonar, i likhet med promemorian, vikten av att de båda myndigheterna samråder innan sändningsområdena fastställs.

Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet anser det vara olämpligt att inrätta en ny tillfällig myndighet i en situation då redan etablerade små myndigheter hotas av nedskärning. I väntan på en sammanhållen radio- och TV-myndighet, kan lämpligen närradionämnden i samarbete med kabelnämnden handlägga privatradoärenden. *Magnus Kolsjö* föreslår likaså att närradionämnden temporärt görs till ansvarig myndighet för privatradiation. På så sätt undviks onödiga besvär och fördröjningar. *LO* anser att frågor om sändningstillstånd och frekvenstilldelning är av den arten att de bör hanteras av politiskt ansvariga instanser. Den framtida frekvensplaneringen bör därför i sina huvuddrag fastställas av riksdagen efter att ha prövats av en parlamentarisk beredning.

Radioutgivareföreningen och *Radio Nova* motsätter sig all särskild statlig tillsyn. I den begränsade utsträckning regler är befogade för privatradiation, bör oberoende branschorgan i stället få eget ansvar över verksamheten.

Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet betonar vikten av regelbunden uppföljning av privatradioverksamheten - i synnerhet effekterna av lagstiftningen - men befärar att resursbrist kommer att omöjliggöra detta. Myndighetens tillsyn kommer snarare begränsas till de uppgifter en domstol kan utöva. Institutionen förespråkar vidare att något organ får till uppgift att löpande sammanställa statistik över programutbudet. Om inte staten tar på sig ett sådant ansvar kan det utföras av en forskningsorganisation, exempelvis inom ramen för NORDICOM - Sverige-projektet vid Göteborgs universitet.

Kammarrätten föreslås vara första instans för överklagande av privatradiomyndighetens beslut, liksom av riksskatteverkets beslut om avgifter. Enligt *Kammarrätten i Sundsvall* strider detta mot tankarna i domstolsutred-

ningens betänkande (SOU 1991:106) och departementspromemorian angående domstolsväsendet (Ds 1992:38). Rätten förordar i stället att länsrätt skall vara första domstolsinstans. Kammarrätten anser vidare att lagtexten (4 §, om innebörden av tillstånd) bör inkludera specialmotiveringens angivelse att regeringen skall meddela närmare föreskrifter om myndighetens uppgifter. Rätten förespråkar vidare att den tilltänkta myndigheten bör förläggas till någon annan ort än Stockholm, vilket emellertid får konsekvenser för vilken domstol som överklaganden skall riktas till.

4 Tillståndsområden för privatradion

I enlighet med strävan att tillgodose behovet av lokalt förankrade radiosändningar föreslås att varje sändningstillstånd skall gälla ett begränsat område som av myndigheten bedöms vara ett naturligt lokalt intresseområde. Radioföretagens önskemål och de tekniska förutsättningarna skall beaktas då områdets utsträckning avgörs. Där det är tekniskt möjligt skall flera tillståndshavare finnas i samma område.

Statskontoret och *Sveriges köpmannaförbund* tillstyrker uttryckligen att privatradions sändningsområden skall vara lokalt avgränsade. Köpmannaförbundet påpekar att den områdesindelning som skisseras i utredningsbetänkandet inte får låsa planeringen eftersom områdena i första hand bör sammanfalla med naturliga marknader. *Radio Scandinavia* anser att räckvidden 20 km, som utredningen om de tekniska förutsättningarna utgår ifrån, är en lämplig utsträckning. *TU* understryker att sändningsområdena måste göras tillräckligt stora för att vara kommersiellt intressanta för annonsörer, eftersom privatradions verksamhet kommer att vila på reklamintäkter. *Magnus Kolsjö* instämmer med promemorians resonemang.

Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet anser att förslagsställaren ser alltför optimistiskt på den kommersiella radions betydelse för lokal annonsering. Med tanke på att den mesta reklamen utgår från nationell och internationell nivå, kommer reklamintäkterna knappast att gagna lokala ekonomiska intressen. Däremot kanske reklamen kommer svara mot ett lokalt kunskapsbehov.

Om valet står mellan ett större eller två mindre tillståndsområden, förespråkar *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB* att man för att gynna mångfald hellre bör välja två mindre. *Future T.A. AB* påpekar att om flera frekvenser upplåts i storstäderna bör sändarna ha samma räckvidd för att vara kommersiellt likvärdiga. *SKAP* rekommenderar att minst tre stor-sändare etableras i Stockholm, Göteborg, Malmö samt i ett antal större orter i övriga delar av Sverige. På så sätt kommer privatradioföretagen kunna få ett tillräckligt stort publikunderlag för att ha råd med ett varierat programutbud.

Sveriges marknadsförbund anser att en rikstäckande privatradiokanal bör etableras för att nå fullständig konkurrens inom radion.

Suzanne Liljegren m.fl. instämmer med att önskemål från intressenterna och andra berörda skall beaktas innan sändningsområdets utsträckning

fastslås. *Radioutgivareföreningen* ifrågasätter dock om radiostationernas önskemål kommer att påverka sändningsområdenas täckning, mer än inför den första tilldelningen. Föreningen påpekar, liksom *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting*, att CCIR:s¹ normer för god hörbarhet bör vara vägledande för att avgöra områdenas utsträckning.

Närradionämnden efterlyser klarare riktlinjer för hur sändningsområdena skall utformas. Detta är angeläget eftersom områdenas täckning har kommersiell betydelse, och emedan det finns förslag om att överdirektören för den kommande radio- och TV-myndigheten ensam skall avgöra sändningsområdenas täckning, och att besluten inte skall kunna överklagas. Nämnden ifrågasätter vidare om önskemålen från intressenter och andra berörda i praktiken kommer kunna inhämtas på ett konstruktivt sätt.

Televerket Rundradio konstaterar att förutsättningarna för storleken på ett sändningsområde beror på vilken teknisk lösning som väljs i varje fall. Variationen kommer sannolikt bli stor då olika operatörsföretag kan erbjuda olika modeller. Ett kungjort sändningsområde kanske enbart gäller såvida en viss teknisk lösning verkligen genomförs. Verket delar den bedömning som görs i promemorian, att myndigheten vid planeringen av sändningsområden bör ta hänsyn till möjligheterna att sända på andra håll.

Radio Nova anser att tillståndshavarna själva skall få bestämma sändningsområdets omfång. Tillgången på lyssnare och annonsörer kommer i så fall avgöra vilken storlek som är realistisk. Utgångspunkten för denna synpunkt är att frekvenstillgången för privatradion skulle kunna göras mycket större än vad promemorian anger.

Förslaget att flera tillståndshavare skall kunna finnas inom samma område får stöd av *NO*, *SPK*, *Radiolagsutredningen*, *Radioutgivareföreningen*, *Annonserföreningen*, *Sveriges reklamförbund* och *Radio Scandinavia*. Flertalet remissinstanser som kommenterar förslaget betonar det positiva i att gynna lokal konkurrens. *NO* tror att flera tillståndshavare per område har en positiv inverkan på reklammarknadens prisbildning, och betecknar det som angeläget att förslaget genomförs. *Sveriges reklamförbund* menar, liksom *Annonserföreningen*, att konkurrens mellan lokala radiosändningar är en lämplig metod för att motverka uppkomsten av mediemonopol. Så många sändningstillstånd som möjligt bör därför ges inom samma område. Reklamförbundet påpekar att denna metod är att föredra framför de föreslagna reglerna för äganderätt (se nedan). Även *SPK* och *Radio Scandinavia* anser att lokal monopolställning bör undvikas där det är möjligt.

LO:s ståndpunkt avviker från övrigas. Organisationen befarar att möjligheten att i storstäderna starta flera kanaler, kommer leda till att flera stationer knyts samman i ett fåtal nätverk. Utvecklingen i andra länder visar att konkurrensen om ett begränsat kommersiellt underlag gör att radioföretagen börjar sända billiga program som är avsedda för ett stort antal radiostationer.

¹Comité Consultatif International des Radiocommunications (inom Internationella Teleunionen - ITU)

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet anser att det av själva lagtexten (5 §) bör framgå att det är de tekniska förutsättningarna som avgör om flera tillstånd kan ges inom samma område.

Prop. 1992/93:70
Bilaga 4

5 Etableringsbegränsningar

5.1 Allmänt

Avsikten med de föreslagna begränsningarna är att skapa förutsättningar för självständiga och lokalt förankrade stationer. Erfarenheterna från andra länder som avreglerat på radioområdet visar, enligt promemorian, att det finns anledning att med hjälp av lagstiftning motverka ägarkoncentration och främja lokal produktion.

Sveriges frikyrkoråd m.fl. uttrycker stöd för de föreslagna reglerna. *Företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet* menar dock att de sammantaget kommer gynna stora samproduktioner i högre grad än i våra grannländer. Institutionen anger att två stora intressenter - Svensk radioutveckling och Z-radio - har möjlighet att bli dominerande inom privatradion. Om så sker finns risk för att yttrandemöjligheter och mångfald i radion begränsas genom att nätverksproduktion upptar bästa sändningstid, liksom att konkurrensen mellan stora mediasäljande företag kan minska. *Magnus Kolsjö* framför en liknande synpunkt.

Radioutgivareföreningen invänder å andra sidan att det är lätt att kringgå ägarbegränsningar med hjälp av mellanhänder och bulvaner. Sådana erfarenheter från exempelvis USA och Norge talar mot att införa långtgående regleringar.

Radioutgivareföreningen och *Radio Nova* riktar generell kritik mot de föreslagna begränsningarna, eftersom de avviker från den allmänna etableringsfrihet som gäller för pressen. Radioutgivareföreningen förespråkar att inga begränsningar avseende etablering skall få förekomma vid sidan av de som följer av den allmänna konkurrenslagstiftningen, och av de skäl för inskränkningar av medborgerliga fri- och rättigheter som anges i Regeringsformen. Radio Nova påpekar att de enda villkor som ställs för att få ge ut en tidning är att vederbörande är svensk medborgare, ej försatt i konkurs, samt anmäler ansvarig utgivare. Radio Nova hänvisar vidare till internationella konventioner och Europalagstiftning, där det stadgas att staten får reglera radioverksamheten, men enbart på teknisk grund.

Ett återkommande tema i kritiken mot de olika förslagen är att de är oförenliga med tryckfrihetsförordningen och/eller yttrandefrihetsgrundlagen. Dessa argument kommer att presenteras i en separat diskussion om begränsningarnas grundlagsenlighet.

5.2 Ingen kan inneha mer än ett tillstånd

I promemorian föreslås att samma person inte skall få mer än ett sändningstillstånd, vare sig inom eller utanför det egna området.

En övervägande del av de instanser som kommenterar förslaget är positiva till en sådan begränsning. *TCO* och *Svenska journalistförbundet* anser att regeln överensstämmer med synsättet att privatradion skall vara lokalt förankrad och ha en självständig ställning. *NO* bedömer att regeln kommer att motverka uppkomsten av oligopol, eller att ett enda radioföretag kan dominera marknaden. *Annonsörföreningen* stöder förslaget med hänvisning till att införandet av kommersiell TV medfört att en monopolsituation uppkommit inom området. *Statskontoret* delar uppfattningen att internationella erfarenheter talar för denna typ av etableringsbegränsning. *SPK* konstaterar att den föreslagna regeln förhindrar att samme ägare kan sända i angränsande områden, vilket skulle ha förstärkt den negativa effekten av lokal monopolställning. *Sveriges marknadsförbund* tror att regeln kommer bidra till att gynna mångfalden av åsikter i privatradion.

Förslaget får även stöd eller lämnas utan erinran av *Radiolagsutredningen*, *STIM*, *Sveriges advokatsamfund*, *TU:s reservanter*, *Sveriges frikyrkoråd m.fl.* *Suzanne Liljegren m.fl.* och *Magnus Kolsjö*.

Radio Scandinavia håller med om att samma person inte skall kunna få mer än ett tillstånd på FM-bandet, men anser att man samtidigt bör kunna sända på en frekvens på AM-bandet. En tillståndshavare bör följaktligen kunna ha tillgång till sammanlagt två frekvenser.

Närradionämnden anser, i likhet med *juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, att lagtexten (5 §) är oklar på denna punkt, och efterlyser förtydliganden för att regeln inte skall gå att kringgå. Med nuvarande utformning är det inte uteslutet att samme tillståndshavare kan få koncession i två områden. En företagskoncern skulle även kunna erhålla flera sändningstillstånd genom sina olika bolag. Starka personband mellan olika företag kan också utnyttjas för det ändamålet.

Sveriges köpmannaförbund stöder syftet med förslaget, men tror att det på vissa håll kan vara svårt att få verksamheten lönsam inom enbart ett sändningsområde. Det bör därför vara möjligt att bevilja undantag för regeln, exempelvis i glesbygden.

TU-majoriteten ifrågasätter tanken att konkurrens och självständighet är utesluten mellan två stationer som har samma tillståndshavare. Föreningen saknar redovisade motiv till att införa en sådan särreglering, i stället för att som för andra branscher tillämpa allmän konkurrenslagstiftning. *Radioutgivareföreningen* frågar sig varför det skall vara tillåtet att få tillstånd för sändning över ett mycket stort område, men inte över två mindre.

5.3 Regler för ägarstruktur

Förslaget innebär för det första att staten, kommuner eller företag med tillstånd enligt 5 § radiolagen - för närvarande programföretagen inom Sveriges Radio-koncernen och Nordisk Television AB - inte skall ges tillstånd. *Sveriges advokatsamfund* har inget att invända mot förslagets innehåll, men anser att lagtexten är oklar. Med nuvarande formulering skulle ett av de ovan nämnda företagen kunna ägna sig åt privatradiosändningar genom att äga ett

företag som har rätt till tillstånd. *SPK* har inget att invända, och noterar med tillfredsställelse att särskilda begränsningar mot utländskt ägande inte föreslås. *Radio Scandinavia* anser att begränsningen även bör omfatta de som är delägare inom Sveriges Radio och Nordisk Television AB eftersom de är verksamma i konkurrerande reklammedier.

Dagspressens möjligheter att driva reklamfinansierad radio kringskärs genom promemorians förslag att dagstidningsföretag inte får äga mer än 40% av ett privatradioföretag. Förslaget är baserat på en avvägning mellan risken för ensidighet i nyhetsförmedling och opinionsbildning, och värdet av den journalistiska kvaliteten som dagspressen kan tillföra privatradion. *Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet* stöder förslaget eftersom dagspressen inte utesluts från privatradioverksamhet. Ett deläggande på 40% ger möjlighet till inflytande, och tidningarnas journalistiska kompetens kommer radion till del. Förslaget tillstyrks även av *Annonserföreningen*, *Radio Scandinavia* och *Andreas Langell*.

Flera remissinstanser är positiva till att införa denna typ av etableringsbegränsning. Många av dem förespråkar en skärpning av regeln, genom att sänka gränsen för dagspressens högsta tillåtna ägarandel och/eller låta andra medieföretag omfattas av bestämmelsen. Vissa menar att förslaget är otillräckligt i andra avseenden, och det finns synpunkter på hur ägandet kan regleras ytterligare.

TCO och *Svenska journalistförbundet* menar att lokal mångfald kräver att privatradion konkurrerar med lokal press och har en självständig nyhetsförmedling. För ägarna är det möjligt att indirekt påverka nyhetsurvalet genom att styra fördelningen av resurser och tillsättningen av redaktionsledningar. Risken med samägda tidningar och radiostationer är dessutom att konkurrensen i lokal nyhetsförmedling kan försvinna så att lokaltidningen och radiokanalen presenterar identiska nyheter. För att minimera risken för uppkomst av lokala medie- och nyhetsmonopol bör gränsen för dagspressens ägarandel vara högst 20%.

Föreningen Svenska masskommunikationsforskare konstaterar att 40%-gränsen är hög i jämförelse med andra länders regelverk. Med tanke på att begränsningen motiveras med att förhindra en minskad mångfald i opinionsbildning och nyhetsförmedling borde gränsen vara lägre. Förslaget kan även ha andra ej önskvärda återverkningar. Om samma ägare står bakom flera medier i ett område, får helt oberoende stationer svårt att hävda sig i konkurrensen om annonsörer och annonsplats. Utomlands är det vanligt att medier under samma ägare hjälper varandra i marknadsföringen. Konkurrensen mellan tidningar och radiostationer, speciellt avseende annonsmarknaden, riskerar således att sättas ur spel. Enligt föreningen är det dessutom lagtekniskt fullt möjligt att förhindra att bulvanäggande stjälper regelns efterlevnad. Lagstiftningen i Storbritannien anges som ett lyckat exempel på detta.

Även *ABF* pekar på risker för ett utvecklat annonssamarbete om tidningsföretag tillåts äga stora andelar av radiostationer. De tidningar som redan idag är i monopolställning i vissa län kan stärka sin position om det nuvarande förslaget genomförs. Risken med ägar- och kapitalkoncentration inom me-

dierna är att kritisk granskning av myndigheter, företag och politiker kan få mindre plats i utbudet. *Suzanne Liljegren m.fl.* anser mot bakgrund av internationella erfarenheter att gränsen för tidningsföretags ägande bör sänkas till 25%.

Konsumentverket anser, i likhet med *Annonserföreningen* och *Radio Scandinavia*, att 40%-regeln bör utvidgas till att gälla även andra medieföretag, exempelvis sådana som både äger eller dominerar över radio- eller TV-företag och ger ut tidningar som inte är dagstidningar. *Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet* frågar sig varför ingen begränsning har föreslagits för andra företag som är reklambärare, såsom ägare av TV-stationer, annonstidningar och reklamföretag. *Föreningen Svenska masskommunikationsforskare* framhåller att om televisionsbolag – eller företag med stort inflytande över sådana – kan tillförsäkra sig stora andelar av privatradioföretag, kan man förvänta sig negativa effekter för konkurrensen på annonsmarknaden och mångfalden i nyhetsförmedling.

TU:s reservanter befarar en reell inskränkning av dagstidningars etableringsfrihet om inte medieföretagens ägande av privatradion kringgärdas. Om väletablerade företag inom branschen får en dominerande ställning på annonsmarknaden, blir det nämligen närmast omöjligt att starta nya dagstidningar, eftersom detta förutsätter goda annonsintäkter. Även *Suzanne Liljegren m.fl.* anser att möjligheten att etablera sig inom privatradion bör begränsas för andra medieföretag än de som äger dagstidningar.

Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet, *LO* och *TCO* tror inte att bestämmelsen kommer motverka att radiostationer ingår i kedjor under en och samme ägare. Institutionen för journalistik påpekar att det exempelvis vore möjligt för tre dagstidningsföretag att äga en tredjedel var. Radiobolaget kan göras till ägare av dagstidningen, eller så kan en dagstidning bli ägare via ett dotterbolag. Regeln räcker således inte till för att garantera privatradiostationerna en självständig ställning.

Mot bakgrund av att det saknas gräns för hur många radiobolag en finansier kan äga andel i, menar *LO* och *TCO* att samme ägare kommer kunna samordna och kontrollera radiosändningarna över flera områden. Detta anses vara oförenligt med målsättningen att skapa självständiga stationer och mångfald i radioutbudet. *LO* noterar att koncentrationstendenserna inom massmedieområdet redan är starka. Eftersom många stationer kommer bli ensamma sändare över sitt område, bör frågan om privatradions ägarstruktur prövas grundligare än vad som görs i promemorian.

Svenska kyrkans centralstyrelse betvivlar att förslaget kan hindra ett tidningsföretag från att dominera en privatradiostation. En alternativ lösning vore att dagstidningsföretag inte får vara störste delägare. *Magnus Kolsjö*, som inte tror att regeln kommer hindra de stora tidningsföretagens från att vinna inflytande över privatradion, föreslår att korsvis ägande inom medieområdet förbjuds i en särskild lag. *Radio Scandinavia* anser att korsvis ägande bör förhindras för att undvika indirekt monopolbildning, och att även gränsen för utländskt ägande skall vara 40 procent.

Följande remissinstanser motsätter sig eller är tveksamma till att begränsa dagspressens etableringsrätt: *Göta hovrätt, Kammarrätten i Sundsvall, NO, SPK, Radiolagsutredningen, SAF och Industriförbundet, TU, Sveriges köpmannaförbund, Radioutgivareföreningen, Svensk Radioutveckling AB, Radio Nova, Gunnar Helén, Publicistklubben, SKAP, Sveriges marknadsförbund, Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB*. De invändningar som inte rör grundlagsenligheten är i huvudsak att regeln alltför lätt kan kringgå, får negativa konsekvenser för programkvaliteten, eller är onödig ur konkurrenssynpunkt.

Svensk Radioutveckling AB är starkt kritiskt mot förslaget som det anser innebära en otillbörlig diskriminering av tidningsföretagen. Företaget saknar en mer omfattande diskussion runt förslaget, vilka överväganden som ligger bakom och dess tänkbara komplikationer. Likaså borde regelns förhållande till näringsfriheten och yttrandefriheten berörts. *NO*, som avstyrker förslaget, förordar att frågan utreds på ett grundligare sätt. Det underlag som redovisas i departementspromemorian utgör inte en övertygande motivering.

En återkommande invändning från de som är kritiska mot att införa den föreslagna begränsningen, är att regeln kommer vara lätt att kringgå. *Radiolagsutredningen* avstyrker förslaget med motiveringen att möjligheten för privatradioföretag att överta eller starta tidningar gör bestämmelsen verkningslös för syftet att tidningsföretag inte skall kunna dominera över den nya radioverksamheten, i synnerhet om koncessionstiden förlängs. För övrigt är redan 40% en tillräckligt hög andel för att tidningsföretaget skall kunna dominera verksamheten.

Sveriges advokatsamfund, som principiellt är tveksamt till denna typ av etableringshinder, är inne på en liknande tankegång. Förutsatt att moderbolaget inte har tidningsutgivning som huvudsakligt ändamål, kan en mediekoncern som driver dagstidningar samtidigt äga ett privatradioföretag. Advokatsamfundet finner att lagtexten är oklart utformad, vilket samfundet ser som allvarligt, då förslagen rör vad som anses vara inskränkningar i yttrandefriheten. *NO* påpekar att ett tidningsföretag kan krypa förbi regleringen genom att driva radiostationen tillsammans med en ägare utan större intresse för nyhetsförmedling, t.ex. ett industriföretag, som överlåter hela ansvaret för det redaktionella materialet på sin samarbetspartner i utbyte mot ekonomisk avkastning och kanske egen reklam.

Svensk Radioutveckling AB påpekar att myndigheten inte kan återkalla tillstånd under själva tillståndstiden. Det räcker således att förutsättningarna för tillståndsinnehav uppfylls inför varje ansökningstillfälle. Däremellan finns inget hinder för ägarförhållanden som strider mot etableringsvillkoren.

Invändningen att regeln kommer kunna kringgå anföras även av *Göta hovrätt, Gunnar Helén, Publicistklubben, Sveriges köpmannaförbund* och *Sveriges marknadsförbund*.

Svensk Radioutveckling AB, Gunnar Helén, Publicistklubben, Sveriges marknadsförbund och *Sveriges köpmannaförbund* befarar att den föreslagna begränsningen kommer medföra negativa konsekvenser för privatradions kvalitet. *Svensk Radioutveckling AB* påpekar att såväl tidningsföretagen som

journalistkåren har stor integritet och hög grad av etisk medvetenhet. Ett tidningsföretag skulle heller inte ha råd att äventyra tidningens goda namn genom att bedriva radioverksamhet av låg kvalitet. Däremot är risken högre för att andra ägare exempelvis kommer försöka integrera reklam med övrigt programinnehåll. Företaget ser det som förbryllande att just de aktörer som har kunskap om lokal medieverksamhet utesluts medan inskränkningar saknas för nästan alla övriga aktörer.

Gunnar Helén tror att regeln uppmuntrar skenarrangemang och därmed försämrar ägarmoral. Tidningar som väljer att engagera sig i privatradion får räkna med lägre effektivitet och risken att bli delägare med intressenter utan tillräcklig respekt för professionell journalistik och programverksamhet. Tidningsföretagen får därför på ojämlig grund konkurrera med mindre seriösa privatradioföretag. *Helén* konstaterar att fristående radiostationer som inte är grundade på journalistisk tradition tenderar att fungera som kampanj-instrument, medan dagstidningar relativt oberoende av ägarskap, i regel ger plats åt olika åsiktsriktningar. Det finns anledning att anta att tidningsägda privatradioföretag skulle eftersträva samma allsidighet.

Värdet av den kompetens tidningsföretagen kan tillföra privatradion framhålls även av *Sveriges marknadsförbund*. Ur kvalitetssynpunkt är det snarast önskvärt att dagstidningar får äga radiostationer, menar förbundet, som också konstaterar att tidningarna kan drabbas negativt av konkurrensen från de nya kanalerna. Tillsammans med regeln att enbart ge ett tillstånd per innehavare föreligger en dubbel begränsning som kommer leda till onaturliga ägarkonstruktioner. *Publicistklubben* pekar på att regeln utesluter företag med journalistisk kompetens.

TU-majoriteten hävdar att yttrande- och informationsfriheten kan försvagas genom att pressens journalistiska kompetens, som *TU* anser, utesluts från privatradioverksamhet. Denna kompetens utgör i själva verket en garanti för att privatradiostationerna skall verka självständigt. Att begränsa tidningsföretagens möjlighet till radioverksamhet är enligt *Svensk Radioutveckling AB* ett indirekt sätt för staten att styra programinnehållet, vilket strider mot förbudet att uppställa regler avseende redaktionellt material. I praktiken innebär förslaget därför, enligt samma remissinstans, ett angrepp på enskilda tidningars etik, samhällssyn och värderingar.

Radioutgivareföreningen bemöter oron för ägarkoncentration med argumentet att den journalistiska friheten på privatägda tidningar anses vara stor. Ägarna styr inte det normala redaktionsarbetet, och därför kan man förvänta sig att privatradiostationer kommer uppvisa liknande självständighet gentemot ägaren. Dessutom kan inte regeln göras verkningsfull utan att gå emot den grundlagsstadgade rätten att ge ut tidningar.

Flera andra instanser kritiserar förslaget för att vara onödigt eller olämpligt ur konkurrenssynpunkt. *SPK* anser att konkurrensen med Sveriges Radios sändningar och rikspressen, gör hotet mot mångfald i nyhetsförmedling och opinionsbildning försumbar, givet att enbart ett tillstånd ges till varje innehavare. *TU-majoriteten* anser likaså att konkurrensen med riks- och lokalradion motverkar riskerna för ett likriktat programutbud. Även olikheterna

mellan tidnings- och radioverksamhet gör antagandet om minskad mångfald helt felaktigt. *TU:s reservanter* anser av dessa skäl att det inte utan vidare stämmer att mångfald och konkurrens i nyhetsförmedling och opinionsbildning skulle vara hotad om dagstidningsföretag utan begränsning tilläts etablera sig i privatradion. *TU*-majoriteten tillägger att privatradion skulle behöva tidningarnas resurser och kompetens för att kunna hävda sig gentemot riks- och lokalradion.

NO betvivlar att den föreslagna regeln i alla situationer skulle främja mångfald i radion. Risken finns att vissa dominerande aktörer skulle lämnas utan konkurrens, lika väl som att sådana i andra fall skulle förhindras att stärka sin ställning. Dessutom kan konkurrensen på hela mediemarknaden motverkas av att en bransch särregleras. Eftersom andra medieföretag inte omfattas innebär förslaget en diskriminering av dagstidningsföretagen.

Svensk Radioutveckling AB menar att Sverige saknar de omständigheter som i USA har motiverat långtgående ägarregleringar för kommersiell radio. Här är public service-behovet väl tillgodosett av Sveriges Radio och den kommersiella radion är ännu i sin linda. Dessutom skulle föreskriften urskillningslöst drabba alla tidningsföretag, oavsett deras ställning i det aktuella sändningsområdet. *Svensk Radioutveckling AB* anför vidare att eftersom staten inte har rätt att styra mediernas ägandeförhållanden utifrån ideologiska eller kommersiella synpunkter, saknar det relevans huruvida konkurrensen om annonspriser skulle påverkas av att tidningsföretag ägde radiostationer.

Radioutgivareföreningen, Sveriges köpmannaförbund, Svensk Radioutveckling AB, Radio Nova, Järva m.fl. närradioföreningar och MRS Broadcasting AB förespråkar att i stället tillämpa den allmänna konkurrenslagstiftningen för att motverka skadlig koncentration.

Svensk Radioutveckling AB saknar en analys i promemorian av denna möjlighet, och konstaterar konkurrensrätten kan utnyttjas i vissa fall (t.ex. om tidningen försvårar möjligheterna att annonsera i radion eller begränsar radiostationens sändningstid för att undvika konkurrens). Mot denna bakgrund vore det onödigt att driva igenom branschspecifika regler innan det står klart om skadlig koncentration verkligen uppstår inom privatradion. Att bereda utrymme för minst två privatradiokanaler inom varje område, skulle för övrigt minimera risken för att behöva införa en reglering vid sidan av konkurrenslagarna.

SAF och Industriförbundet förespråkar, i likhet med *Radio Nova* och *Radioutgivareföreningen*, att skadlig monopolbildning i första hand skall motverkas av att fler frekvenser görs tillgängliga. Den föreslagna 40%-gränsen utgör en alltför långtgående reglering.

NO efterlyser en lösning som tillåter att man tar hänsyn till situationen i varje enskilt fall. Konkurrenslagstiftningen kan inte tillämpas när det gäller opinionspåverkan och hot mot yttrandefriheten, men kan tjäna som förebild för ett mer flexibelt instrument att komma till rätta med aktörer som missbrukar sin ställning.

SKAP, som själv har goda erfarenheter av radiosamarbete med ett stort tidningsföretag, betonar värdet av tidningsföretagets journalistiska kom-

petens och resurser. För att undvika makt- och åsiktskoncentration på lokal nivå räcker det om den föreslagna begränsningen enbart gäller orter där en enda tidning eller tidningsföretag är i dominans. En sådan inskränkning är emellertid helt onödig om varje radiostation inrättar ett programråd med ansvar för verksamhetsplanen. Rådet föreslås ha minst sex ledamöter med ekonomisk, juridisk och kulturell kompetens samt lokal förankring. Majoriteten får inte vara anställda av, eller ha ägarintressen i radioföretaget.

Svensk Radioutveckling AB anför att förslaget öppnar väg för att införa liknande begränsningar för andra typer av företag, t.ex. dominerande arbetsgivare på orten. Företaget noterar vidare att reglerna för markbundna sändningar saknar motsvarande reglering. Företaget påpekar även att lagens utformning är oklar då de associations- och avtalsrättsliga aspekterna inte har beaktats. Slutligen anføres att en omedelbar nackdel som förslaget innebär för tidningsföretag som vill driva privatradio, är att de på kort tid måste etablera samarbete med andra intressenter för att kunna ansöka om tillstånd.

5.4. Grundlagsenlighet

Promemorian slår fast att reglerna är förenliga med yttrandefrihetsgrundlagen. Begränsningar i rätten att sända radio är tillåtna om de införs i syfte att utvidga yttrande- och informationsfriheten (3 kap. 2 §). En ändring av tryckfrihetsförordningen bedöms inte heller vara nödvändig eftersom den föreslagna regeln inte utgör något hinder för någon, inklusive radioföretagen, att starta tidningar.

Radiologsutredningen och *Justitiekanslern* delar bedömningen att förslaget är förenligt med tryckfrihetsförordningens regler om fri etableringsrätt. Justitiekanslern konstaterar dock att detta riskerar att göra regeln verkningslös, då det inte går att ingripa mot att någon som sänder privatradio startar eller övertar en tidning. Justitiekanslern instämmer även i bedömningen att förslaget är förenligt med angivna lagrum i yttrandefrihetsgrundlagen. Det finns vidare ingen motsättning mellan den föreslagna privatradiolagen och regeringsformens föreskrifter om normgivning som begränsar grundläggande fri- och rättigheter.

Vissa instanser avstyrker emellertid, eller är starkt tveksamma till förslaget, med hänvisning till grundlagarna på yttrandefrihetsområdet.

Göta hovrätt konstaterar att syftet med förslaget överensstämmer med yttrandefrihetsgrundlagens föreskrift att främja vidgad informations- och yttrandefrihet i etem, men befarar att regeln kan få motsatt effekt. Rätten ifrågasätter om övriga intressenter kommer verka i privatradion på ett sätt som uppväger att tidningsföretagens yttrandefrihet kringskärs. Det vore bättre att avvakta utvecklingen och i ett senare skede införa begränsningar om det visar sig motiverat. Med tanke på att regeln också förväntas bli möjlig att kringgå, avstyrker hovrätten förslaget.

Enligt *Kammarrätten i Sundsvall* framgår det inte helt klart av yttrandefrihetsgrundlagen och dess förarbeten om de inskränkningar i sändningsrätten som medges kan utformas så att vissa kategorier på grund av sin övriga verk-

samhet utestängs. Det kan således starkt ifrågasättas om förslaget är förenligt med grundlagens syfte.

TU-majoriteten och *Svensk Radioutveckling AB* menar att den föreslagna regeln är oförenlig med både yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen. Vad gäller den förra hänvisar dessa instanser till specialmotiveringen till det lagrum som medger begränsningar i etableringsfriheten, och anser att inskränkningar i etableringsfriheten måste vara tekniskt betingade, och med andra ord enbart vara påkallade av bristen på sändningsutrymme. *Svensk Radioutveckling AB* tillägger att ingenting tyder på att avsikten var att vissa grupper skulle begränsas i sina möjligheter att sända radio.

Mot bakgrund av yttrandefrihetsgrundlagens krav på vidast möjliga yttrande- och informationsfrihet är det, enligt *TU-majoriteten*, ologiskt att sätta upp hinder för en kategori yrkesfolk som ägnar sig åt att tillgodose yttrandefrihetens intressen. En särreglering för dagspressen går därför stick i stäv mot vad lagen stadgar. *TU-majoriteten* refererar även till den utredning som förelåg yttrandefrihetsgrundlagen, där det sägs att valet av uttrycksform inte skall bestämma rätten att uttrycka sig. Promemorian har inte redovisat de motiveringar som skulle tillåta att etableringsbegränsningar av den angivna typen införas.

TU-majoriteten låter kritiken även omfatta förslaget att ingen får inneha mer än ett tillstånd, och anser det vara uteslutet att en sådan regel uppfyller strävan efter vidast möjliga yttrande- och informationsfrihet. I promemorian redovisas inte heller den typen av överväganden. Den som vill begränsa etableringsrätten måste visa att åtgärden tillgodoser den ambition som uttrycks i yttrandefrihetsgrundlagen.

Även *TU:s reservanter* är kritiska mot förslaget som i deras ögon förefaller oförenligt med yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen. Eftersom begränsningen enbart omfattar dagsutgivningsföretagen kan de inte utan vidare instämma med åsikten att lagförslaget överensstämmer med yttrandefrihetsgrundlagens föreskrifter på området. Det betecknas som anmärkningsvärt att det i promemorian inte redovisas överväganden huruvida andra intressenters ägande tillgodoser en vidgad yttrande- och informationsfrihet.

Angående tryckfrihetsförordningen anför *TU* att regeln kommer att skapa praktiska hinder för tidningsutgivning. Den som har privatradiotillstånd kan nämligen inte ge ut en tidning utan att förlora sin koncession då tillståndstiden går ut. Omvänt kan inte ett företag i dagspressen bedriva radioverksamhet utan att upphöra med tidningsverksamheten. Detta innebär ett hinder för den etableringsfrihet som förordningen garanterar. Med anledning av den angivna normkonflikten förespråkar *TU-majoriteten* att förslaget utgår, medan *TU:s reservanter* av samma skäl ser anledning till ytterligare diskussion.

Svensk Radioutveckling AB för ett liknande resonemang. Den etableringsrätt som följer av tryckfrihetsförordningen inskränks om den som innehar privatradiotillstånd inte kan bli tidningsutgivare utan att förlora sin koncession. Företaget menar vidare att det faktiska krav att ingå kompanjonskap med andra som regeln innebär för de tidningsföretag som vill bli del av pri-

6 Urvalsförfarande m.m.

Lagförslaget stadgar att privatradiomyndigheten skall kungöra när ett sändningsområde blir ledigt till ansökan (8 §). *Kammarrätten i Sundsvall* saknar en bestämmelse i lagtexten om hur kungörelserna skall genomföras och hänvisar till lagen (1977:654) om kungörande i mål och ärende hos myndighet.

I promemorian föreslås att urvalet mellan flera intressenter skall ske med hjälp av öppna auktioner. Myndigheten skall bevilja tillstånd till den sökande som erbjuder sig att erlægga den högsta årliga koncessionsavgiften. Genom att betalningsviljan blir utslagsgivande förväntas oseriösa intressenter gallras bort. Promemorian avvisar de alternativa urvalsmetoderna lämplighetsbedömning och lotning.

Förslaget tillstyrks eller lämnas utan erinran av *juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, *humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet*, *NO*, *SPK*, *SAF* och *Industriförbundet*, *Sveriges advokatsamfund* och *TU*.

NO delar promemorians bedömning att lotning och lämplighetsprövning inte kan rekommenderas. Risken att auktionsförfarandet skall resultera i ett oligopol av kapitalstarka aktörer undanröjs troligen genom att upplåta endast ett tillstånd per innehavare. *SAF* och *Industriförbundet* anser att auktionsförfarandet är den urvalsmetod som har minst nackdelar. Utländska erfarenheter indikerar också att principen om finansiell soliditet hos tilltänkta privatradioägare kommer ge stadga och kontinuitet åt systemet. *SPK* och *Sveriges advokatsamfund* delar bedömningen att öppna auktioner är det mest ändamålsenliga av tänkbara alternativ. Auktionsförfarande tilltalar även *TU* eftersom föreningen anser att regelverket för privatradion bör minimeras. Urvalsmetoder som innebär en prövning eller värdering av de sökande är mot den bakgrunden oacceptabla.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet finner det öppna auktionsförfarandet acceptabelt, i synnerhet om prövningen utförs av privatradiomyndigheten. *Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet* karakteriserar förslaget som "logiskt med andan i privatradioverksamheten".

Göta hovrätt, *TCO*, *STIM*, *Föreningen Svenska masskommunikationsforskare*, *SKAP*, *Svenska journalistförbundet* och *Sveriges frikyrkoråd m.fl* har ingen erinran mot auktioner i sig, men anser att auktionsförfarandet bör kombineras med någon form av kvalitets- eller lämplighetsprövning. *Göta hovrätt* menar att betalningsviljan överlag är ett lämpligt urvalskriterium, men föreslår att intressenter som tidigare befunnits skyldiga till yttrandefrihetsbrott skall kunna uteslutas. *Föreningen Svenska masskommunikationsforskare* menar att auktioner har flera fördelar, framför allt att reglerna är preciserade i förväg. Man undviker därigenom en förhandlingssituation där par-

terna kan modifiera sina avsikter under processens gång. Föreningen anser dock att högre krav kan ställas på programinnehållet, och har inget att invända mot auktionsförfarandet om dessa regler preciseras ytterligare.

TCO och *Svenska journalistförbundet*, som båda uttrycker stark tveksamhet inför förslaget, befarar att ett rent auktionsförfarande kan leda till ett likriktat programutbud. Stationer som inriktar sig på rock- och popmusik kan förväntas få en mycket bättre betalningsförmåga än de som huvudsakligen vill sända smalare musikformer. Därför måste de öppna auktionerna kompletteras med något slags instrument som bidrar till att stationer med olika programinriktning kan etablera sig.

SKAP för ett liknande resonemang. Erfarenheterna från andra länder har visat att auktionsförfarandet motverkar allsidighet i radion. I anslutning till auktionerna bör därför en kvalificerad, opolitisk nämnd utanför myndigheten utföra såväl en kulturell som ekonomisk granskning, grundad på de sökandes budget- och verksamhetsplanering. Följden riskerar annars att dels bli konkurser och programföretag som lågprioriterar egen produktion, dels att en enda musiktyp kommer dominera sändningarna. Vid ansökningstillfället skall den sökande uppge sammansättningen på det programråd föreningen förordar skall finnas på varje privatradiostation. Rådet svarar för att stationens verksamhetsplanering följs. *SKAP* anser vidare att aktörer som ägnat sig åt olaglig radioverksamhet, t.ex. reklamsändningar och illegal nätverksbildning, inte skall få tillstånd att sända privatradio eller närradio. Det skall inte vara möjligt att vinna kommersiella fördelar genom att kringgå gällande lagstiftning.

Sveriges frikyrkoråd m.fl. anser att bred lokal förankring hör till de kvalitetskriterier som bör vägas in i en samlad bedömning för att undvika att enbart de mest kapitalstarka sökande får sändningstillstånd. Ett sådant tillvägagångssätt kan enligt rådet även förväntas gynna en bredare lokal samverkan kring ett sändningstillstånd.

STIM tror inte att auktionsförfarandet räcker till för att gallra ut oseriösa intressenter. Med hjälp av en kompletterande granskning skulle man kunna utesluta sökande som exempelvis inte respekterat upphovsrättens regler, eller saknar förutsättningar att producera eget material.

Företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet, LO, KLYS, Sveriges reklamförbund, Radio Scandinavia, Magnus Kolsjö, Svenska kyrkans centralstyrelse och *ABF* ställer sig tveksamma eller negativa till att överhuvudtaget tillämpa öppna auktioner.

För *LO* ter sig promemorians överväganden ogenomtänkta. Eftersom radioverksamhet är förhållandevis billigt, kommer det troligtvis i många fall att finnas flera seriösa sökande på en frekvens. Auktionsförfarandet kan då leda till att många finansiellt solida intressenter inte får tillstånd endast för att det finns sökande med ännu större betalningsförmåga. På så sätt, menar *LO*, behandlas yttrandefriheten som en handelsvara. Alla sökande som kan redovisa en övertygande finansieringsplan för verksamheten bör kunna komma i fråga. Urvalet skall ske efter kriterier som bidrar till att lokala intressenter blir representerade och till att lokal rapportering får utrymme i verksamheten.

KLYS anser att frågan behöver utredas mer. Om betalningsförmåga blir det huvudsakliga urvalsinstrumentet är risken att de flesta privatradiostationer kommer ha samma typ av programutbud, dominerat av popmusik, korta nyhetssändningar och sport. Sökande med ambitioner att sända mycket egenproduktion och ha en lokal prägel, måste gynnas av den urvalsmetod som slutligen tas i bruk. Hotet mot mångfald och variation i radioutbudet framhålls också av *Svenska kyrkans centralstyrelse*.

ABF motsätter sig förslaget med motiveringen att auktionsförfarandet gynnar kapitalstarka aktörer. Denna effekt förstärks då frekvenserna skall fördelas inför andra tillståndspérioden. Samma intressenter har då stärkt sina positioner genom investeringar och utbildning av personal. *ABF* anser att förslaget innebär att yttrandefriheten blir till salu, och att de som vill sända radio inte kommer att konkurrera på lika villkor.

Företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet, som poängterar att kostnaderna för etablering bör vara låga, menar att auktionsförfarandet kan leda till en kostnadsnivå som är för hög för små intressenter, med risk för konkurser och nätverksbildning som följd. *Radio Scandinavia* anser att de stationer som avser sända enbart lokala program bör få företräde då tillstånden ges ut. I England har man funnit att anbudsgivning inte medför en önskad bredd i utbudet, och överväger därför att ändra urvalsförfarandet, påpekar *Radio Scandinavia*.

Sveriges reklamförbund förespråkar, liksom *Magnus Kolsjö*, att koncessionerna skall lottas ut för att andra än kapitalstarka intressenter skall få möjlighet att ägna sig åt privatradio. *Magnus Kolsjö* föreslår att lotningen skall föregås av en prövning av bl.a. de sökandes ekonomiska kapacitet. Bulvanarrangemang kan förhindras genom att förbjuda överlåtelse av koncessionerna under en viss tid efter tillståndsgivandet. En huvudägare skall förfoga över endast en lott.

Radioutgivareföreningens utgångspunkt är att det inte skulle behöva råda någon frekvensbrist. I annat fall är auktionsförfarandet att föredra. För att förhindra ägarkoncentration eller kontroll av utbudet inom det aktuella området bör dock inte det första sändningstillståndet gå till det företag som innehar den ledande ställningen inom mediebranschen. Föreningen avvisar all annan lämplighets- eller kvalitetsprövning. *Radio Nova* pläderar för en radikal omplanering av frekvensområdet som det menar skulle kunna frigöra så mycket utrymme i etern att alla intressenter skulle få plats. Därmed skulle auktionsförfarandet bli helt onödigt.

Frekvensförvaltningen inom Televerket vill påpeka att förvaltningen på grund av sin begränsade mängd anställda inte kommer kunna utfärda ett stort antal tillstånd på kort tid. För att underlätta detta arbete måste samarbetet mellan frekvensförvaltningen och den ansvariga myndigheten inledas i god tid.

Koncessionsavgiften skall dels tjäna som urvalsinstrument, dels täcka kostnaderna för privatradiomyndigheten och närradionämnden. I promemorian föreslås en lägsta årsavgift på 50 000 kr.

Frekvensförvaltningen inom Televerket påpekar att varje privatradiostation kommer vara skyldig att även betala en årlig avgift på mellan två och tiotusen kronor för tillstånd att inneha radiosändare. Detta bör framgå, eftersom det kan påverka intressenternas möjliga högsta bud vid utauktioneringen. *RRV* konstaterar att det kommer visa sig om den föreslagna avgiften är lämplig för att täcka myndigheternas kostnader och fungera som urvalsinstrument. Det bör åligga privatradiomyndigheten att vid behov ta initiativ till omprövningar av koncessionsavgiftens storlek.

Riksskatteverket har inget att erinra mot att verket, i likhet med vad som föreslås i promemorian, handhar uppbörden av koncessionsavgifter. Lagen om punktskatter och prisregleringsavgifter (1984:15) föreslås tillämpas. Verket anser emellertid att förfarandet bör knytas närmare denna lag, och föreslår att det får avgöra vilket belopp som skall betalas för varje period, inom ramen för den årsavgift som privatradiomyndigheten fastställer.

Några instanser förslår en modifiering av avgiften i vissa fall. *Magnus Kolsjö* och *Mattias Andersson* föreslår att avgiften skall anpassas efter mängden invånare i varje område. *Radio Scandinavia* anser att avgiften bör vara lägre, exempelvis 5 000 kronor, i områden med liten befolkning och för AM-sändare med låg effekt. *Bengt Bengtsson* anser att avgiften bör sättas till 50 öre per invånare i sändningsområdet. *SKAP* föreslår att stationerna skall kunna göra avdrag från koncessionsavgiften för egen produktion av kvalificerade radioprogram, medan *Andreas Langell* föreslår att operatörer som varit verksamma länge skall gynnas med lägre avgifter.

Radioutgivareföreningen, Järva m.fl. närradioföreningar och *MRS Broadcasting AB* menar att avgiften kan sättas betydligt lägre. Privatradion skall inte behöva finansiera närradion, då det vore som att låta dagspressen betala administrationen av föreningstidningar. De återstående administrationskostnaderna uppgår till enbart ett par procent av den föreslagna avgiften. Syftet att gallra bort oseriösa intressenter uppnås automatiskt av den höga kostnad det innebär att etablera en radiostation. *Sveriges köpmannaförbund* motsätter sig att kostnaderna för närradion täcks av privatradiostationerna. Små radioföretag är sårbara för förhöjda avgifter, särskilt under stationens uppbyggnadsskede.

Radio Nova kan tänka sig en årlig registreringsavgift på mellan 500 och 1 000 kronor per station, utöver den blygsamma engångskostnad som ett "utgivningsbevis" skulle innebära. Det vore oacceptabelt att använda koncessionerna som statlig inkomstkälla.

Företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet anser att kostnaderna för den nya radioverksamheten bör vara så låga som möjligt. Institutionen pekar på möjligheten att, som i Finland, ersätta koncessionsav-

giften med avtal om visst antal sändningstimmar per dygn och vecka, var man även kan inkludera regler för innehålllet.

Föreningen Svenska masskommunikationsforskare föreslår att inkomsterna från koncessionsavgiften skall gå till medicforskning.

I 23 §, andra st. (under betalning av avgift) stadgas att årsavgiften skall "betalas med lika stora delar under kalenderåret senast den första dagen i januari, april, juni och oktober månad". *Sveriges advokatsamfund* finner lagtexten oklar på denna punkt. Skall exempelvis hela avgiften för första året erläggas den 1 oktober om sändningarna inleds 14 dagar tidigare?

24 § anger att tillståndshavare som frånträder sin koncession, eller får den återkallad, är skyldig att betala avgiften i tre månader till. *Kammarrätten i Sundsvall* påpekar att texten är utformad så att tillståndshavare som försatts i konkurs eller trätt i likvidation inte omfattas av denna skyldighet.

8 Tillståndstid

I promemorian föreslås att tillstånden skall vara tidsbegränsade. Alla tillstånd bör löpa ut samtidigt, för att ge möjlighet till förändrad områdesindelning och ändringar med anledning av exempelvis ny sändningsteknik. Fem år bedöms vara en lämplig tidslängd för att även tillgodose tillståndshavarnas behov av planering. Den första tillståndstiden föreslås således gälla fem år efter att lagen träder i kraft.

Förslaget tillstyrks av *Statskontoret* och *Sveriges frikyrkoråd m.fl. Frekvensförvaltningen inom Televerket* påpekar att den reella tillståndstiden kan bli kortare än fem år i händelse av internationell frekvenskoordinering. Enbart de som kommer sända på redan planerade frekvenser kan få tillstånd omedelbart. *Sveriges köpmannaförbund*, som i princip är positivt till femårsgränsen, menar att kortare tillståndstid under den första perioden försvårar företagens planering. *SPK* är positivt till att sändningstillstånden har begränsad giltighet så att nya intressenter kan komma in på marknaden, men kan inte bedöma vilken tidsperiod som är lämpligast ur konkurrenssynpunkt.

En övervägande del av de remissinstanser som har lämnat synpunkter på denna del av förslaget, har inget att invända mot tanken på tidsbegränsade tillstånd. Flera av dem har emellertid synpunkter på tidsperiodens längd.

Radiolagsutredningen menar att de första tillstånden kan gälla i fem år och löpa ut samtidigt, men förespråkar att tillstånd ges för längre perioder i fortsättningen. För att bedriva sändningar med egenproducerat material av hög kvalitet torde krävas betydande investeringar. Om tillståndsperioder är för korta kan viljan att göra sådana investeringar hämmas. Det bör därför övervägas att väsentligen förlänga tillståndsperioderna.

TU ifrågasätter om inte den första koncessionsperioden bör vara längre för att de nystartade stationerna skall hinna etablera sig hos publik och annonsörer och få avkastning på sina sannolikt stora investeringar. Eftersom tillståndet sedan kan ges till ett annat företag kanske flera intressenter i annat fall

skulle avstå från att överhuvudtaget etablera sig. Föreningen föreslår därför en inledande tillståndsperiod på sju år.

Av liknande skäl föreslår *Future T.A. AB* att första tillståndsperioden skall vara åtta år. Privatradians införande sammanfaller dessutom med en svår lågkonjunktur. Från och med andra perioden kan giltighetstiden förkortas till fem år. *Svenska kyrkans centralstyrelse* hävdar att erfarenheter från andra länder har visat att fem år är för kort tid för en radiostation att etablera sig och göra verksamheten bärkraftig. Promemorians förslag motverkar därför den angivna målsättningen att främja stationer som kan arbeta självständigt på lång sikt.

En av instanserna, *SKAP*, föreslår kortare koncessionstid. De första tillståndsperioderna bör vara tre år, för att de tillståndshavare som inte följer sina redovisade programintentioner snabbt skall kunna sorteras bort.

Radio Scandinavia anser att koncessionstiden skall vara minst tio år och förnyas automatiskt om inga särskilda skäl föreligger. I annat fall kan välfungerande och populära stationer tvingas upphöra bara för att andra intressenter har bjudit högre årsavgift. *Magnus Kolsjö* finner det acceptabelt att den första perioden är tidsbegränsad för att underlätta introducerandet av digitaltekniken, men ser därefter ingen anledning till att begränsa tillståndsperioderna. De som efter första perioden har tillstånd bör få företräde till att göra dem permanenta. Staten bör inte ha rätt att överlåta genomförda investeringar till konkurrerande intressenter. Om så ändå blir fallet, är frågan vem som kommer vilja lägga ned erforderligt arbete och kapital för att starta en radiostation.

Radioutgivareföreningen, *Radio Nova*, *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB* anser att sändningstillstånden från början skall vara permanenta, i likhet med tidningarnas utgivningsbevis. Varje station skall därutöver tilldelas ett frekvenstillstånd, som däremot kan vara tidsbegränsat.

Radioutgivareföreningen varnar för att om sändningstillståndet bara kommer gälla viss tid, kan behovet av att göra snabba vinster medföra kortsiktig planering och sämre kvalitet. Frekvensperioderna kan vara tidsbegränsade för att möjliggöra modifieringar av frekvensplaneringen. Efter första perioden kan det dock vara opraktiskt att behålla de sammanhållna tillståndstiderna. Om en station exempelvis går i konkurs efter halva tiden kommer ingen vara intresserad av att överta frekvensen om det saknas garantier för att verksamheten kan bedrivas under en längre tid.

Radio Novas ståndpunkt är baserad på det principiella ställningstagandet mot regleringar som skiljer sig från de villkor pressen verkar under. Företaget frågar sig dessutom om någon skulle vilja investera i en station som oberoende av vilken framgång den rönt, kanske inte överlever sin femårsdag. Frekvensområdena skall dock kunna omprövas av tekniska skäl, och tillståndshavaren har då rätt till en likvärdig frekvens. En tilldelad frekvens skall endast gå att dra in om operatören underlåtit att sända under viss tid.

Televerket Rundradio konstaterar att frekvenstillståndet inte behöver ha samma giltighetstid som tillståndet att sända. Verket framhåller att reglerna för tillståndstider, liksom för innehav av frekvenstillstånd, måste utformas på ett

sätt som gör det möjligt för frekvensmyndigheten att modifiera frekvensplaneringen efter behoven av god radiomiljö.

Radiolagsutredningen och *Sveriges advokatsamfund* påpekar att den aktuella lagtexten (7 §, andra meningen) behöver förtydligas så att det som avses framgår, nämligen att varje efterföljande tillståndperiod skall löpa ut efter femårsintervall. *Justitiekanslern* påpekar att föreskriften inte lämnar utrymme för någon tillståndsprövning inför en tredje tillståndperiod.

Kammarrätten i Sundsvall påpekar att om alla tillstånd löper ut samtidigt blir tillståndstiden kortare för de som erhåller tillstånd under en av femårsperioderna. Då lagtexten inte anger att alla tillstånd skall löpa ut vid samma tidpunkt framgår inte detta.

9 Övriga villkor för tillståndsinnehav

Mot bakgrund av att sändningstillståndet föreslås kunna återkallas om ansvarig utgivare eller ställföreträdande sådan saknas (19 §, 2 st.), anser *Kammarrätten i Sundsvall* att det i 5 och 6 §§ bör tilläggas att sökande måste anmäla vem som är utgivare för programverksamheten innan tillstånd ges ut.

Privatradiotillståndet skall kunna överlåtas till annan behörig intressent. I promemorian anges bl.a. att frånträdelse av tillstånd sker genom skriftlig anmälan till privatradiomyndigheten. *Sveriges advokatsamfund* efterlyser en angivelse i lagtexten (21 §) från vilken tidpunkt som tillståndet upphör. Sker detta redan genom tillståndshavarens anmälan, eller krävs någon särskild åtgärd från privatradiomyndigheten?

Om tillståndshavaren försätts i konkurs eller träder i likvidation föreslås att tillståndet omedelbart förfaller för att det inte skall bli en tillgång i konkursboet. *Sveriges advokatsamfund* menar att det kan vara befogat att låta tillståndshavarens borgenärer och andra intressenter få del av det värde ett privatradiotillstånd innebär. Det bör därför övervägas att tillåta konkurs- eller likvidationsboet realisera denna tillgång inom viss tid, snarare än att värdet automatiskt tillfaller staten. Advokatsamfundet kan vidare tänka sig att avgiften för den överskjutande tiden återbetalas.

Radioutgivareföreningen anser likaså att konkursförvaltaren skall kunna avyttra privatradiotillståndet. *Magnus Kolsjö* anser det vara orimligt att tillståndet skall förfalla vid konkurs eftersom det är radioföretagets största tillgång.

Kammarrätten i Sundsvall förordar att det i lagtexten närmare bör preciseras vad som menas med begreppen likvidation och försättande i konkurs, bl.a. mot bakgrund av att aktiebolagslagen har bestämmelser om olika former av likvidation och dess upphörande.

Radiolagsutredningen efterlyser ett klargörande i lagstiftningen om vad som gäller när tillståndshavaren är en fysisk person och avlider.

Ett sändningstillstånd föreslås avse hela dygnet och skall inte kunna delas upp mellan flera tillståndshavare. Varje programtjänst skall ha en egen beteckning som skall anges minst en gång varje sändningstime. Av de fåtal in-

stanser som har lämnat synpunkter på denna del av förslaget har *Radiolagsutredningen* och *Sveriges advokatsamfund* inget att erinra.

Förslaget utgör inte något hinder för tillståndshavaren att låta andra sända på sin frekvens. *Radioutgivareföreningen* pekar på fördelarna med ett sådant förfarande. För det första kan man undvika, som fallet varit i Finland, att sändningstid förblir outnyttjad. Vidare kan program som inte riktar sig till en bred lyssnarkrets erbjudas sändningstid, så att utbudet i radion breddas. Sändningstider som normalt inte vore kommersiellt intressanta kan därigenom locka annonsörer. Uthyrd sändningstid ger även intäkter åt radioföretaget.

STIM konstaterar att dess verksamhet underlättas om varje programtjänst har egen egen beteckning som regelbundet anges under sändningen. *Radio Scandinavia* anser att varje frekvens skall ha en internationell beteckning.

I lagförslaget anges att vite får föreläggas den som bryter mot bestämmelsen om programannonsering. Mot bakgrund av erfarenheterna från när-radion, anser *Närredionämnden* att sanktioneringen är nödvändig för att regeln skall efterlevas.

10 Återkallelse av tillstånd

I promemorian föreslås att tillståndet återkallas om inte sändningar har inletts inom tre månader efter att tillstånd meddelats. Detta föreslås även bli följden om tillståndshavaren inte alls, eller endast i obetydlig omfattning har bedrivit sändningar under en sammanhängande period av fyra veckor. Beslutet bör fattas av länsrätten, på initiativ av privatradiomyndigheten.

De synpunkter som inkommit rörande återkallelse av privatradiotillstånd med anledning av rasistisk propaganda, behandlas under avsnittet om när-radion.

De som avgett yttranden i frågan efterlyser framför allt förtydliganden i lagtexten, utan att ifrågasätta möjligheten att återkalla tillstånden under angivna omständigheter. *Radiolagsutredningen* har inget att erinra mot återkallelsegrunderna eller att talan förs av privatradiomyndigheten. För att klargöra domstolens behörighet bör själva lagtexten preciseras så att förutsättningarna för den juridiska prövningen framgår. Lagen om kabelsändningar till allmänheten (16 §) kan tjäna som förebild. Det betyder även att det bör finnas utrymme för domstolen att i "extraordinära fall", avslå myndighetens begäran om återkallelse. Utredningen kan föreställa sig situationer där det skulle te sig stötande om tillståndet drogs in med anledning av att verksamheten bedrivits i obetydlig omfattning.

Justitiekanslern anser att lagtexten (19 §, 1 st.) bör utformas annorlunda på två punkter. Det bör framgå att domstolen skall fatta beslut i frågan, lik-som vilka förutsättningar är för dess materiella prövning. Enligt *Sveriges advokatsamfund* är det oklart om avsikten är att tillstånden alltid skall återkallas i angivna situationer, eller om länsrätten enbart skall ha en sådan möjlighet. Texten ger överlag för dålig vägledning för länsrättens bedömningar.

Det bör vidare övervägas om inte tillståndet skall kunna återkallas såvida tillståndshavaren underlåter att betala årsavgiften.

Kammarrätten i Sundsvall anser till att börja med att återkallelsegrunderna för tydlighetens skull bör anges punktvis som i närradiolagen. Vidare påpekar rätten att återkallelsegrunderna med anledning av för lite programverksamhet är så oklart formulerade och motiverade, att bestämmelsen kommer att bli svår att tillämpa. Myndigheten bör för övrigt kunna förvägra nytt tillstånd inom viss tid till den som tidigare fått tillståndet återkallat. *Närradionämnden* påpekar att sändning av en förinspelad programslinga kan betraktas som obetydlig programverksamhet, vilket därför tydligt bör framgå av förslaget.

Radioutgivareföreningen anser att tidsgränsen för att inleda verksamheten bör förlängas till sex månader. Stationen måste få ordentlig tid på sig att skaffa lokal, anställa personal, installera teknisk utrustning etc.

Frekvensförvaltningen inom Televerket anser att återkallat tillstånd för privatradioverksamhet bör medföra att frekvensförvaltningen drar in stationens tillstånd att inneha radiosändare, även om inte samma person har erhållit detta tillstånd. Indraget sändartillstånd för brott mot radiolagen, för att exempelvis ha gett upphov till störningar för andra stationer, bör också leda till att privatradiokoncessionen återkallas.

11 Regler för innehållet i allmänhet

I promemorian föreslås att minst en tredjedel av sändningstiden per dygn skall bestå av program som framställts särskilt för den egna verksamheten. Målsättningen är att tillförsäkra sändningarna en lokal karaktär och, utan att detaljreglera sammansättningen, motverka att stationerna ingår i nätverk där det mesta av utbudet produceras centralt. Under återstoden av sändningstiden bör det vara möjligt för stationerna att samarbeta och sända annat än egenproducerat material. Regeln föreslås vara vitessanktionerad.

Statskontoret stöder förslaget att en bestämd del av innehållet skall vara producerad för den egna verksamheten. *Sveriges frikyrkoråd m.fl.* tillstyrker den föreslagna regleringen om egenproduktion. För att stärka den lokala identiteten bör det emellertid finnas kvalitetskrav även för den resterande programproduktionen. *Ångradion* anser att kravet på en tredjedel egenproduktion bör differentieras mellan storstadsområden och glesbygd, så att områden med sämre befolknings- och annonsörunderlag kan sända en högre andel centralt producerade program. *Andreas Langell* och *Magnus Kolsjö* avsluter sig till promemorians förslag.

Flera instanser efterlyser krav på en högre andel lokal produktion. *LO*, som påpekar att flera länder har strängare regler avseende programinnehåll, anser, i likhet med *ABF*, att kravet på en tredjedel egenproduktion med lätthet kan uppfyllas utan att programverksamheten får en lokal prägel. Det räcker med att sända förprogrammerad musik under kvällen och natten för att fylla kvoten. *ABF* förespråkar att andelen eget producerat material skall vara minst

70 procent för att stationen i verklig mening skall vara inriktad på lokal produktion och kunna bidra till en ökad lokal rapportering.

Radio Scandinavia förespråkar av liknande skäl att kravet sätts vid två tredjedelar egen produktion, och understryker att det lokala reklamunderlaget är tillräckligt stort för detta. Risken med för lågt satta krav är att stockholmsbaserade radioföretag via bulvaner etablerar nätverk av stationer för sändning av sitt eget material på bästa programtid.

TCO och *Svenska journalistförbundet* betecknar den föreslagna regleringen som otillräcklig och påpekar att utvecklingen i de andra nordiska länderna har gått mot koncentration och omfattande nätverksbildning. Gränsen för egenproduktion bör uppgå till minst 75 procent, som i Finland och Norge, om stationernas självständighet och lokala inriktning skall kunna garanteras. *Företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet* anser att stationerna bör sända en övervägande del egenproducerat material för att gynna små, lokalt förankrade programföretag.

SKAP anser att minst 50% av utbudet dagtid (6.00 - 18.00) skall produceras lokalt för att stimulera stationernas egenproduktion. Det bör vara tillåtet att samarbeta så att vissa nyheter och annonser sänds över hela riket. För *KLYS* ter sig den föreslagna gränsen alltför låg för att säkra en lokal prägel och motverka nätverksbildning inom privatradion liknande den som nu äger rum i Danmark och Norge. Enligt *Svenska kyrkans centralstyrelse* kommer regelns nuvarande utformning göra den lätt att kringgå. Egenproduktionen kan bestå av "pratskval" under sämsta lyssnartid, medan den bästa sändningstiden domineras av centralproducerat material.

Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet förväntar sig, mot bakgrund av vissa närradiostationers verksamhet, att utbudet i privatradion till stor del kommer bestå av musik. Vad förslaget då kommer innebära är svårbedömt, men i princip kan två stationer sända samma musikband framlänges i ena staden och baklänges i den andra utan att bryta mot den regel som syftar till självständighet. Institutionen noterar också att "lokal förankring" i det här fallet varken behöver innebära att innehållet är lokalt eller att ägaren är lokalt förankrad.

Idén att reglera programinnehållet på förslaget sätt avstyrks eller möts med skepsis av de övriga instanser som kommenterar frågan. Vid sidan av det principiella argumentet mot att ställa upp villkor för privatradioverksamheten, ifrågasätts om regeln går att tillämpa med effektiva och önskvärda medel.

Radiolagsutredningen och *Närradionämnden* ifrågasätter om bestämmelsen kan vara effektiv. *Radiolagsutredningen* påpekar att stationerna under den kvoterade tiden utan hinder kan sända programmaterial som har producerats på annat håll, och med vilket innehåll som helst, förutsatt att materialet inte förekommer i något annat medium. Med tanke på att några kvalitetskrav inte finns, och inte heller bör finnas, tror utredningen vidare att kvaliteten på de program som framställts för den egna verksamheten kommer att bli rätt låg. Programmen kommer sannolikt att domineras av musikuppspelningar. *Närradionämnden* grundar sin synpunkt på erfarenheten av en likartad regle-

ring för närradion, vilken inte har medfört en tydligare lokal profil. Liksom i närradion kan lokala stationer sända program som de själva inte har producerat, under förutsättning att programmet sänds enbart inom just deras område. Nämnden påpekar också att lokala stationer med en enkel redigering kan få centralt producerade program att uppfylla regelns kriterier för lokal produktion.

Radionämnden och Publicistklubben framhåller svårigheterna att övervaka regelns efterlevnad. Radionämnden menar att det kommer krävas ett stort, och utredningstekniskt mycket svårt arbete av privatradiomyndigheten. Hur skall exempelvis regeln tillämpas då flera stationer regelbundet sänder samma program, men med olika inledningar och avslutningar? Övervakningsproblemen, både avseende arbetsmängd och tolkningsproblem, gör att bestämelsen riskerar att bli verkningslös. Nämnden frågar sig vidare om inte bestämmelsens motiv bör ingå i själva lagtexten.

Publicistklubben, som allmänt efterlyser enklare regler, påpekar å ena sidan att en hög grad av decentraliserad radioverksamhet kan vara omöjlig att uppnå utan en så sträng reglering att full frihet är att föredra. Å andra sidan tror klubben att radiostationerna kommer vara tvungna att sända en stor andel lokalt material för att inte förlora sina lyssnare. I allmänhetens ögon kan vitessanktionering av verksamheten för övrigt uppfattas stå i strid mot svensk yttrandefrihet.

Även *Sveriges advokatsamfund*, som även ser principiella skäl för tveksamhet, befarar att förmodade tolkningsproblem förhindrar att syftet uppnås. Det kan därför finnas anledning att inte ta med förslaget. *Annonsörföreningen* uttrycker allmän skepsis till möjligheten att i lagstiftning reglera programinnehållet på föreslaget sätt.

Justitiekanslern och *Sveriges Radio AB* fokuserar sitt intresse på förslaget att den som bryter mot regeln skall föreläggas vite. Detta anses vara högst tveksamt och ett avsteg från gällande praxis i den lagstiftning som rör yttrandefriheten. Sveriges Radio AB anser att då vitesförfarandet kan tillämpas på programutbudets sammansättning, kommer det alltför nära gränsen till det publicistiska innehåll. Som tidigare bör denna sanktion vara förbehållen överträdelse mot regler som rör reklam och sponsring. Sveriges Radio konstaterar att det nyligen presenterade lagförslaget om satellitsändningar för TV-program enbart förordar vite rörande administrativa bestämmelser samt reklam och sponsring.

Justitiekanslern konstaterar att det inte finns något tvingande rättsligt hinder mot vitessanktioner i detta fall, men att idén likväl kan sägas stå i viss motsättning till de principer som fastslagits på konstitutionell nivå avseende tryckfrihet och yttrandefrihet i medierna. Ur ett annat perspektiv är förslaget nödvändigt för att maximera mångfalden i eteren, och skulle därmed kunna försvaras med hänvisning till regeringsformen. För att komma ur detta rättsliga dilemma, finns möjligheten att välja en annan sanktionsform, exempelvis att inte bevilja förnyat tillstånd. Om ingen av dessa sanktioner kan anses vara godtagbara, förordar Justitiekanslern att regeln om viss del egenproduktion tas bort från lagförslaget.

Radiolagsutredningen väljer att avstyrka vitesförfarandet i detta fall, då det synes svårörenligt med idéerna bakom yttrandefrihetsgrundlagen. En alternativ sanktionsform vore att inte bevilja nytt tillstånd till den som bryter mot föreskrifterna. I så fall måste tillståndshavarna göras skyldiga att redovisa för myndigheten hur de följer regeln. Utredningen kan även tänka sig att regeln överhuvudtaget inte införs.

TU, Radioutgivareföreningen, Radio Nova, Future T.A. AB, Järva m.fl. närradioföreningar och MRS Broadcasting AB tar klar ställning emot regleringar av programinnehållet. *TU* anser att radiostationerna själva skall kunna styra sändningarnas sammansättning och inriktning. Dessutom, menar *TU*, ger regeln inga garantier för att det som i någon mening produceras lokalt även kommer ha ett innehåll med lokal karaktär. Den kontrollverksamhet som regeln nödvändiggör är därutöver varken praktiskt eller principiellt önskvärd.

Radioutgivareföreningen anser, liksom *Radio Nova*, att regeln innebär en inskränkning av yttrandefriheten. Frågor rörande programinnehåll skall inte regleras av staten, utan med hjälp av de etiska bestämmelser branschen själv skapar och upprätthåller. Dessutom, menar föreningen, är den föreslagna regeln onödig. Stationerna kommer att anpassa sig till lyssnarna, som vill ha lokalt anknutna program. Den föreslagna regeln, däremot, kommer leda till en stor och kostsam kontrollmyndighet. *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB* för också fram detta argument, och kritiserar förslaget för att innebära en inskränkning av yttrandefriheten. *Future T.A. AB* anför att staten inte skall ha någon rätt att ställa villkor för innehåll i privatradion, mot bakgrund av den frihet som råder för pressen.

Radioutgivareföreningen vill poängtera fördelarna med att tillåta sändning av centralproducerat material. För lokala stationer ger det finansiell möjlighet att själva producera högkvalitativa program. I synnerhet i ekonomiskt svaga områden är det en förutsättning för att överhuvudtaget ha råd att sända.

LO efterlyser garantier för att en radiostation i lokal monopolställning inte blir språkrör för en enda åsiktsriktning eller samhällsuppfattning. Radiolagens krav på opartiskhet och saklighet föreslås därför tillämpas på privatradion.

12 Regler för reklam och sponsring

Promemorian följer i detta fall reglerna för ljudradiosändningar i kabel. För att annonser inte skall blandas ihop med övrigt programinnehåll föreslås att reklam enbart får sändas under speciell annonstid, inte mer än 8 - 10 minuter per timme och högst 10% av den totala sändningstiden. Av samma skäl skall annonstiden vara minst en minut åt gången. Personer som spelar en framträdande roll i nyhetsprogram eller nyhetskommentarer får inte förekomma i reklamen. Sponsring är tillåten på villkor att det anges i början och slutet av programmet vem som bekostat det. Sponsorn inte får gynnas på annat sätt under programmets gång. Privatradiomyndigheten skall kunna tillgripa vite mot den som överträder bestämmelserna.

En övervägande del av de remissinstanser som kommenterar villkoren för reklam och sponsring accepterar eller är positiva till att införa den typen av regler. Några instanser förespråkar en mer omfattande reglering.

Förslaget tillstyrks av *Närradionämnden*, som uppskattar att reglerna ansluter till de principer och begrepp som präglar radio- och kabellagarna. Mot bakgrund av utvecklingen inom närradion, vill nämnden dock påpeka att en tillståndshavare kan kringgå vitesförelägganden enbart genom att överlåta sin koncession till någon annan. *Publicistklubben* noterar att reglerna är enkla och lättbegripliga, vilket underlättar både efterlevnad och effektiv kontroll.

Radiolagsutredningen stöder de föreslagna regleringarna, men anser att själva lagtexten bör förtydligas för att bättre stämma överens med lagen om kabelsändningar till allmänheten. Sålunda bör texten uttryckligen ange att det, som förslaget avser, "inte är tillåtet att i sändning mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynna ett kommersiellt intresse". *Konsumentverket* efterlyser också denna komplettering av lagtexten.

TCO och *Svenska journalistförbundet* understryker vikten av att gränsen mellan reklam och övrigt programinnehåll är tydlig för lyssnarna. De ställer sig i huvudsak bakom de föreslagna reglerna, som de anser även torde motsvara annonsörernas önskemål. Eftersom förslaget tillåter reklaminslag var sjätte minut bör möjligen antalet sändningsavbrott per timme begränsas.

Även *Sveriges köpmannaförbund*, *Sveriges reklampförbund* och *Magnus Kolsjö* ansluter sig till förslaget. *Sveriges köpmannaförbund*, som motsätter sig alltför detaljerade regler, finner reglerna acceptabla tills vidare, men anser att man bör hålla öppet för justeringar utifrån reaktionerna från lyssnare och annonsörer. *STIM* noterar att rättighetsklareringen underlättas av att reklam endast får sändas under särskilt markerad annonstid, och stöder därför förslaget på denna punkt. *TU* framhåller, i likhet med promemorian, att sponsring inte får medföra förtäckt annonsering under programmets gång.

Sveriges advokatsamfund är av principiella skäl tveksamt till reklambe-gränsningar, men noterar att förslagen motsvarar rådande bestämmelser för radio och television. *Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet* konstaterar att förslaget om sponsring är korrekt eftersom det överensstämmer med gällande regler för radio och TV, samt med föreslagna riktlinjer för närradion.

Justitiekanslern har ingen erinran mot att vite föreläggs den som bryter mot föreskrifterna.

Kammarrätten i Sundsvall, *Konsumentverket*, *KLYS* och *SKAP* anser att reklam som riktar sig mot barn upp till 12 år bör vara förbjuden i privatradion. *KLYS* påpekar att barn är mer påverkbara och har svårare att skilja mellan reklam och övrigt programinnehåll. Reklam bör därför inte heller vara tillåten i anslutning till barn- och ungdomsprogram. *Konsumentverket* har samma uppfattning, och anser vidare att personer som spelar en framträdande roll i barn- eller ungdomsprogram inte skall få förekomma i reklaminslag. Verkets utgångspunkt är att radiolagens reklamregler bör stå modell för privatradiolagen. Mot bakgrund av att det är svårare i radio än i TV att särskilja reklam från annat innehåll, så räcker de föreslagna reglerna överhuvud-

taget inte till. Bland annat bör reklam endast få förekomma i block mellan programmen.

KLYS instämmer, liksom *SKAP*, med målsättningen att gränsen mellan reklam och redaktionellt innehåll skall vara mycket tydlig, men anser att de föreslagna reglerna är alltför liberala. *KLYS* motsätter sig reklamavbrott i journalistiska och konstnärliga program, till exempel intervjuer och reportage, konserter eller radioteater. *SKAP* vill förbjuda att nyhetssändningar avbryts av reklaminslag eller blir föremål för sponsring. Med hänvisning till den Europarådskonvention som reglerar TV-sändningar mellan länderna, efterlyser *SKAP* tydliga regler för att reklam och sponsring inte sammanblandas. Produkt-, service- eller prisinformation i samband med att sponsorns identitet meddelas, kan exempelvis uttryckligen förbjudas. *Konsumentverket* anser att lagtexten i detta fall inte är tillräckligt utförlig. Det bör klart framgå att sponsorer och annonsörer inte på några villkor skall tillåtas påverka sändningsutbud och redaktionellt innehåll.

Radio Scandinavia föreslår att annonstiderna skall förekomma minst två gånger per timme, och att sponsorskap anges var tjugonde minut.

Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet ställer sig tveksam till att reklam i förslaget enbart avser reklam mot vederlag. Eftersom radiolagens krav på opartiskhet inte gäller privatradiation, öppnas väg för politisk och annan åsiktsreklam. Därigenom motverkas promemorians intention att det klart skall framgå i vems intresse sändningen av reklam sker. Liknande tankegångar framförs av *Konsumentverket*, som anser att reklamreglerna skall gälla oavsett om vederlag utgår. Avgörande är om avsikten är att främja näringsidkares avsättning av en vara, en tjänst eller annan nytthet.

Kammarrätten i Sundsvall konstaterar att privatradiation kommer att omfattas av förbuden mot marknadsföring av alkohol och tobak. *Konsumentverket* anser att den föreslagna lagtexten bör ange att marknadsföringslagstiftningen gäller för privatradiation.

Ett antal remissinstanser anför att den föreslagna reklamregleringen i sin helhet, eller på någon enskild punkt, är onödig eller principiellt icke önskvärd. *SAF och Industriförbundet*, *Radioutgivareföreningen*, *Järva m.fl. när-radioföreningar* och *MRS Broadcasting AB* menar att mängden reklam i privatradiation inte behöver regleras i lag. Den station som sänder för mycket reklam kommer tappa lyssnare och modifiera annonstiderna därefter. Radioutgivareföreningen påpekar, liksom *SAF* och *Industriförbundet*, att en motsvarande regel i Storbritannien har tagits bort, och anför detta som bevis för att reklamregler är onödiga eller olämpliga. Reklamtiden kommer för övrigt att beröras av de etiska bestämmelser branschen själv fastställer.

Om en övre gräns ändå inte går att undvika bör den, enligt *SAF och Industriförbundet*, uppgå till 15% för att stämma överens med Europarådets konvention och EG:s direktiv om TV-sändningar. Förslaget om att annons-tiden skall vara lägst en minut bör tas bort, och det bör av lagtexten framgå att föreskrifterna i marknadsföringslagen är tillämpliga även på privatradiation.

Annonssörföreningen motsätter sig en nedre gräns för annonstidens längd. Det kan, i synnerhet för en nyetablerad station, vara svårt att fylla en hel minut i taget med annonsinslag. En sådan reglering är olämplig även på sikt. *Future T.A. AB* anser att begränsningen av den totala reklamtiden till 10% av sändningstiden är fullt tillräcklig. *Sveriges marknadsförbund* tycker allmänt att regelverket är för detaljerat.

Radionämnden anger ingen bestämd uppfattning om reglernas utformning, men konstaterar att det för nämnden inneburit ett stort arbete att tillämpa radiolagens bestämmelser för TV-sändningar. De föreslagna reglerna, inklusive regeln om en viss andel egenproduktion, kan därför förväntas kräva mycket stora arbetsinsatser av den nya privatradiomyndigheten för att tillsynen skall bli effektiv. Den totala kostnaden för myndighetens tillsynsverksamhet kommer därigenom bli mycket hög. Dessa praktiska frågor bör diskuteras i det förslag som riksdagen skall ta ställning till.

13 Övriga synpunkter på regler och sanktioner

Kammarrätten i Sundsvall och *Radionämnden* anser att de lokala stationerna skall vara skyldiga att tillhandahålla referensbandupptagningar till myndigheten. Radionämndens rekommendation gäller under förutsättning att de föreslagna reglerna för programinnehåll genomförs.

Kammarrätten i Sundsvall föreslår vidare, med hänvisning till närradiolagen, att den som sänder utanför sändningsområdet eller låter någon annan utnyttja området i sitt ställe skall föreläggas vite. Privatradiolagen bör även kompletteras med en bestämmelse att beslut enligt lagen gäller omedelbart.

STIM efterlyser, i likhet med *IFPI* och *SAMI*, möjlighet till verkningfulla sanktioner mot de tillståndshavare som bryter mot upphovsrättsliga regler, såsom att inte söka tillstånd, erlagga ersättning eller fullgöra sina rapporteringsskyldigheter. Alla tre remissinstanserna hänvisar till att denna typ av överträdelse är utbredd utomlands, bland annat i de nordiska grannländerna. *IFPI* framhåller, förutom den negativa konsekvensen för rättsinnehavarna själva, att privatradioföretagen kan skaffa sig konkurrensfördelar genom att inte erlagga korrekta ersättningar. *SAMI* påpekar att det idag är relativt lätt för den som bryter mot reglerna att undslippa domstolsprövning. *STIM* pekar på möjligheten att förelägga vite, i kombination med indraget sändningstillstånd, men anser att även andra kompletterande åtgärder bör övervägas.

14 Närradions ställning

14.1 En reklamfri föreningsradio

Promemorians förslag syftar till att närradion även fortsättningsvis skall tjäna som kanal för lokala föreningar, huvudsakligen på ideell grund. Det gällande förbudet mot reklam i närradion föreslås kvarstå. Då föreningsradion därför kan antas bli beroende av gåvor och bidrag från sympatisörer, bör däremot

sponsring bli tillåtet. Sponsorskapet skall anges i sändningen, men i övrigt får ingen reklam för sponsorns verksamhet förekomma.

Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet anser att promemorian i sin diskussion tagit lätt på förhållandet mellan privatradio och närradio. Förslagen tangerar den principiellt viktiga samhällsfrågan om idealism och kommersialism, och motiverar en mer utförlig diskussion. *LO:s* huvudkritik mot förslaget är att närradion genomgående fördelas i relation till privatradion, både vad gäller finansiering och sändningarnas hörbarhet respektive räckvidd. *LO* ifrågasätter om yttrandefrihetsgrundlagens stadgande att främja vidast möjliga yttrandefrihet tillåter att, som förslaget anses innebära, en lokal radioform gynnas på bekostnad av en annan. Liksom för *ABF*, är utgångspunkten för *LO* att reglerna för privatradion och närradion skall vara lika.

Radioutgivareföreningen, Järva m.fl. närradioföreningar och MRS Broadcasting AB anser att all radioverksamhet skall omfattas av samma regelverk, oavsett finansieringsform.

En övervägande del av de instanser som lämnat synpunkter på närradions framtid delar uppfattningen att dess karaktär av föreningsradio bör bibehållas. Det gäller bl.a. *Närradionämnden, SAF och Industriförbundet, TCO, STIM, SKAP, LO* och *Sveriges närradioförbund*. Meningarna går emellertid isär om huruvida detta bäst uppnås med eller utan reklam.

Förslaget om fortsatt reklamförbud i närradion bemöts positivt av *Radiolagsutredningen, SAF och Industriförbundet, TCO, KLYS, STIM, Föreningen Svenska masskommunikationsforskare, TU, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges journalistförbund, SKAP, Sveriges frikyrkoråd m.fl. och Magnus Kolsjö*.

Några remissinstanser befarar att reklamfinansiering skulle förändra närradions karaktär av föreningsradio. *Föreningen Svenska masskommunikationsforskare* menar att man genom reklamförbudet undviker att föreningar som skulle ha svårt att locka till sig annonsörer slås ut från verksamheten. Sponsring är däremot en lämplig finansieringsform då den knyter an till närradions karaktär av förenings- och intresseradio. *Svenska journalistförbundet* menar likaså att idén med närradio skulle förfelas om reklamförbudet togs bort. Sändningsmöjligheterna för föreningar med begränsade ekonomiska resurser skulle försämrats, och populärmusik och annonser skulle komma att dominera utbudet på bekostnad av program med politiskt, fackligt och ideellt innehåll.

Även *TU* framhåller att reklam är en olämplig finansieringsform, med hänsyn till att närradion bör bibehålla karaktären av ideell föreningsradio. Sändningarna skall inte bedrivas med kommersiella ändamål utan främst vara ett medel för lokala föreningar att informera och väcka intresse för sin verksamhet. För de föreningar som önskar ägna sig åt radio på kommersiell grund, finns möjlighet att söka tillstånd för privatradioverksamhet. Sponsring är däremot befogat med hänsyn till att föreningsradion är beroende av bidrag från sina sympatisörer, men också för att ett borttaget förbud sannolikt skulle få begränsad effekt.

SAF och Industriförbundet, som helt tillstyrker de förslag som rör närradion, anser att denna radioform skulle få en orimlig konkurrensfördel gentemot privatradion om verksamheten kunde finansieras med reklam, samtidigt som närradioföreningarna slipper den höga koncessionsavgiften samt erhåller andra subventioner. De som vill bedriva reklamfinansierad radio kan söka sig till privatradion. *Sveriges frikyrkoråd m.fl.* konstaterar att privatradiostationerna kommer att bli svåra konkurrenter till en reklamfri föreningsradio, men hoppas att detta medför en vitalisering av närradions verksamhet så att den ideella, icke-kommersiella profilen stärks. Sponsring är en lämplig inkomstkälla med tanke på närradions ideella karaktär och beroende av frivilliga bidrag. Rådet stöder förslaget att sponsorskap skall anges i anslutning till sändningen. *STIM* har inget att invända mot att sponsring tillåts. *KLYS* och *Magnus Kolsjö* instämmer med förslagen i promemorian.

Närradionämnden ser, liksom *Sveriges köpmannaförbund*, en risk för att reklamförbudet kommer kringgås om sponsring blir tillåtet, och tror att det förmodligen blir mycket svårt att avgöra vilka kommersiella budskap som innebär ett avsteg från reglerna. Närradionämnden befärar att privatradions införande överhuvudtaget inte kommer sätta stopp för försöken att sända närradio i kommersiellt syfte, exempelvis genom att med hjälp av bulvaner komma över närradiofrekvenser. *Radiolagsutredningen* betonar att lagstiftningen för privat- respektive närradio måste upprätthålla en tydlig gräns mellan de två radioformerna.

Följande instanser är tveksamma eller direkt negativt inställda till ett fortsatt reklamförbud: företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet, LO, Sveriges närradioförbund, Sveriges reklamförbund, Radio Scandinavia, Radio Nova, Finska klubben i Umeå, Huddinge närradioförening, Arne Granfoss, Järva m.fl. närradioföreningar, ABF och MRS Broadcasting AB. Huvudinvändningarna är att kostnaderna skulle bli höga utan reklam, att närradions regler inte skall skilja sig från privatradion, och att valet av finansieringskälla skall vara fritt.

Företagsekonomiska institutionen vid Stockholms universitet anser att man bör ta tillvara den företaggaranda som dagens närradiostationer är ett resultat av, och uttrycker tveksamhet på grund av risken för begränsad lönsamhet. *Sveriges närradioförbund*, som delar uppfattningen att närradion skall vara ett forum för lokala föreningar, menar att de ekonomiska svårigheterna utgör ett hinder för deras yttrandefrihet i närradion. Reklamintäkter vore ett välbehövligt tillskott till en verksamhet som flera föreningar redan idag har svårt att finansiera. Att många föreningar är ideella är ett svagt argument mot reklam. Annonser är tillåtna i andra medier som ges ut av sådana föreningar, påpekar nämnden, som vill tona ned farhågorna för en kommersialiserad närradio. Verksamheten skulle ändå vara i behov av gåvor och frivilliga arbetsinsatser.

Arne Granfoss menar, liksom *ABF*, att sponsring inte kommer att leda till några nämnvärda inkomster. Uthytet för företagen vore alltför lågt för att de skulle välja den typen av marknadsföring. Tillåtelse att använda reklam skulle sänka föreningarnas kostnader, utan att för den skull inbringa stora in-

komster. Sändningarnas kvalitet kan däremot drabbas om exempelvis tekniker som tidigare arbetat ideellt går över till privatradion. Granfoss anför vidare att närradion är en lämplig kanal för lokala annonsörer, som kanske inte kommer ges utrymme inom privatradion. Närradioföreningarna bör själva få avgöra om de vill sända reklam, och i så fall i vilka former. Även *Finska klubben i Umeå* och *Huddinge närradioförening* framhåller att närradion är i stort behov av de inkomster reklamen skulle ge.

ABF och LO anser att närradion, till skillnad från privatradion, skall vara en föreningsradio, men detta motiverar inte att enbart privatradion tillåts använda reklam. ABF ser inte att det ur yttrandefrihets- eller annan synpunkt, finns något skäl för ett reklamförbud. Däremot uppstår en orättvis konkurrenssituation då närradion inte får sända under samma villkor, vilket enligt förbundet kommer motverka den nuvarande närradioverksamhetens utveckling. I likhet med *Radio Nova*, påpekar ABF också att motsvarande förbud vore otänkbart för tryckt information från föreningar eller andra. *Järva m.fl. närradioföreningar* och *MRS Broadcasting AB* anser att föreningarna själva måste få välja finansieringsform. *Finska klubben i Umeå* framför en liknande synpunkt, och kritiserar vad de betecknar som införandet av lokala reklammonopol i radion.

Radio Scandinavia är emot reklamförbudet, men föreslår att de föreningar som önskar sända utan reklam ändå skall vara garanterade sändningstid. *Huddinge närradioförening* föreslår att föreningarna skall betala en fast avgift i proportion till antal invånare mot att få sända reklam. Förutom kostnadsargumentet, anføres att närradioföreningar i storstadsområden som vill finansiera sin verksamhet med reklam, förmodligen inte har någon möjlighet att er hålla privatradiotillstånd i tävlan med större intressenter. Det vore dessutom olyckligt om de stationer som idag bryter mot reklamförbudet, och på så sätt har skaffat sig ekonomiskt försprång, skall gynnas på bekostnad av de som följer reglerna.

Vid överträdelse av regler för reklam och sponsring föreslår promemorian att närradiomyndigheten förelägger vite. Att som nu sker, dra in sändningstillståndet för den som bryter mot regeln, har visat sig verkningslöst. Alternativet att i förväg ställa högre krav på föreningar som vill ha tillstånd, exempelvis genom en slags depositionsavgift, avvisas med motiveringen att det skulle drabba även den majoritet av föreningar som vill följa rådande bestämmelser.

Radiolagsutredningen och *Närradionämnden* vill ifrågasätta om den föreslagna sanktionen kommer vara effektiv. Vitessanktionen bedöms inte utgöra något hinder för att bestämmelserna kan kringgås i lika stor utsträckning som idag, ett problem som emellertid skulle kvarstå även om viss reklam blev tillåten. *Radiolagsutredningen*, som i övrigt inte har någon erinran mot förslagen om närradions ställning, menar att förekomsten av bulvaner inte går att undvika med den föreslagna sanktionsformen. Vite är dessutom olämpligt med tanke på att de flesta sändande föreningar förmodligen har begränsade resurser. Utredningen för fram alternativet att spärra sändningstiden för viss tid, i kombination med vite eller indraget tillstånd. En förening som först an-

tingen drabbas av vite eller får sitt tillstånd återkallat, kan på så sätt inte fortsätta verksamheten i annat namn. Återkallat tillstånd bör enbart komma i fråga vid upprepad eller allvarlig överträdelse.

Närradionämnden påpekar att den som under rådande omständigheter föreläggs vite kan fortsätta bryta mot bestämmelsen genom att överlåta sin sändningstid till någon annan som fortsätter sända på samma sätt. Genom att varken tillåta tidsöverlåtelser och byten under schemaåret, eller släppa in nya föreningar innan nytt schema lagts, skulle detta gå att förhindra. Förutsättningen är att nämnden får behålla sin uppgift att registrera all sändningstid. En annan möjlighet vore att knyta vitessanktionen till en särskild person, förslagsvis ansvarig utgivare, eller den reellt ansvarige om förningsanknytning saknas.

SKAP resonerar i liknande banor. Ekonomiska sanktioner är otillräckliga. I stället bör myndigheten kunna dra in sändningstillståndet i exempelvis ett år, utan att nya föreningar kan överta tiden. Föreningar som söker sändningstillstånd borde dessutom avkrävas minst fem års dokumenterad förningsverksamhet. På så sätt kan man undvika att intressenter som inte fått tillstånd att sända privatradio försöker etablera sig inom närradion genom bulvaner.

14.2 Sändningsområden, räckvidd m.m.

Promemorian föreslår att om föreningarna så önskar, skall det finnas en närradiosändare i varje kommun där det är tekniskt möjligt. Flera sändare skall kunna finnas i kommuner med exempelvis stor folkmängd eller ytvidd. Målsättningen är att förningslivets sändningsutrymme i stort inte skall ändras. Vissa sändare där ett fåtal föreningar sänder musikradio, föreslås emellertid överföras till privatradion.

Televerket Rundradio konstaterar att det som avses i förslaget om överföring av närradiosändare, är överlåtelse av rätten att använda en frekvenstilldelning som idag tillkommer närradion, till skillnad från överförande av avtal om tillhandahållande av sändarresurs. *Justitiekanslern* bedömer att den föreslagna ändringen i närradiolagen (6 §) är förenlig med yttrandefrihetsgrundlagens föreskrift att ge föreningar möjlighet att sända på lokal nivå, och förutsätter att detta gäller även om sändarna räcker utanför kommungränsen. *ABF* anser att varje kommun skall tilldelas en frekvens för närradiosändningar, oavsett om lokala föreningar för närvarande uttrycker önskemål om detta. I storstadsregionerna skall det finnas flera sådana sändare med god räckvidd, vilket enligt *ABF* överensstämmer med yttrandefrihetsgrundlagen.

Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet menar att kvalitetsskäl talar för att vissa närradiosändare överlåts till privatradion. De föreningar som nästan uteslutande sänder "skvalmusik" avviker ändå från intentionerna med närradion. Nämnden menar dock att frågan kräver en mer djupgående diskussion.

Närradionämnden förespråkar att sändare som utnyttjas mycket lite för närradioverksamhet bör överföras till privatradion, förutsatt att föreningarna erbjuds att sända på frekvenser som täcker samma områden. Föreningsradion

skulle gagnas av att de som vill ägna sig åt kommersiell radio kan göra det inom annat utrymme. Det behövs dock tydligare regler för hur sådan överföring skall gå till. Vad gäller tillgången till sändare, befarar nämnden att privatradion kommer att prioriteras med hänvisning till förmenta tekniska svårigheter. Flera konflikter kan uppstå över frekvensfördelningen på orter med bara en frekvens, exempelvis där det finns en närradiosändare samt intressenter som vill starta privatradio. Vem skall vidare ha företräde om lokala föreningar uttrycker önskemål om närradio *efter* det att en privatradiostation redan har etablerats? Om föreningsradion skall ges företräde bör 6 § i närradiolagen utformas annorlunda. Det skulle även behövas en precisering av hur mycket tid föreningarna måste ha intresse av att sända för att få belägga en hel frekvens.

Sveriges närradioförbund motsätter sig förslaget att ge privatradion tillgång till frekvenser som används av närradion. Förbundet anför vidare att det i kommuner som ännu inte har närradio bör reserveras frekvenser för framtida föreningssändningar.

Grundregeln för närradiosändarnas räckvidd föreslås kvarstå. Sändarna skall således normalt ha en räckvidd på 5 km. Mot bakgrund av att etableringsmöjligheterna för privatradion föreslås vara så stora som är tekniskt möjligt, är det lämpligt att avvakta dess anspråk på frekvenser innan man tar ställning till vilken räckvidd närradion skall ha i framtiden.

Sveriges närradioförbund anser, liksom *LO*, att närradiosändarna skall vara kommundäckande eftersom lokala föreningar ofta är organiserade kommunvis. För *Närradionämnden* är det otydligt om avsikten är att nämnden skall återgå till en mer restriktiv tillståndsgivning eller, som för närvarande, vara mer liberal i sin tillämpning av reglerna för räckvidd. Förslaget tolkas dock som att dagens praxis kan gälla även i fortsättningen. Nämnden efterlyser en bättre belysning av frågan om närradiosändarnas räckvidd i relation till privatradion. Givet de tekniska begränsningarna kan det även här uppstå konflikt, speciellt i storstadsregioner. Skall privatradiosändare alltid få företräde vid räckviddsökning, oavsett om det vore befogat att ge exempelvis invandrarföreningar möjlighet till regionala sändningar?

I promemorian föreslås vidare att närradio och privatradio inte skall kunna dela på samma frekvens. *Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet*, *TCO*, *STIM*, *Sveriges närradioförbund* och *Svenska journalistförbundet* ansluter sig till detta förslag. *TCO* och *Svenska journalistförbundet* delar den uppfattning som uttrycks i promemorian att det skulle vara förvirrande för lyssnarna om samma frekvens används för kommersiell radio såväl som för föreningsradio. *STIM* anför att detta skulle försvåra hanteringen av upphovsrätsfrågor samt en korrekt rättighetsklarening. *Närradionämnden* kan emellertid tänka sig att tillåta så kallade föreningsfönster inom ramen för privatradion. På orter med frekvensbrist kan det vara motiverat att ha föreningsradio även om föreningarna inte behöver en hel frekvens.

ABF pekar på att föreningar som har mera sändningstid kan låta andra föreningar få visst utrymme inom ramen för sina egna program. Små föreningar

som av olika skäl inte har egen programverksamhet skulle därigenom kunna nå ut till en större allmänhet, och eventuellt få bättre genomslag för sitt budskap än om de sände över egen frekvens. En liknande synpunkt framförs av *Arne Granfoss*. ABF betonar även närradioföreningarnas betydelse som samarbetsorgan, och anser att förutsättningarna för att stärka denna funktion bör prövas i kommande beredning.

Närradionämnden tillstyrker att det inte skall gå att få sändningstillstånd för både privat- och närradio, men vill påpeka att regeln kommer vara lätt att kringgå genom samarbete mellan närstående organisationer. Nämnden anser vidare att begränsningarna för närradioföreningarnas sändningsrätt bör avskaffas.

Närradioavgiften föreslås försvinna i och med att närradionämndens verksamhet kan finansieras av koncessionsavgifterna för privatradion. *Föreningen Svenska masskommunikationsforskare* och *Sveriges närradioförbund* är positiva till att närradioavgiften avskaffas. *RRV* är däremot tveksamt till förslaget, eftersom det anser att varje verksamhet bör bära sina egna kostnader. För de flesta föreningar är torde avgiften inte heller vara någon betungande utgift. *Radioutgivareföreningen* och *Sveriges köpmannaförbund* anser att privatradion inte skall behöva bekosta närradionämndens verksamhet. Enligt köpmannaförbundet kan förhöjda avgifter slå hårt mot små radioföretag, i synnerhet i början av verksamheten då lönsamheten skall grundläggas. *Magnus Kolsjö* föreslår att närradion momsbefrias, samt att den årliga STIM-avgiften bör lagstadgas till en symbolisk summa om exempelvis 50 000 kronor per år.

Bland övriga synpunkter om närradion kan nämnas *Magnus Kolsjö*s uppfattning att närradioföreningarna själva, istället för närradionämnden, bör få bestämma över användningen av sändaren. Myndighetens uppgift kan begränsas till att dela ut tillstånd och avgöra tvister. *Sveriges närradioförbund* instämmer med synpunkten i promemorian att brott mot referensbandning inte skall kunna medföra indraget tillstånd i upp till fem år, såsom närradioutredningen föreslog. Förbundet anser det vara orimligt att ha kvar en sådan sanktion för vad som kan vara ett oavsiktligt misstag.

14.3 Åtgärder mot rasism i radion.

För att motverka att närradion används för att sprida rasistiska budskap föreslår promemorian att sändningstillståndet skall kunna återkallas i upp till fem år, om domstol finner att föreningen begått ett allvarligt yttrandefrihetsbrott. För att sändningstillståndet skall kunna dras in måste synnerliga skäl föreligga, bl.a. att förseelserna är upprepade.

Förslaget får stöd av *Göta hovrätt*, *LO*, *Sveriges närradioförbund*, *Sveriges frikyrkoråd m.fl.* och *Magnus Kolsjö*. Sveriges frikyrkoråd m.fl. noterar med tillfredsställelse att sanktionen föreslås omfatta fall då närstående stationer på flera orter gjort sig skyldiga till yttrandefrihetsbrott. Sveriges närradioförbund anser att återkallelsetiden bör förlängas om brottet upprepas.

Närradionämnden delar uppfattningen att rasistisk propaganda skall förändras att sändningstillståndet återkallas för en längre tid, men anser att två år är tillräckligt. För att på ett mer effektivt sätt motverka rasistiska uttalanden i närradion, vore det tänkbart att utesluta vissa enskilda personer från posten som ansvarig utgivare, oberoende av vilken sammanslutning det gäller.

Kammarrätten i Sundsvall och *LO* förespråkar att indraget tillstånd vid grova yttrandefrihetsbrott skall tillämpas även inom privatradion. *LO* kritiserar promemorians förslag för att i detta hänseende vara inkonsekvent. *Kammarrätten* efterlyser en bestämmelse som motsvarar närradiolagens föreskrift, och påpekar att en bestämmelse om domstolsprövning inför jury i så fall bör införas i lagtexten. Också *Närradionämnden* och *Göta hovrätt* anser att en liknande bestämmelse bör övervägas för privatradion. *Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet* konstaterar att förekomsten av rasistisk propaganda inte bara är en angelägenhet för närradion.

Justitiekanslern och *TU* avstyrker förslaget med hänvisning till konstitutionellt fastslagna principer för yttrandefriheten. *Justitiekanslern*, som redan är tveksam till den nuvarande möjligheten att återkalla tillstånd, anger att villkoren för tryckta skrifter bör vara vägledande för de andra mediernas rättsliga förutsättningar. Det innebär spridningen av ett yttrande inte skall hindras i förväg, utan att den rättsliga prövningen skall ske i efterhand, inför domstol. Påföljden bör främst vara straff och skadestånd. Den ökade mångfalden av medieformer gör det dessutom allt mindre motiverat att ha olika rättsregler inom massmedierna. Även *TU* är skeptisk mot själva sanktionsformen, och framförallt möjligheten att förlänga tiden till fem år. *TU* ifrågasätter om förslaget överensstämmer med yttrandefrihetsgrundlagens censurförbud. I praktiken skulle den föreslagna återkallelsen fungera som ett förhandsingripande, snarare än som en sanktion som följer på ett brott.

Radio Nova anser att sändningstillståndet överhuvudtaget inte skall kunna återkallas vid brott. Liksom för tidningar skall radiostationens "utgivningsbevis" alltid finnas kvar. En ansvarig utgivare skall stå till svars för misstanke om brott mot yttrandefrihetsrättsliga föreskrifter, men tillståndet att sända skall aldrig gå att dra in, oavsett om ansvarig utgivare fälls för brott eller inte. Radions egna branschorgan kommer utarbeta etiska regler, samt kontrollera deras efterlevnad.

Uppdraget

Utredningen har enligt direktiven haft fem huvuduppgifter

att pröva frågan om närradiosändarnas räckvidd

att utreda konsekvenserna av en avveckling av televerkets ensamrätt på närradiosändare

att undersöka möjligheterna till en ändrad beslutsordning i sändningstidsärenden och om det finns anledning att reglera antalet närradioföreningar i de olika sändningsområdena

att ta ställning till närradioföreningarnas sändningsrätt i ljuset av att närradion i största möjliga mån bör bevara sin särprägel av föreningsradio samt

att behandla frågorna om rätten att sända närradio i krig och närradiosändarnas användning för andra ändamål i krig respektive vid fredsolyckor.

Utredningen har därtill enligt tilläggsdirektiv haft att se över reglerna för referensbandning av närradions program samt möjligheterna att ge närradions etiska nämnd en starkare ställning.

Betänkandet är indelat i två delar. I del I, som omfattar kapitlen 1-11, ges en redovisning av bakgrundsmaterial. I del II, som utgörs av kapitlen 12-18, redovisar jag mina överväganden och förslag. Dessa har i sin tur fått relativt omfattande konsekvenser för de lagar och förordningar som omgärdar närradioverksamheten. Jag redovisar inledningsvis i betänkandet förslag till dels författningsändringar, dels nya författningar.

Bakgrundsbeskrivning

Den första delen inleds med en redovisning av direktiven och tilläggsdirektiven. Vidare beskrivs hur utredningen har arbetat (kap. 1).

Därefter följer en redovisning av den särskilda lagreglering som gäller för närradion. Men eftersom den inte bör behandlas isolerat ingår också en redovisning av den grundläggande lagstiftningen för radio- och TV-verksamhet i vårt land och vad regeringsformen föreskriver om skydd för yttrandefrihet och informationsfrihet (kap. 2).

I utredningsuppdraget ingår frågorna om närradioföreningarnas ställning och sändarnas räckvidd. I betänkandet beskrivs relativt utförligt närradioverksamhetens utveckling. Vidare görs en jämförelse med andra massmedier samt en redovisning av två undersökningar om närradiolyssnandet i riket. Utvecklingen mot s.k. sommarradio och turistradio berörs också (kap. 3).

Närradionämndens arbete med fastställande av sändningstider och debitering av sändningstidsavgifter har växt i takt med närradioverksamheten, medan mängden tillsynsärenden avseende olika regelbrott med ett undantag har legat på en jämförelsevis låg nivå. Undantaget är obetalda sändningstidsavgifter, vilket leder till förlust av sändningsställstånd (kap. 4).

Genom en serie studiebesök har vi samlat underlag för att kunna besvara frågor om bl.a. närradioföreningarnas ställning och funktion i de olika sändningsområdena. Här framgår bl.a. att närradioföreningarna samordnar tillståndshavarnas önskemål om sändningstid, avgifterna till televerket för hyra av sändare och programförbindelser samt licensavgifterna till upphovsmannaorganisationerna. Av närradioföreningarnas sändningar är kommunal information och turistinformation vanligast. Inställningen till närradioföreningarnas sändningar varierar, enkelt uttryckt så att man är mer positivt inställd till dem i de mindre orterna än i storstäderna (kap. 5).

Kommunalt stöd är relativt vanligt, särskilt i de mindre orterna, t.ex. i form av bidrag till studioutrustning och lokalhyra, till lön åt någon anställd. Närradioföreningarna spelar här en roll som mottagare av ekonomiska bidrag till närradioverksamheten på orten och som sändare av sådan information som kommunen finner angelägen att nå ut med (kap. 6).

I utredningsuppdraget ingår också frågor av teknisk natur. Frågan om närradiosändningarnas räckvidd är relevant i ljuset av de sändande föreningarnas önskemål, men också om det av frekvenstekniska grunder är möjligt att förändra räckvidden. En avveckling av televerkets ensamrätt för innehav av närradiosändare har betydelse för tillståndshavarnas utgifter, men också för vad den innebär för förvaltningen av tillgängliga frekvenser och kontrollen av de sändare som är i bruk. Frågan om närradiosändarnas användning för andra ändamål i krig är relevant i ljuset av föreningslivets möjligheter till egna radiosändningar t.ex. för att upprätthålla folkförsvaret och motståndsvilja, men också i relation till behoven av att snabbt kunna gå ut med varning och information till befolkningen och vilka övriga möjligheter ljudradiosystemet har att erbjuda. Därför ges i betänkandet en allmän och sammanhållen redovisning av olika tekniska frågor som rör tillgång och efterfrågan på samt fördelning och förvaltning av radiofrekvenser (kap. 7).

Det finns en utbredd opinion bland de närradioverksamma att sändningarna skall nå utöver vad som gäller enligt den s.k. huvudregeln, dvs. fem kilometers räckvidd. För närvarande har så många dispenser lämnats att flertalet sändare har en räckvidd som är större än fem kilometer (kap. 8).

Televerket har i en skrivelse till regeringen hösten 1987 begärt att ensamrätten skall avvecklas och som skäl anfört att verket hade dålig kostnadstäckning och därför skulle bli nödgat att kraftigt höja priserna för den tjänsten. Bland många närradioverksamma finns det en önskan att "slippa monopol" (kap. 9).

En genomgång av de riktlinjer som gäller för Sveriges Radio AB i krig, vid krigsfara och vid fredskatastrofer presenteras. Tidigare utredningar visar att närradiosändarna bedöms ha stor betydelse för ett väl fungerande ljudradiobaserat varningssystem. En genomgång av totalförsvarets ledning under kriser och krig visar kommunernas centrala samordnings- och ledningsroll.

Regeringsformen anger de villkor som gäller för att begränsningar av informations- och yttrandefriheten skall kunna göras. En begäran av en myndighet att sända varning och annan information till allmänheten över radio

respektive att förbjuda användningen av en närradiosändare måste därför regleras i lag.

Närradion har relativt god och förväntat förbättrad täckningsgrad. Den är relativt väl etablerad bland lyssnarna i de områden där den finns.

Några särskilda beredskapshänsyn har inte tagits när det gäller placering av närradions sändare. Sådana hänsyn har heller ej spelat in vid etablering av programförbindelser eller placering av studior (kap. 10).

Utredningens tilläggsuppdrag bottnar i den kritik kommissionen mot rasism och främlingsfientlighet riktade mot närradion i sitt betänkande (SOU 1989:13-14) Mångfald mot enfald. Kommissionen ifrågasatte dels allmänt om yttrandefrihetens gränser skulle vara desamma för alla medier, dels mer konkret bl.a. om lagstiftningen var tillfredsställande utformad vad gäller referensbandningen. Kommissionens ståndpunkter och remissinstansernas reaktion på dessa redovisas.

Vidare redovisas hur referensbandningen regleras och sköts i dag. Erfarenheterna talar inte för att referensbandningen missköts i någon märkbar omfattning.

Närradion har genom sina etiska regler och sin etiska nämnd inordnat sig i ett för massmedierna brukligt mönster. Släktskapet med reglerna för pressen och för radio och TV påvisas.

Som en sanktion mot brott mot närradiolagens regler och mot yttrandefrihetsbrott kan återkallelse av sändningstillstånd tillgripas av närradionämnden. Tidigare har förslag väckts om att återkallelsen skulle kunna användas mer aktivt mot rasism. I praktiken har återkallelse sällan tillgripits men alltid då yttrandefrihetsbrott begåtts. Radio Islam är det mest uppmärksammade fallet (kap. 11).

Överväganden och förslag

- Uppdraget och vissa utgångspunkter (kap. 12)

Betänkandets del II inleds med en principellt hållen diskussion. Jag erinrar om att mitt uppdrag gäller *vissa* frågor om närradion och således inte frågor om t.ex. reklam och sponsring, s.k. fri radio och kostnaderna för närradionämnden som jag ibland mötts av under mina kontakter med närradioverksamhet. För mig är det självklart att närradion i största möjliga mån skall bevaras som en föreningsradio.

Närradions karaktär av föreningsradio har betydelse bl.a. för dess räckvidd. Sändningarna bör därför kunna nå medlemmarna i föreningarnas primära aktionsområde.

Det skall råda en vid yttrandefrihet i närradion. En särskild fråga är missbruk av denna frihet. Reglerna för hur missbruk skall beivras är helt klara i lagen om ansvarighet för närradio. Här gäller emellertid att få en bättre kontroll över att de efterlevs samt undersöka möjligheterna att lättare ingripa mot sådana sändningar.

Eventuella begränsningar av yttrandefriheten har relevans när det gäller frågan om närradions uppgifter i krig. Min allmänna utgångspunkt vid denna prövning kommer att vara att reglerna för närradion bör utformas utifrån den situation som råder i fredstid och att dessa regler så långt det är möjligt också skall tillämpas i krigs- och krissituationer.

Besluten i närradioärenden bör flyttas så nära den praktiska verksamheten som möjligt samtidigt som en minimering av byråkratin bör eftersträvas. Jag ägnar därför stor uppmärksamhet åt frågan om det är möjligt att låta närradioföreningarna fatta de formella besluten om sändningstidens fördelning. Denna inställning är också vägledande när jag behandlar frågan om skyldigheten att använda televerkets sändare.

- Närradiosändningarnas räckvidd (kap. 13)

Mot bakgrund av att föreningslivets aktionsområde som regel är primärkommunen anser jag att det är rimligt att samma område skall gälla för närradions sändningar, om föreningarna så önskar.

Närradionämnden skall därför, när den fattar beslut om sändarnas räckvidd, försäkra sig om att majoriteten av tillståndshavarna står bakom den begärda räckvidden.

I kommuner med fler än en sändare, som vardera täcker en del av kommunen, skall det vara möjligt för föreningar att få sända samtidigt över samtliga sändare.

- Huvudmannaskapet för närradiosändare (kap. 14)

Min principiella uppfattning är att det är svårt att motivera en fortsatt ensamrätt för televerket för närradiosändare när verket inte vill ha den kvar och många sändande föreningar anser sig kunna ordna sändare till lägre kostnader. Mitt förslag är att televerkets ensamrätt avvecklas.

Televerket skall meddela tillstånd att inneha närradiosändare till den som har tillståndshavarna i sändningsområdet bakom sig. Mitt förslag är att beslut om sändarleverantör skall fattas av tillståndshavarna genom majoritetsbeslut.

Jag föreslår att sändarägaren skall vara skyldig att låta samtliga tillståndshavare använda sändaren på lika villkor, bl.a. att brukaravgiften per sändningstimme måste vara lika oavsett vem som sänder och när på dygnet. Denna skyldighet skall även innefatta ett krav på att avgiften skall vara skäligen.

Tillstånd att inneha närradiosändare bör gälla för ett år i taget. De sändningsberättigade sammanslutningarna ges därmed regelbundna tillfällen att pröva sin leverantör av sändartjänster.

- Lokala beslut om sändningstid och lokal avgiftsadministration (kap. 15)

Fördelning av sändningstid är ett myndighetsbeslut. För att rätten att fatta myndighetsbeslut skall kunna överlåtas till ett enskilt organ måste bl.a. grunddragen i beslutsordningen kunna regleras. Utredningen visar att det inte är möjligt att reglera närradioföreningarnas verksamhet på erforderligt sätt.

Jag föreslår i stället att ett nytt organ bildas inom varje sändningsområde, ett närradioråd.

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 5

Närradiorådet skall väljas av de sändningsberättigade sammanslutningarna och bestå av ledamöter som allsidigt representerar dessa. Sammanslutningarna skall vara skyldiga att bilda närradioråd för att få sända. Det kan förefalla vara en krånglig ordning. I praktiken torde dock i allmänhet samma personer väljas till närradiorådet som idag svarar för närradioföreningarnas verksamhet.

I en särskild förordning om närradioråd skall de närmare reglerna för närradiorådets verksamhet finnas. Bl.a. skall allmänheten och närradionämnden ha insyn i rådets verksamhet genom att de skall vara skyldiga att föra en offentlig sändningsförteckning. Närradioråden skall även ha visst tillsynsansvar över verksamheten, då de skall anmäla om någon sammanslutning sänder utan anmäld programutgivare eller utan sändningstillstånd.

Närradioråden skall även medverka till att avgiftsdebiteringen förenklas. I fortsättningen skall huvuddelen av sändningsavgifterna inbetalas i en post vid två tillfällen om året. Det skall ske genom att närradiorådet anmäler önskad sändningsvolym för nästkommande halvår, varefter närradionämnden debiterar en total sändningsavgift per sändningsområde. Betalningsansvaret bibehålls av respektive sammanslutning medan närradiorådet tjänstgör som förmedlare.

Närradiorådets arbete med fördelning av sändningstid och förmedling av sändningsavgifter kommer att avlasta närradionämnden. Den del av sändningsavgiften som motsvarar vad som i dag belöper sig på dessa rutiner bör sammanslutningarna befrias ifrån.

• Närradioföreningarnas sändningsrätt (kap. 16)

Närradioföreningarna har likt övriga föreningar behov att nå ut med information till sina medlemmar. Närradioföreningarna sänder därutöver kommunal information. Närradioföreningarna har däremot inte som övriga föreningar någon ideologi eller åsiktsinriktning att informera om. Mot den bakgrunden föreslår jag att övriga föreningar alltid skall ha företrädare framför närradioföreningarna vid fördelningen av sändningstid. Möjligheterna för närradioföreningarna att sända på s.k. öppen tid försvinner därmed.

S.k. provsändningar för föreningar som själva inte har sändningstillstånd bör ske på föreningarnas eget programansvar. Jag föreslår att närradionämnden skall kunna medge tidsbegränsat tillstånd för detta ändamål.

Informationsslingor, dvs. förinspelat material som innehåller information om närradion på orten, får sändas under tid som inte bokats in av någon tillståndshavare. En slinga får ha en speltid om högst en timme och får vid behov upprepas. Dessa sändningar skall som i dag vara befriade från sändningsavgift.

- Närradions användning för varning och information samt i krig och vid omedelbar krigsfara (kap. 17)

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 5

Ingen lyssnare skall diskrimineras när viktiga varningsmeddelanden sänds ut över radion. Jag föreslår därför att lokalradions sändningar av varningsmeddelanden vid fredskatastrofer utan fördröjning och med automatik skall gå ut också över närradions sändare. Dessa sändningar bryter således pågående närradioprogram. De sker på lokalradions programansvar.

När riket befinner sig i krig eller i omedelbar krigsfara skall dessa sändningar även kunna omfatta viktiga informations- och servicemeddelanden.

Jag är inte beredd att föreslå att beviljade sändningstillstånd skall dras in i krig eller vid omedelbar krigsfara. Däremot skall andra förtursregler gälla vid fördelningen av sändningstid.

Närradioråden i de olika sändningsområdena skall åläggas att utse ett antal personer som skall ingå i en lokal programgrupp för närradions sändningar i krig och vid krigsfara. Dessa programgrupper skall ingå i samma krigsorganiserade ljudradiosystem som lokalradion och inordnas i dess beredskapsorganisation. Lokalradiocheferna i de respektive länen blir med andra ord beredskapsansvariga för organisationen. De lokala programgrupperna har ansvaret för sändningarna av kommunernas information och de har företräde för sina sändningar framför övriga tillståndshavare.

I allvarliga krigsskeden kan närradion komma att bli en betydelsefull varnings- och informationskanal. Detta ställer stora krav på de lokala programgrupperna att kunna förmedla den information som myndigheterna vill ut med respektive medborgarna efterfrågar och behöver. Då gäller också att närradion aldrig får vara tyst samtidigt som föreningslivets möjligheter att göra egna sändningar är mindre. De lokala programgrupperna måste därför ha relativt stor frihet att fylla kanalen med det innehåll de finner ändamålsenligt.

Som ett villkor för tillståndet att inneha närradiosändare skall gälla att sändaren skall vara tillgänglig för de sändningsberättigade även i krig och vid omedelbar krigsfara. Ett ytterligare villkor som jag föreslår är att sändareägaren också skall vara skyldig att hålla en viss reparationsberedskap.

- Åtgärder mot missbruk av yttrandefriheten i närradion (kap. 18)

Dagens regelsystem för referensbandningen stramas upp för att inte inbjuda till lagöverträdelser.

När ett referensband skall avlyssnas skall av själva inspelningen framgå när inspelningen är gjord och vilken sammanslutning som sänder programmet. Lagen om ansvarighet för närradio kommer fortsättningsvis att innehålla krav på tidsmärkning och identifikationstecken. Likaså föreslår jag att lagen skall kräva att en sammanslutning som sänder under mer än en timme i följd minst en gång i timmen skall uppge vem som sänder. Närradioråden skall vara sammanslutningarna behjälpliga med råd angående referensbandningen, men de skall även kunna avkräva dem redovisning över hur de anordnat sin referensbandning.

Sanktionsmöjligheterna skärps mot den som missköter referensbandningen. Här finns i dag en lucka i lagen. Om någon ansvarig inom sammanslutningen i en lagakraftäggande dom befunnits skyldig till brott mot 9 § lagen (1982:460) om ansvarighet för närradio (mot referensbandningsskyldigheten) skall därför sammanslutningens sändningstillstånd kunna återkallas. Detsamma skall gälla om sammanslutningen inte lämnat närradio-rådet en redovisning vilken utvisar att referensbandningen är tillfredsställande anordnad.

Jag föreslår däremot inte att närradioförbundets etiska nämnd skall få laglig tillgång till referensbanden. En sådan ordning torde strida mot vad som är brukligt i övrigt och dess värde för att stävja missförhållanden kan ifrågasättas. Det finns starka skäl att slå vakt om den etiska nämndens självständighet.

Jag föreslår i stället andra åtgärder för att öka beredskapen mot rasistiska tendenser i mediet.

Närradionämnden åläggs att ha ett aktivt tillsynsansvar vad gäller misstänkta rasistiska inslag. Vid misstanke om att brott mot yttrandefriheten i form av brottet hets mot folkgrupp skall nämnden anmäla saken till JK.

I dag kan en sammanslutning i avvaktan på dom fortsätta sina sändningar med samma innehåll som programutgivaren åtalats för. Att återkalla ett tillstånd efter många månader, eller kanske efter ett år, kan fungera som ett slag i luften. Skall möjligheten att återkalla tillstånd finnas skall den fungera effektivt, dvs. framför allt snabbt. Jag föreslår därför att vid allvarigare brott skall tillståndet kunna återkallas interimistiskt redan när JK väckt åtal. Med allvarliga brott menas brott för vilket är föreskrivet fängelse ett år eller däröver.

När ett tillstånd återkallas kan närradionämnden bestämma en tid om högst ett år inom vilken nytt tillstånd inte kan ges. Ettårsgränsen fungerar som en maximigräns. Den börjar löpa redan vid det interimistiska beslutet. För det fall de rasistiska inslagen skulle öka i närradion är dagens system otillräckligt. Jag föreslår att man redan nu inför en möjlighet att förlänga hindret mot nytt sändningstillstånd till fem år om en sammanslutnings programutgivare fällt för hets mot folkgrupp. Detsamma skall för att förhindra kringgående gälla vid grövre brott mot skyldigheten att referensbanda.

Förteckning över remissyttranden över betänkandet (SOU 1990:70) Lokalt ledd närradio

Prop. 1992/93:70
Bilaga 6

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av Justitiekanslern, Riksåklagaren, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Stockholm, Stockholms tingsrätt, Malmö tingsrätt, Televerket, juridiska fakultetsnämnden vid Universitetet i Stockholm, rektorsämbetet vid Universitetet i Uppsala, juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd och styrelsen för samhällsvetenskap vid Universitetet i Lund, samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden och institutionen för journalistik och masskommunikation vid Universitetet i Göteborg, Radionämnden, Närradionämnden, Överbefälhavaren, Överstyrelsen för civil beredskap, Statens räddningsverk, Styrelsen för psykologiskt försvar, Statens invandrarverk, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Rikspolisstyrelsen, Näringsfrihetsombudsmannen, Statens pris- och konkurrensverk, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Statens kärnkraftsinspektion, Statskontoret, Riksrevisionsverket, Radiolagsutredningen (U 1985:5), Frekvensrättsutredningen (K 1990:2), Svenska kommunförbundet, Karlstads kommun, Luleå kommun, Sverige Radio AB, Svenska arbetsgivareföreningen, Tjänstemännens centralorganisation, DIK-förbundet inom Sveriges akademikers centralorganisation, Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd, Sveriges industriförbund, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Svenska masskommunikationsforskare, Svenska kyrkans centralstyrelse, Sveriges frikyrkoråd, Judiska församlingarnas centralråd, Folkbildningsförbundet, Arbetarnas bildningsförbund, Motormännens riksförbund, Riksidrottsförbundet, Folkets husföreningarnas riksorganisation, Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation, Nykterhetsrörelsens landsförbund, De handikappades riksförbund, Sveriges närradioförbund, Närradioföreningen i Stockholm, Närradioföreningen i Malmö, Närradioföreningen i Karlstad, Närradioföreningen i Uppsala, Föreningsrådet i Junsle, Samarbetskansliet för invandrarorganisationer och Svenska flyktingrådet.

Härutöver har skrivelser inkommit från Södra Vätterbygdens folkhögskola, Stockholms tekniska högskolas studentkår, Närradioföreningarna i Järva, Lidingö, Nacka och Västerort, Svenska journalistförbundet, SIF-klubben vid Sveriges Radio-koncernen, Närradioföreningen i Örebro, Svenska kommittén mot antisemitism, Närradioföreningen i Ulricehamn, Svenska tidningsutgivareföreningen och Mälardalens närradioförening.

1 Förslag till Lokalradiolag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller föreskrifter om vissa lokala rundradiosändningar av radioprogram i ljudradio (lokalradio).

Lagen gäller inte sådana sändningar som bedrivs med stöd av närradiolagen (1982:459).

2 § I lagen förstås med rundradiosändning, radioprogram och reklam detsamma som i radiolagen (1966:755).

Med annonstid förstås sändningstid som inleds och avslutas av en särskild signatur som markerar att den som sänder under den angivna tiden i huvudsak gör detta på uppdrag av andra.

3 § För sändningar enligt denna lag gäller inte 6, 7 och 17-18 §§ radiolagen (1966:755).

Innebörden av tillstånd

4 § För rätt att sända lokalradio krävs tillstånd av Närradionämnden.

Ett tillstånd innebär rätt att bedriva sådana sändningar som kan tas emot med god hörbarhet inom det sändningsområde som tillståndet avser.

5 § Tillstånd att sända lokalradio lämnas till en fysisk eller juridisk person och omfattar endast ett sändningsområde. Ingen kan få mer än ett tillstånd. Flera tillstånd kan lämnas för samma sändningsområde.

När Närradionämnden bestämmer sändningsområdenas omfattning skall den beakta

1. vad som är tekniskt möjligt att nå från sändare med lämpligt läge,
2. hur sändningsmöjligheterna påverkas på andra håll och
3. vad som är naturliga lokala intresseområden.

Sändningsområdena skall utformas så att utrymme ges för ett stort antal tillstånd.

6 § Staten, landsting, kommuner eller programföretag med tillstånd enligt 5 § radiolagen (1966:755) kan inte få tillstånd. Detsamma skall gälla för företag i vilka sådana organ har ett bestämmande inflytande.

7 § Tillstånd får inte ges till

1. någon som ger ut en dagstidning ,
2. någon som har ett bestämmande inflytande i ett företag som ger ut en dagstidning eller
3. företag i vilket någon som avses i 1 eller 2 har ett bestämmande inflytande.

Om inte något annat visas skall den som förfogar över mer än 40 procent av rösterna för samtliga aktier i ett aktiebolag anses ha ett bestämmande inflytande i bolaget.

Med dagstidning avses en allmän nyhetstidning av dagspresskaraktär, som normalt utkommer med minst ett nummer varje vecka.

8 § Varje tillståndsperiod skall vara åtta år. Den första perioden skall räknas från den 1 januari 1993. Ett tillstånd gäller till utgången av den tillståndsperiod under vilken tillståndet meddelats.

Om tillståndshavaren begär det före tillståndsperiodens slut, skall Närradionämnden vid utgången av tillståndsperioden förlänga tillståndet med ytterligare en tillståndsperiod. Som tillståndshavare skall anses också den vars sändningsområde efter ändrad indelning enligt 9 § genomgått endast sådana förändringar att sändningsområdet framstår som väsentligen detsamma som före den ändrade indelningen.

9 § Vid utgången av varje tillståndsperiod får Närradionämnden besluta om en förändrad indelning av sändningsområden. Om en berörd tillståndshavare motsätter sig en viss förändring, får den dock vidtas endast om ändrade tekniska förhållanden föranleder det eller den befintliga indelningen annars framstår som olämplig.

Närradionämnden skall besluta om ändrad indelning av sändningsområden senast två månader före tillståndsperiodens utgång.

Närradionämnden skall för varje sändningsområde som ingår i den nya indelningen senast två månader före utgången av den löpande tillståndsperioden meddela särskilt beslut om vem som skall anses som tillståndshavare. Om ingen kan anses som tillståndshavare skall sändningsområdet kungöras ledigt enligt 11 §. Kungörelse får ske först sedan beslutet vunnit laga kraft.

10 § Om det finns särskilda skäl, får Närradionämnden medge att en tillståndshavare får sända under viss tid efter tillståndsperiodens slut, även om tillståndet inte förlängts enligt 8 § andra stycket. Nämnden får bestämma ett särskilt sändningsområde för dessa sändningar. Den som får ett sådant medgivande skall betala en avgift som motsvarar vad han skulle ha betalat om tillståndet förlängts.

11 § När ett sändningsområde blir ledigt till ansökan skall Närradionämnden kungöra detta. I kungörelsen skall anges sändningsområdets omfattning, sista dag för ansökan och första dag då sändningar får bedrivas med stöd av tillståndet. Vidare skall det i kungörelsen upplysas om att den som ansöker om tillstånd anses ha förklarat sig beredd att betala en årlig avgift som motsvarar gällande minimiavgift.

12 § Finner Närradionämnden att en sökande inte är behörig skall nämnden avvisa ansökan.

Om det när ansökningstiden gått ut finns mer än en behörig sökande, skall Närradionämnden kalla till en auktion. I kallelsen skall anges sista dag för anmälan till auktionen.

Om endast en sökande är behörig eller endast en behörig sökande anmält sig till en auktion skall han genom rekommenderat brev underrättas om att han erhåller tillståndet om han inom två veckor från det att underrättelsen sändes ut betalar in ett belopp som motsvarar minimiavgiften enligt 15 §. Sker ingen sådan betalning förfaller hans ansökan.

Auktion

13 § Auktionen skall vara offentlig. Endast sådana sökande som anmält sig till auktionen och som är behöriga får lämna bud. Budgivningen skall avse den årliga avgift som sökanden är villig att betala.

Om Närradionämnden meddelat beslut om avvisning av en ansökan får auktionen inte hållas förrän beslutet vunnit laga kraft.

Sedan budgivningen avslutats skall den som lämnat det högsta budet genast betala tio procent av årsavgiften, dock lägst ett belopp motsvarande minimiavgiften enligt 15 §. Närradionämnden kan dock på begäran göra ett kort uppehåll i handläggningen för att ge honom tillfälle att anskaffa medel för betalningen, om uppehållet inte kan antas medföra beaktansvärd olägenhet. Om betalning inte sker, skall auktionen fortsätta.

Meddelande av tillstånd

14 § Tillstånd enligt denna lag skall meddelas sedan betalning gjorts enligt 12 § andra stycket eller 13 § andra stycket.

Avgift

15 § Den som får tillstånd enligt denna lag skall betala en årlig avgift till staten på minst 40 000 kronor (minimiavgiften).

Minimiavgiften och annan enligt denna lag fastställd avgift skall för varje kalenderår justeras med hänsyn till kvoten mellan konsumentprisindex för

oktober månad året före det år som avgiften avser och konsumentprisindex för oktober månad 1992. Beloppet avrundas sedan nedåt till närmaste hundratal kronor.

Prop. 1992/93:70
Bilaga 7
Lagrådsremissens
lagförslag

16 § När tillstånd meddelas efter budgivning vid auktion, skall avgiften fastställas till det högsta godtagna budet. I annat fall skall avgiften fastställas till ett belopp motsvarande minimiavgiften.

17 § I ett beslut om tillstånd skall Närradionämnden ange den årliga avgift som tillståndshavaren skall betala samt det belopp som skall betalas vid varje i 32 § angiven förfallodag under det första kalenderåret.

Nämnden skall senast den 31 december varje år fastställa det belopp som skall betalas varje förfallodag under det följande kalenderåret.

Överlåtelse av tillstånd m.m.

18 § Ett tillstånd får överlåtas till någon annan om Närradionämnden medger detta. Sådant medgivande skall lämnas om förvärvaren är behörig att få tillstånd. Om Närradionämnden inte medger överlåtelsen är den utan verkan enligt denna lag.

Den som förvärvar ett tillstånd övertar överlåtarens rättigheter och skyldigheter enligt denna lag som belöper på tiden efter Närradionämndens beslut om medgivande.

Om ett föreläggande enligt 30 § har meddelats mot den tidigare innehavaren, gäller förelägget även mot den nye innehavaren. Nämnden skall i samband med att den medger överlåtelsen underrätta honom om detta. Sker inte det är förelägget inte gällande mot den nye innehavaren.

19 § Den som vill frånträda ett tillstånd skall skriftligen anmäla detta till Närradionämnden. Tillståndet skall anses frånträtt när anmälningen kommit in till nämnden eller den senare dag som anges i anmälan.

20 § Om tillståndshavaren försätts i konkurs eller träder i likvidation är tillståndet förfallet.

21 § Om tillståndshavaren avlider är tillståndet förfallet tre månader efter dödsfallet. Har en ansökan om medgivande till överlåtelse enligt 18 § kommit in till Närradionämnden dessförinnan skall den dock alltid prövas.

Sändningarnas innehåll

22 § Under minst en tredjedel av sändningstiden varje dygn skall sådana program sändas som framställts särskilt för den egna verksamheten.

De sändningar som tillståndshavaren svarar för skall ha en egen beteckning. Denna skall anges minst en gång varje sändningstimme.

23 § I nödsituationer skall sådana meddelanden som är av vikt för allmänheten sändas utan särskild ersättning om en myndighet begär det.

Prop. 1992/93:70
Bilaga 7
Lagrådsremissens
lagförslag

Reklam och sponsring

24 § I en sändning får inte mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynnas ett kommersiellt intresse. Om ett program helt eller delvis bekostats av någon annan än den som bedriver sändningsverksamheten, skall detta anges på lämpligt sätt i början och i slutet av programmet.

Föreskrifterna i första stycket gäller dock inte vad som sänds under annonstid.

25 § Reklam mot vederlag och program mot betalning får sändas endast under annonstid.

26 § Av en annons som sänds under annonstid skall det framgå i vems intresse sändningen sker.

I annonser som sänds mot betalning eller annat vederlag får det inte uppträda personer som spelar en framträdande roll i radioprogram som huvudsakligen handlar om nyheter eller nyhetskommentarer.

27 § Högst tio procent av sändningstiden per dygn får avse annonser under annonstid.

Inom en sändningstid av en timme mellan hela klockslag får annonser förekomma under högst åtta eller, i rena undantagsfall, tio minuter.

28 § Annonstiden vid ett givet tillfälle får inte understiga en minut, sedan sändningstiden för den särskilda signaturen frånräknats.

Sanktioner m.m.

29 § Närradionämnden får återkalla tillstånd att sända lokalradio, om tillståndshavaren

1. inte inlett sändningsverksamheten inom sex månader efter tillståndstidens början,

2. annars inte utnyttjat rätten att sända eller sänt endast i obetydlig omfattning under en sammanhängande tid av minst fyra veckor, eller

3. sänder eller låter sända program trots att det inte finns utgivare för programverksamheten enligt 3 kap. 6 a och b §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där.

30 § Om en tillståndshavare bryter mot bestämmelserna i 22 eller 24-28 §§, får Närradionämnden förelägga honom att följa bestämmelserna. Föreläggandet får förenas med vite.

31 § En tillståndshavare skall på uppmaning av Närradionämnden lämna nämnden en sådan inspelning som avses i 5 kap. 3 § lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden. Om tillståndshavaren inte rättar sig efter en sådan uppmaning, får nämnden förelägga vite.

Betalning av avgift

32 § Skyldighet att betala avgift gäller från och med den dag då sändningar får bedrivas med stöd av tillståndet. Att viss del av avgiften skall betalas dessförrinnan framgår av 12 och 13 §§.

Den årliga avgiften skall, med avdrag för vad som betalats enligt 12 eller 13 §, betalas med lika stora delar under kalenderåret senast den första dagen i januari, april, juli och oktober månad.

33 § Frånträds eller återkallas ett tillstånd gäller skyldigheten att betala avgiften till och med nittio dagar efter det att tillståndet frånträts eller återkallats.

Skyldighet att betala avgift gäller dock aldrig för tid efter det att någon annan övertagit tillståndet.

34 § Avgiften skall betalas till Närradionämnden.

35 § Avgift som inte betalats i rätt tid får omedelbart drivas in. I fråga om indrivning gäller 5 kap. 16 - 18 §§ lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter i tillämpliga delar.

36 § I fråga om avgift enligt denna lag tillämpas bestämmelserna om anstånd och om befrielse från avgift i 5 kap. 3 § och 9 kap. 4 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter.

37 § Om den inbetalade avgiften överstiger vad tillståndshavaren enligt beslut av Närradionämnden eller domstol skall betala, skall det överskjutande beloppet återbetalas till honom. Avgift som betalats enligt 12 eller 13 §§ skall dock inte återbetalas.

Överklagande m.m.

38 § Andra beslut om tillstånd än sådana som avses i 9 § tredje stycket gäller omedelbart om inte något annat förordnas. Sådant förordnande får meddelas endast om det är uppenbart att beslutet är felaktigt.

39 § Närradionämndens beslut får överklagas hos kammarrätten. Beslut om sändningsområdenas omfattning och om vitesföreläggande får dock inte överklagas.

Prop. 1992/93:70
Bilaga 7
Lagrådsremissens
lagförslag

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

Närradionämnden får dock dessförinnan vidta de åtgärder som behövs för att beslut om tillstånd skall kunna meddelas omedelbart sedan lagen trätt i kraft.

Intill utgången av år 1993 får Närradionämnden, på tillståndshavarens begäran, besluta att ett tillstånd skall börja löpa vid en senare tidpunkt än vad som angivits i kungörelse av sändningstillståndet, dock högst tre månader senare.

2 Förslag till Lag om ändring i radiolagen (1966:755)

Prop. 1992/93:70
Bilaga 7
Lagrådsremissens
lagförslag

Härigenom föreskrivs att 5 a § radiolagen (1966:755)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §²

Om rätt att sända radioprogram i vissa lokala rundradiosändningar finns särskilda föreskrifter i när-radiolagen (1982:459).

Om rätt att sända radioprogram i vissa lokala rundradiosändningar finns särskilda föreskrifter i när-radiolagen (1982:459) *och i lokal-radiolagen (1992:000).*

Om rätt att sända radiotidningar i rundradiosändning finns föreskrifter i lagen (1981:508) om radiotidningar.

Om rätt att från radiosändare sända vidare televisionsprogram i radio- eller trådsändning från Finland finns särskilda föreskrifter i lagen (1986:3) om rundradiosändning av finländska televisionsprogram.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

¹ Lagen ontryckt 1991:1066.

² Senaste lydelse 1991:2028.

3 Förslag till Lag om ändring i närradiolagen (1982:459)

Prop. 1992/93:70
Bilaga 7
Lagrådsremissens
lagförslag

Härigenom föreskrivs i fråga om närradiolagen (1982:459)

dels att 3, 7, 10, 13 och 16 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas sju nya paragrafer, 6, 6 a, 10 a-10 d och 13 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §³

Närradio får inte sändas utan tillstånd av närradionämnden.

Tillstånd får inte ges till en sammanslutning som har tillstånd att sända lokalradio enligt lokalradiolagen (1992:000).

Om en sammanslutning med tillstånd att sända närradio får tillstånd att sända lokalradio enligt lokalradiolagen, är tillståndet att sända närradio förfallet, med verkan från den första dag då sändningar får bedrivas med stöd av det andra tillståndet.

6 §⁴

Närradionämnden beslutar om vilka sändningsmöjligheter som skall få utnyttas för närradio. Om sådana sammanslutningar som anges i 4 § så önskar, skall en sändningsmöjlighet för närradio finnas i varje kommun där det är tekniskt möjligt. Om det finns särskilda skäl får det finnas ytterligare sändningsmöjligheter för närradio i en kommun.

³ Senaste lydelse 1985:597.

⁴ Förutvarande 6 § upphävd genom 1992:613.

6 a §

Närradiosändare får ha en sådan räckvidd att sändningarna kan tas emot med god hörbarhet inom ett avstånd av fem kilometer. Närradionämnden får i särskilda fall medge att sändarna har en större räckvidd. Ett sådant medgivande bör lämnas endast om en majoritet av de sändningsberättigade föreningarna önskar det. Utanför storstadsområdena bör det eftersträvas att sändningarna kan tas emot i hela kommunen.

Sändare som anges i första stycket får inte användas för andra slag av rundradiosändningar.

7 §⁵

För varje sändare bestämmer närradionämnden vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske

För varje sändningsmöjlighet bestämmer Närradionämnden vilka sammanslutningar som skall få sända och under vilken tid sändningarna får ske

Om en sammanslutning som förelagts vid vite att följa bestämmelserna i denna lag, avstår sändningstid, får Närradionämnden besluta att sändningstiden inte får utnyttjas av någon annan sammanslutning under viss tid som inte får vara längre än tre månader.

9 §⁶

För närradio gäller inte 6-18 §§ radiolagen (1966:755).

För närradio gäller inte 6, 7 och 17-18 §§ radiolagen (1966:755).

⁵ Senaste lydelse 1985:597.

⁶ Senaste lydelse 1991:1070.

10 §

Kommersiell reklam får inte sändas i närradio.

Ett program eller programinslag i närradion får inte bekostas med pengar eller annan egendom som har ställts till sammanslutningens förfogande under förutsättning att programmet eller inslaget sänds.

En sammanslutning får inte i en sändning mot vederlag eller annars på ett otillbörligt sätt gynna ett kommersiellt intresse. Om ett program helt eller delvis bekostats av någon annan än sammanslutningen, skall detta anges på lämpligt sätt i början och i slutet av programmet.

Föreskrifterna i första stycket gäller dock inte vad som sänds under annonstid.

10 a §

Reklam mot vederlag och program mot betalning får sändas endast under annonstid.

10 b §

Av en annons som sänds under annonstid skall det framgå i vems intresse sändningen sker.

I annonser som sänds mot betalning eller annat vederlag får det inte uppträda personer som spelar en framträdande roll i radioprogram som huvudsakligen handlar om nyheter eller nyhetskommentarer.

10 c §

Högst tio procent av en sammanslutnings sändningstid per dygn får avse annonser under annonstid.

10 d §

Annonstiden vid ett givet tillfälle får inte understiga en minut, sedan sändningstiden för den särskilda signaturen frånräknats.

13 §⁷

Tillstånd att sända närradio får återkallas om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,

2. bryter mot beslut om sändningstid eller låter annan i dess ställe umyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen,

3. sänder program trots att det varken finns utgivare för programverksamheten eller ställföreträdare för utgivaren enligt 3 kap. 3 och 4 §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där,

4. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 §,

5. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader eller

6. inte erlägger avgift i ärende om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen har förelagts att erlagga den vid påföljd att tillståndet annars kan återkallas.

När ett tillstånd återkallas får nämnden bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte kan ges nytt tillstånd.

2. sänder program trots att det inte finns utgivare för programverksamheten enligt 3 kap. 3 och 4 §§ lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden eller trots att anmälan om utgivare eller ställföreträdare inte har gjorts enligt vad som föreskrivs där,

3. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader.eller

4. inte erlägger avgift i ärende om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen har förelagts att erlagga den vid påföljd att tillståndet annars kan återkallas.

13 a §

Om sammanslutningen

1. bryter mot beslut om sändningstid eller låter någon annan i dess ställe umyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen, eller

2. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 §,

får Närradionämnden förelägga den att följa bestämmelserna. Föreläggandet får förenas med vite.

⁷Senaste lydelse 1991:1566.

16 §⁸

Om en domstol funnit att ett program i närradion innefattat ett yttrandefrihetsbrott som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten får domstolen i domen återkalla sammanslutningens tillstånd att sända. I ett sådant beslut får domstolen också bestämma en tid av högst ett år inom vilket sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd. Domstolen får förordna att beslutet skall gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft.

Om en domstol funnit att ett program i närradion innefattat ett yttrandefrihetsbrott som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten får domstolen i domen återkalla sammanslutningens tillstånd att sända. I ett sådant beslut får domstolen också bestämma en tid av högst ett år, *eller om det finns synnerliga skäl högst fem år*, inom vilket sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd. Domstolen får förordna att beslutet skall gälla utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft.

Om sammanslutningen vid tiden för domen inte har tillstånd att sända närradio får domstolen ändå besluta att sammanslutningen inte får ges nytt tillstånd.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993. I fråga om radioprogram som sänts före ikraftträdandet tillämpas äldre bestämmelser.

⁸Senaste lydelse 1991:1566.

4 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på
tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens
områden

Prop. 1992/93:70
bilaga 7
Lagrådsremissens
lagförslag

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1991:1559) med föreskrifter på
tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

dels att det i 3 kap. skall införas fyra nya paragrafer, 6 a-6 d §§, samt när-
mast före 6 a § en ny rubrik av följande lydelse,

dels att 5 kap 7 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

Sändningar i lokalradio

6 a §

*Innehavare av tillstånd enligt
lokalradiolagen (1992:000) som av-
ser att sända ljudradio skall utse en
utgivare för programverksamheten.
Tillståndshavaren skall till Närradio-
nämnden anmäla vem som är ut-
givare.*

*Om den som utses till utgivare
inte längre är behörig eller hans upp-
drag upphör, skall tillståndshavaren
omedelbart utse en ny utgivare.
Denne skall anmälas så som före-
skrivs i första stycket.*

6 b §

*En ställföreträdare för utgivaren
skall vara godkänd av den som inne-
har tillståndet. Utgivaren skall till
Närradionämnden anmäla vem som
är ställföreträdare.*

6 c §

*Till varje anmälan enligt 6 a eller
b § skall fogas bevis att utgivaren
eller ställföreträdaren uppfyller de
behörighetsvillkor som anges i yt-
trandefrihetsgrundlagen och att han
åtagit sig uppdraget. Om en
ställföreträdare utses skall det dess-
utom visas att han är godkänd av
den som innehar tillståndet.*

6 d §

*När ställföreträdaren för en ut-
givare har tjänstgjort skall hans
namn anges i sändningen.*

5 kap.

7 §

I närradiolagen (1982:459) och
lagen (1991:2027) om kabelsänd-
ningar till allmänheten finns ytter-
ligare bestämmelser om skyldighet
att tillhandahålla inspelningar av
radioprogram.

I närradiolagen (1982:459), lagen
(1991:2027) om kabelsändningar till
allmänheten och lokalradiolagen
(1992:000) finns ytterligare bestäm-
melser om skyldighet att tillhand-
hålla inspelningar av radioprogram.

I lagen (1978:487) om pliktexemplar av ljud- och bildupptagningar finns
bestämmelser om skyldighet att lämna skrifter och upptagningar till bibliotek
eller till arkivet för ljud och bild.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1992-10-28

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt Wieslander, justitierådet Bo Svensson, regeringsrådet Arne Baekkevold

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 15 oktober 1992 har regeringen på hemställan av statsrådet Bo Könberg beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. lokalradiolag
2. lag om ändring i radiolagen (1966:755)
3. lag om ändring i närradiolagen (1982:459)
4. lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Greger Lindberg.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Förslaget till lokalradiolag

5–7 §§

Dagstidningsföretagen m.fl.

I remissen diskuteras om förslaget i 7 § att dagstidningsföretag skall vara uteslagna från möjligheten att få lokalradiotillstånd är förenligt med yttrandefrihetsgrundlagen och tryckfrihetsförordningen. Lagrådet behandlar förslaget i det följande. Vad som därvid sägs i fråga om yttrandefrihetsgrundlagen gäller då i princip också med avseende på de begränsningar som föreslås i 5 och 6 §§, nämligen att ingen kan få mer än ett tillstånd och att även bl.a. programföretag med tillstånd enligt 5 § radiolagen utesluts från möjligheten att få lokalradiotillstånd.

Vad först angår yttrandefrihetsgrundlagen gäller enligt 3 kap. 3 § som förutsättning för att införa en begränsning i sändningsrätten att begränsningen står i överensstämmelse med bestämmelserna i 2 kap. 12 § andra-femte styckena och 13 § regeringsformen. Det innebär bl.a. att en begränsning får göras endast för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle och inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen (2 kap. 12 §). Vidare gäller att yttrandefriheten och informationsfriheten såvitt nu är ifråga får begränsas endast om särskilt viktiga skäl föranleder det (2 kap. 13 § första stycket).

Vid bedömningen av om en begränsning är förenlig med yttrandefrihetsgrundlagen är ytterligare ett par grundlagsbestämmelser av intresse, nämligen 3 kap. 2 § andra stycket yttrandefrihetsgrundlagen och 2 kap. 13 § andra

stycket regeringsformen. I det förstnämnda stadgandet föreskrivs att det allmänna skall eftersträva att radiofrekvenserna tas i anspråk på ett sätt som leder till vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet. I det andra stadgandet föreskrivs att vid bedömandet av vilka begränsningar som får ske särskilt skall beaktas vikten av vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet i politiska, religiösa, fackliga, vetenskapliga och kulturella angelägenheter.

Syftet med den ifrågavarande begränsningen för dagstidningsföretagen är enligt remissen att de nya möjligheterna att sända privat lokalradio skall utnyttjas på ett sådant sätt att möjligheterna till mångfald tas till vara. Om dagstidningsföretag skulle erhålla tillstånd att sända lokalradio skulle dessa företag enligt remissen kunna öka sitt inflytande över nyhetsförmedling och opinionsbildning i stället för att antalet självständiga röster skulle bli flera. Intresset av att motverka dominans över nyhetsförmedling och opinionsbildning är enligt remissen ett sådant särskilt viktigt skäl som avses i 2 kap. 13 § regeringsformen. Förslaget överskrider enligt remissen inte heller i övrigt de gränser som ställts upp i 2 kap. 12 § och är därför förenligt med yttrandefrihetsgrundlagen.

Den i remissen föreslagna begränsningen har således gjorts just med tanke på yttrandefriheten och informationsfriheten och med syfte att utrymme att sända lokalradio skall utnyttjas så att dominans över nyhetsförmedling och opinionsbildning motverkas och i stället möjligheterna till mångfald tas till vara. En sådan begränsning får enligt lagrådets mening – mot bakgrund av det begränsade utrymme som finns för lokalradiosändningar – anses ligga väl i linje med de nyss angivna grundlagsbestämmelserna om vidaste möjliga yttrandefrihet och informationsfrihet. Begränsningen kan inte anses utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen. Lagrådet godtar vidare regeringens uppfattning att begränsningar får anses vara föranledd av ett sådant särskilt viktigt skäl som avses i 2 kap. 13 § regeringsformen. Även i övrigt får begränsningen anses förenlig med yttrandefrihetsgrundlagen. Vad nu sagts gäller som nämnts inte bara med avseende på begränsningen för dagstidningsföretagen utan i princip också med avseende på övriga föreslagna begränsningar (5 och 6 §§).

När det sedan gäller frågan om begränsningen för dagstidningsföretagen är förenlig med tryckfrihetsförordningen kan konstateras att beträffande etableringsrätten för tidningar endast sådana begränsningar som framgår av förordningen är tillåtna. Den föreslagna begränsningen hindrar inte någon, inte heller en radiostation, från att starta en tidning. Frågan är emellertid om det förhållandet att ett dagstidningsföretag inte kan få tillstånd att sända lokalradio skall betraktas som en begränsning av etableringsfriheten.

Det förhållandet att man begränsar tidningsföretagens möjligheter att bedriva viss annan verksamhet än tidningsutgivning kan enligt lagrådets mening inte ses som en begränsning av etableringsfriheten under förutsättning att begränsningsåtgärden inte framstår som riktad just mot denna frihet. I förevarande fall har lagrådet i det föregående funnit att begränsningen får anses vara föranledd av ett särskilt viktigt skäl med avseende just på yttrande-

friheten och informationsfriheten. Vid sådant förhållande kan begränsningen inte anses strida mot tryckfrihetsförordningen.

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 8

Bestämmande inflytande

När det gäller föreskrifterna i 6 och 7 §§ om att också den som har ett bestämmande inflytande i de ifrågavarande företagen eller organen är utesluten från möjligheten att få lokalradiotillstånd bör uppmärksammas ett par uttalanden i specialmotiveringen. Där sägs sålunda bl.a. att bedömningen av vem som har ett bestämmande inflytande i ett företag bör grundas inte enbart på vederbörandes ägarintresse i företaget. T.ex. en styrelseledamot eller en verkställande direktör kan enligt vad som uttalas i vissa fall anses ha bestämmande inflytande i företaget. Detsamma gäller enligt uttalandena den som genom avtal har möjlighet att bestämma företagets handlande i viktiga frågor.

Det finns i och för sig inte något hinder mot att låta bedömningen av om någon har ett bestämmande inflytande grundas inte bara på inflytande på grund av aktieinnehav eller avtal utan också på inflytande genom t.ex. innehav av ledande ställning i företaget (jfr 4 kap. 3 § andra stycket konkurslagen). I förevarande fall är avsikten såvitt framgår av motivuttalandena inte att varje person som har en självständig beslutanderätt i ett företag – t.ex. verkställande direktör, ansvarig utgivare o.d. – skall anses ha ett bestämmande inflytande. Enligt vad som upplysts är det i stället meningen att – beträffande ett visst företag – endast en person skall kunna träffas av bestämmelsen och att bestämmelsen normalt är tillämplig bara om någon genom aktie- eller andelsinnehav eller avtal har den reella beslutanderätten i ett företag.

Med hänsyn härtill kan det ifrågasättas om inte bestämmelsen borde begränsas till att avse inflytande på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal.

Lagrådet föreslår att 7 § första stycket efter mönster av 1 kap. 2 § andra stycket aktiebolagslagen (1975:1385) ges följande lydelse:

”Tillstånd får inte ges till

1. någon som ger ut en dagstidning,
2. någon som på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ensam har ett bestämmande inflytande över ett företag som ger ut en dagstidning eller
3. företag i vilket någon som avses i 1 eller 2 ensam har ett bestämmande inflytande.”

Presumptionsregeln i 7 § andra stycket har utformats så att den som förfogar över mer än 40 procent av rösterna för samtliga aktier i ett aktiebolag skall anses ha ett bestämmande inflytande i bolaget om inte något annat visas. Regeln får till följd att när två aktieägare vardera har mer än 40 procent av röstetalet, båda kommer att presumeras ha ett bestämmande inflytande. Det kan i ett sådant fall också bli svårt för en aktieägare att visa att han inte har ett bestämmande inflytande. Även i övrigt kan presumptionsregeln vålla problem vid tillämpningen. Lagrådet förordar att regeln får utgå eller att procenttalet höjs till 50.

I 5 § första stycket föreskrivs bl.a. att ingen skall kunna få mer än ett tillstånd att sända lokalradio. Bestämmelsen kan jämföras med 6 och 7 §§ som innehåller bestämmelser om att staten, kommuner, programföretag med tillstånd enligt 5 § radiolagen samt bl.a. tidningsutgivare inte kan få tillstånd att sända lokalradio. Sistnämnda paragrafer innehåller bestämmelser som skall hindra att förbudet kringgås genom att företag i vilka personer i den förbjudna kretsen har ett bestämmande inflytande får tillstånd. Motsvarande bestämmelser bör upptas i 5 §. Lagrådet föreslår därför att 5 § första stycket får följande lydelse: "Tillstånd att sända lokalradio kan lämnas till fysisk eller juridisk person och omfattar endast ett sändningsområde. Ingen kan, varken direkt eller genom företag i vilket han på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ensam har ett bestämmande inflytande, få mer än ett tillstånd. Flera tillstånd kan lämnas för samma sändningsområde."

Förslaget får betydelse bl.a. vid överlåtelse av tillstånd, se nedan under 18 §.

I konsekvens med vad lagrådet förordat beträffande 5 § första stycket bör koncernregeln i 6 § omformuleras enligt följande:

"Staten, landsting, kommun eller programföretag med tillstånd enligt 5 § radiolagen (1966:755) kan inte, vare sig direkt eller genom företag i vilket ett sådant organ på grund av aktie- eller andelsinnehav eller avtal ensamt har ett bestämmande inflytande, få tillstånd att sända lokalradio."

8 §

Enligt 8 § i förslaget till lokalradiolag är alla tillstånd begränsade i tiden. Det ligger i sakens natur att ett tidsbegränsat tillstånd upphör när tiden är ute. Så som förslaget är utformat har emellertid en tillståndshavare en mycket stark ställning, om han före tillståndens utgång begär förlängning av tillståndet. Att Närradionämnden enligt 8 § skall "förlänga tillståndet" får anses innebära att det är det ursprungliga tillståndet som skall fortsätta att gälla ytterligare en tillståndsperiod. Med denna tolkning kan en tillståndshavare påräkna förlängning av avtalet även om han vid tillståndens utgång skulle vara obehörig att ansöka om ett nytt tillstånd t.ex. därför att han sedan det ursprungliga tillståndet meddelades fått tillstånd enligt 5 § radiolagen (1966:755) eller börjat ge ut en dagstidning (jfr 6 och 7 §§ i förslaget). Den enda grund för att vägra förlängning som lagen godtar är ändrad indelning av sändningsområdena (8 § andra stycket och 9 §).

Det anförda väcker frågan om tillståndshavarens rätt till förlängning av tillståndet är så stark att han har rätt till skadestånd av staten, om han på grund av ändrad områdesindelning vägras förlängning av tillståndet. Med hänsyn till att alla tillstånd är tidsbegränsade och till att lagen förutsätter att en omprövning av områdesindelningen sker i samband med att tillståndstiden löper ut kan någon rätt till ersättning av staten emellertid inte komma i fråga för den som på nu aktuell grund vägras förlängning.

På samma sätt måste bedömas den situationen att lokalradiolagen under tillståndstiden ändras i syfte att ge Närradionämnden utrymme för skälighetsbedömningar. Konstruktionen med tidsbegränsade tillstånd i förening med de

planer som redovisas i lagrådsremissen på en utvärdering av systemet när det har varit i bruk under någon tid gör att de som nu söker tillstånd måste räkna med möjligheten att de inte får tillståndet förlängt på grund av skärpta krav i lokalradiolagen på tillståndshavarna.

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 8

10 §

Syftet med denna paragraf kommer bättre till uttryck om den får följande lydelse:

"Har Närradionämnden beslutat om ändrad indelning av sändningsområden, får nämnden medge en tillståndshavare att sända efter tillståndsperiodens slut i avbidan på att nämndens beslut enligt 9 § tredje stycket vinner laga kraft. Sådant medgivande skall lämnas för ett visst sändningsområde under viss tid. Den som får medgivandet skall betala en avgift som motsvarar vad han skulle ha betalat om tillståndet förlängts."

18 §

I 18 § behandlas överlåtelse av tillstånd. Överlåtelse sker under förutsättning av Närradionämndens tillstånd. Tillstånd skall lämnas om förvärvaren är behörig att få tillstånd. I 5 § föreskrivs att ingen kan få mer än ett tillstånd. Den bestämmelsen blir tillämplig om någon som redan har ett tillstånd köper eller på annat sätt förvärvar ytterligare ett tillstånd. Lagrådet har föreslagit att 5 § ändras så att också tillstånd genom företag i vilket en tillståndshavare har ett bestämmande inflytande omfattas. Genomförs det förslaget får det betydelse för tillämpningen av förevarande paragraf.

39 §

I paragrafen föreslås att Närradionämndens beslut om sändningsområdenas omfattning inte får överklagas. Enligt motiven hänger fullföljdsförbudet samman med att en förändring av ett sändningsområde kan påverka befintliga eller planerade områden så att Närradionämndens planering helt skulle kunna omintetgöras. Närradionämnden får besluta om förändrad indelning av sändningsområden vid utgången av varje tillståndsperiod. Ett sådant beslut kan leda till att en tillståndshavare inte får behålla sitt tillstånd (9 §). Med hänsyn till den stora betydelse ett tillstånd har för tillståndshavaren kan det starkt ifrågasättas om svårigheter med planeringen av sändningsområden är ett tillräckligt skäl för att avskära en tillståndshavare från rätten att överklaga beslut om sändningsområdenas omfattning. Det är svårt att på det till lagrådet redovisade materialet bilda sig en säker uppfattning om tyngden av det skäl som åberopats för det föreslagna fullföljdsförbudet. Lagrådet anser dock att övervägande skäl talar för att förbudet att överklaga beslut om sändningsområdenas omfattning får utgå.

Sanktioner

I närradiolagen finns f.n. bestämmelser i 16 § som ger möjlighet för domstol att återkalla sändningstillstånd på grund av yttrandefrihetsbrott. En mot-

svarande bestämmelse är enligt lagrådet lämplig också i lokalradiolagen och bör då tas in i avsnittet om sanktioner.

Prop. 1992/93: 70
Bilaga 8

Förslaget till närradiolag

6 §

Enligt motiven till denna paragraf skall som riktmärke vid Närradionämndens prövning av vilka sändningsmöjligheter som får utnyttjas för närradio gälla att om föreningslivet i en kommun så önskar skall det finnas en sändningsmöjlighet för närradio där, om det är tekniskt möjligt. Denna avsikt skulle komma till tydligare uttryck och den inte avsedda tolkningen att sammanslutningar i en kommun kan önska sändningsmöjlighet i andra kommuner undvikas, om paragrafen ges följande lydelse:

"Närradionämnden beslutar om vilka sändningsmöjligheter som skall få utnyttjas för närradio. Om en sammanslutning i en kommun så önskar skall en sändningsmöjlighet för närradio finnas i kommunen, om det är tekniskt möjligt. Om det finns särskilda skäl får det finnas ytterligare sändningsmöjligheter för närradio i en kommun."

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar övriga lagförslag utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 29 oktober 1992

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Friggebo, Johansson, Laurén, Hörnlund, Olsson, Svensson, af Ugglas, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibbe, Björck, Könberg, Odell, Lundgren, Unckel, P. Westerberg

Chefen för Kulturdepartementet, statsrådet Friggebo anmäler fråga om *privat lokalradio*.

Regeringen beslutar att genom proposition lämna förslag till riksdagen om privat lokalradio i enlighet med bilagan till detta protokoll.

Ur protokollet
Maud Melin

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Ärendet och dess beredning	3
2 Bakgrund	4
3 Allmän motivering	5
3.1 Allmänt	5
3.2 Sändningsområden	9
3.3 Innebörden av ett sändningstillstånd, m.m.	14
3.4 Vem kan få sändningstillstånd?	15
3.5 Tillståndstid	20
3.6 Urval bland sökande	22
3.7 Regler för innehållet i allmänhet	26
3.8 Regler för reklam och sponsring	29
3.9 Närradions ställning	31
3.10 Åtgärder mot rasism i närradion	37
3.11 Myndighetsuppgifter	40
3.12 Översyn	42
4 Ikraftträdande och kostnadskonsekvenser	43
5 Upprättade lagförslag	44
6 Specialmotivering till lagförslagen	44
6.1 Förslaget till lokalradiolag	44
6.2 Förslaget till lag om ändring i radiolagen	56
6.3 Förslaget till lag om ändring i närradiolagen	56
6.4 Förslaget till lag om ändring i lagen med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden	59
7 Anslagsfrågor	59
8 Ärendet till riksdagen	59
Propositionens Lagförslag	60
<i>Bilaga 1</i> Sammanfattning av departementspromemorian (Ds 1992:22) Regler och villkor för privatradio	75
<i>Bilaga 2</i> Departementspromemorians lagförslag	78
<i>Bilaga 3</i> Sammanfattning av delbetänkandet (SOU 1991:108) Tekniskt utrymme för reklamfinansierad radio	89
<i>Bilaga 4</i> Sammanställning av remissyttranden över departementspromemorian (Ds 1992:22) Regler och villkor för privatradio samt delbetänkandet (SOU 1991:108) Tekniskt utrymme för reklamfinansierad radio	100
<i>Bilaga 5</i> Sammanfattning av betänkandet (SOU 1990:79) Lokalt ledd närradio	141
<i>Bilaga 6</i> Förteckning över remissyttranden över betänkandet (SOU 1990:70) Lokalt ledd närradio	148
<i>Bilaga 7</i> Lagrådsremissens lagförslag	149
<i>Bilaga 8</i> Lagrådets yttrande	164
Utdrag ur regeringsprotokollet 1992–10–29	170

